

İKİNCİ YIL SAYI:17-18 OCAK-ŞUBAT 1989 2500 TL (KDV'li)

ÖNÜS YILI
VE YENİ YIL

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TEORİK PRATİK

VADİM MEDVEDEV
Büyük Ekim Devrimi ve
Dünyamız

BİLGESU ERENUS
Yasaklı Dağ Dili
ve Avrupa

YALÇIN KÜÇÜK
Ekonomik Politığın
Devrimleştirilmesine Giriş

İÇİNDEKİLER

Bu Sayımız..... 1 İlhan AKALIN	Büyük Ekim Devrimini ve Dünyamız..... 27 Vadim MEDVEDEV
Yeni Yılda Dünya ve Türkiye Bush, Sosyalizm Savunmaya İlildiği İçin Kazandı..... 2	Türk Basını ve Afganistan Gerçeği..... 35 Sedat ÇELİKHAN
Türkiye'de İkinci Devlet Partisi Kuruluyor..... 3	Tunceli'de Neler Oluyor..... 43 Mustafa SİLAR
Skandallar Ülkesinde Ödünler Bayramı..... 4	Neden Gittiniz. Nasıl Gittinizse Öyle Gelin..... 41 Yeni Çözüm
Devlet, Toplumsal Kurtuluş'a Savaş Açtı..... 5	Toplumsal Kurtuluş'un Avrupa Toplantıları..... 46
Uluslararası Basın Enstitüsü Toplumsal Kurtuluş'a Baskıları Soruşturmaya Başladı..... 5	Türkiye ve Avrupa..... 47
Yönetimde Üç M: MATBLAT-MİT-MAFYA..... 6	Ankara DGM Kararlarında Yargıtay'ın Çifte Standart Tesbiti..... 48
PKK-Palme ve Basın 7	Avukat İbrahim Ağan Ankara DGM'ce Tutuklandı..... 48
Palme Cinayeti ve PKK..... 8	Aptal kutusunda Kadın Hakları: Kadın Hareketi Duygu Asena ile Mücadele Etmek Zorunda..... 49
Önemli Olan Daveti Reddetmek Değil Davet Edilmektir..... 9	Toplumsal Kurtuluş İle Dayanışma..... 51
Avrupa'da Beşikçili Bir "İHD" Toplantısı..... 9	Devrimin Değerleri ve 12 Eylül ..... 53 M. Faruk AYDIN
Ekonomi Politikin Devrimleştirilmesine Giriş..... 10 Yalçın KÜÇÜK	Yasaklı Dağ Dili ve Avrupa..... 56 Bilgesu ERENUS
Açık Devrimci Parti Üzerine..... 21 S. BİLGİN	Sovyetler Birliği'nde Alkolizm Kırsı Savaş..... 58 İlideniz KURTULAN
Son On Yılın Niteliği: Radikalleşme..... 23 Çelik BİLGİN	Sansaryan Hanıma Doğru..... 60 Zihni ANADOL
Düzenin Çözumsuzlüğü ve Devrimci Sorumluluk..... 25	

● **Sahibi:** Dönem Yayıncılık A.Ş. Y.K. Başkanı **Bilgesu Erenus** ● **Genel Yayın Yönetmeni:** İlhan Akalın ● **Yazışları Müdürü:** Felemez Ak ● **Merkez:** Konur Sokak, 73/9 Ankara - Telefon: 1259378 ● **İstanbul Büro:** Cemal Nadir Sokak, Akşam Han Kat 2, Cağaloğlu Telefon: 5127393 ● **Baskı:** Devran Matbaası- Telefon 2293662 ● **Abone Koşulları:** Yurtiçi Yıllık 20 bin TL ● **Posta Çeki Numarası:** 28 155-7 ● **Yurtdışı:** Yıllık 60 DM ● **Dönem A.Ş. Döviz Tevdiat Hesap Numarası:** 1380 İş Bankası Akay Şubesi

● **Frankfurt Temsilcisi:** Mustafa S. Silar
Schichau Str. 7-9 6 Frankfurt 1 Tel 069 495743
● **Hamburg Temsilcisi:** Yüksel Er
Bilsler Str. 24 a 2000 Hamburg 60 Tel 040:5117632
● **Stuttgart Temsilcisi:** Kamber Resuloğlu Postfach
400261 7000 Stuttgart 40
● **Danimarka Temsilcisi:** Fadil Ölmez
Bellingevej 128 B 5250 Odense SV - Telefon 961562

Kapak Fotoğrafı: Savaş Ay

BU SAYIMIZ

2 Aralık 1988 tarihinde yazdığım ve Aralık 1988 tarihli 16. sayımızda yer alan 'Bu Sayımız' yazısı çok eleştiri aldı. Oysa 16. sayımızın, ancak Ankara kitapçı dağıtımı yapılabilmişti. Kitapçı vitrinlerinde birkaç saat kalabilmiş ve toplatılmıştı. Çok büyük bölümüne ise DGM kararıyla siyasi polisçe matbaada el konulmuştu.

Sözkonusu yazıda, 'sürekli izlendiğimiz' vurgularını ve bu sürekliliğin 'süreceği' kanısında olduğumuz ekleniyordu.

Hemen arkasından 'ne yapmalıyız' sorusuna yanıt aramıyor ve okuyucularımızdan da yanıt isteniyordu.

Hergün, onlarca telefon ve mektup aldık. Hiç kimse, derginin kapatılmasından yana değildi. Bir okuyucumuz ise "Size güvenmekle hata etmedik. Sizinle büyüyeceğimizi biliyoruz. Bizi yalnız bırakmayacağınızı da. Evet Akalın, siz katil olamazsınız." diyordu.

Aynı okuyucumuzun yazdığı gibi "Şartlar ne olursa olsun görev bildiklerimizi yapmaya devam edeceğimizi" yineliyorum.

Hemen dağıtımdaki bir değişikliği sizlere duyurmak istiyorum. Dergimizin dağıtımını Hürriyet Dağıtım'dan aldık. Nedenlerine birkaç yazımızda değindik. Bir süre Toplumsal Kurtuluş'u sadece kitapçılarda bulabilecekseniz. Ankara, İstanbul ve İzmir illeri dışındaki yerlerde, dergimizi satmak isteyen kitapçılardan talep gelirse derhal göndereceğiz. Okuyucularımız da bu konuda araştırma yapıp bize yazarlarsa değerlendireceğiz. Abone kaydını ise uygun bulmuyoruz. Endişemiz, abonelerimize abone sayısı kadar derginin ulaştırılmayacağı noktasında.

Bir özet yapmak istiyorum.

Devlet, Toplumsal Kurtuluş'a yönelttiği baskıları 1989 yılında da sürdürüyor.

Devletin Basın Savcılığı, Toplumsal Kurtuluş'un bir sayısı hakkında dava açtı. Devlet Güvenlik Mahkemesi savcılığı ise, Basın Savcılığı'na iş bırakmayarak Toplumsal Kurtuluş'un yedi sayısı hakkında toplatma kararı aldı ve davalar açtı.

Toplumsal Kurtuluş hakkında ilk operasyonu DGM Savcı Yardımcısı Yüzbaşı Ülkü Coşkun başlattı; Savcı Yardımcısı Nuh Mete Yüksel sürdürüyor.

Son olarak Yalçın Küçük'ü gözaltına aldılar. Evi ve Toplumsal Kurtuluş bürosu siyasi polisçe arandı. Savcı Yardımcısı Nuh Mete Yüksel, Yalçın Küçük için üç ayrı yazıdan üç ayrı tutuklama talebiyle dava açtı. Yedek üye, tutuklamaya gerek duymadı; Yalçın Küçük'ü bıraktı.

Savcı Yardımcısı Nuh Mete Yüksel, benim de sorgulanmamı istemiş; Birinci Şube ekipleri cumartesiye pazara bağlayan gece saat 01'de beni evimdren almayı uygun görmüşler. Bu operasyon, Ankara dışında olduğum için uygun görülen saatte gerçekleşemedi. Salı günü Birinci Şubeye giderek ifade verdim. Dergimizin

14. sayısı için sürdürülen sorgulamada Yalçın Küçük'ün Avrupa'da kimlerle konuşacağı, savcının isteği ile, soruldu. Yine savcının isteği ile DGM'ye çıkarılmadan emniyetten bırakıldım.

Üç gün gözaltında tutulan Felemez Ak ise, DGM'den salıverildi.

Aynı gün, dergi bürosunda, henüz yayımlanmamış dergi yazılarına el konuldu, baskısı bitmemiş 16. sayının yazı asılları incelemeye alındı. Bir gün sonra, dergimizin aralık 88 tarihli 16. sayısına matbaada el konuldu; ertesi gün toplatma kararı getirilerek dergiler DGM mahzenlerine taşındı.

Olanları, özetleyerek basın bülteni haline getirdik; ajanslar bültenlerine aldılar; günlük gazeteler ise sayfalarında yer vermediler. Günlük gazeteler, polis bültenlerinden haber yapmaya devam ediyor.

Toplumsal Kurtuluş, 'komünizm propagandası ve bölücülük' yaptığı savıyla yasaklanıyor; DGM savcısı, bu savla toplatma kararı istiyor; yedek üye, buna göre toplatma kararı veriyor; karar bize tebliğ edilmediği için itiraz hakkımızı da kullanamıyoruz. Kaldı ki, toplatma kararında hangi yazının hangi bölümlerinde 'komünizm propagandası ve bölücülük' yapıldığı belirtilmiyor; günlerce hatta haftalarca süren araştırmalardan sonra yazılar ve yazıların bölümleri belirleniyor.

Tablonun diğer yanı ise şöyle: Her gün onlarca mektup ve telefon alıyoruz. Toplatılan aralık sayımızın fotokopilerinin elden ele dolaştığını duyuyoruz. Okurlarımız çok yeni katkılarını eksik etmiyorlar; yüksekte olan moralimizi daha da yükseltmeye çalışıyorlar. Avrupa'daki toplantıların verimli geçtiğine ilişkin haberleri sizlere iletiyoruz.

Artık Batı Avrupa'nın önemli merkezlerinde de temsilciliklerimiz var. Bugüne kadar tüm Avrupa temsilciliğini yürüten Haluk Yurtsever arkadaşımızı rahatlatır duruma geldik. Haluk Yurtsever arkadaşımız daha özgün işlerle uğraşacak ve yazılarına devam edecek. Mustafa Silar arkadaşımız, Frankfurt'ta Toplumsal Kurtuluş'u temsil etmenin yanında 'Olaylarıyla Yorumlar' bölümündeki yazılarına devam edecek. Yüksel Er Hamburg'da, Kamber Resuloğlu Stuttgart'ta temsilcilik görevlerini üstlendiler. Fadıl Ölmez, Kopenhag'dan tüm Danimarka'ya uzanmaya devam edecek. Gelecek sayılarımızda Avrupa'nın diğer kentlerindeki temsilciliklerimizi açıklamayı sürdüreceğimizi duyurmak istiyorum.

Bu yüksek moralle yeni sayımızı sizlere sunuyorum. İki sayı birarada çıkarttığımız için bizi anlayışla karşılayacağınıza inanıyorum.

İlhan İskender

YENİ YILDA DÜNYA VE TÜRKİYE

BUSH, SOSYALİZM SAVUNMAYA İTİLDİĞİ İÇİN KAZANDI

Yeni yılda dünya emperyalizmi, Thatcher, Kohl ve Bush tarafından yönetilecek. T-K-B, emperyalist dünyanın görebileceği en gerici üçlüyü oluşturuyor.

Bush'un kazanması Reagan'ın üçüncü kez kazanması demektir. Bu, sosyalizmin dünya ölçüsünde savunmaya itilmesi ve kendisine güvenini yitirmesinin sonucudur.

Emperyalist dünya On Dokuzuncu yüz yılın sonlarındakine benzer bir ölçüde en uzun ekonomik bunalımını yaşarken, gerici politikacı Thatcher, Büyük Britanya'da üçüncü kez; Kohl Batı Almanya'da ikinci kez; Bush'un seçilmesiyle, Reagan Birleşik Amerika'da üçüncü kez yönetime geldiler. 1989 yılı emperyalist dünyanın görebileceği en gerici üçlünün yönetiminde başlıyor. T-K-B olarak adlandırılabilir bu en gerici ve inatçı emperyalist yönetimin devamlılığı, dünyanın büyük bir ekonomik bunalım yaşadığı bir dönemde sosyalizmin dünya ölçüsünde savunmaya itilmesinden kaynaklanıyor.

Bunalımlar ve Marx

Bunalımların ileriye dönük yönetimleri ortaya çıkartacağı düşüncesi Marx'ta yoktur; ancak kaba marksizm'de bulunuyor. Ekonomik bunalımlar, sınıflı toplumdaki var olan ve bir düzeni ifade eden dengeleri zorluyor ve bozuyorlar. Bu bozulmadan daha ileri yönetimlerin çıkabilmesi için bunların bilinçle ve güvenle ortaya konması gerekiyor.

1960 yıllarının sonlarından itibaren Batı dünyası, sürekli bir ekonomik bunalım dönemi yaşıyor. Eşitsiz gelişme yasasına bağlı olarak emperyalist dünyada bazı ekonomilerin düzelme işaretleri

göstermesine karşılık genel olarak Batı ekonomileri parlak günlerini geride bıraktılar.

Böyle bir durumda, Batı dünyasında, geleneksel politik görüşleri alt üst eden gelişmeler yaşandı. Batı dünyası, en çok iki seçim süresince yaşananın yerine benzerinin geçmesine dayalı iki partili sistemde yenilikler gerçekleştirdi. Almanya'da Kohl'un devam eden seçim başarılarının yanında Büyük Britanya'da Muhafazakar Parti'nin kadın başkanı Margaret Thatcher, Birleşik Krallık'ta pek az görülen bir başarıyı sergileyerek üçüncü kez iş başında kaldı. Büyük Britanya ekonomisi çökerken, Thatcher'in yıldızı parlamasını sürdürdü.

Reagan'ın yardımcısı George Bush'un başarısı da açıklama ge-

rektiriyor. Yıpranmış ve skandallar şampiyonu Reagan'ın yardımcısı Bush'un kazanması, Birleşik devletler politika tarihine göre çok büyük bir sürprizdir. Birleşik devletler'de yönetim, en çok iki seçim sonrasında Cumhuriyetçilerden Demokratlara veya tersi yönde bir değişmeye tabi oluyor.

Sosyalizm Gerilerken

Kural bozuluyor. Sadece parti düzeyinde değil kişilik olarak da Reagan'ı temsil eden Bush, kampanya başarılarında kesin kaybedeceğe benzerken seçim yaklaşınca yarıdan kesin galibi olarak görüldü ve başkanlığı net bir biçimde kazandı. Bush'un kazanması, Reagan'ın üçüncü kez yönetimini sürdürmesi anlamına geliyor.

Amerikan anayasası bir başkanın üçüncü kez aday olmasına imkan vermiyor. Fakat Bush'un seçilmesi, aday olabilseydi Reagan'ın üçüncü kez de seçilebileceğini gösteriyor. Yıpranmış, ekonomisi krizden krize koşan bir ülkede Reagan türünden bir politikacının üçüncü kez kazanabilme şansı üzerinde durmak gerekiyor.

Sosyalizmi Sıkıştırın Kovboy

Reagan'ın üçüncü kez kazanabileceğinin ortaya çıkması, dünyanın hala tek sorununun sosyalizm olduğunu gösteriyor. Dünyada bütün tartışma hala sosyalizm üzerinde odaklanıyor. Başta Reagan,

Thatcher ve Kohl yönetimlerinde dünya sosyalizmi sürekli bir savunmaya ve zaman zaman da günah çıkarma dönemine girmiş görünüyor. Büyük tekeller Reagan'ı, dünya sosyalizminin yürüyüşünü durduran, dünya sosyalizmini sürekli günah çıkaran, emperyalizm karşısında sürekli ödün veren bir konuma getiren bir kovboy olarak değerlendirdiler. Amerikan halkına bunu sundular.

Son seçimlerde Amerika Birleşik Devletleri'nde sosyalizm sorunu bütün sorunları geriye itti. Sosyalizmle baş eden ve sosyalizmi dar alanlara hapseden ekip, Amerikan halkı için de gerekli ve başarılı sayıldı. George Bush, dünya sosyalizmine özeleştiriyi bir dış politika ilkesi olarak kabul ettiren Reagan'ın en iyi izleyicisi olarak görüldü ve kazandı.

Moskova'da Bir Noel Baba Mı?

Sovyet halkını yeniden politize etme ve şişkin iltihapları cesaretle patlatma açısından dünya devrimcilerinin büyük desteğiyle işe başlayan Mihail Garbaçov, Reagan-Bush yönetimine verdiği her ödünün dünya basınında popülaritesini artırmasının fazla etkisinde kalmaya başladı. Artık Batı dünyasına yapacağı her seyahatten önce Moskova radyoları bir yeni ve "sevindirici" açıklama yapacağını açıklar oldular. Garbaçov da dünya emperyalizmden hiç bir karşılık beklemeden dünya sosyalizminin "barışçı" olduğunu kanıtlayacak gösterişli gösterileri tekrarlamayı adet ediniyor.

İşler tersine dönme işaretlerini veriyor. Dünya emperyalizminin saldırganlığı unutulurken, sosyalizmin barışçı olduğu gösterilmek isteniyor. Buharin türünden sınıf uzlaşmacılığının temsilciliğini yapmış kişilerin portreleri süslenerek dünya ölçüsünde sınıf mücadelesini caydırıcı bir propaganda başlatılıyor.

Bütün bunlar ise mütecaviz emperyalizmin daha da saldırgan olmasını sağlıyor. Yeni yılda emperyalizmin yeni saldırılarına hazırlıklı olmak gerekiyor.

TÜRKİYE'DE İKİNCİ DEVLET PARTİSİ KURULUYOR

TöBeKP'nin ikinci devlet partisi olarak kurulması planları son biçimini aldı.

Eylülizm, ikinci dönemine girerken birinci devlet partisi olarak MDP'yi kurmak istedi. TBKP, ikinci devlet partisi oluyor.

Ancak tövbekarlar arasında yeni bir tartışma başlıyor. TBKP yerine Çan Projesi öne sürülüyor.

Eylülist dönemin ikinci devlet partisi hazırlıkları ilerliyor. 1989 yılında ikinci devlet partisinin kuruluşuyla ilgili önemli engellerin ortadan kalkması beklenebilir; devletin çeşitli kademeleri arasında kuruluş tartışmaları sürüyor. Basın, ikinci devlet partisinin kuruluşuyla ilgili olarak çeşitli devlet daireleri arasındaki tartışmaları sayfalarına aktarıyor.

Turgut Sunalp'ın MDP denemesinden sonra Sargın-Yağcı'nın partisini de bir devlet partisi olarak kurma, eylülist rejimin temel politikalarından birisi olmuştur. Eylülist rejim, Sunalp'ın partisini kurarken diğer hazırlıklar üzerinde büyük baskılar koymuştu. Şimdi de Sargın-Yağcı partisini solun tek alternatifi yapmak için bir yandan bu kuruluşu açıkça destekliyor ve diğer yandan da devrimciler üzerine görülmemiş bir şiddet yağıyor.

Günlük Basında İkinci Devlet Partisi

Basın yönetimin bir parçası ve dairelerinden birisi olmuştur. Her gün sayfalarını Sargın ve Yağcı'nın yönetiminde kurulacak partinin ne kadar uysal olduğunu göstermeye ayırıyor. NATO'ya bağlı, AT'a binmeye hazır, Stalin'i günah sayan,

sosyalizmi öcü bilen, herkes gibi demokrat, dinine bütün son derece mütevazı, ayrıca son derece yaşlı, devletini seven, kürtlere söven, bu ikinci devlet partisinin kuruluşunun sağlayacağı hayırları saymayı bir görev biliyor.

İkinci devlet partisi TöBeKP, bugünkü rejimin dayanaklarından birisi kabul ediliyor. Ancak "komünist" adını kullanan bir partinin kurulmasından, her şeye rağmen endişe ediliyor. Bugünkü ekibin son derece uysal, kendine güvenini yitirmiş, sosyalizmle bağlarını koparmış olmalarına karşın çok yaşlı olmaları bir kaygı kaynağı oluyor. Adında "komünist" olan bir partinin Sargın-Yağcı veya Çelenk, Aren, Nesin türünden komünizm düşmanlarının ellerinden kayması halinde ne yapılabileceği araştırılıyor.

Yapılacak işlerden birisi parti kurabilecek tüm devrimcileri ortadan kaldırmak oluyor. TBKP Projesi'nin ortaya atılmasından sonra Türkiye'de devlet baskısının Eylül döneminin başlarını aratmayacak bir yoğunluğa ulaşmasının bir nedeni burada yatıyor. Devlet bir yandan bu baskıyı artırırken diğer yandan da Aziz Nesin ve benzerlerini Çankaya köşküne çağırıyor ya da solcu aydınların çoğunu kendisine bağlamaya çalışıyor.

"Sargın-Kutlu Dostları" ya da ÇAN Projesi

Devletin kurma hazırlığı içinde olduğu ikinci devlet partisinin "komünist" adını taşımasından endişe başladığı sırada töbekarlar cephesinde yeni bir projenin ortaya çıktığı görülüyor. Önceleri "Görüş" Dergisi tarafından savunulan bu proje giderek daha çok taraftar kazanmaya başlıyor. Bu yeni projeye göre, kurulacak partinin adında "komünist" sözcüğünün bulunması gerekli görülüyor; ayrıca yeni partiyi partilerin değil eski partilerini fesheden herkesin kişi olarak katılımıyla kurmak gerektiği öne sürülüyor.

TBKP'nin son merkez komitesine girmeyen eski TKP yöneticilerinden bir bölümünün, bu arada Gönül Taylan ve Veysi Sarısözen'in de destekledikleri bu projeye tarafsız ancak etkin gözlemcilerin de destek verdikleri ileri sürülüyor. Elde edilen bilgilere göre, töbekar cephe de kurulması düşünülen yeni partiyle ilgili üç taraf, tarafsız bir yerde ve etkin gözlemcilerin önünde bir araya geliyorlar. Bu bir araya gelişin sonucunda TBKP isminden vaz geçilmesi ve Halit Çelenk, Sadun Aren ve Aziz Nesin'in seçecekleri kurucular listesiyle yeni bir partinin kurulması kabul ediliyor. ÇAN Projesi, Çelenk, Aren, Nesin adlarından çıkıyor ve bu üçlünün seçeceği isimlerden kurulacak partinin ilk seçimlerde çok büyük başarılar sağlayacağı hesap ediliyor.

Sargın ve Yağcı'ya Ne Olacak?

ÇAN Projesinin gerçekleşmesi halinde Nihat Sargın ile Nabi Yağcı'nın siyasi kariyerlerinin sona ereceğinden kimse kuşku duymuyor. Ashında ÇAN Projesi'ni öne sürenlerin bir bölümü ise böyle bir sonucun sevindirici olduğunu saklamıyorlar. Fakat Nihat Sargın ve Nabi Yağcı taraftarları ise böyle düşünmüyor.

İşte "Adımlar" Dergisi ile birlikte "komünist partisi gereksinimdir" belgisinin ve "Sargın-Kutlu Dost-

ları" türünden çok garip bir şekilde imza listelerinin Cumhuriyet Gazetesinde ilan edilmesi buradan kaynaklanıyor. Nihat Sargın ve Nabi Yağcı, çoğunluğu eski TIP yöneticisi olan bir kümeyi harekete geçirerek ÇAN Projesi'ni boşa çıkarmaya çalışıyorlar.

Sarısözen-Aren-Perinçek

Daha önce Hollanda'da yapılan bir toplantıda ÇAN Projesi'ni benimseyeceğini söyleyen Profesör Sadun Aren, yeniden saf değiştirerek "Sargın-Kutlu Dostları" arasına katılıyor. Halit Çelenk bekliyor ve Aziz Nesin de kendisine vaad edilen

genel başkanlığa hazırlanıyor.

Nabi Yağcı'dan önce gelmesinin karşın İ. Bilen'den sonra genel sekreterliği elinden kayıran ve son kez TBKP yönetimine girmeyen Veysi Sarısözen-Doğu Perinçek görüşmesinden sonra ÇAN Projesi'nden Perinçek'in de umutlandığı görülüyor. Perinçek, "komünist" adıyla çıkılmasının ve Nabi Yağcı'nın da Türkiye'ye gelirken parti adı olan Haydar Kutlu'yu kullanmasını yanlış buluyor. Perinçek'in devlet partisi kurulması girişimlerinde bulunduğu yanlışların tümü bu iki noktada düğümleniyor. ÇAN Projesi, bu önemli yanlışlardan koptuğu da sağlıyor.

SKANDALLAR ÜLKESİNDE ÖDÜNLER BAYRAMI

Yeni yıl skandallarla açıldı. Rejim, eski solculara ödüller ve ödünler verme politikasını sürdürüyor.

Toplumsal Kurtuluş'un en önemli saptamalarından birisi keskinlik kazanıyor: 1987 yılı yaz ayından itibaren Türkiye'de eylülist reformlar dönemi başlıyor. Eylülist reformlar döneminde son yirmi yılın solcu aydın ve sanatçıları düzene bağlamak önemli politikalarından birisi oluyor. Eylülist reformların tümü değildir ancak düzen, en kolay olarak bunu yapabiliyor.

Yenersu-Selçuk-Livaneli

Paris'te Nazım Hikmet'ten şiir okuduğu için, eylülist dönemde devlet tiyatrosundaki işinden atılan ve Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan Işık Yenersu'ya devletin tiyatro ödülü verildi.

Uzun yıllar pasaport alamayan, Ekin şenlikleri'nin hazırlanmasında unutulmaz katkılarının sahibi, 1 Mayıs Marşı'nı söyleyen besteci ve icracı Timur Selçuk'un televizyonda program yapmasının arkasından konserine Devlet Başkanı Kenan Evren de katıldı. Evren'in Selçuk'u tanımakta gecikmiş olmasından dolayı üzüntülerini ifade ettiği basında yazıldı.

Eski solcu ve bir ara Theodorakis ile birlikte Papandreu-Özal görüşmelerine aracılık yapan Zülfü Livaneli, Bülent Ersoy'la birlikte bu yılın yılbaşı gecesindeki sürprizi oldu. TRT daha sonra bu sürprizi halka sordu ve halk yüzde 70 ile Ersoy'un ve yüzde 69 ile Livaneli'nin televizyona çıkmasını olumlu buldu.

Skandallar ve Ödünler

Türkiye rejiminin niteliği her gün daha açık oluyor. Rejim, kendi muhalefetini içinde taşıyor. Şu anda ne de SHP ve ne de sol bir muhalefet yapıyor; ancak rejimin içindeki çelişkiler skandallar olarak bir bir dışarıya taşıyor. İşte bu sırada rejim, son yirmi yılın aydın ve sanatçılarına kırıntı ödün ve ödüller dağıtarak kendisine bağlamayı deniyor. Rejim, hangi aydın veya sanatçıya ödün olarak ödül vermek isterse başarılı sonuç elde ediyor.

DEVLET, TOPLUMSAL KURTULUŞ'A SAVAŞ AÇTI

1988 Bahar Ayları'ndan itibaren Devlet, Toplumsal Kurtuluş'a savaş açtı.

Savaş açmakta gecikti. Gecikmesi, yanlışsamarından ve dar görüşlülüğünden ileri geliyor. Hep "Seksen Öncesi Örgütler" ve bunların bağlantıları üzerinde duruyor. Aydın Belgesi, Ekin-Bılar, 1 Mayıs, dayanışma için gelen aydınları karşılamak, Açlık Grevleri'ne destek olma ve benzeri eylemleri gerçekleştiren Toplumsal Kurtuluş Hareketi'nin, politikleşerek, geçmişteki bütün devrimci çizgi ve yük-selişleri özümsemek ve bu anlamda sürdürmek istediğini geç kavradı. Sonunda anladı ve amansız bir savaş başlattı.

Devlet'in Toplumsal Kurtuluş'a savaş açması, Türkiye'yi bir töbe-karlar mezarlığı haline getirme planlarına denk düştü. Devlet, töbekarlığı tek kapı olarak bırakabilmek için bütün devrimci çizgi sahiplerini ve bu arada Toplumsal Kurtuluş'u yerle bir etmek istiyor. Toplumsal Kurtuluş'u önemli hedeflerden birisi olarak seçmesi, bir de, aydın hareketi içindeki çürütücü politikaların Toplumsal Kurtuluş Hareketi ile hem yazılı ve hem de eylemli olarak afişe edilmesinden kaynaklanıyor.

Altı sayımız üst üste toplatılmıştır.

Son sayımıza matbaada el konuyor.

Savcılar, sorgularlar. Çağrılar, sorgularlar. Toplumsal Kurtuluş yazı işleri müdürlerinin, genel yayın yönetmeninin, yazarlarının sorgulanmaları için önce Dal'a gitmesi ve hücreye konması gerekiyor.

Yayın organıdır; yazdıklarından sorumlu olur. Toplumsal Kurtuluş için her sorguda yazı işleri müdürü Felemez Ak veya Genel Yayın

Yönetmeni İlhan Akah'n, siyasi polis nezaretinde büroya getiriliyor ve masalarda ne kadar yazı varsa toplanarak Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin mahzenlerine aktarılıyor.

Felemez Ak, son kez konuştuğu Ankara Dal hücrelerinde arada bir sorguya çıkarılarak Yalçın Küçük'ün Avrupa'da kimlerle temas edeceği konusunda sorguya çekiliyor.

İzmir'de başka bir "operasyon" gerekçesiyle on iki gün İzmir Dal'da hücrede tutulan İzmir Temsilcimiz Hasip Akgül ile daha sonra tutuklanan işçi-şair Enver Ender Koca, Dal'da, neden hep Yalçın Küçük'ün kitaplarını okudukları için sorgulanıyorlar.

Toplumsal Kurtuluş'u basan matbaalar, siyasi polise, teker teker uyarılıyorlar. Dergi'nin yasal süreye de bakılmadan hemen kendilerine verilmesi için baskı altında tutuyorlar.

Son sayımıza matbaada el konmasından haftalarca önce ve Dergimiz yayınlanmadan, siyasi polis

TOPLUMSAL KURTULUŞ

11. SAYI TOPLATILDI
12. SAYI TOPLATILDI
13. SAYI TOPLATILDI
14. SAYI TOPLATILDI
15. SAYI TOPLATILDI
16. SAYI MATBAADA
ELKONULDU
17. OCAK SAYISI
HAZIRLANIYOR

KURTULUŞ SÖZÜK 23-9 BAKIYORLAR - ANKARA TEL: 125 23 78

Hürriyet Dağıtım Ankara binasına giderek çıkacak sayının dağıtılmasını emrediyor.

Dönem Yayıncılık muhasebesini tutanlar, siyasi polisin ziyaretlerine tanık oluyorlar.

Devlet, Toplumsal Kurtuluş'u çıkarmayı, okumayı, bir kahramanlık haline getiriyor. Toplumsal Kurtuluş Hareketi'ni tümüyle ortadan kaldırmaya veya gizliliğe itmeye çalışıyor.

Toplumsal Kurtuluş üzerinde, Mehmet Ali Aybar'ın Zincirli Hürriyet'i veya Aziz Nesin'in Markopaşa'sını çok geride bırakan bir baskı uygulanıyor. Bu baskıları geride bırakmaya kararlıyız. Gücümüzü, sermaye-emek çelişkisinin yarattığı manyetik alandan alıyoruz. Buna yüreğimizi ve aklımızı katıyoruz.

Hepsi bu kadar.

ULUSLARARASI BASIN ENSTİTÜSÜ TOPLUMSAL KURTULUŞ'A BASKILARI SORUŞTURMAYA BAŞLADI

Uluslararası Basın Enstitüsü, IPI Türkiye'deki görevlilerine başvurarak, Toplumsal Kurtuluş'a yapılan baskılar ile ilgili bilgi istedi. Beş sayısı arka arkaya toplatılan ve izleyen altıncı sayısına matbaada el konulan Toplumsal Kurtuluş Dergisi ile ilgili olarak IPI'nin ilgisi Türkiye temsilcilerinden gelmedi. Tersine, Enstitü Merkezi Türkiye'de IPI görevlilerini arayarak soruşturma yapmaları için uyardı.

Uluslararası Basın Enstitüsü'nün ilgisinin yönü, Türkiye'de basın kuruluşlarının basın özgürlüğü konusundaki gerçek imanlarını çok iyi gösteriyor. Bunların çoğunun devrimci basına bakışları, DGM savcılarının bakışlarından ayrılmıyor.

YÖNETİMDE ÜÇ M: MATBUAT-MİT-MAFYA

Toplumsal Kurtuluş, MİT raporunun doğruluğunun araştırılması gerektiğini yazdı. Basın, nasıl sızdırıldığı üzerinde durdu. Şimdi doğruluğunu yazıyor.

Basın-MİT ilişkisinden sonra Mafya-Basın ilişkisi kesinleşti.

Dündar Kılıç, MİT'te işkence görmesini Hürriyet'e bağlıyor. Hürriyet, Horzum'u ortadan kaldırmak istiyor.

Sözde Genel Müdür Şemiler ile Sözde Hürriyet muhabiri Uğur Dündar'ın Horzum seferi artık daha açıklık kazanıyor.

Toplumsal Kurtuluş, İki Bin Yıl Dergisi tarafından MIT raporu açıklanınca yazılanların doğruluğunun araştırılmasında ısrar etti. Cumhuriyet-Milliyet-Hürriyet, raporun doğruluğu yerine nasıl sızdırıldığı üzerinde durdular. Şimdi Erol Simavi, raporda yer alan Emel Sayın-Necdet Üruğ ilişkisi dışında bütün yazılanların doğru olduğunu kendisine söylendiğini açıklıyor.

Toplumsal Kurtuluş, İki Bin Yıl Dergisi tarafından açıklanan rapo-

run, açıklanmadan çok önceleri Hürriyet'ten Uğur Dündar'ın da cebinde olduğunu yazdı. İki Bin Yıl Dergisi, bu raporu İstanbul basını yayınlamadığı için yayınlayabildi.

Emlak Kredi Bankası bir özel tekel değil devlet işletmesidir. Bunun başına getirilen ve bir hevesli den başka birisi olmayan Bülent Şemiler, yanına Hürriyet'ten Uğur Dündar'ı alarak acemi bir polis hafiyesi rolünde Kemal Horzum'un peşine düştü. Bu düşüşün bir devlet yönetimi ile bağdaşmayacağı üye-

rinde duran olmadı. Şimdi aynı Hürriyet, Kemal Horzum'un MIT tarafından dinlenen telefon konuşmalarının bir bölümünü yayınladı. Böylece Hürriyet'in ilgisinin gazeteciliği aştığı ve mafyalar arası sa-vaşa girdiği izlenimi ortaya çıktı.

Şecaat Arzederken Merd-i Kıpti

Bülent Şemiler'in istifaya zorlanması Hürriyet tarafının bir kaybı olarak kabul edildi. Bastırıldı ve Kaya Erdem'in istifası sağlandı. Ancak bu istifanın Özal yönetimini sarsabileceği düşünülmedi. Bu nedenle hem Kaya Erdem'i zayıflatmak ve hem de Kemal Horzum'u daha da batırmak için MIT'in elindeki Kemal Horzum'un telefon görüşme bantları Hürriyet'ten Nurcan Akad'a verildi.

Bu pislik örtülemez. Türkiye partisizleştirilmiştir. ANAP ve SHP parti değiller. Ancak toplum yaşamında boşluk olmaz. Partiler ortadan kalkınca yerini mafya alıyor. Eskiden MIT ve matbuat partilere göre ayrılırken şimdi mafyalara göre sıralanıyorlar. Şu anda Türkiye'de yönetim kavgası Üç M üzerinde devam ediyor. Matbuat-MİT-Mafya ekseninde Türkiye'de yönetim kavgası veriliyor. Bu kavganın şimdilik başbakanlığa kadar uzadığı görülüyor. Kavganın 1989 yılı başında cumhurbaşkanlığı seçimlerine kadar uzaracağı ihtimali ortaya çıkıyor.

İnönü-Evren

Erdal İnönü için politik yaşam Evren'e yalvarmanın gerekçelerini bulma üzerinde dögümleniyor. Erken seçim konusunda Turgut Özal'ın her manevrasından sonra bir kez daha Evren'e yalvarıcı oldu. Şimdi Kemal Horzum skandalında da Evren'e yalvarmanın bir yolunu buldu. SHP Başkanı, Evren'le yaptığı yalvarıcı görüşmesinde Horzum Davası'nı Evren'in incelemesini istedi ve bunu büyük bir politik adım olarak basına da anlattı.

İnönü, her sorunda Evren'den yardım isterken Nurcan Akad'ın açıkladığı Horzum telefon kayıtları, at-

Yeraltı dünyasının 1 Numaralı İsmi Dündar Kılıç, Mafya yargılandığı davadan beraat etti

"Baba"lara özgürlük

Menderes tek. Dr. Ziya Özal e. zar davalarının üstünlüğü BURHAN APAYDIN anlatıyor.

**Kılıç'ı
ipten kasi**

• Dündar Kılıç'ın MIT raporunun doğruluğunun araştırılması gerektiğini yazdı. Basın, nasıl sızdırıldığı üzerinde durdu. Şimdi doğruluğunu yazıyor.

5 YIL YATTI, "SUÇSUZ" ÇIKTI İdamı istenen "baba" Dünder Kılıç'a beraat

'İntikam alacağım'

'Emlakçı silah geçtiğinde... Herkesten hesap soracağım'

Özellikle emlak sektöründe suçların çoğunluğu emlakçıların elindedir. Bu nedenle emlakçıların suçları hakkında bilgi edinmek isteyenler için bu gazete özel bir sayfa açmıştır. Bu sayfa emlakçıların suçlarını ve bunların sonuçlarını detaylı olarak açıklar. Herkesin emlakçıların suçlarını öğrenmesi için bu sayfa önemlidir.

gazeteler kralı Simavi şunları söylüyor: "sonra ben bunları barıştırdım. Fahrettin Arslan'ın da reklamları Dünder'dan geçmeye başladı." Dünder Kılıç, reklam şirketi kuruyor ve bütün gazino reklamları önce Kılıç'ın reklam şirketine ve daha sonra da Hürriyet'e gidiyor. Fakat bir süre sonra araları bozulunca gazino reklamları, Mehmet Ali Yılmaz'ın Güneş Gazetesi'ne akmaya başlıyor.

MIT Raporu ve Kılıç

MIT raporunu hazırlayanlar, Erol Simavi'nin Dünder Kılıç savaşına Simavi'nin yanında katılıyorlar. MIT Raporunu yazdığı kabul edilen Mehmet Eymür, Erol Simavi ile aynı zamanda ve yine Hürriyet Gazetesi'nde Dünder Kılıç'a demediğini bırakmıyor. Dünder Kılıç ile savaş nedeniyle yaptığı açıklamada Erol Simavi, MIT Raporu hakkında da şunları söylüyor: "MIT raporunu baştan sona okudum. Fahrettin Arslan da okumuş. Bu raporda kendisinin de adının geçmiş olmasına rağmen dediği "Erol Bey, adamın yazdıkları A'dan Z'ye kadar doğru. Bir tek yanlış var: Ben Necdet Ürug'a Emel Sayın'ı getirmişim. Adam bunu isteyecek tipte değil. Üstelik, Emel Hanım benim gelinliğimi

alının Üsküdar'ı çoktan geçtiğini ortaya koydu. Artık valileri, emniyet müdürlerini, öğretmenleri, parti liderleri değil mafya babaları tayin ediyordu. 12 Eylül günü Bahçelievler'deki MHP Genel Merkezi'ni teslim alan zamanın Ankara Emniyet Müdürü ve 1984 yılının Afyon Valisi Ercan Belen Kemal Horzum'a telefon ediyor ve yerinde bulamayınca "özledim, sesini duymak istedim Abi" diyordu.

Ses kayıtları, Ankara Emniyetinde işkencelerin en yoğun olduğu bir zamanda Ankara Emniyet Müdürü olan, İstanbul Emniyet Müdürü olduğu sırada Cumhuriyet'in ekinde sayfalarca reklamı yapılan Ünal Erkan'ın da İstanbul Emniyeti'nin başına getirilmesinin Horzum tarafından sağlandığını kanıtlayordu. Ses kayıtları, Tercüman Gazetesi sahibi ve uzlaşmacı solcuların demokrasi meleşti Nazlı Ilıcak'ın kocası Kemal Ilıcak'ın da Horzum'a, "bazı konuları görüşmek, projeleri gözden geçirmek için İstanbul'a gelmem lazım, kumpasımızı kuralım, onları konuşalım" diyordu. Açıklanan iki sayfalık ses kayıtları bile Emniyet Genel Müdürlüğü'nün stratejik görevlilerinin, ekonomik bürokrasinin önde gelenlerinin çoğunun Horzum'un bürolarını devlet dairesi saydıklarını gösteriyordu.

Dünder Kılıç-Erol Simavi

Kürt Idris-Dünder Kılıç ekibinin bir kesin inancı vardır: MIT'i üzerlerine Hürriyet ve Erol Simavi sokmuştur. Dünder Kılıç'ın Erol Simavi ile arası çok iyi iken, MIT Simavi'yi sıkıştırmış ve Hürriyet'i

"babalar" diye bilinen kimselerden bir bölümüne karşı yayın yapmaya zorlamıştır. Hürriyet, Eylül döneminde bir yandan solcularla ilgili akıl almaz yayınlar yapmış, henüz öldürülmemiş devrimcilerin öldürüldüğünü yayınlarken infazı önceden haber vermiş ve diğer yandan da CHP ve sol yanlısı mafya olarak bilinen Kürt Idris-Dünder Kılıç mafyasını yerle bir etme işine ortak olmuştur.

Önce Kürt Idris ve daha sonra Dünder Kılıç tahliye olunca Erol Simavi endişelenmiştir. İstanbul Barosu Başkanı merhum Orhan Apaydın'ın kardeşi karışık işler avukatı Burhan Apaydın rahatlıkla Erol Simavi'yi hedef alacağını belli etmiştir.

"Tanıdığım Dünder Kılıç"

Genellikle sessiz kalmakla övünen Erol Simavi, Dünder Kılıç'ın imaları karşısında sınırlarına hakim olamıyor. "Gazete" gazetesinde ortak olduğu Güneş'in sahibi Mehmet Ali Yılmaz'ı da kastederek "zannedersen beni Mehmet Ali Yılmaz'la karıştırmış, Dünder'in çevreye tutarsız iftiraları herhalde uyuşturucu kullanmasından ileri geliyor." demeden demiyor. Erol Simavi, uyuşturucu kullandığını yazdığı Dünder Kılıç'a reklam şirketi kurduğunu, iş verdiğini ve yeğeni hapse düşünce Kılıç'ın yardımına koşarak hapishanenin revirine kaldırdığını açıklıyor.

Türkiye'nin en büyük gazetesinin sahibi Simavi'nin açıkladığına göre gazinolar kralı Fahrettin Arslan ile mafyalar kralı Dünder Kılıç'ın arası bozuluyor. Böyle bir durumda

PKK- PALME VE BASIN

Türkiye basını Palme cinayeti ni PKK'ya bağladı. İsrarlı ve tek yanlı yayınlar yaptı. Bunun karşısına sadece Toplumsal Kurtuluş çıktı. Ancak basın yine de bildiğini "okumaya" devam etti.

Yılın sonlarına doğru Palme cinayetinin faili yakalandı. Kesin mi; söylemek zordur. Ancak tek canlı tank Olaf Palme'nin eşi katili tanıdı ve teşhis etti. Dolayısıyla bu teşhise ve bulunan katilin kişiliğine bakıldığında, dünya basını, sonucu kesin olarak niteliyor.

Peki Türkiye basını ne yapıyor? Sadece üstünü örtmeye çalışıyor.

yaptı, oğlumla evliydi. Bunun dışında MIT raporunda yazılanlar A'dan Z'ye doğru." MIT raporunun sadece Emel Sayın kısmına itiraz ediliyor ve bunları Erol Simavi yazıyor.

Kemal Horzum'un MIT tarafından banda alınan özel telefonları, devlet ile basın ve mafya ilişkisini çok açık olarak ortaya koyuyor. Erol Simavi'nin Dündar Kılıç ile kavgası nedeniyle yaptığı açıklamalarla MIT-Basın-Mafya ilişkisini açık olarak ortaya çıkarıyor. Simavi'nin açıklamalarında da emniyet müdürleri, basın ve MIT mensupları, hapishane yöneticileri yer alıyor.

Uğur Reyhan ve Kürt Yunus

Horzum, İsviçre'den Ankara'ya hapisaneye getirilirken, telefon kayıtlarına göre Horzum'un "kumpas" arkadaşı ve ezik solcuların demokrasi meleği Nazi'nın kocası Kemal Ilıcak'ın iş arkadaşı gazeteci Uğur Reyhan'ın oğlu, İsviçre'de "kürtler" tarafından kaçırılıyor. Önce PKK tarafından yapıldığı ileri sürülen kaçırılma işinin Uğur Reyhan'ın oğlunun arkadaşı Kürt Yunus tarafından gerçekleştirildiği ve kaçırma eyleminden önce Mehmet Reyhan ile Kürt Yunus'un bir kahfede birlikte oturdukları anlaşılıyor.

Bu sırada kaçırma işlemi incelenirken gazeteci Uğur Reyhan'ın da 350 milyar liralık bir servet sahibi olduğu ileri sürülüyor. Cumhuriyet'ten Erhan Akyıldız, Uğur Reyhan'a "350 milyarlık servetiniz olduğundan söz ediliyor" diye soruyor. Buna şu cevabı veriyor: "Benim Kemal Ilıcak'la 26 yıllık bir beraberliğim var. Her gün gazetesinin mutfağındayım. Ben böyle bir servetin sahibi olsaydım ne işim var Tercüman Gazetesi'nde? Niye vakit geçereyim ki burada? Yahü ayıptır söylemesi arabamın parasını bile Tercüman verir. Akılları durdurur bu 350 milyarlık servet. Şimdi asılsız yayın yapanların hepsinin hakkında tek tek dava açacağım." Davalar açılırken Türkiye'de gazetecilerin 350 milyarlık servet sahibi oldukları yine gazetelerde yazılıyor.

Palme cinayete kurban gitti. Kürtiye de bir yandan Palme adına park açıldı ve diğer yandan da cinayeti PKK'ye yüklemek için kampanya başlatıldı. Fakat yakında birisi, cinayetin güçlü sanığı olarak yakalandı. Paracılar da yükleciler de, bu yakalanmada pek sevinemediler. İsveç basınının Palme cinayetiyle ilgili yayınının bir özetini Berxweden'dan aktarıyoruz.

PALME CİNAYETİ VE PKK

İsveç basın ve yayını, geçtiğimiz hafta Olof Palme'nin katilinin yakalanmış olduğunu duyurdu. Palme cinayeti ön sorgulama savcıları Jörgen Almlblad, Anders Helin ve Axel Morath, İsveç basın ve yayınının yine çok şaşaalı açıklama-

larını ardından konu üzerine kendileri de kısa bir basın toplantısı yapıp açıklamada bulundular.

Yakalanan kişinin gerçek katil olduğu kesin gibi. Cinayetin üzerinden üç yıl gibi uzun bir müddet geçmiş olmasına rağmen var olan

zayıf delilleri bile, durumu sanığın aleyhine kuvvetli bir şekilde döndürdüğü görülüyor. Bu gelişmelerin başlıcası ve en önemli olanı "en önemli şahit" diye tanımlanan Olof Palme'nin eşi Lisbet Palme'nin katil ile yüzleştirilmesinde, zanlıyı görür görmez tanımış olduğunun yazılmasıdır.

Ayrıca, katil zanlısının aleyhinde olan daha başka bir gelişme de, zanlının Palme çiftini daha sinema kapısında takip ederken, iki kadın tarafından görülmesidir. Kadınlar bu kişiyi önce SÄPO'nun koruma polislerinden olduğunu sanıyorlar. Ancak bugünkü yüzleştirmede her iki kadın da on kadar kişi arasında, Lisbet Palme gibi aynı kişiyi, yani tutuklu katil zanlısını "Grandmannen"i işaret etmesi, durumu, İsveçlilerin dediği gibi dramatik olarak zanlının aleyhine çevirdi.

İki büyük akşam gazetesi olan *Aftonbladet* ve *Expressen* konuyu genişlemesine, sorgulama ve yüzleştirmeleri ile, bütün detaylarına inerek 20.12.1988 tarihli baskılarında verdiler. Bütün bunlarla birlikte her iki gazete elde var olan deliller nedeniyle sanığa kesin suçlu gözü ile bakılacağını yazdılar.

Bu cinayet hakkındaki gelişmeleri ve sorgulamaları yakından takip eden ve durumu reel bir şekilde ele almaktan yana olan herkesin aklına şu soru takılıyordu: Acaba bütün bunlar yine polis, savcılık vb. devlet makamlarının ortaklaşa bir operasyonu mudur? Çünkü daha önce bir-iki kez böylesi bir senaryo sahnelenmişti. Bütün bunlar da bu cinayetin çözülmesinin öyle rahatça olmayacağı kanısını kitlelerde uyandırmıştı. Gerçi bu oyunlarında katili yakalama bahanesiyle ne derece adı ve düzenbazca bir şekilde Kürtlere saldırdıkları ortaya çıkmıştı.

Akla gelen sorulardan bir tanesi de bu cinayette SÄPO'nun sorumluluğunu gizlemek için elden geleni arkalarına koyuyorlar mı acaba, sorusudur. Yine bu konudaki gelişmelere yabancı olmayanların yakından bildiği son bir gelişmeye atıfta bulunmadan geçmemek gerekir: Proletären gazetesinin mah-

kemesinde Hans Holmer'in cinayet sorgulama şefliği yaptığı dönemde, "Polis-izi" konusunda halktan gelen yazılı ve sözlü şikayet ve gözlenim başvurularının başına gelenler hakkında öntümüzdeki bir dönemde mahkeme önünde hesap vermeye zorlanacağı yönlü bir kararın alınmasıdır. Bilindiği gibi geçtiğimiz yakın bir dönemde bu sinsi "Polis-izi" konusunda İsveç kamuoyu epey açık bir şekilde tartışma istemişti, fakat... her zaman olduğu gibi bu kez de, bu istem devlet kuruluşları tarafından finanse edilen yoğun bir polis savunmacıları duvarı ile karşı karşıya bırakılmıştı.

Proletären gazetesinin katil zanlısı olarak polis ismi ve resmi ya-

yınladığı gerekçesiyle yargılandığı mahkemede, Hans Holmer'in bir mahkeme heyeti önünde "Polis-izi" konusunda yapılan halk başvuruları hakkında rapor vermesi karar altına alınmıştı. Proletären bunu birinci raund turu olarak kazanılmış bir zafer şeklinde nitelendirmişti.

Bütün bunların ardından bir denbire İsveçli gangster takımlarından birinin üyesi olduğu söylenen bu 41 yaşındaki İsveçli, Olof Palme cinayeti katil zanlısı olarak öntümüzdeki haftaların birinde yargılanmak üzere tutuklanmış olsa dahi, yine SÄPO-MIT-CIA üçlü-sünün bu cinayetteki rolleri gizlenemeyecektir.

ÖNEMLİ OLAN DAVETİ REDDETMEK DEĞİL DAVET EDİLMEKTİR

Aydın Belgesi'ni hazırladığı İçin Devlet Başkanı Evren tarafından "vatan hainliği" ile suçlanan Aziz Nesin'in vatan haini olmadığıнын Evren tarafından anlaşılması olduğu ortaya çıktı.

Aziz Nesin'in "vatan haini" olmadığı anlaşıldı. Devlet Başkanı Kenan Evren, yeni yıl dolayısıyla düzenlediği ve kuşkusuz vatan haini saymadıklarını çağırıldığı resepsiyona Aziz Nesin'i de çağırdı. Böylece Evren, Aziz Nesin'in, Nazım Hikmet, İsmail Beşikçi'den sonra Yalçık Küçük'e de hücum etmesini ödüllendirmiş oluyor. Nesin'in, aydın belgesi ve akin-bilar'ın kuruluşuna katkısından sonra, Stokholm'da İsmail Beşikçi'ye İngiliz ajanı dediğini kabul etmesi ve Yalçık Küçük'ü hırsızlıkla suçlamasının "meyvalarını toplaması" dönemi başlıyor.

Devlet Başkanı, bu yıl verdiği resepsiyona Aziz Nesin'i de çağırdı. Paris'te oyunu sahnelenen ilk tiyatro yazarı Bilgesu Erenus'u çağırmadı. Yalçın Küçük'ü de çağırmadı. Devlet Başkanı burada isabet ediyor. Aziz Nesin'i çağırmakta da isabet ediyor.

Aziz Nesin, Evren'in davetini reddetmiş; basında yazılıyor. Tuttuğu yol bellidir ve devletin katları bu yoldan memnundur. Zaman içinde reddetmemeyi öğrenir.

AVRUPA'DA BEŞİKÇİ'Lİ BİR "İHD" TOPLANTISI

Aralık 1988 tarihinde Avrupa'da İnsan Hakları Toplantısı düzenlendi. İnsan Hakları Derneği Genel Merkez yöneticilerinden bazılarının, SHP milletvekillerinin ve bu arada İsmail Beşikçi'nin katılacağı ilan edildi ve afişler dağıtıldı.

Beşikçi'nin Avrupa'da bir toplantıya katılacağı büyük ilgi ve sevinç yarattı. Toplantıyı düzenleyenler bunu hesaba katarak bin kişilik salon için üç bin bilett sattılar. Büyük bir kalabalık oldu. Ancak kimse aradığını bulamadı. Çünkü İsmail Beşikçi, toplantıya katılmıyordu. Toplumsal Kurtuluş, İsmail Beşikçi'nin böyle bir toplantıya katılmak için kimseye söz vermediğini öğrendi.

İçerde Beşikçi'ye ve davasına sahip çıkamayanlar, dışarda insan toplamak için adını kullanıyorlar.

Toplumsal Kurtuluş yazarları Bilgesu Erenus ve Yalçın Küçük 1988'in son aylarında çeşitli Avrupa kentlerinde düzenlenen toplantılara katıldılar. Yalçın Küçük'ün bu toplantılarda yaptığı konuşmaları derleyen özellenmiş metni sunuyoruz:

EKONOMİ POLİTİĞİN DEVRİMCİLEŞTİRİLMESİNE GİRİŞ

20 gündür avrupalıların çok çeşitli kentlerinde konuşmalar yapıyoruz, şarkılar söylüyoruz. Benim için büyük bir mutluluk dönemi oluyor. Çünkü ben, 18 yıldan beri ilk kez Batı Avrupa'ya çıkabildim. 18 yıldır Türkiye'de bana dışarıya çıkabilmek için pasaport verilmiyordu. Bu sene bazı arkadaşlarım Türkiye'den çıkmak isterken, Türkiye bana dışarı çıkmak için pasaport verdi. Niye verdiler bilemiyorum ama çok da iyi bir zamanda, 18 yıldan sonra buralara gelmiş olduğumu anlıyorum.

Batı Avrupa'dan Türkiye'nin, Türkiye'deki Türk ve Kürt devrimcilerinin alacağı hiçbir şey kalmamıştır. Yani bizim Türklerin büyük şairlerinden, devrimci şairlerinden Tevfik Fikret'in oğlunu batıya gönderirken "ne bulursan al irfan ilim adına" dediği dönemlerden sonra artık hiçbir şey yok, birinci nokta bu. İkinci nokta 20 gündür Avrupa'nın çok çeşitli kentlerinde konuşmalarımızda en çok mutlu eden nokta, Stockholm'de, Paris'te, Londra'da, Almanya'nın birçok kentinde bizim için herkesin görüşlerini açıkça söyleyebildiği şöven olmayan toplantılar yaptığımızın söylenmesidir. Bu beni çok çok mutlu ediyor. Her türlü eleştiriye açık olduğumuz bir zamandayız. Önce bir paranteze açayım benim için 20.yy da Ekim Devrimi kadar büyük bir sevinç yoktur. Ekim Devrimi'ni yapan ülkelere, bizim göptü ettiğimiz Sosyalizmi kuran ülkelere bütün sorunlarına rağmen benim büyük bir saygım vardır. Ancak bütün bu paranteze rağmen bugün bu tartışmada da ortaya çıkacak ben de açık olarak söyleyeceğim. Artık

Türklerin ve Kürt devrimcilerinin, sadece Avrupa'dan değil, Sosyalist dünyadan da yollarını, somut olarak atacak adımlarını bulmaları için ekleyebilecekleri ipuçları azalmıştır. Benim mesajımın ikinci kısmı bu oluyor. Bütün bunlardan şu çıkıyor. Türkiye devrimcileri kendi göbeklerini kendilerinin kesecekleri biryere geldiler, kendi göbeğimizi kendimiz kesecek bir olgunluk ve zorunluluk dönemindeyiz. Aktarmak istediğim noktalardan bir tanesi budur.

Avrupa'nın bir çok kentinde söylediğim gibi herkes kendine bir rol biçer. Bizim yazarlarımız vardır ben onların bir kısmıyla dalga geçerim. Hiç kimse dünya çapında yazar olmak istemez ama bizimkiler dünya çapında yazar olmak istiyorlar. Bütün bu gezilerde burada burada tek ortaya çıkan nokta; artık bizim kendimizin yazgısını Türkiye'de Türkiye topraklarında yazabileceğimiz çizebileceğimiz bir noktaya geldiğimiz. Bunun ötesinde de dünya çapında yazar olmak gibi herkesin kendisine bir misyon bir görev biçmesi. Ben de Türkiye'de kendime başka bir misyon biçim biçtim: Belki bu misyonu daha öncede çizmişim ama bugün daha belirgin; umut saçma, umut ekme. Başka da bir şey istediğim yok. İnsanlarımıza Türkiye'deki insanlarımızı burdaki insanlarımızı umut ekmeyi istiyorum. Bütün yazılarımda, bütün çabalarımda zaman zaman büyük hayretler, tepkilerle karşılaşan çabalarımda, eninde sonunda insanlarımızın kendi gücüne güvenmesi gerektiğini anlatmaya çalışıyorum.

Ben bir ölçüde bir türkofil edim. Yani Türkiye'yi seven bir insan oldum. Türkiye'nin katı gerçekleri bana Türkiye'yi sevdirdi, ama bu sevme bir toprak sevgisi değil, bir yemeklerini, suyunu, havasını sevme değil. Demin söylediğim gibi Avrupa'nın artık bir umut kapısı olmaktan çıktığı ve sosyalist sistemin dünyanın çeşitli yerlerindeki devrimcileri heyecanlandırma gücünü yitirdiği bir dönemde bana öyle geliyor ki Türkiye'nin acı gerçeklerini acımasız gerçeklerini incelemek, soyutlamak hem Türkiye'ye bakarken çok yeni açıklıklar getiriyor hem de buradan baktığımızda dünyayı daha iyi anlayabiliyoruz. Bunu anlatmak istiyorum size. Şöyle söyleyebilirim; bundan 150 yıl kadar önce veya daha fazla bir zaman önce İngiltere'de büyük

Meltem birinci

SÖNYETLER
Günümüzün
değeri
Meyrove da söz söyleyen
yapılan ünlülerini
Günümüzün
Yarınları'nda
Türk menkesi Meltem
Meltem (sözleri)
Özellikle olan Comras
Özellikle yapılan
Yarınları'nda Meltem
Bordabek Akıcı,
Singapore Yarınları
Günümüz, Fotoğrafçı
Yarınları'nda da
resimde, örnekte olduğu
kavramı. Meltem'e
günümüzün yapısı
Akıcı olan yarınları
Yarınları'nda bir sosyalist
akademikler Yarınları
Yarınları'nda 22
günde 12 saat. Yarınları
Akıcı'ın bir saat 11
dakika olduğu.

burjuva iktisatçısı David Ricardo için söylenmiş bir söz var "Bilim onun üzerine yıkılıyordu." Bana öyle geliyor ki, biz Türkiye'dekilerin üzerine bilim yıkılıyor. Bunu bir iki örnekle anlatmak istiyorum. Türkiye gerçeğine bakıp yeni ipuçları bulduğumuz zaman dünyaya da yeniden bakabilme imkanına kavuşuyoruz.

DEVİRCİNİN TANIMI

Benim bazı çalışmalarımı biliyorsunuz. Aydın Üzerine Tezler çalışmamın çeşitli amaçları var. Bunlardan bir tanesi, demin söylediğim gibi, insanımıza güven vermek istedim. Yani Türkiye'de devrim mücadelesini sürdürenler yeni değildir. Bunu göstermek istedim. Ama bunun daha ötesinde bir insana umut verme işlevi vardır. Umudun işlevi için de ben "garip" sonuçlara vardım. Bunlardan bir tanesi şudur; Bizler, sizler hepimiz yaşadığımız toplumu değiştirmek istiyoruz. Yani devrimcinin tanımını da böyle yapmam gerekiyor. Eğer bir nehri bıraktığımızda şöyle gidiyorsa ve siz bu nehrin yönünü temelli olarak kökten bir şekilde değiştirmek istiyorsanız ve değiştiriyorsanız siz devrimcisiniz. Eğer toplumun yazgısı sizin müdahaleniz olmadan toplum şöyle gidiyorsa ve siz şu veya bu yöntemle toplumun bu gidişini değiştirmek, toplumun gidiş yazgısını elinize almak istiyorsanız devrimcisiniz. Kökten olarak değiştirmek istiyorsanız devrimcisiniz. Ve ben öyle kabul ediyorum ki sizler, bizler hele yazgısı buraya gelmek olan arkadaşların çoğu, hayatlarının en azından bir dönemlerinde, bir kısmı bütün dönemlerinde bu içinde yaşadıkları toplumun yönünü değiştirmek istedikleri. Bunun için zahmetle karşılaştılar. Buraya kadar kolay.

Bizim gibi işçi sınıfının oluşumu daha sonralara denk gelmiş olan ülkelerde değiştirme işlemi genellikle aydınlardan beklenir ve o bizde bir iz bırakır, bir gelecek bırakır. Ve herkes düşünür ki bol miktarda aydın olacak, toplumu değiştirmek isteyen, yetenekli, bilgili, becerili, donatılmış insan olacak ki toplumu değiştirmek mümkün olsun. Böyle düşünülüyor. Yani çok açık olarak söyleyeyim. Türkiye gibi işçi sınıfının gelişimi ve devrimciliği geç kalmış ülkelerde aydın çokluğu ile aydın bolluğu ile değiştirme işlemi gerçekleştirilemez. Ve Türkiye'de 1970'li yıllardan itibaren 1980'li yıllarda çok garip bir olayla karşılaşyoruz. Türkiye inanılmaz ölçüde bir aydın kıtlığına doğru gidiyordu. Aydınımız 70'li yıllarda büyük bir kırimla karşılaştı. Bunun çok objektif sebepleri var. Kimisini başkaları vurdu, Kimisi 1960'lı yılların kolay devrimciliğine bel bağladı. 1970-71'deki basit askeri darbenin sıcaklığına dayanamadı gitti. Ama 1980'li yıllara geldiğimizde toplumda, toplumunu değiştirmeye yönelik çabalar içindeki aydın sayısı çok azalıyordu. Ve belli bir umutsuzluk vardı. Bir yandan Türkiye insan toplumunu değiştirmek istiyor, bunu aydınla yapabileceğini düşünüyor. Ve öbür taraftan da bir aydın kıtlığı ile karşılaşılıyordu ve bu bir umutsuzluk kaynağı oluyordu.

Benim Aydın Üzerine Tezler çalışmamın motifle-

rinden, gerekçelerinden bir tanesi budur. Acaba bu doğru mu? Çok uzatmadan da şu sonuca vardım: Nerede Türk tarihinde bir yenilik varsa bir modernizasyon varsa bu bize şimdiye kadar söylendiği gibi, bir aydın bolluğunda değil, aydın kıtlığında olmuştur. Mesela Tanzimatçılar iyi aydınlar değildiler. Bir örnek verebilirim. Tanzimatın önemli adamlarından bir tanesi Ali Paşa özel yazılarını bile, mektuplarını bile Fransızca yazardı. Bir kısmı bunu "snobizm" züppelik olarak tanımlardı. Halbuki Osmanlıca yazısı iyi değildi iyi aydın değildi. O dönemin en büyük aydınlardan bir tanesi Tarihçi Cevdet Paşa'dır. En büyük aydın oydu. Bana göre Tanzimat önemli bir aydın bolluğunda değil bir aydın kıtlığında yapılmıştı. Yani "sakın ha" demek istiyordum arkadaşlarıma, "siz burada bu mücadeleye katılan aydınlardan az olduğuna bakıpta canınızı sıkmayın." Tanzimat da Türkiye'de iyi veya kötü bir değişimdir. Aydın kıtlığında olmuş.

İkinci büyük değişim modernizasyon hareketini camhuriyet olarak görebiliriz. Ve Cumhuriyet'e baktım Cumhuriyet de müthiş bir aydın kıtlığında olmuş. Bakıyorsunuz benzer dönemler çıkıyor. 1900'lerden itibaren büyük bir aydın kırimını yaşamış Türkiye. İyi aydınları 1900'lerde bir mücadelenin içinde kırılmışlar, ölmüşler. Yani Cumhuriyet'i yapan insanlara bakıyorsunuz o halk hareketinin ötesinde, çok açık olarak söyleyeyim, kimseyi rencide etmek istemiyorum, ama Kemal Paşa ve İsmet Bey, Fevzi Paşa'yı da alırsanız yani 1800'ler de doğmuş kuşak için çok ortalama insanlar. Kemal Paşa hiçbir ciddi işe karışmamış. Anafartaların falan da balon olduğunu kanıtlayabildiğine göre öyle çok ortalama bir adam. Dolayısıyla Cumhuriyet'e bakıyorsunuz Cumhuriyet dönemi de aydın bolluğunda değil aydın kıtlığında olmuş bir hareket. Esas aydınlardan çoğu Cumhuriyet'in kurucuları arasında olmamış. Gittikçe daha ilginç bir teori ortaya çıkıyor ve hep söylediğim gibi benim misyonum bu mücadeleye devam edecek insanımıza -şu veya bu şekilde yolu ayrı olabilir- bir umut ve bir direnç vermek olacak. Tabii bu söylediklerim acaba doğru mu değil mi? diye insan daha da çok merak ediyor. O zaman bizim türümüzdeki insanların yani toplumu dönüştürmek isteyen insanların en büyük cetveline bakıyorsunuz. Şu anda bilebildiğimiz en büyük cetvel, Ekim Devrimi. Acaba Ekim Devrimi'de bir aydın bolluğunda mı, aydın kıtlığında mı olmuştur.

Hiç bir insanoğlu toplumun sorunlarının dışında sorunları düşünemez, ancak üniversite hocaları düşünürler. Onlar da fildişi kulelerinde, olmayan sorunlarla uğraşırlar. Ama o'nun ötesinde hiç bir insanoğlu, bunu Lenin de söylemiştir, problem olmadan, çözüm bulamaz. Dünyanın hiçbir yerinde Türkiye'de bizim aklımıza gelen sorunların, başkalarının aklına geleceğini sanmıyorum. O nedenle sorunlarımız başka olduğu için de cevaplarını artık başka yerden alamayacağımızı demin söyledim. S. Birliği'nden alamayız. Onların sorunları başka. Ve bu soruya da Ekim Devrimi özelinde baktığım zaman, doğrusu bize anlatılanların hiç de doğru olmadığı sonucuna vardım. Ve Ekim

Devrimi de aydın bolluğuna değil, aydın kıtlığına gelmiştir.

EKİM DEVRİMİNDE DE AYDINLAR AZDIR...

Çok şaşırıcı görünüyor. Kim peki bu Ekim Devrimi'ni yapmış? Bir Buharin'e bakıyoruz, kim etrafında olanlar? Kamanev, Zinovyevi büyük aydın saymamız mümkün değil. İçlerinde yine de eleğin üstünde kalan Troçki'dir. Troçki de hiçbir zaman bolşevik olmamıştır. Her zaman oynamıştır. Devrimcidir, ondan hiçbir kuşuk yok. Buharin ise hem bu gün üvüldüğü kadar önemli bir adam değil, hem de çok skolasiktir. Diyalektikten hiç dersini almamıştır. Öbür taraftan Stalin'e geldiğimizde ise, bugün Türkiye ortalamasına Stalin'i getirecek olursanız, Türkiye'deki imam hatip lisesinden terk bir adamdır. Ama ben Stalin'i çok önemsiyorum. Tahsili budur.

Öbür tarafa gittiğinizde, 17'ye geldiğimizde müthiş bir aydın kıtlığı ile yapılıyor. Devrim yapıldıktan sonra bakıyorsunuz, içinizde Fabrika romanını okuyan var mı bilmiyorum, Çimento olarak da Türkçe'ye çevriildi. Büyük bir romandır. O romanın bir tezi de vardır: Marksist olmayan aydınlarımızı kullanacak mıyız, kullanmayacak mıyız? Gladkov'un o büyük romanında, bütün mesele budur. Devrimi yaparlar, ortada aydın yoktur. O tartışmadır ve sonunda Troçki ile Lenin arasında, Stalin arasındaki tartışmadır. Menşevik

aydınları kullanacak mıyız, kullanmayacak mıyız? Lenin eğitim işlerini Lunaçarski'ye verir. Lunaçarski ömründe diyalektik olmamış, materyalist olmamıştır. Idealist bir adamdır.

Bütün planlama Menşeviklerle doldurulur. Sonra 1930 yıllarında zamanı gelince tasfiye olur. Bugünün Türkiye'sinden geçmişe bu toprağın sorunlarını böyle çözümlendiğimiz zaman hem cetvelimize bakıyoruz ve hem de cetvelimizi biraz daha değiştiriyoruz. Türkiye bu kadar verimli bir noktaya geldi. Bir başka örneğini daha vereyim, ondan sonra konuya geçeyim.

Ben bir kitabımdan dolayı yargılandım. Biliyorsunuz Cumhuriyet kitabı. Önce 8 yıla mahkum oldum, tutuklandım falan. Ama o kitabı şu anda yeniden yayına hazırladım. Mahkeme zabıtlarıma baktım, ben orada, 1980'den hemen önce Türkiye nereye gidiyor diye kendime soru sormuşum. Ve 1905'e doğru gidiyor yani Rusya'da 1905 olan. 1980 yılında Türkiye oraya doğru gidiyor. Sonradan da şunu geliştirdim. Eylülüst reformlar dönemini açıklayacağım, ama izninizle söyleyeyim, Eylülüst reformların bir maliyeti, mesela bugün Türkiye'de inanılmaz ölçüde bir aydın aristokrasisi yaratılmasıdır. Böyle bir Eylülüst reformlar kavramı ortaya atmaya çalışıyoruz ve Türkiye'de bu kavramlar nedir? Yani Türkiye'de pornografinin ön plana çıktığı bir tür aydın aristokrasisinin ortaya çıktığı. Bunlardan Türkiye'ye bakıyoruz. Hemen sonra da Stolipin reformları başlıyor. Stolipin reformlarını, Rusya'da olanları daha önce de biliyorduk. Ama Eylülüst reformlara baktıktan sonra onun bana verdiği açıklıktan 1905'le 1914 arasında veyahut 1906 ile 1912 arasındaki Rusya'ya bakıyorum. Ve tekrarlıyorum, bakın tarihi tersine çeviriyoruz. Yani 1905-1914 Rusya'sından 1988-1998 Rusya'sına değil, Türkiye'sine değil. Bugünlerin Türkiye'sinden 1906-1912-1914 Rusya'sına baktığım zaman orayı bambaşka görüyorum. Ve herşeyi elimle tutmuş gibi görüyorum.

Bugün diyorum Türkiye de Eylülüst Reformlar döneminden geçiyor. Türkiye'de pornografi olmuştur, o sırada da Rusya'da da olması lazım diyorum. Karşıt ediyorum. Lenin de Gorki de pornografiden şikayet ediyor o zaman. Bugün diyorum Türkiye Eylülüst Reformlardan geçiyor. Devrimci harekete katılanların sayısı azalıyor. Oraya bakıyorsunuz orada da öyle. Bugün Türkiye de legalite bir fetişizm haline getiriliyor. Legalitenin fetişizm haline getilmesi artık şöyle tarif etmek lazım: Türkiye'de de her ülkede de legal imkanlar kullanılır ama tek başına legal imkanları kullanmak legaliteyi fetişizm haline getirmek yani legal olmayan yollarda çalışan hareketlerin legaliteyi çok abartarak bütün illegal çalışmalarını bırakarak legaliteye çıkması. Bugün Türkiye'de bu çıkıyor. Madem ki Türkiye'de bu çıkıyor, 1906-1914 arasında Rusya'da da bu olması lazım, nitekim bu açıdan baktığımızda 1908-1909'dan sonra Lenin'in yazılarının çoğunluğunun bununla ilgili olduğunu görüyorsunuz.

Türkiye'nin gerçeğine baktığımızda mesela benim gibi daha çok bundan önceki sosyalizm mücadelesini TIP hatta TIP-TKP dediğimiz bir çizgi içinde götür-

müş olan arkadaşlarda başkalarını kınamıyorum, kendimi söylüyorum. Bizde şöyle birşey vardı. Kendi örgütümüzün dışında veya kendi ideolojimizin dışında yapılan adımların yararlı değil genel yolumuzda zararlı olduğunu düşünürdük. Şimdi bunun doğru olmadığını düşünüyorum. Geçmişe dönük değil geleceğe dönük olduğunu düşünüyorum. Birbirini eleştiren hareketlerin de devrim sürecinde olumlu katkısı olabileceğini düşünüyorum. Bu aydınlık bana Türkiye'de geldi.

Lenin öyleydi, bütün hırsıyla, bütün teorisiyle, bütün katkısıyla budur. Ve bunu çok istediği için disiplinli olduğu için ne istediğini bildiği için o çok çeşitli kaynaklardan gelen katkıları bir tek kanala götürebildi. Tabii bu söylediklerim bana çok önemli geliyor ve bütün bunları Türkiye'nin pratiğini soyutlamaktan çıkartıyorum. Birbirine en yakın olanlar birleşmelidir. Vaktimiz yok. Eylülün en karanlık zamanlarında yazdığım bir mektubu hatırlıyorum, köyde bir takım insanlar vardır, ben de kendimi zaman zaman öyle görüyorum. Kulaklarını toprağa koyarlar ve üç gün sonra gelecek gökgürültüsünü, yağmuru, seli duyarlar. Ben de öyleyim. En karanlık zamanda 1990'lı yıllardaki gelecek gürültüyü duyuyordum. Eğer bütün bunların ötesinde Türkiye'de bir gürültünün geleceğine inancınızı yitirirseniz devrimci olamazsınız. Eninde sonunda işçi sınıfının patlayacağına inancınızı yitirirseniz o büyük gürültünün geleceğine inancınızı yitirirseniz devrimci olamazsınız. Bizi bugünkü tekelci aşamada yatan en büyük ses o sestir. Ben o gürültüyü duyuyorum. O gürültü geliyor. O inançla bazan köylü benzetmeleri yapıyorum.

Köylerde yayık yapılır, vururlar vururlar... işte şimdi vuruyorlar. Küçük küçük süttten küçük küçük yağ parçaları çıkar ve onlar kurudukça birleşir ve en yakın olanlar birleşir. Ve şimdi de en yakın olanların birleşmesi lazım. Söylediğimiz bu kadar, bunun dışında güncel politikayla ilgili hiçbir vaaızım yok. Ancak bizim şu aşamada en başta teorik, pratik araçlarımızı yeniden düşünmemiz lazım. Çünkü karşı taraftakiler kendi açılarından baskı ve mücadele araçlarını ele aldılar. Bunlardan ikisine konuşmamın en pratik yanlarından ikisine başlayacağım, ondan sonra da faşizm konusunda tekelci kapitalizm konusunda, Kürt sorununda ve sosyalizm konusunda size çok hızlı olarak görüşlerimi açıklayacağım.

SEÇMELİ CAYDIRICILIK DOKTRİNİ

İlk önce ABD'ye bakmak gereğini düşünüyorum. Amerikalılar çok cahil oldukları için doktrine çok meraklı olurlar. Her Cumhurbaşkanı bir doktrin yapar. Monroe doktrini derler. Kennedy doktrini, Eiusenhower doktrini, Reagan doktrini şu anda da ABD ilk defa bir doktrin çok açık olarak ortaya çıkardı ve attı. Biz bunu Türkiye'de seçmeli caydırıcılık doktrini olarak çevirdik.

ABD şu anda seçmeli caydırıcılık doktrini diye bir doktrinle dünyaya bakıyor. Bu doktrini de uyguluyor.

Daha önce de kısmen uyguluyordu, şu anda çok açık olarak uyguluyor. Bu doktrinin belirli özelliklerini söylemek durumundayım. Bir: Nükleer silahları toplamak artık eskiden zannedildiği kadar önleyici, caydırıcı bir etki yapmıyor diyor. Veya nükleer silah toplamanın şimdiye kadar yapmış olduğu caydırıcı etki yeterlidir. Nükleer silahlar belki Batı Avrupa'daki işçi sınıfı partilerini, sendikalarını yeni bir düzen kurma projesinden caydırabiliyor. Ancak dünyanın başka yerlerinde devrimci mücadele oluyor, nükleer silahlarla devrimci mücadeleleri ulusal kurtuluş mücadeleleri durdurmak mümkün değil. Daha açık olarak ABD, Afganistan meselesinde, Polonya meselesinde nükleer silah kullanmadı. Giderek ABD nükleer silahlarının böyle zannedildiği kadar dünya ölçüsündeki mücadelede etkili olmadığı sonucuna varıyor. Bunun yerine daha başka bir mücadele yöntemi ortaya atıyor: Seçmeli caydırıcılık. Bu da ABD'nin dünyanın her tarafındaki devrimci mücadelelere karşı savaştığını ilan ediyor. Elimdeki bütün imkanları ister orduyla, ister bankacılarla, ister gönderdiğim tarımcılarla, isterse CIA ajanlarıyla ne yolla olursa olsun benim görevim diyor, devletler hukukunu da bir tarafa atarak, dünyanın her tarafındaki devrimci mücadeleleri durdurmaktadır. Sürekli bir savaş içindeyim ve bu savaşa da düşük yoğunluklu savaş diyor. Bunu da 60 sayfalık bir rapor halinde yayınladı.

Artık Türkiye'de bırakın sosyalist devrimi bırakın bir halkın kurtuluşunu, namuslu bir hükümet kurmak bile ABD'nin bütün güçleriyle mücadele etmeyi gerektiriyor. Bu bir önemli turnusol kağıdıdır. Türkiye'deki çürümelerin ve yığıllemelerin bir yanı çürümedir, bir yanı yığıllemedir. Arkasında bu gerçeklik yatar.

Ne yazık ki Türkiye de bunu bizden başka farkedemedi. Ayrıca bütün konuşmalarında düzeltiyorum, şu anda çıkan Aydın Üzerine Tezler'in beşinci kitabında da düzelttim. Bu çok önemli çünkü ben günlük gazete okuyorum, biriktirip biriktirip veyahut işime geldiği zamanlar okuyorum. Aydın Üzerine Tezler beşinci kitabını okurken Behice Boran, Uğur Mumcu'yla 1986 yılı Ağustos ayında Cumhuriyet'te yapmış olduğu dizi röportajları da tekrar okudum. Uğur Mumcu, Behice Baran'a şunu soruyor: Behice hanım diyor "siz bütün ömrünüz boyunca barışçıl geçişe inandınız hala ona mı inanıyorsunuz?" Kitapta düzelttim başka yerde de düzeltiyorum. Çok az kimse fark etmiştir diyor ama Behice hanım da bunları çok inceledi. Uğur Mumcu'ya ben diyor 60'lı, 70'li yıllarda barışçıl geçiş savundum ancak şu anda ABD yeni bir doktrin ilan etti yeni bir sözcükle çeviriyor. "Düşük yoğunluklu savaş" diyor, artık dünyanın hiçbir ye-

rinde barışçıl geçiş olmaz. Bizim de pratik mesajımızın ayrıca benim size getireceğim teorik mesajın da bir kısmı da bununla ilgili.

Amerika'nın yeni doktrini öyle birşey ki Türkiye'nin doğu bölgeleriyle özellikle ilgileri var ve dünyanın her tarafındaki devrimci mücadelelere karşı açık bir savaş açmış durumdadır. Hiç öyle global olarak bir savaş düşünmüyor bir yanda kazanırsınız öbür yanda kaybedersiniz. Geçen yılbaşında ABD Dışişleri Bakanı Shultz mesela 1987 yılında ABD'nin ne yaptığını söylerken "biz 2000 kadar olayda "terör" hareketlerini daha önceden haber aldık ve bunları boşa çıkardık" diyor. ABD, yani dünya devrimcilerinin baş düşmanı, mücadele yöntemlerini çok değiştirmiştir. Biz şunu söylüyoruz ki artık Türkiye'de bırakın sosyalist devrimi bırakın bir halkın kurtuluşunu, namuslu bir hükümet kurmak bile ABD'nin bütün güçleriyle mücadele etmeyi gerektiriyor. Bu bir önemli turnusol kağıdıdır. Türkiye'deki çürümelerin ve yığılmelerin bir yanı çürümedir, bir yanı yığılmedir. Arkasında bu gerçeklik yatar. Pratik olarak söyleyeceklerimizin biri budur.

TEKELCİ KAPİTALİZM KAPİTALİZMİN KENDİSİDİR

Benim bugün sizinle yapmak istediğim tartışmaların bir tanesi şudur; Tekelci kapitalizme daha başka türlü bakmak lazım. Ve çok açık şunu söyleyebilirim; tekelci kapitalizm şimdiye kadar daha çok bir ekonomik ilişkiler bağı olarak incelenmiştir. Ama tekelci kapitalizmi yeni devlet biçimiyle ideolojik ve politik açı ile incelememiz lazım. Ve bu tekelci kapitalizm döneminde Türkiye'de başka gelişmeler oluyor diyorum. Bunlardan bir tanesi şudur. Çok açık olarak söyleyeyim kimseyi rencide etmek istemiyorum, ama bizim eylül reformlar dediğimiz reformların içinde şu anda Türkiye'deki depolitizasyon süreci eylülün başından çok daha farklı. Bütün gazetelere bakın sü-

DOZENT DR.

Yalçın Küçük

TRÄGT VOR !

"WIRTSCHAFTLICHE UND POLITISCHE

ENTWICKLUNG IN 10 JAHREN IN DER TÜRKEI"

und

AUTORIN UND INTERPRETIN

Bilgesu Erenus

SINGT IN VERSCHIEDENEN SPRACHEN

rekli politik olmayan bulgular peşindeler. Hürriyet gazetesi gazetelerin en büyüğü zannedersiniz ki melek kesildi hergün mafyalarla mücadele ediyor. Birini kapatıyor, birini ekliyor. Depolitizasyon başlıca mücadele hedefleri. Eylül reformlarının bir tanesi bu.

Bir tanesi de partisizleştirme. Oyların üçte birini alan hemen iktidara geliyor, daha da önemlisi eylül iktidardan daha çok muhalefeti seçmiştir. Bugün Türkiye'de iktidar partisi de muhalefet partisi de parti değildir. İkisi de parti değildir. Bir defa ANAP tam bir şirkettir. Ama öbürü ondan farklı değil. Yani sosyal demokrat partinin de tutumu böyle. Her türlü insanın olduğu bir partide ancak her türden insan olur ama parti onları bir potaya getirir. Bir potaya getirmeyen ve hiçbir amacı olmayan bir grup haline düşürür. Eylül reformlarının içinde de "hem ana muhalefet" denilen parti hem de iktidar partisi parti olmadığı için, artık temel siyasi konular bunlar tarafından oluşturulmuyor. Türkiye'de ki önemli bazı siyasi konular, MİT tarafından oluşturuluyor. MİT'i CIA'yı sadece bir casusluk örgütü, sadece solu takip eden örgüt olarak düşünmemek lazım. MİT bugün Türkiye'deki en önemli politik kavram üreten devlet kuruluşlarından bir tanesidir. Bu birincisi. İkincisi Lenin'in 1900'leri başında yaptığı Londra'daki bir Holding ile Hindistan'daki bir kompador arasındaki bağlantıyı kurmak bugünkü sistemi Türkiye'de ve dünyanın başka yerlerinde geçerli olan sistemi anlamaya yetmiyor. Bugün bu sistemi anlayabilmek için gizli servislerle basın arasındaki ilişkiyi çok iyi kurmak gerekiyor. Bugün tekelci kapitalist sistemi incelemek demek gizli servislerle Türkiye'deki güvenlik örgütleriyle, başta basın, üniversiteler arasındaki organik bağları hem teorik düzeyde hem de somut düzeyde ortaya çıkartmak demektir. Bütün basın için geçerlidir. Bu yapılmadığı sürece anlaşılması mümkün değil. Ve MİT bugün bütün basının en önemli yerlerinde var mıdır, yok mudur? sorusunu incelemelidir.

Ben bunun iki örneğini de vereceğim. Son Irak'taki katliam sırasında T.C.'yi yönetenler muhalefetiyle birlikte Kürt'lere karşı katliamdan sonra ne diyeceklerini şaşırdılar. Ve bir kısmı Türkiye'ye sığındılar. Türk ve Kürt kardeşlerim Avrupa'da sizlerin gülmeyi unuttuğunuzu fark ediyorum. Hiç gülmüyorsunuz. Tabii ki insan gülmelidir. Biz gülüyoruz. Mesela biz hep Demirel'e gülüyoruz. Her gün gülüyoruz. Her ağzını açtığı zaman ben hem gülüyorum, hem kızıyorum.

Artık Türkiye'de en büyük günah Kürt kelimesini telaffuz etmek olduğu için Demirel Türkiye'ye gelen Kürtler için Irak'takilerin akrabaları dedi. Demeç veriyorlar. Güya başbakanlık yapmış adam. Türkiye'de en modern suç "Kürt" demek oluyor. Benim mesela böyle davalarını oluyor. Bazı arkadaşlarla beraber dava oluyor o arkadaşlara 142/1'den dava açılıyor, onların Komünizm propagandasından. Bana neden dava açtılar diyorlar ben diyorum ki o arkadaşlarıma adı suçtan dava açtılar bana en modern suçtan dava açtılar. Devamlı Kürt'çülükten dava açılıyor.

Çünkü Türkiye'de çok moda oldu. Ve hiç kimse

Kürt sözcüğünü bir şövenizmle, belli bir kötüleme, aşağılama demeden özellikle basın, kullanmazdı. Ama birden bire S. Demirel'in deyişimiyle o Irak'taki akrabaları olanlar, Türkiye'ye gelir gelmez o gün birdenbire biz şaşırдық. Tüm gazeteler Hürriyet, Cumhuriyet hepsi 8 sütun, nasıl Kürtleri seviyorlar. 2 gün sonra çıkıyor. 2 gün sonra almaya razı olmuş onları. İyi etmiş. Kötü yapmış demiyorum. Ama nasıl oluyor da, şimdiye kadar bu konularda hep en kibar deyimle karşı bir tutum alan Türkiye'nin büyük basını birden bire iyi bir tutum alıyor. İnsani bir tutum alıyor.

**Jakoben terörü burjuvazi adına yapılmıştır.
Sadece Fransa'da yapılmamıştır.
Bütün dünyanın burjuvazisi adına yapılmıştır
ve amacı burjuvaziden daha geri sınıfları
feodal sınıflar ve asil sınıfları kendi eski
rejimlerini yeniden kurma program ve
umutlarından caydırmak için yapılmıştır.
Bütün burjuvazi için yapılmıştır.**

Türkiye'de artık MIT dediğimiz, Genel Kurmay dediğimiz, bir politika yapıyor. Politikayı üretiyor ve politikayı uyguluyor. Basınıyla, üniversitesiyle, yargı organlarıyla Türkiye'de teorik olarak yürütme ve yargı orlanlarından ayrı mı? Hayır. Kuvvetler ayrımı yürütme organları, kitaplarda ayrıdır. Ama Türkiye'de yürütme organı polis, hiç olmazsa tutuklama aşamasında kimi isterse tutuklatır. Böyle bir bütünleşme var. Bunu şunun için söylüyorum. Artık Türkiye'de ne SHP ne de hükümet önemli politik kararlar oluşturmuyor. Örneğin, bundan 1,5-2 ay kadar önce birden bire MGK toplandı. MGK'da Kuvvet Komutanlarıyla, MIT müsteşarıyla, Cumhurbaşkanı'dan başka kimse yoktu. Ve MGK'ndan bir karar çıktı. Adı bile Türkçeleştirilmedi. Teritoryal-birlikler ve yerel birlikler. Ve Türkiye'de kimse hükümet bile bunun ne olduğunu bilmiyordu. Birden bire 1,5 ay içinde teritoryal birlikler kullanılacak denildi. Yine bizi hep güldüren Demirel buna karşı çıktı. GKM başkanı, milis kuvveti değildir dedi. Tek söyleyebildiği bu. Milli Savunma Bakanı Kontr-gerilla değildir dedi. Hükümet ise ne olduğunu bilmiyor. Hükümet ilan etti. MGK teritoryal birlikleri, mahalli birlikleri kuracağız dedi. İlan etti Turgul Özal. Az önce de söyledim. SHP'yi tutan arkadaşlarımız bana kızmasınlar. Ama Erdal İnönü'nün tek tepkisi. "Bana fazla masraflı olmasın" oldu. Yani inanılmaz hayat Erdal bey için Evren'in gücünü göstermek için bahane bulma meselesi. Önce referandumu karşınız dedi. Evren Paşa veto etti. Şöyle yapсын. Şöyle değiştirsin dedi.

Adı Türkçe olmayan birlik, mahalli birlikler şudur. Türkiye burjuvazisi bir iç savaşa hazırlanıyor. Sonradan söylediler. İnsanlar toplanacak arkamızdan bir

tehlike olunca Türkiye de onları arkalarından vuracakmış. Onların arkalarından vuranları vurmak için Teritoryal deniliyor. Senede 20-25 gün eğitim göreceklermiş. Türkiye'de uygulaması yapıldı ve ne yazık ki 78'de Maraş'ta Ecevit zamanında yapıldı. Maraş'ta insanlar bir süre alevi, sunni, solcu, ilerici, dedikleri kapılara işaret koydular. Tıpkı bir zamanlar Hitler'in ülkesinde ve Hitler'in yaptığı gibi yahudilerin kafasına işaret koyduğu gibi işaretler, koydular. Bir süre sonra hücum zamanı geldi. Ben bir kitabımda evrakları, belgeleri, mahkeme tutanaklarını okuduktan sonra çok açık olarak yazdım. O zamanki CHP'li İçişleri Bakanı İrfan Özeydin çok açık sorumluluğu var ve Türkiye kuvvetleri ordusu 4 gün gecikti. İnsanlarımız. Bir kısmının, yaşlı kadınların gözleri oyuldu, sokaklarda süreklendi. Maraş bir iç savaşta acımasızlıkların katliamların irdelenmesiydi. Şu anda kesin olarak söyleyebilirim. Türkiye "Teritoryal Birlikler" denilen birliklerle bir iç savaşa hazırlanıyor. Bunu da gizlemiyorlar. Erdal İnönü bey eksik olmasın "fazla masraflı olmasın" demekten başka tepki göstermiyor. Bunları canınız sıkılsın diye söylemiyorum. Korku edebiyatı yapmak için söylemiyorum. Ama gerek Washington, gerek Ankara mücadele silahlarını çok açık olarak değiştiriyor. Böyle bir dönemde de bizim teorik aletlerimiz, bizim kuramsal aletlerimiz, bizim düşüncelerimiz ne ölçüde bize yetiyor.

FAŞİZMİN NÖBET TEORİSİ

Bunlardan bir tanesi bizim Türkiye'de geçerli olan, komintern belgelerinde geçerli olan, sık sık söylediğim faşizm teorisi.

İşler kötü gittiğinde kapitalistler birazcık kurnazlık ederler. Bu kötülüklerin fiyatını emekçilerin üzerine yüklerler. Bunu yüklemek için de kan dökerler. Bizim teorimiz, benim de şimdiye kadar düşündüğüm teori budur. Bunu en çok Dimitrov'un yazılarında okuruz, komintern de okuruz. Özü itibarı ile budur. Buna nöbet teorisi diyorum, faşizmin nöbet teorisi... Faşizmin nöbeti. Buraya kadar çok fazla itirazım yok. Ama bundan sonrasına çok itirazım var. O da tıpkı bir ateşli hastalık gibi ateş yükselmesi gibi. Kapitalizm'de faşizm öyle bir şeydir ki; ateş düştükten sonra da aynı kapitalistler temizlenirler ve kapitalizm yine öyle devam eder. Yani ateş düştükten sonra faşizm, o kapitalizm dediğimiz biçimde, ilişkilerde hiç bir iz bırakmadan ortadan kaybolur. Ben bunun doğru olmadığını düşünmeye başlıyorum. Ve hemen şöyleyeyim, Hitler'in ve Mussolini'nin yaptıkları yaptıklarının ötesinde birdir.

17 Ekim Devrimi benim ve benim gibi insanlar için ne kadar büyük bir sevinç ise, mülk sahibi insanlar için Batı Avrupa'nın zenginleri için de o kadar büyük bir korku kaynağı olmuştur. Ekim korkudur. Ekimden sonra gelen 1929 ekonomik bunalımı büyük bir korkudur. Hitler ve Mussolini bu büyük korkunun ürünüdür. Bunlara itirazım yok. Bir krizle de gelmiştir. buna da itirazım yok. Ancak böyle olmakla birlikte Hitler'in ve Mussolini'nin yaptıklarını sadece kapitalizmin

nöbeti olarak düşünmüyorum.

Bana öyle geliyor ki Hitler ve Mussoli'nin yaptıkları burjuvazinin ikinci büyük terörüdür. Jakoben terörü, benim sizinle yaptığım bu tartışmalara kadar kimse birinci, ikinci terör diye ayırmadı. Jakoben terörü burjuvazi adına yapılmıştır. Sadece Fransa'da yapılmamıştır. Bütün dünyanın burjuvazisi adına yapılmıştır ve amacı burjuvaziden daha geri sınıfları feodal sınıflar ve asil sınıfları kendi eski rejimlerini yeniden kurma program ve umutlarından caydırmak için yapılmıştır. Bütün burjuvazi için yapılmıştır. Hitler ve Mussolini'nin yaptıkları, benim burjuvazinin ikinci büyük terörü dediğim terör ise burjuvazinin önündeki sınıfı ilerici sınıfı daha ileri bir düzen kurma umut ve programlarından caydırmak için yapılmıştır. Böyle düşündüğüm zaman da çok acı bir sonuç hemen arkasından geliyor. Bilimsel çalışma -ben bunun sadece bir öğrencisiyim ve bana müthiş heyecan veriyor- Hitler'in yenilmiş olduğunu, bütün tarihlerde yazılmış olanların aksine Hitler'in yenilmiş olduğunu söyleyemiyorum. Hitler kendisi ölmüştür. Ama Hitler başarıya ulaşmıştır. Çünkü Hitler öldükten sonra da Batı Avrupa'daki işçi sınıfı hareketi hem sendikal hareketi hem politik hareketi, içinden çürümeye başlamıştır. Bugün çok açık olarak görüyoruz.

Ben size eğer konuşmamın başında Batı Avrupa artık bizim için bir reçete veremiyor, bizim için bir umut kaynağı olamıyor dediysem bunda Batı Avrupa'daki devrimci sendikal hareketin ve işçi sınıfının politik hareketlerinin içinden çürümüş olmasının çok önemli bir rolü olduğunu düşündüğüm için söyledim. 1950 yılından itibaren Batı Avrupa'daki işçi sınıfı hareketleri yavaş yavaş çürümüş oluyor. 1988 Türkiye'sinde ve 1990'lardan itibaren bunu çok daha açık görüyor gözlerimiz. Türkiye'nin bugün içine girmiş olduğu pratikler ve sizin yaşamınız bunu çok açık olarak gösteriyor.

Çürümüştür. Ve Hitler iktidardan düşürüldükten sonra da Batı Avrupa işçi sınıfının sendikal hareketi ve politik hareketi için hayat yeni bir düzeni kurma mücadelesinden yarıçizmenin gerekçelerini bulmak serüveni olmuştur. Yan çizme "Nükleer tehdit var daha yeni bir düzeni kurmalıyız, faşizmi var kuramayız", şeklindedir. Bu, şu anda hem faşizmi hem nükleer tehdit, yeni bir düzeni kurma projesini ertelemek için yeterli olmadığı için şimdi Batı Avrupa'daki işçi sınıfı partisi ve sendikal hareketleri son derece tarifi zor bir şekilde uygarlığı kurtarmak, çevreyi kurtarmak gibi projelere döndüler.

Eğer siz uygarlığı, çevreyi kurtarmak isterseniz, Yeşilciler bunu işçi sınıfı partilerinden çok daha iyi yapar. Birinci söylediğim nokta budur. Ve buradan da artık 1970'li yıllarda gelen petrol krizi petrol kriziyle birlikte gelen ekonomik bunalımla beraber ve emperyalizmin, burjuvazinin sadece ideoloji açısından değil, deneysel baskı sistemlerini uygulama bakımından da enternasyonal olduğunu söyleyerek 1970 yılından itibaren önce Şili'de, başka yerlerde emperyalist-kapitalist sistem 1917'deki devrimin 1929'daki ekono-

mik bunalımın sonucunda kapitalizme koyduğu bazı kurumları yani refah devleti kurumlarını teker teker attı. Şu anda dünya Thatcherizm, Reaganizm dediğimiz şekilde büyük tekellerin olduğu ancak 1930'lu, 40'lı yıllardaki kapitalizmin refah devleti kurumlarından yoksun olduğu vahşi bir kapitalizm. Artık Hitler'in öne sürdüğü kurumların hepsi onun içine konmuş oluyor. İçerilmiş oluyor. Bugün faşizmi artık bir nöbette kapitalizme gelen, kapitalizmin nöbetinde zengin sınıfların uyguladığı bir sistem olarak değil o sistemin ayrılmaz bir parçası olarak düşünmek gerektiğini söylüyorum.

FAŞİZM YERLEŞMİŞTİR

Bunun da, bana göre, şimdiye kadar ki düşüncelerimiz açısından tartışılması gerektiği çıkıyor. Çünkü eğer bu söylediğim doğruysa bazı mücadele sistemlerimiz etkinliğini yitirebiliyor. Faşizm bir yanı sıra Ekim Devrimi'nin yarattığı büyük korkunun, bu korkunun azalmaya başladığı sırada ortaya genel grevle beraber sanki dünyanın en ileri en kapitalist ülkesinde sosyalist olacağı korkusuna kapıldıktan sonra azalmaya başlarken 1929 yılındaki büyük grevle büyük bunalımla tekrar bir korkunun içine girdi. Faşizmin ortaya çıkmasında, tetiğin patlamasında bu korkunun rolü çoktur. Bunu inkar etmek mümkün değil. Eylül'e baktığımız zaman da Eylül de büyük bir korkudur. Evren yöneticisi sınıfın iki korkusunun cisimleşmiş canlı, hareketli etli butlu ürünüdür. Böyle bakmamız lazım.

Benim kitaplarımda da var. İlk defa söylemiyorum. Bana göre Türkiye'nin yaşamının en demokratik dönemi 1965-1975 yılları arasındadır. Bu tabii benim başka bir demokrasi anlayışım oluyor. Demirel "sokaklar yürümekle aşınmaz" demiştir, demeye mecbur kalmıştır. Halkın uyanışı, yöneticiyi, başbakan sokaklar yürümekle aşınmaz ve zamanın muhalefet partisi lideri Erdal Beyin babası İstem Paşa'yı da üniversite boykotlarını, işgallerini savunur hale getirmiştir. O güçlü bir demokratik harekettir.

1970 yılları Türkiye burjuvazisi açısından büyük korku yıllarıdır. Birçok örnekleri var. Bütün konuşmalarımda söylüyorum. 1960'lı yıllarda Türkiye Batı Avrupa'ya işgücü ihraç etti. 1980 yıllarında politik göçmen ihraç etti. Ve 1970 yıllarında ise finansman dergileri ile, yatırım dergileri ile baktığımız yabancı yatırım dergilerinde inanılmaz ölçüde sermaye ihraç etti. Türkiye zenginleri 1970 yıllarında sermayelerinin çok büyük bir kısmını Batı Avrupa'ya transfer ettiler. O zaman finansman dergileri yatırım dergileri Türkiye'de neler oluyor, nedir bu kaçış diye sordular böyle yazılar çıktı. Çünkü Türkiye burjuvazisi 1970'li yılların sonuna doğru Türkiye'de yeni bir düzenin, mülkiyet düzenini ortadan kaldıracak yeni bir düzenin kurulacağına inanıyordu.

Bizim işimiz arkadaşlarımızın, bizim insanımızın, belleğini silme mücadelelerine karşı koymaktır. Bütün çabamız budur. Tarihimizi mutlaka yazmalıyız, devrimci tarihimizi. Çünkü onların işi bellek silmektir. Aydın Belgesi dolayısıyla Sıkıyönetimde yargılanırken

açıkça söyledim, "korkuyorduk o zaman 'ama' 80 öncesini istemek suç değil, ben o dönemi istiyorum" dedim, yayınladım da. SHP'li kardeşler "vallahı istemiyoruz" diyorlar. Biz istiyoruz, biz istiyoruz. 80 öncesi zaten gelmez, ama oradaki direniş, oradaki insanların kendi gücünü getirmek istiyoruz.

70'LER YAZILMALI, BELGELENDİRİLMELİDİR!

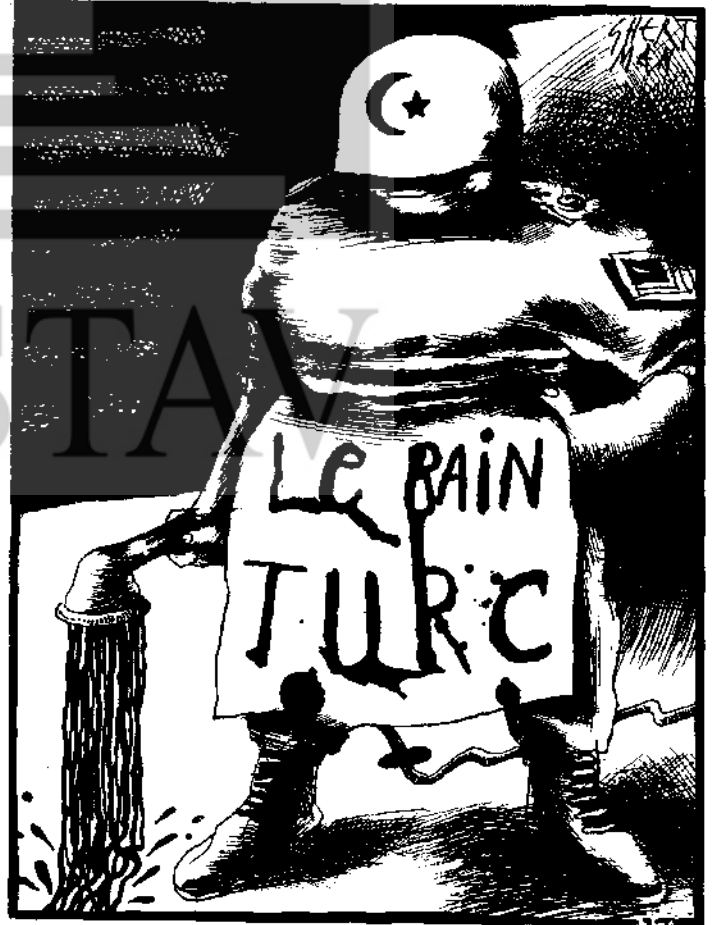
Ben yazdım Dev-Yol'a sahip çıkıyor dediler... Hala yeteri kadar benim kimseye sahip çıktığım yok. Kimsenin benim sahipliğime de ihtiyacı yok. Ama Türkiye'de maalesef kendi ihtiyaçlarını karşılar hale geldiler. Biz devrimciler hala 15-16 Haziran'ın bir yere kaydını yapmadık, incelemedik. O işe katılmış adamlar hala sağ. Onlarla konuşulmalıdır, 70 yıllarındaki mahallelerdeki direniş komiteleri yazılmalıdır. Benim yazdığımla yetinilmemelidir. Buradaki arkadaşlarım, anılarını yazmalıydılar. Bunlar ileride önemlidir, bakın arkadaşlarım gelecek düzeni kuracağımıza inancımız olmalıdır. Türkiye'de kim bugün yaşıyorsa hala TKP'liler, Kurtuluşçular, Dev-Yol'lular bu işe mücadeleye katılmış ama dönmemiş, kendini inkar etmemiş kim varsa biz bunları, videoya almak istiyoruz ve yurtdışında bir kuruma depozito etmek istiyoruz. Çünkü iktidarımızı kurduğumuzda bunları çocuklarımıza göstereceğiz, onları canlı olarak. Yani iktidarı kurunca. Bugün olmayabilir ama, o inançtan hiç korkmamak lazım. Ve mümkün olduğu kadar da hangi hareketten olursa olsun o insanları belgelemek lazım.

Konuya dönüyorum. Direniş Komiteleri; o burjuvazinin kötülediği kurtarılmış mahalleleri yazmak lazım. Ben yeteri kadar bilmiyorum. Sonunda biz onlardan bilimsel sonuçlar çıkartırız. Sokaklarda kadınlar nöbet tutuyordu. Kentler bölündü, burjuvazi yönetmiyordu. İki rakamlı işsizlik, iki rakamlı enflasyon bunlar saymakla bitmez. Sindiremiyorlardı, bastırıyorlardı.

Bütün bunların ötesinde burjuvazinin iki büyük dayanağı olan Silahlı Kuvvetlerle güvenlik kuvvetleri bölünmüştü. 12 Eylül'den sonra bütün devrimci arkadaşlar genç subaylarla bağlantı kurmuşlardı. En sonunda bir sınıf subay ve 400 teğmen ve üsteğmen ordudan tart edildi. Ama bu düzenin dayanaklarından bir tanesi olan komutanlar tabandaki genç subayların kendi gözlerine bakarken görmek istediğini göremiyordu. 1970'li yıllarda çok açık olarak polis bölünmüştü. Polder Hareketi, kimin sırtında olursa olsun, hiçbir ülkede bu kadar açık, devletin polisi birbirine güvenmiyordu. Ve bu öyle bir bölünmeydi ki, biz çok yakın bir zamanda Ankara DAL'da kaldık. Bilgesi ile biz onun izlerini gördük.

En kötü zamanda bile hala o izi taşıyanlar vardı. Bunu da şunun için söylüyorum: 1970'li yıllarda burjuvazi açısından baktığımızda Türkiye bunların elinden kayıyordu. Biz kendi içimizden bakıyorduk ki bizlerde o kadar iktidar perspektifi yoktu veya bütün bunları bir potada eritecek örgütlülük yoktu. Bunları söyleriz,

yakınmayız. Bütün bunlara yakından baktığımızda Eylül inanılmaz bir sınıf korkusunu duydu. Yalnız bu değil, konuşmamın bir bölümünde söyleyeceğim, tekelci kapitalizmden bahsediyorum. Hepsini çözebilme durumunda değiliz. Tekelci kapitalizmde herşey hızlanıyor. Haluk arkadaşım da söyledi: "1970'li yıllarda Türkiye'de Kürt kardeşlerimizin ulus bilinçlenmesinde mucizevi sıçramalar oldu. İlk defa Kürt kardeşlerimizin çoğu kendilerinin ayrı bir ulustan geldiklerini açıkça düşünmeye, hissetmeye ve bütün yasaqlara karşın ifade etmeye başladılar." Kemalist yönetim, burjuvazi için ayrı büyük bir korkuydu. İlk defa Misak-ı Milli cetveline ciddi bir itiraz ortaya çıkmaya başladı. Bu da Kemalist yönetim için ikinci bir korku oldu. Diyarbakır şaka gibi söyleniyordu. Diyarbakır'a gitmek için pasaport gerekiyor." Bunu sonradan kullandılar. İlk defa Kürt kardeşlerimiz şimdiye kadar hep bastırılmış, ilk defa kendi örgütlerini kurma yoluna gittiler. Bunu biliyorlardı görüyorlardı. Demek ki Eylül, biri yöneten sınıf diğeri ulus düzeyindeki iki korkunun üstüste binmesidir. Ben Eylül darbesinde batı hapishanelerinde kaldım. Ben oraya esir kampı derdim, Diyarbakır hapishanelerinden bizim oradaki direnişlerimize şaşarlardı "bunlar için direnilir mi" derlerdi. Çünkü onlar çok daha büyük bir zulümden geliyorlardı. Her kötülüğün bir başka sonucu vardı. Her ulusun oluşunda efsane vardır. Her ulusun ortaya çıkışında menkıbe vardır. Diyarbakır ve orada da bir efsane oğmuştur. Kürt kardeşlerimiz

içinden de hainler çıkmıştır, kahramanlar çıkmıştır. Onlarında övünelebileceği büyük insanlar çıkmıştır. Bu da Kürt ulus benliğinin bilinçlenmesinde, doğmasında önemli rol oynamıştır.

EYLÜLİST REFORMLAR

Buraya kadar hepimizin bildiklerini tekrarlamaya çalıştım. Ancak Eylül öyle geliyor ki bana sadece bu değildir. Eylül bir baktığınızda da öbür tarafta Türkiye'deki rejimin siyasi sistemin değişmesidir. Eylülle birlikte Türkiye'deki siyasi rejim artık tekelci sistem olmuştur. Eylül hem bir korkunun ürünüdür, hem de korkuyla birlikte yeni bir rejimin şiddetle uygulanmasıdır. Bizde sanayi kapitali 1960'lı yıllarda tam yönetime geldi. 10 yıl geçmeden bir geçiş dönemi "fetret dönemi" görüldü. Beyinlerin silindiği, insanların değiştirildiği dönemdir. Yani Eylül öncesinde Türkiye basını bir başka açıdan da böyle değişti.

"1970'li yıllarda Türkiye'de Kürt kardeşlerimizin ulus bilinçlenmesinde mucizevi sıçramalar oldu. İlk defa Kürt kardeşlerimizin çoğu kendilerinin aynı bir ulustan geldiklerini açıkça düşünmeye, hissetmeye ve bütün yasaklara karşın ifade etmeye başladılar."

Eylül'ün karikatürü kimdir dersanız bana, ben size Sakıp Sabancı derim. Adamın yüzüne bakın gülün, geri zekalıdır. Ailede var geri zekalılık. Çünkü tam onun evinin önünde Sabancı geri zekalılar hastanesi var. Ailede o kadar geri zekalı var ki İstanbul'da, Küçükçamblıca'da... Sabancı geri zekalılar Hastanesi, bir kısmı ailede de felçli, geri zekalı. Şu anda Türkiye'de hiç bir konu yok ki gazetelerde birinci sayfada konuşulup da, Sakıp'ın görüşü alınmasın.

Demir Evren'in büyük bir korkunun ürünü olduğunu söyledim. Bu korkuyla birlikte Evren, mesela eylül döneminin başında hertaşın altında komünist görüyordu. Yaprak kıvılcırsa komünistlerden diyor. Her konuşmayı açtığında komünistler diyor. Öyle ki korkusunu yansıtıyordu. Ama Eylülüst reformlar dediğimiz 1987 yılından sonra Evren'den başka şeyler oldu. Şimdi Türkiye'de Komünist Partisi'nin kurulmasını en çok savunan iki kişiden bir tanesi Evren'dir. Evren, komünist partisi kurulsun diyor. Arkasından Sakıp gazetecilere "olsun olsun eyidir" diyor. Şimdi Türkiye'de komünist partisi istiyorlar. Kapitalizmin sistemi feodalite değildir. Feodaliteye benzer. Nitekim kapitalist insan feodalitedeki insana benemez. bizim kitaplarımız feodaliteyi çok kötüler, ben o

kadar kötülemem. İnsanın sadık olduğu bir dönemdir. Sadakati sever cüretli olduğu bir dönemdir. Kapitalizmin insanı başkadır, tekelci bir sistemin insanı daha başkadır. Ve başka ülkelerde tekelcilik daha uzun bir sürede geçerken başka ülkelerde insanın değişmesi kuşaktan kuşağa olmuştur. Yani bir kuşak kapitalist insanı yansıtır öbür kuşak birazcık Marksın geçmişin damgalarını taşıdığı dediği insan türü olur. Fakat bizde tekelci aşama da o kadar büyük bir hızla oluyor ki son 10-15 yılda bizimde insanımız değişti. Sadece gazetelerin yüzü değil. İnsanımızın yüzü de değişti. Ve Türkiye bu bakımdan da zengin bir laboratuvar oldu.

Nasıl oldu. Çoğu da yakından tanıdığım arkadaşım olan insanlar. 1970 yılında 1971 yılında uçak kaçırılmadan içeriye giren bir arkadaşımız, 80 yılında tekellerin köpeği oldu. Dünyanın hiç bir yeri Türkiye kadar bugün olduğu kadar acı ve ancak aynı zamanda öğretici değil. 1940 sorularını pipolarından belli olurdu. 1960'lı yıllarda solcular Türkiye'nin kasabalarına gittiklerinde solcu olduklarını göstermek için Akşam gazetesinde Çetin Altan'ın yazısını birbirine göstererek aynı kandan olduklarını anlatırlardı.

EYLÜL'ÜN TEKELLERİNİN HİZMETKARLARI

Arkadaşlarım beni belki bir kısmınız hiç okumadı, ama bilenleriniz biliyor. Benim böyle çok sevimsiz bir rolüm var. O rolü devam ettireceğim. Ben bazı şeyleri önceden haber vermeyi seviyorum. Mesela 82 yılında Ankara'da Yazko da bir aydın sempozyumu oldu. Mümtaz Sosyal, Selim İleri, Mehmet Barlas ve ben katıldık. Ben o sempozyumda şunu söyledim, "Çetin Altan" dedim, "halkımızın uyanmasına çok büyük katkıda bulundu, ancak öyle zannediyorum ki halkımız çok uyandı. Şimdi uyutmaya başladı. Ve ben 82 yılında söyledim. Yalçın Küçük yine solcuları yemeye başladı dediler. Ama şu anda içimizde sanata meraklı olanlar gitsinler TV'de Çetin Altan'ın yüzünü görsünler. Toroslardan daha engebeli yüzü.

Arkadaşlarım hiç kimseye tekellerin hizmeti nasip olmasın. Düşmanlarımıza bile. İnsanın yüzünü değiştiriyorlar. Sempozyumda ben hep aydını tarif ettim. Bana göre aydın gelişmiş bir insan türüdür. Şöyle bir tarif yaptım. İnsan doğar gelişir aydın olur. Biraz daha gelişir solcu olur. Bana göre solculuk insanlığın en yüksek aşaması ama bu geneldir dedim.

Hangi kilotun daha iyi satacağını Fransa'dan gelen öküz peynirinin mi daha iyi satacağını hangi çocuk mamasının daha iyi satacağını, bunların hepsini çok şükür hepsini biz yapıyoruz. Bütün gazetelerin önemli yerlerindeki insanlar solcu arkadaşlarımız. Basını da elimize aldık. O da bizden. Benim sevgili arkadaşım Cumhuriyetin başındaki Hasan Cemal, Doğan Avcıoğlu'nun Devrim gazetesinin, Türkiye'deki tek iktidar denemesi yapan Devrim gazetesinin yazı işleri müdürüydü. Şimdi Cumhuriyet solcuların elinde. Sabah da. Arkadaşlarım bugün basın ortaçağdaki kilisenin rolünü yapıyor. Türkiye'de üniversiteden mezun olan

insanlar bugün iş bulabiliyorlar ayda 90.000.-TL alıyorlar. Sabah gazetesinde hergün bir sütunluk vaaz veren Güneri Civaoglu'nun her vaazı için 1.000.000. TL aldığı öğrendim. Biraz haksızlık etmeyeyim ayda 27.000.000 alıyormuş. Benim bir arkadaşım vardı Osman Saffet Ararat boş bulunduğu zaman Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ile nasıl devrimcilik yaptığını anlatırdı. Sonradan öğrendiğim habere göre Asil Nadir'in Günaydın'ına transfer olmuş. Artık gazetecilerimiz de futbolcularımız gibi transfer olunca bir apartman, iki otomobil, bir yerde çaycı dükkanı, dönerci dükkanı alıyorlar. Ayda da 5 milyon alıyorlar. Bütün gazeteleri sayabilirim. Nokta'nın başındaki benim sevgili arkadaşım Adil Özkol TİP Merkez Komitesinden 9 yıla mahkum oldu. Bütün basın bizden. Bizden oldu.

Arkadaşlarımız Eylülüst reformlarını uzatmak istemiyorum. Bugün Türkiye'de öyle bir durudayız ki, bu Turgut Özal televizyonuna sağcılar çıkamıyor, solcular çıkıyor. Ne kadar solcu arkadaşım varsa hepsi TV'de şaşırıyorsunuz.. En güzelleri Rutkay Aziz, dizi çeviriyor. Genco Erkal, bir oyun koydu. En son Tan Oral çıktı. Garip bir şey oldu. "hepimiz çıkıyoruz, utanıyoruz Aziz Nesin de çıksın" dediler. Onu da çıkartılar en sonunda. TV de kitap satmaya başladı. Garip şeyler oluyor Türkiye'de tekelci kapitalizm bizim yüzeysel solculuğumuzu altüst ediyor. Siz Joan Baez mi seviyorsunuz diyor. Getiriyorlar. Eczacıbaşı getiriyor, artık devrimcilik ciddileşiyor. Nazım'ın yasası geldi. Kapatmadılar. Her yerde söylüyorum. Biz Türkiye'de son bir ayda Rady Fish bayramını kutladık. Günlerce Hürriyet gazetesi, Tüyap, Demirtaş Ceyhun, Semra Özal, T. Özal hep Rady Fish.. Rady Fish, geri zekalı bir sovyet yurttaşı, yeni kitabımda da yazdım. Nazım hakkında yazdıklarının hepsi yanlış. Bir ay Türkiye'de yedi içti. Başbakanla konuştu. Aydınlarla konuştu.

TEKELCİ KAPİTALİZME NASIL BAKILMALI?

İnsanlarımız değişiyor. Şimdi söylemek istediğim şudur; Tekelci kapitalizm bambaşka bir şey oluyor. Biz şimdiye kadar tekelci kapitalizmi tıpkı bir kanser, tümör gibi düşünüyorduk. Yani kapitalizm yine nöbetlenir faşizm olur, kanser birazcık büyür, şişkinleşir, böyle düşünüyorduk ve bunun da tedavisi mümkündü. Sanki iyi bir cerrah iyi bir kanser uzmanı, Kapitalizmin üzerindeki o tümörü alır. Kapitalizm yine kalır diye düşünüyorduk. FKP'nin 1970'lerdeki anti tekel programı budur. TKP'nin ileri demokrasi programı budur. Ama bütün bunların arkasında şu var: Tekelci kapitalizmdeki o şişkinliği alırsınız yine kapitalizm kahr. O kapitalizm de çok kötü değildir. Yani ondan sonra da mücadele devam eder. Bana bu yanlış görünüyor. Şöyle görünüyor.

Tekelci kapitalizmi esas saymak lazım. Kapitalizmi çok önemli bir geçiş saymak lazım. Yani kapitalizmin kendini tekelci kapitalizm olarak görmek lazım. Yani bizim kapitalizmi düşünerek bulduğumuz politik ve

ideolojik sorunlar yerine tekelci kapitalizmi düşünerek bulabileceğimiz çözümlerden hareket etmek gerekir. Yani tekelci kapitalizmden kapitalizmin ayrılmayacağını görmek lazım... Şimdiye kadar buraya gelinceye kadar bu kadar açıklıkla söylemiyordum. Herşeyi söylüyor denmesine rağmen ben de çok korkuyorum söylediklerimden.

Çünkü her yeni doğru iyi değildir. Yollarımız tıkanmış zaman yeniyi ararız. Yeniyi aramak kötü değildir ama Bernstein de yeniyi aramıştır ve mücadelenin dışına gitmiştir. M. Ali Aybar da 1967-1968 de yeniyi aramak istemiştir. Sınıf baktığını bırakıp horlanma teorisini çıkarmıştır. Kürt halklarının demokratik hareketlerini gıcıklayarak bir halk hareketi yapılabileceğini söylemiş ama sınıf mücadelesinin dışında kalmıştır. Hiç kimse yeniyi böyle kolay söylememelidir. Ben de çok dikkat ediyorum. Korkum ondan. Çünkü inandırdığım tanrımdan istediğim tek şey bu çizgide kalabilmek. Yaşamın sevinci. Bunun dışına da bir kere düşerse insan yuvarlanıp gidiyor bir daha gelemiyor. Bunun için birçok şeyi söylerken korkuyorum.

İnsanlık büyük yükselme dönemleri geçiriyor, güzel evlatlar yaratıyor, bu insanlığın güzel insanları yaratma, güzel örnekler verme misyonunun, bir kelebek gibi bir topraktan bir toprağa dolaştığını düşünüyorum. Bir zamanlar Fransa da oluyor 19. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'da oluyor. Rusya'da Narondiklerin mücadelesi -kim ne derse desin- büyük yiğitlik mücadelesidir. Kelebeği onun için koydurdum. Bu kelebek şu anda bizim topraklarımız üzerinde geziyor.

Ancak şimdi bir yerde gördüğüm zaman mesela SBKP'nin Politbüro üyesi bir ara moda olan Vadim Medyedev de Komünist'teki yazılarında aynen bunu söylemeye başladı. Onun için onlar da söyleyince, birazcık cesaret buldum sizlere söylemek için. SBKP'nin bu yöndeki arayışlarıyla benim arayışlarım bazı gözlemlerde tekelcilikle ilgili saptamalarda birleşmekle birlikte ikisi ayrı sonuç çıkartıyor. Biz diyor, Lenin de söyledi, bu kapitalizmde krizler olacak, batacak gelececek dedik. Biz 20 yüzyılda kapitalizmin dünya ölçüsünde sona ereceğini düşünmekle yanıldık diyor.

Eğer önemli olan kapitalizm değil de tekelci kapitalizm ise ve bütün kapitalist süreç hızla tekelci kapitalizme gidiyorsa, diğer çözümlerle birlikte Marks'ın, Engels'in ve Lenin'in onlara bağlı olarak sosyalizme barışçıl geçişin teorik olarak da mümkün olmadığını söylüyorum. Artık bize o tür yollar kapanmıştır. Kolay yollar kapanmıştır diyorum. Türkiye devrimciliği çok daha yaratıcı olan bir yol göstermesi lazım. Geçmişimize bakarken her devrimci bir devrimci süreci

yalcın küçük TÜRKİYE UZERİNE TEZLER

yaşarken kendisinin güçlü olduğunu veya yolunun güçlü olduğunu söylemek durumundadır.

Şimdi bu ışık altında hem M. Çayan'ın 1970'lerde yazdıklarına baktığımda hem de TKP'nin yazdıklarına baktığımda geçmişe bakarken anladığım için, anlayabildiğim için şunu düşündüler her halde diyorum; M. Çayan ve arkadaşları da biz dediler bir avuç genciz bu düzeni devirmek istiyoruz. Herkes bize sorar "siz neye güveniyorsunuz da bir avuç insan bu düzeni değiştireceğinize inanıyorsunuz?" herkes kendi kendine neye güvendiğini sorar. İşte orada teorinin önemi karşımıza çıkar. M. Çayan ve arkadaşları böyle bilinçsiz olarak da kendilerine sorarlar. "Sunî denge"yi ortaya atıyorlar. Diyolar ki; biz azız ama önemli olan kıvılcımdır halkımız bizi bekliyor. Bugün baktığımızda daha başka güç teorileri buluyoruz. M. Çayan ve arkadaşlarının sunî dengesinin tam karşısında, TKP tesadüf değil "ileri demokrasi" diyor. Nedir ileri demokrasi? Yani böyle birtakım güçleri getireceksiniz belki, Ecevit hükümeti olacak demokrasiyi getireceksiniz, ama ondan sonra birdenbire nasıl olduğunu onlar da söylemiyorlar. Sanki geminin kızağından denize indirilmesi gibi gemi kayacak ve biz sosyalizme geçeceğiz. Şimdi bunu düşündüğümüzde anlıyorum, her devrimci süreç neye güveneceğini söylemek durumunda.

Bizim de iyi kötü bu yola çıkarken bazı kolaylıklarımız olacak. Ne olacak bunları da tartışmalar çıkartacak. Ancak, benim görebildiğim bunlar gerçekçi değildir. Ama şu anda Türkiye dediğimiz topraklarda

çalışmaya alıştık. Kürdistan dediğimiz için dilimizi bağhyorlar, mahkemeye veriyorlar. Ama biz Kürdistan demenin suç olmadığını giderek DGM'ye kabul ettiriyoruz. Biz devrimci süreçte tekelci kapitalizme atılan her top iyidir diyoruz. Beni Castro'nun anlardaki bir söz çok etkiledi. Biz diyor bir garnizona hücum ederken hiç adını bilmediğimiz başka bir örgüt (adını radyodan işittik) başka bir garnizona hücum ediyor. Ben bundan şunu çıkartıyorum, benim görüşlerime göre Türkiye devrimci hareketi zannedildiği kadar büyük değildir. Ama aynı hedefe doğru atılmış top atışları birbirini çelmiyor. Tekelci kapitalizmi esas almak ve yöntemimizi değiştirmemiz gerekir.

Marks, aydınlanma çağının çocuğu, hep kapitalizm üzerinde çalıştı. Başka şey üzerinde çalışmazdı. Kapitalizmde ulusun doğuşu bir, demokrasinin ortaya çıkışı iki, merkezi devletin çıkışıyla eş zamanlıdır. Biz kapitalizmin doğuşuna baktığımızda Marks'ın burjuvazinin çocukluk dönemi dediği 15. ve 17 yüzyıllar yani 200 yılda, dünyada ilk defa bizim bilimsel anlamda tarif ettiğimiz çerçevede modern uluslar doğmuştur. Her zaman söylerim. Her milli hareket, ulusal harekettir. Aynı zamanda demokratik harekettir. Aynı zamanda merkezi devlet peşinde koşar. Stalin bunu son olarak milliyetler meselesinde formüle etmiştir, bir ulusun olması için demiştir, dil gerekir, ülkü, din birliği, toprak bir de ulusal pazar gerekir. Ulusal pazar... Çünkü kapitalizmde modern ulusların doğuşu ulusal pazarla beraberdir.

Ben bir yazımda dipnot düştüm, bunu tartışmak lazım. Marksizmin Leninizmin bu tarafı geliştirilmedi. Ve şu söylenmelidir. Acaba tekelci kapitalist sistemde artık bir ulusal pazar aranabilir mi, aranamaz mı, oluyor mu olmuyor mu? Türkiye Üzerine Tezler II. de ben TKP'nin çok büyük ölçüde Kemalist bir bakış açısına sahip olduğunu söyledim. TKP'nin geçmişiyile ve THKP/C ile ilgileniyorsam bunları çok önemli saydığım için ilgileniyorum. İnsan önem verdiği şeylerle ilgilenir. Ben THKP/C'nin de 1970 yılında kemalist olduğunu söyledim, şimdi kabul ediliyor. Türkiye'deki Türk aydınlarının da çoğu kemalisttir. Ondan hiçbir kuşkunuz olmasın. O da tartışılabilir. Bu sorunun bizim devrim sürecimizle ilgili bir tarafı da vardır.

Tartışmaların kimseyi bölmemesi gerektiğini söylüyorum.

Sözlerimi bitiriyorum. Bütün bunların arkasında şu var: Benim kitaplarının bir tanesinin kapağı kelebektir. Ben kelebeği çok seviyorum. Neden seviyorum? Öyle geliyor ki, konuşmamın başında da söylediğim gibi insanlık büyük yükselme dönemleri geçiriyor, güzel evlatlar yaratıyor, bu insanlığın güzel insanları yaratma, güzel örnekler verme misyonunun, bir kelebek gibi bir topraktan bir toprağa dolaştığını düşünüyorum. Bir zamanlar Fransa da oluyor 19. yüzyılın ikinci yarısında Rusya'da oluyor. Rusya'da Narondiklerin mücadelesi -kim ne derse desin- büyük yığıtlık mücadelesidir. Kelebeği onun için koydurdum. Bu kelebek şu anda bizim topraklarımız üzerinde geziyor.

AÇIK DEVRİMCİ PARTİ ÜZERİNE

S. BİLGİN

Sosyalist parti üzerine tartışmalar gittikçe daha fazla kuruluş sonrası sorunlara, örgütlenme sorunlarına, burjuvaziyle uzlaşmanın muhtemel seyrine yayılıyor. Yüksek bir psikoloji, yaratıcılığa yönelen bir coşku ile; ama abartmadan, kendi tarafımıza kolaylıklar yüklemekten kuruculuk yapmaya, geleceği öngörmeye çalışıyoruz. Ağır ve ciddi bir zihinsel faaliyet yürüttüğümüz, çok bilinmeyenli denklemler çözmeye çalıştığımız, her muhtemel durumu karşılamaya yöneldiğimiz tahmin edilebilir.

Açık devrimci parti zor bir iştir. Biz, bu canlı ruh halimizle, iktidarı alma amacımızla, bugünkü anayasal nizamın legalitesine sığar mıyız? Sığmayız, demek kolaydır. Güçlüklerimizi, karşı-saldırının dozunu düşünmediğimiz düşünülmemelidir.

Yığınlar, devrimcilerin iktidara yönelme, sosyalizmi kurma amaçlarını rasyonalize edecek bir maddi ortam görmelidirler. Açık devrimci parti en başta budur ve diğerleri:

1. İnsanlık yürüyüşünün yalnızca sınıfsız bir ileri aşamasında değil, bugünkü ve hatta geride kalmış dönemlerinde bile, insanların, kurumsallaşmış, alta ve dışa doğru otoriter konumlar elde etmeye çalışan, hiyerarşiler halinde dizili duran yapılar içinde bulunmaları yüce etik değerler taşıyor. Belli sınırlar içinde, program, düşünme; belirli davranış kalıplarıyla, tüzük, hareket etme; yönetme, yönetilme genel ve soyut olarak söylesek, insana özgü şeyler değildir.

Söylemeye gerek yok ki, olağanüstü derecede merkezileşmiş bir burjuva iktidarına karşı, ancak merkezi olarak örgütlenmiş bir proletarya devrimci görevlerini yerine getirebilir: Bu da zorunluluğumuzun bilincine varışımız.

Ancak partinin taşıdığı siyasal anlam dışında, etik anlamı da önem taşıyor; parti, amaçlar için yalnızca bir araçtır; başlıbaşına onun kutsallaştırılması veya ülküleştirilmesi değil, amaçlara uygunluğu ile sınırlandırılması gerekiyor. Bu anlamıyla onun toplumsal yaşamdaki ve militanın kafasındaki yeri sürekli değişen ve bilincin dışına taşmayan bir boyut almaldır.

Böyle oluşu, partinin, örneğin, devrimci durum koşullarında dakikalarla ölçülen bir zaman parçasında sağlanan devasa fiziksel ve fikrîsel birliği ve devrim sonrası koşullarında giderek merkezîyetçiliği ve bizzat kendisini söndüren eylemi anlaşılabilir ve gerçekleştirilebilir.

2. Partinin, örgütsel yapıda, kahplaşmış ve tutucu olmayan karakteri yığın hareketlerinin büyümesi ve saldırganlığı koşullarında sınanır. Büyüyen yığın hareketinin ihtiyaçları, partinin kurumsallaşmış yapı-

sıyla, kurmak için binbir emek harcanılan komiteler ağıyla muhtemelen çatışmaya girecektir. Parti en dizginlenmemiş, en büyük, en açılımlı yığın hareketi yaratılabilmek için bambaşka bir üslûpla yeniden örgütlenir.

Önem veriyoruz. İki nedenden ötürü: bir, gün gelir parti tutuculuğu, barışa ve içine kapanık bir çevreyi temsil eder hale gelebilir; iki, birçok işçi sınıfı partisi, geçmişte ve bugün yığın hareketini dizginlemek, düzeni sağlamakla malûldür.

3. Özgürlüğü, temel bir amaç olarak, sosyalizmle birlikte programa almayı düşünüyoruz. Hem bugünün koşullarında demokrasi isteminin içyüzünü, egemenlik-tabiyet ilişkilerini sorgulamak; hem de sosyalizmde devletin, iktidarın, partinin yığın örgütlerinin yapı ve rollerini mevcut sosyalist toplumlar ötesinde çözümlenebilmek için önemli buluyoruz.

4. Kapitalist baskının ve sömürünün yalnızca ekonomik ve siyasal biçimlerini değil, toplumsal yaşamla ilgili görüntüleri de, örneğin aşağılanma, en az onlar kadar yoğunluk ve önemde, ele alınmak zorundadır. Böylelikle kapitalizmin ve devletin daha bütünsel bir tanımla verilebilir. Aşağılanma, horlanma, cezalandırılma sınıf kinini yaratıcı ve bileyici işlevler üstlenirler.

5. Asgari program, azami program ayrımını çıkarttığı yere, II. Enternasyonal çöplüğüne atıyoruz. Burjuvazinin beğenisine göre değil; işçi sınıfının bütünsel çıkarlarını, iktidar amacını temel alan bir program yapacağız. Kimse işçi sınıfımızı, kendisinin olmayan bir devrime süremeyecektir.

6. Aynı ve özel bir eylemlikle olmasa da kaçınılmaz olarak mevcut "demokrasi" içinde bir yere oturuyoruz. Bizzat varlığımızla ve her türden eylemimizle "demokrasi" ile bir çatışma ilişkisine girmemiz kaçınılmaz görünüyor. Bu bizim demokratlığımızdan kaynaklanmıyor; ayrıca teorize etmeye de gerek duyulmuyor. Ancak yeni bir tür olarak sosyalist eylemi, sistem dışı eylemi, iktidara uzanan siyasal eylemleri koymazsak, sosyalizm vaaz eden demokratlar düzeyine düşmemiz olasıdır.

7. Yığın örgütlerinin burjuvaziden bağımsızlığını sağlamanın tek yolu, devrimci partiyle bağlanmaktır.

Geçmişte ve şimdi, yığın örgütlerini parti, partiyi yığın örgütü düzey ve işleviyle çalıştırmak yaygındır; önelemek olası görünüyor. Bir; doğrudan sosyalizme, iktidarı ele almaya yönelen bir parti ideolojik-siyasal düzeyiyle olduğu kadar örgütsel yapısıyla da, her bakımdan, her türlü örgütten ayrıdır. İki; parti, yığın çalışmasını yığın örgütleri kanalıyla değil, doğrudan kendi aygıtlarıyla yapar.

8. Ekonomik mücadele ve sendikal mücadeleyi ayırıyoruz. Partinin, sendikal mücadeleden bütünüyle ayrı, sömürüyü daraltma anlamında bir ekonomik mücadelesi vardır. Bu mücadele sendikal örgütlerle değil, doğrudan parti aygıtlarıyla yürütülür ve siyasallıkla çevrelenmiştir.

9. İşçi sınıfının devrimci siyasal hareketiyle, diğer, feminist, barış, demokratik, ekolojik hareketler arasında gittikçe artan miktarda dokunma noktaları çıkıyor, marksistlerin daha büyük bir enerjiyle sorunu ele alması zorunlu oluyor. Ne ki pek çok kez yapılabildiği gibi söz konusu hareketler bütün bütünsellikleriyle devrimci hareketin içine taşınmakta; devrimci ilkeler ifna edilmekte, köşelere itilmekte ya da dönüştürülmektedir. "Barış hareketi"nin pek çok komünist partisi içinde kendisinden başka hiç bir canlı bırakmadığını görmek zor olmuyor. Devrimci parti diğer hareketleri içine almak değil; dokunma noktalarını kendisi seçmek, iki ayrı hareket olarak dışsal bağlar kurmak zorundadır.

10. Kapitalist toplumun ve daha önceki üretim biçimlerinden anlaşılabilir bir çabayla ithal edilen sosyalizmin her türlü toplumsal yargı ve kurumu, gücü ve etik anlamı ne olursa olsun devrimci partinin yargılamasına tabidir. Sosyalizmin kendinden önceki üretim biçimlerinden devraldığı aile, zorunlu çalışma, din gibi kurumlar sosyalizmde yaşayabilirliği ile birlikte kapitalizmde güç kazanmakta, devrimci değişim çabasını daraltmaktadır.

11. Açık devrimci partinin daha başlangıçta kesin bir enternasyonalist anlamı ve işlevi olacaktır. Bu par-

ti, süratli bir şekilde sağa kayan uluslararası hareketin son yıllarda sola doğru çıkış yapan hemen hemen tek koludur. Esin kaynağı olacaktır. Edilgen rolere alışmış Türkiye devrimcisine uluslararası planda olağanüstü önem taşıyan yeni rolünü ve işlevini kavratmak gerekiyor.

12. Türkiye'nin devrimci hareketleri, bir ikisi dışında, büyük bir solfobi'ye tutulmuşlardır. İdeolojik ve siyasal çizgileriyle nesnel bir yeniden yerleşime tutulacak olurlarsa; biri sağ, biri daha sağ, birisi daha da sağdır. Sağda olup daha sağda olana göre sola düşen bir hareket "sol" olarak lanse ediliyor; devrim hareketini bir bütün olarak sağa çekmenin yöntemi olarak kullanılıyor, özellikle TKP kanalıyla yayılıyor.

Açık devrimci parti Türkiye sol hareketinin sol ucunda olmalıdır. Sağ oportünizmi en ciddi tehlike olarak görecektir, "sol" a karşı ise mücadelesi yoktur. Esasen "sol" oportünizm diye süregelen bir politik hat da yoktur; belirli dönemlere veya belirli olaylara ilişkin "sol" tutumlardan sözedilebilir.

13. Koşullar ne olursa olsun devrimci bir parti başka bir partiyi, örneğin SHP'yi, kategorik olarak destekleyemez. Başka bir partiyi desteklemek kendi politik alanını terketmek, başka partili olmak demektir.

14. Türkiye hareketi kendi devrimci yolunu büyük bir özgürlükle kendisi belirleyecektir. Uluslararası koşullar da, Türkiye devrimcilerinin irade ve olgunluğu da son derece yeterlidir.

Haydar Kutlu, bu hayatında hiç bir şeye nokta koyamamış bu politikacı, NATO'dan çıkmayı "dayatmıyoruz" nasıl diyebildi? Reagan-Gorbaçov görüşmelerinde Türkiye masaya gelmedi mi? Reagan ve Gorbaçov Türkiye'nin NATO ülkesi olduğunu teyid ettiler ve mevcut dengenin korunmasında anlaştilar. Dengeyi korumada ve Türkiye'nin dengeyi bozucu yöndeki potansiyelini yatıştırma, yıllarını bu türden hazırlıklarla geçirmiş TBKP görev aldı, anti-NATO'cu söyleminin geri alınması zor olmadı.

15. Her konjonktürel analiz alanları, anlamları ve birbirine göre rolleri değişen açık-gizli ayrımının ötesinde, açık devrimci parti sosyalizmin meşruiyeti boyunca vardır ve eylemlidir.

İdeolojik-siyasal içeriği ve kavgada tuttuğu yer dışında örgütler arasında hiç bir hiyerarşi kabul edilemez. Açık devrimci partinin legalitesini korumak, anlaşılıyor ki, bizim dışımızda da bir çabayı gerektiriyor.

16. Doğru bildiğimiz herşeyi, her devrimci ilkeyi söylemek isteriz. Söylemediğimiz, söylemenin yolunu bulamadıklarımız olacaktır. Çıkıp açıkça belirteceğiz, söylemek istediğimizi, yanlış bulduğumuzdan ötürü değil, söyleme olanağı bulamadığımızdan söyleyemiyoruz diyeceğiz.

Söylemediklerimizin toplamının partinin devrimci niteliğinden neler götürdüğü sık sık yapılması gereken bir hesap oluyor. Bu anlamıyla, sanılanın tersine, legalitenin sınırları yalnızca yasalar, mahkemeler ve polis tarafından belirlenmiyor.

Bundan da öte açık devrimci parti, politik arenada tek söz sayılmıyor.

SON ON YILIN NİTELİĞİ: RADİKALLEŞME

Çelik BİLGİN

Tarih, toplumu anlamanın anahtarını sağlıyor. İçinde sadece gelişme yasalarını taşıyor; aynı zamanda tipoloji ve periyodizasyon soyutlamalarıyla toplumsal gelişmelere açıklık getiriyor. İççe'dir; tipoloji ve periyodizasyon çabaları bir birini tamamlıyor.

Bilim, görüntüyü değiştirme olarak da tanımlanabilir. Takvim, görüntüde, on yıllara göre yazıyor. 1980 bir on yılın başlangıcıdır; 1990 veya 2000 yılı bir başka on yılın başı ve sonu oluyor. Böyle bir takvime veya dönemelemeye bağlı kalmayı gerekli görmüyorum.

Türkiye'nin son dört on yılını, sekizli yıllarla yazmanın daha anlamlı olabileceğini düşünüyorum. 1948 yılından 1958 yılına kadar bir on yıl, 1968 yılına kadar ikinci, 1978 yılına kadar üçüncüsü ve 1988 yılında ise dördüncüsü ortaya çıkıyor ve tamamlanıyor.

Burada, tarih araştırmalarında periyodizasyonun önemini vurgulamak durumundayım; önerilen böyle bir periyodizasyon, Türkiye tarihinin bilinen ve görünen dönüş noktalarını önemsizleştiriyor. Şöyle oluyor; önerdiğim dönemelemeye göre 1950 seçimleri ne bir başlangıç ve ne de bir sonuç olarak ortaya çıkıyor. Bir sürecin içinde bir noktadır ve 1960 Mayıs Devrimi de, başka bir sürecin içinde bir başka nokta olarak görünüyor. Kuşkusuz aynı mantıkla, 1980 Eylül Darbesi de başlangıç olmaktan çıkıyor; önerdiğim periyodizasyonla, şimdiye kadar açıklayıcı kabul edilenlerin açıklanması sorunu ve başlatıcı sayılanların edilgenliği problemi ön plana geliyor.

1980-1990 değil, 1978-1988 on yılını önerdiğim açık olmalıdır; böylece Türkiye tarihinin yeni bir on yıla girdiğini anlatmak istiyorum. Türkiye, yeni bir yıla değil, yeni bir on yıla giriyor; bu yeni on yılın rengini öncekinden ayırmak temel görevdir. Böyle düşünüyorum.

Kısa yazmak istiyorum ve görüşlerimi üç nokta üzerinde toplamak zorunluluğunu duyuyorum. Birincisi şudur: 1978-1988 Türkiye'de bir radikalleşme dönemi olmuştur ve radikalleşme süreci 1978 yılından başlıyor.

Şimdi bana çok daha açık görünüyor: Bir; TKP içinde parçalanma süreci bu yıldan başlıyor. Bu yıldan itibaren TKP, bir biri arkasından gelen sürekli patlamalara ve parçalanmalara sahne oluyor. TKP içindeki parçalanmalardan İçinin Sesi veya Devrimci Kanat ayrışmaları, mahkemelere de yansdığı için biliniyor;

bilinmeyenlerinin çok daha fazla olduğu anlaşılıyor. İki; TSİP kendi içinden parçalanıyor. Parçalanma bu tarihten başlıyor. TKP(x) ve daha sonra TKP(b), parçalanmaların sonunu değil başlangıcını anlatıyor. Üç; TIP, kendisini parçalıyor. Bu tarihten itibaren parçalanmaya başlıyor; Sosyalist İktidar, bunların ilki oluyor ve sonuncusu olmuyor. Behice Boran, bu tarihten ölümüne kadar sürekli olarak ve büyük bir cömertlikle TIP'i parçalıyor. Dört; "Cephe" çizgisine gelince, en büyük gövde olan Dev Yol, bu tarihte parçalanıyor ve Dev Sol ortaya çıkıyor.

Parçalanmalar tarihini sürdürmek istemiyorum; ancak, 1978 yılının böylesine geniş ve tüm örgütleri içine alan bir parçalanma için önemli özellikler taşıdığını vurgulamak istiyorum. Parçalanma, Türkiye solunun derinindeki bir geriliğin su yüzüne çıkmasını anlatıyor. Türkiye sosyalistlerinin, yeteri kadar sosyalist olmadıklarını anlatıyor; parçalanma, Türkiye solunun temel zaafiyetini ilan ediyor. 1977 yılında CHP'ye bağlanan umutlar yalnız kayalara çarpıyor; TIP-TKP-TSİP içindeki imansızlar ve "Cephe" hareketi içinde gizli imanlılar ve Kürt hareketinde kemalistler artık kendilerini açığa çıkarmak zorunluluğundan kurtulamıyorlar. Geçen on yılın temel niteliği burada görünüyor; buna "parçalanma" da denilebilir, "radikalleşme" adı da verilebilir. "Radikalleşme" demeyi tercih ediyorum.

İkinci noktaya geliyorum. Şöyle formüle edilebilir: Acılar da gerilerde kaldığı için, ilerde bir zaman noktasında, tarih, Eylül Darbesi'ne ve Eylülizme bugünkünden başka bir gözle bakacaktır. Buna inanıyorum. Eylülizm, bir başlangıç değil bir hızlandırıcıdır; tarihin böyle bakacağını sanıyorum. Eylülizm, Türkiye tarihinin akışını hızlandırıyor. Eylülizm, radikalleşmeyi hızlandırdığı için Türkiye tarihinin yürüyüşünü çabuklaştırıyor.

Eylülizm meyvelerini, eylülist reformlarla toplamaya başlıyor. 1978 yılında başlayan süreç, uzunca süre görüntüyü değiştirmeden devam edebildi; Türkiye solunun bazı direklerindeki çürüme, 1987 yılının başlarına kadar gözlerden uzak kalabildi. Rejim, Türkiye solunun çok büyük bir bölümünün yeteri ölçüde solcu ve gerekli derecede sosyalist olmadığını 1987 yılında anlamaya başladı; ilk açılımlarla çürüyen parçaları kendi tarafına alabileceğini gördü ve uyguladı.

Ancak Eylülizmin, tarihin yürüyüşünü hızlandırıcı

etkisi yalnızca buradan kaynaklanmıyor. Daha önemli bir yan var, Eylüizm, sermaye ile emek arasındaki bütün tampon kurum ve anlayışları ortadan kaldırdı. Anayasa Mahkemesini, Danıştay'ı etkisizleştirdi; öğretmen örgütlenmesine son verdi. İlerici sendikal hareketi bitirdi; basını kuruttu. İşçi sınıfına ve emekçilere, en basit sorunlarını bile çözebilmek için iktidarı almaktan başka kapı bırakmadı. Eylüizm, işçi sınıfına iktidardan başka yön bırakmıyor.

Sıra üçüncü noktadadır; Eylüizmi basit bir darbe olarak görmüyorum. Devletin niteliğinde bir değişmeyi anlatıyor. şöyle anlatabilirim; Eylüizmle birlikte hem devlet büyüyor ve hem de tekelci niteliğe bürünüyor. Aynı yönde dizilmiş kuvvetler toplamı olan devlet, Eylüizmle birlikte kabarıyor; basın artık devletin içine giriyor ve devlet kuvvetleri içinde ele alınması gerekiyor. Büyük basın bugün, istisnasız, bir devlet dairesidir; böyle bilinmesini öneriyorum. Yalnızca basın değil, MHP türü işlevler devletin içine alınıyor ve organik bütünleşme sağlanıyor. Üniversite içinde devlet duvetlerinin yönünü bozucu eğilimlere son veriliyor. Yargı organının yürütme organından ayrılığı, varsa, minimuma indiriliyor. Devletin büyümesi ve tekelci rengi kazanmasıyla birlikte burjuva legalitesi de bir kenara atılabilir; hem polis dairelerinde ve hem de ekonomik idarede herhangi bir hukuk kuralı kaygısı ve bürokraside liyakata dayalı yükselme ilkeleri artık tarih oluyorlar.

Buraya kadar tarih tir; burada bir özet gerekiyor ve özet içinde coğrafya'ya başvurmam gerekiyor. Şöyle özetleyebilirim: Radikalleşme süreci içinde ve radikalleşmenin bir parçası olarak Kürt devrimci hareketi Türk devrimci hareketinden, en azından örgütsel planda, ayrılıyor. Kürt hareketi, yoksul köylülüğü devrimcileştirme yönünde önemli adımlar atıyor; 1960 yıllarının ikinci yarısında Türkiye'yi sarsan milli demokratik devrim tezi, MDD, coğrafi özetini buluyor. Kuşkusuz şimdiki milli demokratik ya da ulusal demokratik devrim tezinin, 1968 yılı MDD'si ile örgütsel veya kişisel bir yakınlığı bulunmuyor; ancak coğrafi özetle teorik bir netlik kesindir.

Aynı coğrafi netlik, sosyalist devrim görüşünde de ortaya çıkıyor. Türkiye coğ. afdyasını sermaye-emek çelişkisinden kaynaklanan keskin bir manyetik etki tümüyle kontroluna almış görünüyor. Türkiye'de bugün en keskin etki sermaye-emek çelişkisinden doğan manyetik dalga'dır; şu anda yapılanlar da yapılmayanlar da bu manyetik etkinin sonucudur. Başlayan on yılın temel ekseninin burada aranması gerektiğini ve bu eksenin diğer bütün eksenleri etkisiz hale getireceğini şimdiden söyleyebiliyorum; çünkü, duyuyor ve görüyorum.

Devletin büyümesi işte bu nedenle kaçınılmazdır ve tarihsel olarak zorunlulukla ortaya çıkıyor. Eğer bu coğrafik iki özet son derece güçlü olmasaydı, tarihsel zorunluluk böylesine bir keskinlikle ortaya çıkmazdı; biri diğerini doğuruyor. Tarih ve coğrafya dersleri kimyasal bütünlük ve politik bir doğruluk kazanıyor.

Bu kadar değil; sermayenin yönetimini sürdürübil-

mesi için netliği bulandırması gerekiyor. Tamponları kaldırdığı için bulandırmayı kendiliğinden yapamıyor. Ancak TKP'nin her zaman bir kanatı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin en zor zamanlarında mutlaka yardımına koşuyor. Tarih tanıklarıyla yaşıyor; Mustafa Suphi'nin amısı ne kadar kutsal olursa olsun, sol İttihat ve Terakki muhalefetine karşı Kemal paşa ve arkadaşlarının yardımına koşmak için Türkiye'ye girdiği kesindir. Gaddarca öldürülmesi, niyetini gizlemiyor ve gerçekleri silemiyor.

Bülent Ecevit, DISK'i ortadan kaldırdığını vaad ettiği için parlak bir politik yıldız oldu; buna, TIP'in bir kanatı, TSİP, Cephe Hareketleri'nin tümü karşı çıktı. DISK'i CHP'ye, TKP sattı. (*) Devletin yardımına yine TKP koştu ve Türkiye'yi bugün SHP milletvekili üniformasıyla sürgünde bir DISK Genel Başkanı ile yalnız bıraktı. TKP'nin bir kanatı ve resmi kanatı her zaman Türkiye'de devletin yardımcısı oluyor ve devletin en dar alanında büyük bir "kahramanlık" görüntüsüyle devletin yardımına koşuyor.

Nihat Sargın, Türkiye'den pasaportla çıktı. Devlet çıkardı ve yanına Nabi Yağcı'yı alarak, TKP tarihinin üçüncü devlet yardımcılığı planıyla Türkiye'ye geldi. Geliş zamanları açık bir hesaba dayanıyor; radikalleşmeyi bulandırmanın getireceği primler hesaplanıyor.

Tekelciler, radikalleşmeyi bir töbekar hareketle önlemeyi planlıyorlar. Bir yandan töbekarlar partisi için basının seferber edilmesi, Devlet başkanı'nın yol açıcı nutuklar vermesi ve diğer taraftan 1960 kuşağı aydınları ile sanatçılarına ödünler ve ödüller verilmesi netliği bulandırma ihtiyacından doğuyor.

Artık işçi aristokrasisi mümkün görünmüyor; aydın aristokrasisinin maliyeti ise düşük çıkıyor. Devlet, çok ciddi bir sosyalist devrim-demokratik devrim bütünlüğüyle karşı karşıya gelirken, töbekar hareket bu ikisinin arasında salıncak rolünü üstleniyor.

Bu kadar değil; Gelenek türünden dergiler ise töbekar hareketin ricacısıdır. Radikal ve devrimci kesime, sürekli töbekar hareket adına ricalarla yaklaşıyorlar. Rollerı nettir; reddetmeyen bir eleştiriyi, TKP için aradı arkası kesilmeyen ricalarına kuvvet şurubu yapmaktı istiyorlar. Bu tür çıkışların sonu TSİP'in sonudur; "sol birlik" deneyi önemli dersler ve öğretiler getiriyor.

Bitiriyorum; tarih ve coğrafya hiç de karışık görünmüyor. Bilim ise nesnel dir; umut verme işlevini de taşıyor. Geçen yılın sonuyla Türkiye'de radikalleşme süreci tamamlanıyor. Çoğalarak radikalleşmek mümkün görünmüyor; bundan böyle kesin çoğalma dönemi başlıyor.

(*) Bu satışta üç isim ön plandadır: DISK Genel Sekreter Yardımcısı rolünde Aydın Meriç, DISK uzmanı rolünde Sıtkı Coşkun, Bank-Sen uzmanı rolünde Nabi Yağcı. Bu üçü satıcıdır. Verilecek hesapları var; Türkiye işçi sınıfı hareketiyle bunlar arasında görülecek hesaplar var.

Bunlardan Nabi Yağcı, diğer adıyla Haydar Kutlu, ikinci satış hevesiyle Türkiye'dedir. Bu hevesi, bu kez kursağında bırakılmadığı ve bundan kuşku duymuyorum.

Avrupa'da, yayınlanan 'Ekim' Dergisi'nin Kasım 1988 sayısında 'Düzenin Çözumsuzluğu' üzerine bir başyazı yayınlandı. Ekim'in başyazısını, gerekli hukuk denetimiyle, yayınıyoruz.

DÜZENİN ÇÖZÜMSÜZLÜĞÜ ve DEVRİMCİ SORUMLULUK

Yaşanan iktisadi ve sosyal bunalım ile, siyasal rejimin kendini tahkim etme ihtiyacı ve sertleşme eğilimi içiçe olgulardır. Sınıf savaşımı alanında tecrübeli ve sınıf çıkarları konusunda hassas Türkiye burjuvazisi, kapitalist ekonominin çözümsüz sorunlar içinde debelendiğini gördükçe, bunun yaratacağı ve daha şimdiden ilk biçimleriyle beliren sosyal-siyasal sonuçları gözeterek, hukuki, siyasi, askeri vb. tüm alanlarda kendini güçlendirme, yakın ve uzak geleceğe hazırlama çabasında. Çeşitli girişim ve davranışlar bunun kanıtlarını sunuyor.

Sermaye düzeninin istikrar bulamadığı, yüzyüze olduğu köklü ve yapısal sorunlar nedeniyle de bulamayacağı açıktır. Son 8 yıldır namluların gücüyle, tam bir acımasızlıkla uygulanan "istikrar" politikalarının sonuçları ortadadır: 50 milyar dolara varan dış borç, 20 trilyon lirayı bulan iç borç, % 100' lere tırmanan enflasyon, sürekli artan işsizlik ve bu göstergelerin de ifadesi olarak, tam bir kriz ekonomisi!... Türkiye kapitalizmi eskitmedik "reçete", kullanmadık, "tedbirler paketi" bırakmadı ama, tekellerin kasalarını şişirmenin ve emperyalist mali çevreleri semirtmenin ötesinde bir adım atabilmiş değil. Tekellerin kârları sürekli artıyor, uluslararası bankaların kâr payları düzenli ödeniyor ama, kapitalist ekonomi de sürekli batıyor.

Burjuvazi, muazzam kârların mutluluğunu, derinleşen ekonomik bunalımın sıkıntısı ve aşırı sömürünün beslediği sosyal-siyasal birikimlerin tedirginliği ile bir arada yaşıyor. Servet-sefalet kutuplaşması had safhaya varmış bulunuyor. Gelir dağılımı üzerine en son araştırmalar, millî gelirden ücret ve maaşın payı % 15.6'ya düşerken, kâr-faiz-kira payının % 68.1'e çıktığını gösteriyor. 1977 yılında bu oranlar sıra ile % 36.8 ve % 34 idi (*). Bu rakamlar toplumun on yıl içinde yaşadığı sosyal kutuplaşmanın manzarasını özetliyor. İşçi ve emekçiler on yıl önce yoksulluğu yaşıyorlardı, şimdi açlığı yaşıyorlar. Burjuvazi, bu kutuplaşmanın beslediği birikimlerin -sık sık kullandığı deyimle- "sosyal patlamalar"a dönüşmesini şimdilik baskı, tehdit, yasal engel, ideolojik etki, demogojik propaganda, burjuva partiler aracılığıyla siyasal denetim vb. bir dizi yol ve yöntemi bir arada kullanarak engelliyor.

Fakat nereye kadar?

Nereye kadar sorusuna burjuvazinin verdiği cevabın gerçekçi olduğuna kuşku yok. Bunun bir yere ka-

(*) Geriye kalan oranlar tarımın payını oluşturuyor. Bu pay, 1977'de % 29.1'den, 1988'de % 16.3'e düşmüş bulunuyor.

dar olduğunu çok iyi biliyor, değişik vesilelerle ve uygun biçimlerde bunu gözettiğini açığa vuruyor, plan ve hazırlıklarını da buna göre yapıyor.

Burjuvazi çatışmayı ve "iç kargaşa"yı öngörerek hazırlanıyor. Yasalarını ve baskı aygıtlarını buna göre düzenleyip tahkim ediyor. Dünyanın beşinci büyük ordusu durumundaki ordunun ihtiyaçlarını ve düzenlenmesini bu gözle ele alıyor. Savunma bütçesi ve askeri harcamalara "dünyada yumuşama var" gerekçesiyle yöneltilen bazı eleştirileri, "komşu düşman" demogojisinin yanısıra, açıkça "iç kargaşa" ve "Kürt sorunu" gerekçeleriyle karşılıyor. Milyonluk ordusunu bile yeterli görmüyor; dün, çatışmanın daha geri boyutlarında, MHP'li faşist terör çetelerinin oynadığı rolü, çatışmanın daha ileri boyutlarında ve bir iç savaşta oynayabilecek tarzda düşünülen "teritoryal kuvvetler", açık deyişle, resmi ve yasal bir kimlik kazandırılmış milisler planlıyor.

Güç ve çabalar işçi sınıfı içinde yoğunlaştırılmalıdır. İşçi hareketinin politik gelişimi en temel görevdir. Türkiye devriminin geleceği proletarya hareketinin politik gelişimine bağlıdır. İşçi sınıfı, mücadelenin ve zaferin biricik güvencesidir. İşçi hareketinin politik gelişimine mesafe alınmadan, öteki kesimlerde gösterilecek çabalar zayıf, kısır ve ömürsüz kalacaktır.

Tahkim edilen istihbarat ve polis örgütleri; sürekli hale getirilen ve yasal bir dayanağa kavuşturularak topluma bir yaşam biçimi olarak benimsetilmeye çalışılan polisin keyfi tutumu; DGM'ler; yapım halinde olan ve yapım planlanan cezaevleri vb. vb. tüm bunlar öngörülen "iç kargaşa"nın gerekleri.

Kuşkusuz burjuvazi yalnızca baskı ve terör aygıtlarının kuvvetlendirilmesiyle sınırlamıyor kendini. Bir dizi politik alternatif ve manevra da planlıyor. SHP bir alternatif olarak el altında hazır bekletiliyor. Yığınların tepkilerini dizginlemede ve parlamenter kanallara hapsedmede SHP'nin şimdiden oynadığı ve bir dönem için oynayacağı önemli rol açıktır. Sermayenin SHP'den beklentilerini ve SHP'nin buna hevesini, hizip kavgalarının etkisiyle artık Gürkan gibileri bile açığa vuruyor. (2000'e Doğru, 23 Ekim 1988)

Son dönemlerde bizzat Eylülizmin Komutanı Evren tarafından gündeme getirilen TBKP'nin legalleştirilmesi tartışması ise, burjuvazinin önemli bir politik manevrasıdır. Bu yolla planlanan, kapitalizmin istikrarını kendine program edinmiş TBKP'nin hizmetlerinden yararlanmak değildir yalnızca. Bunun kadar, hatta kısa vadede bundan daha önemli olan, içten içe sürekli tahkim edilen polis rejiminin "demokrasi" görüntüsünü daha inandırıcı kılabilmek, TBKP ve benzerlerini rejime "asma yaprağı" olarak kullanabilmektir. Böylece ve bu yolla, bilimsel sol hareketi tecrit etmenin kolaylaşacağı da düşünülüyor. Evren aynı tartışmalarda bunu da uygun bir dille belirtmiştir. Sermaye sözcüleri, yapılacak yasal değişikliğin, "devleti ve rejimi yıkmak isteyen" devrimci akımlara propaganda ve örgütlenme özgürlüğü tanınmaması gerektiğini özellikle vurgulamışlardır.

Özetle burjuvazi, bilinçli ve hesaplı hareket ediyor. Kısa ve uzun vadeli çareleri, devletin tahkimatı ile politik manevraları, polis terörü ile yasal "komünist" partisini birlikte ele alıyor; tüm araç, olanak ve yöntemleri bir arada düşünüyor, planlıyor, hazırlıyor ve yeri ve zamanı geldikçe uygulamaya çalışıyor.

Bunu böylece ortaya koymak, burjuvazinin Türkiye'deki sınıf savaşını ve devrim tehlikesini nasıl ciddiye aldığını, zira rejimin karşı karşıya olduğu sorunların, gerçekten de sert sınıf çatışmalarını ve devrimci patlamaları beslediğini vurgulamak içindir. Burjuvazi, düzenin zayıflıklarını, politik, askeri güç ve araçlarını kuvvetlendirerek dengelemeye çalışıyor. Politik-askeri güç ve araçları pekiştirmek çabası, gerçekte burjuva düzenin zayıflığının açık ifadesi ve dolaysız göstergesidir.

Sermaye düzeninin çözümsüzlükler içinde debelenmediği, burjuvazinin kendini bunun yaratacağı muhtemel sonuçlara göre hazırladığı bir dönemde devrimci hareket ne durumda? Ne ölçüde bu gerçeklerin bilinci ve sorumluluğu ile hareket ediyor? İyimser şeyler söylemek gerçekten güç. Devrimci hareket örgütsüz, dağınık, dahası şaşkındır. Bugüne ve geleceğe hiç değilse burjuvazi kadar bilinçli yaklaşabildiğini, perspektif ve görevlerini buna uygun belirlediğini, hazırlıklarını buna göre yaptığını söylemek olanaksız. Her şeyden önce netleşmiş bir çizgi ve programdan yoksun. Birçok grup geçmişteki bazı temel görüşlerini savunamamakta, ama yerine yeni bir şey de koyamamaktadır. İdeolojik belirsizliğin yarattığı zayıflık gündelik politika ile örtülmeye çalışıldıkça da, kendiliğindenliğe, reformizme ve legalizme kayılmakta.

Türkiye devrimci hareketinin çok büyük bir sorumlulukla karşı karşıya olduğu bir tarihsel dönem yaşıyoruz. Devrimci hareketin bölünmüşlüğü, dağınıklığı ve şaşkınlığı, ciddi sorunlarla karşı karşıya olan sermayenin en büyük avantajlarından. Gücünü pekiştirerek egemenliğini sürdürmek çabasındaki burjuvazinin karşısına, güç çıkarmak gerekiyor. Bu güç, yığınların militan politik eylemi, her şeyden önce de, örgütlü militan bir işçi hareketi olabilir ancak.

Bugün burjuvaziye kafa tutabilecek, ona iktidar al-

ternatifi olabilecek, bu iktidar hedefi doğrultusunda tüm diğer emekçi sınıf ve tabakaları etrafında birleşebilecek biricik sosyal kuvvet, işçi sınıfıdır. Bunu genel teorik bir gerçek olarak değil, bundan öte, bugünkü Türkiye toplumunda, gün geçtikçe daha iyi görülen açık, canlı, somut bir toplumsal gerçeklik olarak vurguluyoruz. Safları hayli kalabalıklaşmış, sermayeye karşı öfkesi gitgide çoğalan ve özellikle son 30 yılın birikim ve tecrübesine dayanan Türkiye işçi sınıfı, nesnel-toplumsal konumu ile, toplumumuzda zorla burjuvaziye altetmede biricik belirleyici kuvvettir.

Türkiye, devrimci hareketinin bünyesinde yaşanabilecek güçlü bir ideolojik atılım ve yenilenme, proleter sosyalizminin gerçek güçlerini belirginleştirip birleştirecektir. İdeolojik bir atılımın birbiriyle sıkı sıkıya bağlı iki temel halkası vardır. Halkçılıktan proleter sınıf çizgisine, demokrasicilikten net bir sosyalizm perspektifi ve proleter devrim programına.

İdeolojik yenilenmeyi sınıf yönelimi tamamlayabilmelidir. İşçi sınıfının politik hareketi olmak, onu temsil etmek iddiası soyut olmaktan çıkarılmalı, sınıfın bağrında ete kemiğe büründürülmelidir. Dikkat, güç ve çabalar işçi sınıfı içinde yoğunlaştırılmalıdır. İşçi hareketinin politik gelişimi en temel görevdir. Türkiye devriminin geleceği proletarya hareketinin politik gelişimine bağlıdır. İşçi sınıfı, mücadelenin ve zaferin biricik güvencesidir. İşçi hareketinin politik gelişimine mesafe alınmadan, öteki kesimlerde gösterilecek çabalar zayıf, kısır ve ömürsüz kalacaktır.

DR. ŞEFİK HÜSNÜ DEYMER'İ ANMA ETKİNLİKLERİ-1

BİLSAK TOPLANTILARI:

- 1- **Prof. Toktamış Ateş**
Doğu Hakları Kurultayı ve Dr.Şefik Hüsnü
21 Ocak 1989 Cumartesi 17.00
- 2- **Tevfik Çavdar**
Kurtuluş Savaşı ve Dr. Şefik Hüsnü
25 Şubat 1989 Cumartesi 17.00
- 3- **Kemal Sülker**
İşçi Örgütlenmesi ve Dr.Şefik Hüsnü
25 Mart 1989 Cumartesi 17.00

Dr. Şefik Hüsnü Deymer'i
Anma Komisyonu

BİLGİ İÇİN: Hale Kıyıcı: 527 04 13 M.Emin Sert: 522 37 56
Yer: Siraselviler, Soğanca Sok. No.7 BİLSAK-ÇİHANGİR

SBKP Merkez Komitesi Sekreteri Vadim Medvedev'in 1987 Aralık ayında toplanan Büyük Ekim ve Günümüz adlı uluslararası bilimsel toplantıya sunduğu bildirinin Kommunist Dergisi'nin 1988 yılı 2. sayısında çıkan metni Sosyalizm, Teori ve Pratik dergisinin 1988 yılı 7. ve 8. sayılarında hemen tamamıyla, çok az özellenen ve arabaslıklar eklenmiş olarak, çıktı. Toplumsal Kurtuluş STP'deki biçimiyle yazıyı okuyucularına sunuyor. İlk bölümünü okuyucularımıza ulaşılamayan 16. sayımızda yayınlamıştık. Yazının önemine dayanarak tümünü, ilk bölümü de içererek, yeniden yayınlıyoruz. Çeviriyi Metin Ağaçgözü ve İlhamut Yarkın gerçekleştirdiler.

BÜYÜK EKİM DEVRİMİ VE DÜNYAMIZ

İnsan uygarlığının bugün içinde bulunduğu önemli aşamada, 1917 Ekiminde Rusya'da meydana gelen olayların tarihsel önemi daha iyi anlaşılıyor.

Yakında Büyük Fransız Devrimi'nin 200. yıldönümü kutlanacak. Büyük Fransız Devrimi nasıl 19. yüzyıla damgasını vurmuşsa, Büyük Ekim Devrimi de çağımızın en önemli toplumsal ve politik gelişmelerine damgasını vurmuştur.

Ekim Devrimi toplumsal gelişmenin merkezinde yer alan güçleri canlandırarak, güçlü bir devrimci dalga yarattı. Lenin Ekim'den sonraki ilk yıllar için yerinde bir saptamada bulunuyordu: "Dünya bütünüyle farklılaştı ve her ülkenin burjuvazisi de farklılaştı." (Toplu Eserler, cilt 31, sayfa 100).

Dünyanın bütün görünüşleri geçen son yetmiş yıl içinde dramatik bir şekilde değişti. Sovyetler Birliği, sosyalizm ve tüm olarak insanlık yeni sorunlarla karşı karşıya kaldı. Bugün, bizim dünyanın devrimci yenileştirilmesinin olasılıkları ve yönü konusundaki görüşümüz Ekim Devrimi'nde rol alan devrimcilerin görüşlerinden farklılık gösteriyor. Peki bu zamanın bizi devrimden uzaklaştırarak başka bir yöne kaydırıp anlamına mı geliyor? Kesinlikle hayır. Aksine, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin daha iyi kavranması, özümlemesi ve geleneklerinin yaygınlaştırılmasının gerekliliğinin şimdi daha fazla ivedilik gösterdiğine inanıyoruz.

Bugün Marksist düşünce, Sovyet toplumunun devrimci gelişmesi hız kazanır, barış ve silahsızlanma mücadelesi yeni hedefler çizerken, gittikçe ivedilik kazanan bir görevle karşı karşıyadır: Zaman tarafından sınanan diyalektik yöntemle güvenerek ve bilgi akışını kaybetmeyerek, yaşam tarafından yeni bir biçimde ortaya çıkarılan pek çok soruya yanıtlar vermek ve teorik mirası yaratıcı bir şekilde geliştirmek. Mihail Gorbacov'un Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin 70. Yıldönümü'nü kutlama toplantısında sunduğu rapor, 1987 Kasımında Moskova'da yapılan Komünist Parti ve hareket temsilcileri toplantısında yaptığı konuşma, kar-

deş parti ve örgütlerin liderlerinin ve halk temsilcilerinin görüşleri, tüm bunlar katedilen yolu daha iyi bir yere oturttu ve günümüzün sorunlarının anlaşılmasına yardım etti. Bizim açımızdan bütün bunlar, "yeni'den yapılanmaya", uluslararası etkinliklere ve teorinin zenginleştirilmesine hız kazandırdı.

LENİN'İN BARIŞ İÇİNDE BİRARADA YAŞAMA FİKRİNİN ÖNEMİ

Yukarıdaki başlıkta ifade edilen düşünce esas olarak çağımızın anlaşılmasıyla ilgilidir. Bir çok devrim dünyamızı iki toplumsal sisteme ayırdı. Çağımız, proleter devrimler ve kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır. Çağımızın başında Muzaffer Ekim Devrimi ve batıda ortaya çıkan devrimci yükselişle birlikte, devrimci sürecin dünya ölçeğinde süratle gelişeceği yönündeki görüşler teorik düşüncelerimizde egemen oldu. Daha sonra, proleterya devriminin Avrupa ve dünya çapındaki zaferine kadar dayanabilmek için soluk alma ihtiyacının duyulması "barış içinde bir arada yaşama" düşüncesinin doğruluğunu kanıtladı.

Lenin Sosyalist Devrim'in en önemli kararlarının ardından 1920'de yazıyordu: "Yalnızca bir soluk alma fırsatı değil, aynı zamanda çok daha önemli bir şey kazandık... Yeni bir döneme girdik".(1) Mihail Gorbacov'un dediği gibi, Lenin'in kısa bir süre sonraya ileri sürdüğü Yeni Ekonomi Politikası (NEP) kavramı onun barış içinde birarada yaşama fikrini baştaki tümüyle siyasi, hatta diplomatik, çerçevesinden çıkarp dönemin temel yasaları arasına soktu.

Bununla birlikte bu düşünce belli bir zaman için tümüyle doğrulanmadı ya da yaşama geçirilmedi. Fakat elbette bu, kötü niyet yüzünden böyle olmadı. Tarihi, devrimden sonraki on yıllar boyunca, yeni toplum, iki sistem arasında şiddetli bir çatışmanın yaşandığı bir süreçte, kapitalist kuşatma altında inşa edilişimize tanık oldu. Ülke yalnızca kendisine güvenmek zorunda kaldı. Bu durum, kendi yağımızla kavrulma

duygusunun ortaya çıkmasına, kapalı bir toplum oluşmasına ve bizim için hiç te dostça bir anlamı olmayan öteki dünyaya ihtiyatlı tavır alınmasına neden oldu. I. Savaş sonrası dönemde, dünya devrim sürecinin süratle gelişeceği umudu da artmıştı. Fakat daha sonra yaşanan somut tarihsel süreçler bu düşünceleri değiştirdi.

İki sistem arasındaki rekabetin barış süresince artması ile birlikte, "barış içinde bir arada yaşama" süreci, SBKP'nin 1956'da yapılan 20. Kongresinden sonra, gelişmenin bağımsız tarihsel bir süreci olarak kabul edilmeye başlandı. Bir yandan da, on ya da yirmi yıl içinde ekonomik alanda kapitalizme üstün geleceğimizi umuyorduk.

Fakat beklendiği gibi olmadı. Bilimsel ve teknolojik devrimi arkasına alan kapitalizm ekonomisini hızla bir biçimde yenileştirmeye ve ileriye doğru yol almaya başladı. Kapitalizmin gelişmesi analiz edilirken, Sovyet sosyal bilimene ve politik pratiğine, on yıllar önce geliştirilmiş düşünceler kaynaklık etti. Günümüz kapitalizmi analiz edilirken, Lenin'in yöntem bilimene karşıt, onun çürüdüğünü ve kaçınılmaz olarak çöktüğünü gösteren kanıtlar elde edilmeye çalışıldı. Bu arada, **ileri, sürülmüş olanlar** içinde, bilimsel temele dayanan bir analizin dışında bırakılmaması gerekenler de var. Bunlar; modern kapitalizmin üretimin toplumsallaştırılmasını yeni düzeylere çıkarma, üretici güçlerin gelişme alanını genişletme ve çağımızın global sorunlarıyla uğraşabilme yetenekleridir.

Emperyalizmin kapitalist toplumun özel bir aşaması olduğu öğretisi, Ekim Devrimi'nin arifesinde biçimlendi. Bu sırada tekelci kapitalizm bugünkü özelliklerini kazanıyor ve kapitalist toplumun bir çeşit üst biçimi, bu sistemin kısa ömürlü son aşaması olarak görülmüyordu.

Marks'a göre, tekel öncesi kapitalizmin, kapitalist üretim biçiminin **son aşaması** olduğu görüşü **doğruyd**. Marks'ın yaşadığı dönemde üretimin tekelleşmesi eğilimi henüz ortaya çıkmamıştı. Bu, serbest girişim süreciyle ortaya çıkan, kapitalizmin maddi temelleri, sermaye ve artık-değerin, Kapital'in III. cildinde **niçin genelde var olan özellikleri** olarak tanımlandıklarını açıklıyor. **Bu yaklaşım Lenin tarafından da sorgulanmadı.** Lenin'in emperyalizm analizi, Marks'ın kuramının bir tamamlayıcısı olarak ele alındı. **Bu, devlet tekelci kapitalizm embriyo halindeyken, tekelci kapitalizmin hâlâ sürmekte olması nedeniyle oldukça anlaşılabilir bir durumdur.** Bununla birlikte, Lenin'in, bir notunda emperyalizme geçişin yalnızca politikaya bağlanamayacağını gösterdiğini vurgulamalıyız. Emperyalizme geçiş kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden yapılması, üretici güçlerin gelişmesi ve üretimin toplumsallaştırılması demektir. Aynı zamanda bu yeniden yapılanma kendi çelişkilerini de yaratacaktı.

Lenin, emperyalizmde durgunluk ve çürüme yönündeki eğilimin yalnızca "endüstrinin bazı dallarında, belirli dönemlerde, bazı ülkelerde"(2) ortaya çıktığını dikkate aldı ve "bu eğilimin kapitalizmin hızlı bir şekil-

de gelişmesini engelleyeceğine inanmak hata olurdu... Kapitalizm genel olarak geçmişte olduğundan daha hızlı geliyor."(3) uyarısında bulundu.

Emperyalizm var olan çelişkileri derinleştirdi ve yeni çelişkiler yarattı. İnsanlığı, uygarlığının temellerini sarsan iki büyük katliama mahkum etti. Bununla birlikte kapitalist sistem yeni koşullara ayak uydurmayı başardı. Sosyalist sistemin ortaya çıkışının ardından durumunu korudu ve emperyalist sömürge sisteminin parçalanmasına karşı koydu. Sömürgeciliğin yeni biçimleriyle ve son zamanlarda, gelişmekte olan ülkelerin teknolojik sömürüsüyle makyaj tazeledi. Hatta bilimsel-teknolojik devrime önyak oldu, sınıf mücadelesini köreltmek için ekonomik gelişmeyi kullandı ve toplumsal manevra alanını genişletti.

Devlet tekelci kapitalizm toplumsal üretimin uluslararasılaştırılmasında ve ekonomik bütünleşmede ilerleme sağladı. Uluslarüstü mekanizmalar ilk olarak, kritik durumların ortaya çıkmaması için politik ve ekonomik çelişkileri yatıştırmak amacıyla oluşturuldu.

1986'da yapılan SBKP'nin 27. Kogresinde 1980'lerin kapitalizminin, yalnızca yüzyılın başlarındaki ya da 1950'lerin, 1960'ların kapitalizminden değil, 1970'lerin kapitalizminden bile farklı olduğuna işaret ediliyordu. Bu günlerde tekelci kapitalizm yüzüncü yılına yaklaşıyor. Onu, şekil değişikliğine uğramış ondokuzuncu yüzyıl klasik kapitalizmi olarak kavrama, işlerin gerçek durumuna gittikçe daha az uyuyor. Şu soru ortaya çıkıyor: Serbest rekabet dönemi tekelci kapitalizmin bir önceleyeni, tekelci kapitalizm de kapitalist üretim formasyonuna uygun biçim olamaz mı?

Bu elbette ki, tartışma gerektiren ve doğru olup olmadığını ancak zamanın göstereceği bir varsayımdır. Fakat, tekel öncesi kapitalizmin Britanya'da yüzyıla yakın sürmesine karşın, diğer kapitalist ülkelerde daha kısa ömürlü olması ve dünya kapitalist sisteminin kesin biçimini emperyalizme geçiş sürecinde almış olması da dahil pek çok kanıt böyle bir yaklaşımı destekler niteliktedir. Böyle bir yorum, kapitalist üretim biçiminin bilimsel analizinin çok önemli bir esası olan Lenin'in tekelci kapitalizm teorisini de destekliyor.

Kapitalizmin yeni koşullara uyum gösterme yeteneğine sahip oluşunun onun karşıt niteliğini değiştirdiği anlamına gelmediğini söylemek gereksiz. Aksine, hiç birşey burjuva toplumunun beli başlı olumsuzluklarını gizleyemez. Kapitalizm sermayedarlarla ücretli işçi, sömürenlerle sömürülenler arasındaki çelişkiyi ortadan kaldıramadı. Ne yoksulluğu ortadan kaldırdı, ne herkese iş olanağı yarattı, ne de işçilere sosyal güvence ve kültürel gelişme için olanaklar sağladı. Her geçen gün de çelişkileri ortaya çıkıyor: Militarizm, kültür ve ahlakın parçalanması, bir çok insanı belli bir perspektiften yoksun bırakan ve potansiyel bir patlamayla yüklü yeni sömürgecilik.

20. Yüzyılın sonlarının burjuva toplumunun sahip olduğu çirkinliklerini gören birisi onun varlığını hâlâ sürdürdürebildiğine inanamaz. Ancak toplumsal ve ekonomik yapılarda mantıklı bir değişikliğin tahmin edildiğinden bile daha geniş

bir tarihsel süreçte gerçekleşeceği görünüyor. Bu yüzden, sürekli bir arada yaşama düşüncesi, iki toplumsal sistemin karşılıklı etkileri ve toplumsal ve ekonomik etkileri rekabet süreci içinde netleşecektir.

Fakat, sosyalizm ve kapitalizmin bir arada var olma süreci yalnızca bir görünüşdür. Bu bir arada var oluşun biçimlerine ve yapısına yeni bir yaklaşımla bakmak zorundayız. Bu iki sistemin birbirlerine benzer yönde geliştiği düşüncesi tamamen hayal ürünüdür. Dünya öylesine içiçe geçmiştir ki, benzerlik gibi görünüşler ve özellikler eninde sonunda çatışmaya mahkumdur ve bu iki sistem ve bu sistemleri uygulayan ülkeler dünyanın her yanındaki genel durumda birbirlerini yakından etkilemektedirler. Şu anda bu süreç yaşanmaktadır.

Bugün bizim için en karmaşık teorik ve pratik sorun, diğer ülkelerle kurulacak ne tür ilişkilerin, sosyalizme dünyanın kalkınma süreçlerinde ve uluslararası işbölümünde etkin katılımı sağlarken, aynı zamanda da ilk sosyalist devletin yok olmasını önleyeceğini belirlemektir. Sosyalizm kendisini dünyadan soyutlamamalı, onun ayrılmaz bir parçası olmalı, yaşam biçimiyle, insanoğlunun acil sorunlarının çözümüne gerçek katılımı ve gayretli çalışmasıyla bütün dünyayı etkilemelidir.

Lenin'in "barış içinde bir arada yaşama" formülünün evrensel önemi zaman geçtikçe daha iyi anlaşılıyor. Bu formülün esasları; dünyanın çeşitliliğinin onun farklı gelişme yollarının olduğunun ve sosyalizmin geleceğinin tarihsel süreçten ayrılmazlığının kabul edilmesi, farklı toplumsal sistemlere sahip ülkeler arasında barışçıl ilişkiler kurulması, yakın politik, ticari ekonomik, bilimsel, teknolojik, kültürel ilişkiler geliştirilmesidir. Bu esaslar SBKP'nin bugünkü politikasının temelini oluştururlar.

Lenin'in temel görüşlerini kapsayan bu yeni politika günümüz gerçeklerinin etkisi altında biçimlendi. Bu politika, ülkelerin artmakta olan karşılıklı bağımlılığını, atom çağının, bilimsel-teknolojik devrimin gerçekliklerini, genel insani değerlerin herşeyden üstünlüğünü gözönüne alıyor ve en önemlisi insanoğlunun varlığını sürdürmesi olmak üzere, en acil sorunlara çözüm arıyorlar.

Tarihsel süreç, toplumsal gelişme, toplumsal gelişmenin yönleri ve devindirici güçleri konusundaki görüşler, dünyanın artan birlik ve karışıklığı gözönünde tutularak süzgeçten geçiriliyorlar. Bilimsel-teknolojik ve toplumsal gelişme iki toplumsal sistemin bir arada var olma ortamında gelişiyor. İki sistemin rekabeti, birbirlerini karşılıklı etkilemeleri ile gittikçe artan bir içiçelik kazanıyor. Bu süreç, sosyalizmin yenilenmesi, işçi sınıfı mücadelesi, gelişmekte olan ülkelerin acil sorunlarının çözümü, global sorunların üstesinden gelinmesi, nükleer savaş tehlikesinin zorunlu olarak yok edilmesi, nükleer tehlikesiz ve savaştan bir dünya yaratılması yönünde gelişiyor.

SOSYALİZMİN GELİŞMESİ VE YENİLENMESİ İÇİN OLANAKLAR

Tarihsel süreç nasıl gelişecek? İnsanoğlunu gelecekte bekleyen nedir? Bu soruların yanıtları, sosyalizmin nitelik olarak yeni bir devlet yaratmayı başarmasına olduğu kadar, sosyalizmin gelişmesi ve yenilenmesi konusuna nasıl baktığımızı da sıkı sıkıya bağlar.

Sosyalizm, insanoğlunun, ölümsüz özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ideallerini gerçekleştirme çabasının bir ifadesidir. Bu yeni toplumsal sistem insanoğlunun derlerine çare buldu, toplumsal yaşamın yüzyıllık sorunlarına çözüm aradı ve hümanizmin temel amaçlarını gerçekleştirmeye çalıştı. Buna rağmen, sosyalizmin insancıl yapısı kendisini tümüyle ortaya koyamadı.

Sovyetler Birliği ve sonradan diğer sosyalist ülkeler, doğrudan sosyalizmden kaynaklanmayan, fakat devrimci kazanımları pekiştirmek için çok önemli olan işlerle uğraşmak zorunda kaldılar. Sosyalist değişikliklerin hızını, yöntemlerini ve somut biçimlerini hemen hemen, ekonomik ve kültürel geri kalmışlıktan kurtulmak, emperyalist saldırıya ve nükleer tehdite rağmen bağımsızlığı korumak için gösterilen ve sosyalizm imajına damgasını vuran çabalar tayin etti. Bu süreçte, özel hatalar ve yanlış hesaplar kadar, izlenmekte olan yolun daha önce sınanmamış oluşunun da rolü vardı.

Bütün bunlara rağmen sosyalizm, kendisini uygarlığın çok önemli devindirici bir gücü olarak kabul ettirmeyi başardı. Tarihi değişiklikler gerçekleştirme, çalışanlara sosyal güvence sağlama ve onları sömürüden kurtarma yeteneğine sahip olduğunu kanıtladı, bireylere ve uluslara eşitlik getirme konusunda çok önemli mesafeler katetti.

Bugün yaşanan sürecin sosyalizmin tarihinde özel bir anlamı var. Sovyetler Birliği'nde, yeniden yapılanma sürecinde toplumsal yaşamı düzenlemenin yeni

şekilleri biçimleniyor ve diğer sosyalist ülkelerde reformlar gerçekleştiriliyor. Bütün bunlar, sosyalizmin niteliğini, onun toplumsal ve ekonomik üstünlüklerini daha açık seçik hale getirmek amacıyla gerçekleştiriliyorlar. Ekonomi, politika ve kültürde insana, insanın ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına yönelik kararlı değişiklikler, toplumsal gücün insanların hizmetine sunulması ve onların çalışma ve yaşam koşullarının düzeltilmesini amaçlıyoruz.

SBKP ve Sovyet halkı önemli ve yoğun bir gelişme dönemine girdi. Yeni bir ahlaki ve politik ortam yaratıldı. Başka bi deyişle, yapı tümüyle temizleniyor. Bütün programlar, ülkenin politik sisteminin ve ekonomisinin yenileştirilmesini amaçlıyor. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin 70. yıldönümü kutlamaları sırasında, Sovyet toplumunun gelişmesi ile ilgili sorunlar geniş bir tarihsel süreç içinde gözden geçirildi. Böylece yeniden yapılanmanın yollarını belirleme ve ülkeyi içinde bulunduğu durgunluktan kurtarma konusunda epey yol aldık. Kısa bir zamanda, kendimize, geçmişimize ve en önemlisi geleceğimize gerçekçi bir şekilde bakmayı başardık. Yakamızı değersiz gelişmelerden, Sovyet toplumuna zarar veren ve insan onuruna yakışmayan bütün olumsuzluklardan kurtarmamız için pek çok şey yapıldı. Halkın bilinci ülkenin gelişmesine engel olan dogmaları, önyargıları ve aldatıcı görünüşleri tek tek ortadan kaldırıyor.

Yeniden yapılanmanın amaçlarının gerçekleştirileceği daha karmaşık ve daha fazla sorumluluk gerektiren yepyeni bir süreç başladı. Bu süreç iki yönde geliyor; toplumun geniş bir şekilde demokratikleşmesi ve ekonominin süratle iyileştirilmesi. 1988'in başından itibaren endüstriyel gelirin % 60' ını sağlayan sektörler yeni ekonomi anlayışının öngördüğü biçimde çalışmaya başladılar. Ayakbağı olan mekanikçiliğin, emre dayanan yönetim biçimlerinin ve tutucu kalıpların ortadan kaldırılması için yoğun çaba harcamalıyız. Zaman beklemiyor. İnsanlar kararlı ve seri adımlar atılmasından yanalar. Yeniden yapılanma milyonlarca insanı ilgilendirdiği için, bu süreçte yapılacak düşüncesizce ve kendiliğinden yapılacak davranışlar ancak zarar verir. Atacağımız her adımı iyice ölçüp biçmeli ve insanların ruhsal durumlarıyla olanaklarımızı hesaba katmalıyız.

İki yıl önce, sosyalizme içkin ve ileride de onsuz yapamayacağımız bir öğeye, dürüst ve içten bir eleştiriye ihtiyaç duyduk. Fakat tek başına eleştiri durgunluğun üstesinden gelmek için yeterli değildir. İleri bir ekonomik düşünceye sahip, somut girişimleri örgütleme yeteneği olan ve olumlu sonuçlar alabilenler için beklenen gün gelmiştir. Perestroyka programı demokratikleşmeyi özellikle vurgulamaktadır. Onun özü tamamen sosyalizm ve demokrasinin bileşimini içine almaktadır. Geçmişte de reform yönünde çabalar gösterilmişti. Ve eğer bu reformlardan elle tutulur bir sonuç alınmadıysa, bu hem değişikliklerin yeterli derinliğe sahip olmamasından ve hem de politik alanı etkilememesi ve kitlelerin katılımını sağlayamamasından kaynaklanmaktadır.

Demokratikleşmenin sorunları en geniş şekilde inceleniyor. Bununla bağlantılı olarak üretim ilişkilerinde ve ekonomik mekanizmada esaslı bir yeniden yapılandırmaya gidilmektedir. Hedefimiz birey, kolektif ve toplumun çıkarlarının bütünüyle birleştirilmesi, ülkenin sahipleri olarak halkın duygularının zenginleştirilmesi ve sosyalizmin temel ilkesine -herkesin emeğine göre pay alması- sürekli olarak bağlı kalınmasıdır. Bu uygulamalarımızla Ekim Devrimi'nin ideallerine ve Lenin' in yaratıcı mirasını örnek alıyoruz. Perestroyka' nın teorisi ve pratiği, sosyalizmin özüne yabancı unsurların üstesinden gelme ve Ekim Devrimi' nin ülkü ve değerlerine dönme gereksinimi üzerine temellenmiştir.

Sosyalist toplumun yeniden canlandırılması için yollar arama çabası birkaç ülkede devam ediyor ve geniş kapsamlı reformlar tamamlanıyor. Bu, dünya sosyalist sisteminin yeni bir aşamaya girdiğini ve bir tarihsel modelden, çağımızın taleplerini karşılayacak ve günün koşullarıyla birleştirecek yeni bir modele geçtiğini gösteriyor. Doğal olarak, her ülkede değişim gereksinimi ortaya çıkaran faktörler farklıdır. Gelişme düzeyleri ve bugün yaşadıkları değişimler ne kadar farklı olursa olsun, bu ülkelerde geçilen süreçler büyük bir benzerlik göstermektedir.

Sosyalist ülkelerin karşılıklı ilişkileri de yeni bir aşamaya giriyor. Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi'nin 1986 yılı, Kasım ayında Moskova'da yaptıkları çalışma toplantısı ortak bir yaklaşıma varmada belirleyici olmuştur.

Toplantıda, sosyalist ülkeler arasında eşitlik, bağımsızlık ve sorumluluk temelinde politik ilişkilerin sürekli olarak kurulması, ortak çıkarlar için kolektif ilgi, ekonomik ilişkilerde karşılıklı yardım ilkelerinin yerine getirilmesi, uluslararası politikada ortak kabul gören bir yönde tüm üyelerin inisiyatiflerinin organik bir bileşimi gerekli görülmüştür.

İdeolojik işbirliği, deneyim alışverişine ve çıkan sonuçların genelleştirilmesine dayanmaktadır. Bu genelleme, Lenin'in "tam bir sosyalizm, tek başına ele alındığında her biri tek taraflı ve tutarsız olacak bir dizi çaba ve tüm ülkelerin proleterlerinin devrimci işbirliğiyle yaratılacaktır." (4) formülüne bağlı kalınarak yapılacaktır. Doğal olarak, sosyal ve politik pratik, hızlandırma araştırmalarımızın en yüksek denetleyicisidir. Sosyal ve ekonomik gelişmenin hızlandırılmasının ve sosyalizmin pratik olarak güçlenmesinin bizim denetleyicimiz olduğunu özellikle belirtmeliyiz.

Önümüze koyduğumuz hedeflere ulaşmada önemli bir ilerleme kaydettiğimizi söylemememiz için hiç bir neden yok. Kardeş ülkelerin politik işbirliği daha aktif bir düzeye gelmiştir. Varşova Faktı çerçevesinde işler şimdi daha etkili ve kolektif bir nitelik kazanmıştır. Fakt'in her üyesi, sosyalist ülkelerin dış politika hakkındaki bir çok planının da desteğiyle gittikçe artan bir inisiyatif gösteriyor.

Ekonomik işbirliğinde de bir yeniden yapılandırmaya gidilmektedir. Bu alandaki hedeflerimiz üretimde işbirliği ve uzmanlaşmanın geliştirilmesi, işletmeler

arası dolaysız bağlar oluşturulması, ortak işlere girişilmesi ve ekonomik ilişkileri düzenleyen mekanizmanın gözden geçirilmesidir. Teorinin geliştirilmesini de içine alan ortak çalışma bir çok yeni ve karmaşık soruna çözüm getirecek şekilde yaygınlaştırılacaktır. Dünya sosyalist sistemine sosyal bir fenomen ve süreç olarak bakmak, onun gelişme biçimleri ve kavramları hakkında net düşüncelere sahip olmak özellikle önemlidir. Dünya sosyalist sisteminin gelişme süreçlerinin derin ve kapsamlı bir analizi, bu süreçlerin biçimsel özelliklerinden çok taşıdıkları nesnel öz gözönünde tutularak yapılmalıdır.

Sosyalist kuruluşun genel yasaları ve ulusal özellikleri arasındaki denge, hem politik hem de teorik olarak özel bir önem taşımaktadır. Bir zamanlar ulusal özelliklerin kabul edilmesi Marksizm-Leninizm'den bir ayrılma olarak düşünülüyordu. Bir süre sonra ulusal farklılıkların sosyalist kuruluşun başlangıcında kaçınılmaz ve kabul edilebilir olduğu ve sonradan giderileceği inancı yerleşti.

Aslında ulusal farklılıklar kavramı sosyalizme yabancı değildir. Ulusal özelliklerin ve biçimlerin çeşitliliğinin kabulü, gözönüne alınması ve özen gösterilmesi sosyalizmin gücünü ve onun evrenselliğini kanıtlar. Bu nitelikler gerçek sosyalizm düşüncesini zenginleştirir. Yaklaşım biçimlerinde, yerel özelliklerde, karar oluşturma yöntemlerinde ve ayrıntılarda çeşitlilik ilke ve yöntemlerin birliğini bozmadıkça, bilakis garanti eder. Bu noktada, ulusal farklılıkların sosyalizmin temelini oluşturan bir unsura dönüşmemesi önemlidir.

Zengin bir ulusal ve sosyal çeşitlilik, her ülkenin ve halklarının kendine özgü nitelikleri şimdi sosyalizmin ayırdedici unsurlarıdır. Birliğin sık sık yüzeysel bir benzerlikle eş tutulduğu, başarının ölçütünün aynılık olduğu zamanlar geride kalmıştır. Bir ülke diğer ülkelerin çıkarlarını dikkate almayan veya ortak çözümlere ulaşmayan bir politika izleyemez. Sosyalist ülkelerin ekonomik ve sosyo-politik düzeni, kapitalizme karşıt olarak, çıkarların bileşimi için sağlam bir temel oluşturuyor. Bu otomatikman elde edilen bir sonuç değil, sosyalist ülkelerin karşılıklı anlaşmaları sonucu varılan bir noktadır.

Ekonomik ilişkiler özellikle karmaşık bir alandır. Bu noktada Marksistler bir dizi soruna karşı karşıyadırlar ve gösterecekleri bilimsel titizlik büyük bir önem taşımaktadır. Örneğin önümüzde, Marks'ın tanımıyla emek ürünlerinin toplumsal değişiminin gerçekleştiği bir alan olan, tek bir sosyalist pazar oluşturma sorunu duruyor. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için zamana ve mal-para ilişkileri dahil, tüm ekonomik mekanizmanın önemli bir gelişme göstermesine ihtiyacımız var. Döviz, mali düzenleme ve fiyat oluşumu sorunlarını çözmeli, pazarlık sonucu oluşan fiyat mekanizması için hazırlık yapmalı ve konvertibilite koşullarını cesurca hazırlamalıyız.

Bir toplumsal sistem olarak sosyalizmin görüş açısı ve potansiyeli gerçekten muazzam ve tükenmezdir. Ashında biz sadece sosyalizmin olanaklarını açığa çı-

karmaya başlıyoruz. Bu olanakları açığa çıkararak ve onlara güvenerek her amacımızı başarabiliriz.

Sosyalizm çağımızın taleplerine kendi yanıtını veriyor. sosyalizmin alternatifi, nükleer çağın ve bilimsel-teknolojik devrimin sorunlarına insanlı bir çözüm getirmeyi garanti etmektedir.

GLOBAL SORUNLAR YENİ YAKLAŞIMI GEREKTİRİYOR

Son on yıllarda, global sorunlar kavramı sağlam bir temele oturdu. Bu, çağdaş dünyanın karşılıklı bağımlılığının bir kanıtıdır. İnsanlığın nükleer silahlarla kendini yok etme tehlikesi, ekolojik bir felâket tehlikesi, dünyanın "zengin" ve "yoksul" ülkeler olarak ikiye bölünmesi, eski enerji kaynaklarının tüketilmesi ve yeni kaynaklar bulma gereksinimi global sorunlardan bazılarıdır.

Global sorunların ortak yönü, bu sorunların insanlığın bir bölümünün değil, gerçekten tümünün yaşamını sürdürebilmesiyle ilgili olmalarıdır. Bu sorunların tümü bilimsel-teknolojik, sosyo-ekonomik ve moral-etik faktörlerin bir arada bulunduğu ve birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri bir noktada karşımıza çıkıyorlar. Konuya bütünüyle felsefi bir bakış açısıyla yaklaşırsak, global sorunlar bilimsel ve teknolojik ilerlemenin sosyal ve ahlaki ilerlemeden önde gitmesinin sonucudur diyebiliriz. Ve son olarak, hepsinin birleşik eylemler yoluyla çözülebileceğini söyleyebiliriz. Ve son olarak, hepsinin birleşik eylemler yoluyla çözülebileceğini söyleyebiliriz. Bu tür sorunlara bencilce, dar ulusal ve sınıfsal açıdan yaklaşmak ölümcül ve düzeltilmesi mümkün olmayan sonuçlara yol açabilir.

Bu sorunların insanlığın yaşamındaki önemi hiç durmadan büyüyor. **Barışın korunması, dünyanın bir nükleer savaş sonucunda yok olmasının önlenmesi** temel ve en ivedi sorunlardır. Eğer insanlık bu sorunu çözebilirse, diğer sorunların üstesinden gelmek ve niteliksel olarak yeni, güvenli bir dünyanın yaratılması için olağanüstü bir şans elde edecektir.

Bu hususta, SBKP MK Genel Sekreteri ve ABD Başkanı'nun son toplantıları tarihsel bir öneme sahiptir. Varılan anlaşmalar ve görüşbirlikleri somut göstergelerin ötesinde bir anlamla yüklüdürler. Nükleer çağda ilk defa bir anlaşma ile sadece sınırlama değil, mevcut nükleer silah stoğunun indirimi ve iki tip nükleer silahın ortadan kaldırılması kararına varılıyor. Üstesinden gelinemez gibi görünen nükleer kutuplaşmanın ortadan kaldırılması için küçük de olsa bir adım atılmış oluyor. Böylece, nükleer silahlardan arındırılmış bir dünyayı hedefleyen yeni bir çağ başlamıştır.

Artık, Sovyetler Birliği'nin geliştirdiği ve Batı'nın defalarca ütöpik bir görüş olarak göstermeye çalıştığı nükleer silahsız bir dünya yaratma düşüncesi ciddi olarak ele alınıyor. Bu konuda ilk adımı atmak olanaklı olduğuna göre, ikinci ve üçüncü adımları atmak da olanaklıdır. Sosyalist ülkeler tarafından formüle edilen, kapsamlı bir uluslararası güvenlik sistemi yaratma kavramının gerçekleştirilmesi için sağlam temeller

hazırlanıyor. Sovyet-Amerikan anlaşmaları uluslararası ilişkilerin geriliminin genel olarak düşürülmesi ve uluslararası durumun iyileştirilmesine yönelik önemli bir adımdır. Fakat biz bu konuda hayallere kapılmıyoruz. Nükleer silahsız bir dünya hedefindeki çabalar, nükleer caydırıcılığı politik inançları olarak ilan eden güçlere karşı sert bir mücadeleyi gerektirecektir.

Nükleer silahlardan arındırılmış bir dünya yolunda teorik sorunlarda dahil olmak üzere yeni sorunlarla karşılaşacağız. Geleceğin nükleer silahsız bir dünya olarak öngörülmesi, nükleer silahların bulunmadığı geçmişe basit bir dönüş anlamına mı geliyor? Nükleer olmayan modern silahlarla yapılan savaşlar, politik çözümlere ulaşmak için bir araç olarak, tarafların birbirlerini karşılıklı olarak yok etmesinden daha mı uygundur? SSCB'nin görüşü çok açıktır; hayır, değildirler. Bu yüzden, ülkelerin konvansiyonel silahlarda bir sınırlandırmaya gitmesi ve silahlı kuvvetlerin saldırgan amaçlarla kullanılması çabalarına karşı çıkılması uygulanabilir sonuçlardır.

Nükleer silahların imha edilmesi hakkındaki anlaşmaların ihlali, nükleer veya nükleer olmayan silahlar yoluyla saldırganlık, silahlı güç kullanma tehdidi veya şantajı gibi durumlarda ne yapılabilir? Nükleer silahlardan ve şiddetten arındırılmış bir dünya kavramının en hassas noktası budur. Elbette her türlü önlem kolektif ve koordine olmalıdır. Bilimin insanlığı tehdit eder amaçlara hizmet eder biçimde kullanılmasına karşı uluslararası önlemler alınmalıdır.

Silahsızlanma gelecekteki dünyanın köşe taşlarından biri olarak nitelenebilir. Bir diğeri ise sömürge statüsünden kurtulmuş ülkelerin gelişmesidir. 1917 Ekim Devrimi buna büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı, emperyalist yağmacılığın sona ermesi gerekliliği, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arası ticaretin adil bir temelde yürütülmesi Ekim Devrimi'nin geliştirdiği düşüncelerden bazılarıdır. Tüm bu düşünceler bugünün gerçekliğine hala uygundur.

Ekim Devrimi'nden sonra gelişmekte olan ülkelerle yeni tip ilişkiler geliştirildi. Genç Sovyet devleti Türkiye, İran ve Afganistan'a çıkar getirmeksizin yardım ederek, ne tür ilişkiler kurulması gerektiğini gösterdi ve geçmişin ağır mirasın abiri son verdi.

Ekim Devrimi'nin düşünceleri ve devrim sonrası pratiğinin sömürgecilik sisteminin ortadan kaldırılmasına ivme kazandırdığını söylemek abartma olmayacaktır. Çağımızın önemli gerçekliklerinden birisi Asya, Afrika ve Latin Amerika'da yüzden fazla bağımsızlığın yeni kazanmış ülkenin uluslararası politika sahnesine çıkmasıdır. Bugünkü dünya, farklı gelişme yolları ve yaşam tarzlarına sahip olan ülkelere oluşmuş çok boyutlu bir dünyadır.

Bu ülkeler arasında sosyalist yönelimli ülkeler vardır ve bu da Lenin'in emperyalizme bağımlılıktan kurtulan ülkelerin kapitalist olmayan yoldan gelişmesinin olanaklı olduğu şeklindeki öngörüsünü doğrulayan bir gelişmedir. Bununla beraber, bu yolun engelsiz, pürüzsüz bir yol olduğunu söylemek, objektif ve

subjektif güçlükleri veya emperyalizmin ince sabotaj taktiklerini ihmal etmek yanlış bir tutum olacaktır. Sosyalist yönelim, bilinen bir deyişle "kendi" kapitalist sistemlerine sahip olmayan en az gelişmiş ülkeler tarafından seçilmiştir. Bu, onların kapitalizmle ilişkilerini kesmelerini kolaylaştırmış fakat ilerideki gelişmeleri daha zorlaştırmıştır. Sosyalist yönelimli ülkelerin ilerlemesini büyük ölçüde kendi çabalarına ve bir bütün olarak dünya sosyalist sisteminin gelişme perspektifine bağlı olduğunu düşünüyorum.

Bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerin çoğu dünya kapitalist sistemine entegre olduklarını gördüler. Fakat bu ülkelerin koşulları birbirleriyle özdeş de değildir. Bunların bir kısmı endüstriyel ülkeler durumuna geliyorlar. Diğerleri neler getireceği önceden kestirilemeyen ve karanlık bir yol olan dinsel fundamentalizmi seçtiler; geri kalan ülkeler ise hala patriarkal ve kabile tipi ilişkiler koşullarında yaşıyorlar.

Aralarındaki büyük farklara rağmen bu ülkelerin ortak bir yönü vardır. Politik sorunlarda, bir kural olarak, bağımsız ve önde gelen kapitalist ülke tavrı ile her zaman uyuşmayan bir tavır alırlar. Dünya görüşlerinden kaynaklanan ekonomik ve politik çıkarları onları birbirine daha da yaklaştırır. Yine de bu durum aralarında çelişkiler ortaya çıkmasını engellemekle birlikte, emperyalizmde kışkırtmasıyla bu çelişkiler şiddetli bölgesel anlaşmazlıklara dönüşür.

Gelişmiş kapitalist Kuzey ile gelişmekte olan Güney'in arasındaki mesafe, tıpkı bu ikiye grup ülkenin gelirlerinin arasındaki uçurum gibi büyümektedir. Güney yarım küredeki ülkelerin ekonomilerinin üstündeki 1 trilyon dolara varan borç yükü, bu ekonomilere kânan bir yara niteliği veriyor. Bu durum, bugünün karşılıklı bağımlı dünyasında, sonuçları önceden tahmin edilemeyecek olayların patlak verme tehlikesini içinde taşımaktadır.

Geri kalmış ülkeler sorunu global bir önem taşımaktadır; bu sorun çözülmeden, açlık, yokluk, hastalık-

lar ve yüz milyonlarca insanın eğitim görememe sorunları ortadan kaldırılmadan insanlık güvenli bir geleceğe sahip olamaz.

Gelişmekte olan ülkelerdeki ve gelişmiş kapitalist ülkelerdeki Marksist ve ilerici güçler, yeni bir uluslararası ekonomik düzen kurmanın yollarını bulma göreviyle karşı karşıyadırlar. Bu görevin temel prensipleri netleşmiştir. Bu prensipler, ambargo, boykot veya ticaret, kredi ve teknoloji blokajı gibi ekonomik saldırganlık yöntemlerinin kullanılmasının reddedilmesi; her ulusun kendi kaynaklarını uygun gördüğü şekilde kullanması ve bir ayrıma tabi tutulmadan ticari ilişkilere katılması; hammadde, yiyecek ve endüstri ürünlerinin fiyatlarının adil, ekonomik olarak sağlam olması; döviz ve mali ilişkilerin düzenlenmesi ve borçların bir ülkenin içişlerine karşılık için kullanımının ve faizlerinin yüksekliği yasaklanmasıdır.

Durumun kontrol dışına çıkmasına veya karşıtlıkların olayları geri dönülemez derecede şiddetlendirmesine müsaade etmemek Batı'daki gerçekçi düşünceli güçlerin yeteneğine bağlıdır. Bununla birlikte, esas olan gelişmekte olan ülkelerin, dünya sosyalist sisteminin ve modern dünyada yeni bir uluslararası ekonomik düzenin, ekonomik güvenliğin kurulması için mücadeleye eden tüm ilerici güçlerin aktif görevleri ve aralarında güç birliği oluşturmalarıdır.

Dünyanın bugün karşı karşıya geldiği global sorunlar uluslararası ilişkilerde ve dünya ülkelerinin yaşamlarında **moral-etik, spiritüel faktöre** yeni bir yaklaşımı gerektiriyor. Marx, "ulusların ilişkilerinde en önemli yeri tutan, bireysel ilişkileri yönetmesi gereken doğruluk ve ahlakın basit kurallarının" (5) korunmasını istemiştir.

Bugünkü dünyanın sosyal olarak bölünmüşlüğü devam etmesine rağmen, belirli bir sınıf veya ulusun değil, bir bütün olarak tüm insanlığın yaşamını sürdürme zorunluluğu kimsenin bencil çıkarlarını dikkate almadan, "doğruluk ve ahlakın ortak yasaları"na uymamızı gerekli kılıyor. Uluslararası politikada, yalan söylemek veya bazı şeyleri gizlemek, karşısındakinden daha akıllı görünmek veya karşı tarafı köşeye sıkıştırmak gibi modası geçmiş yöntemlerin uygulanması son derece tehlikelidir. Günümüzde, "bizimle olmayan bize karşıdır" gibi belgelerin kullanımı veya dünyayı "siyah ve beyaz" ya da "iyi ve kötü" şeklinde ikiye ayırmak olanaksızdır.

Karşılıklı güven, dürüstlük ve anlaşmaların en ince ayrıntısına kadar yerine getirilmesi, uluslara karşı şiddet uygulanmasının reddedilmesi, her ulusun ve her bireyin eşsizliğine saygı uluslararası ilişkilerde acil bir zorunluluk haline gelmektedir. Sosyalizmin bütünüyle bu ilkeleri savunması ve onların gerçekleşmesi için bir model olması anlamlıdır.

BENZERSİZ KARARLAR VE SAĞDUYULU EYLEMLER ÇAĞI

İnsanlığın 21. yüzyılın arifesinde karşı karşıya geldiği son derece karmaşık duruma rağmen, uygarlığı

koruyarak ve onu daha ileri bir düzeye getirerek mevcut sorunları çözmek için gerçek bir şansa sahibiz. Bu tarihsel görevin başarıyla yerine getirilmesi subjektif bir faktöre, bensesiz kararlar ve sağduyulu eylemlerin sorumluluğunu üstlenecek toplumsal güçlerin hazırlığına bağlıdır.

Marksizmin kurucuları toplumsal gelişmenin durumunu analiz ederek, verili bir anda hangi sınıf veya sosyal katmanın tarihin devindirici gücü olduğunu gösterdiler. Bilimsel komünizmin temel düşüncesi, sosyalizmin kuruluşu kapsamında öncü olan proleteryanın devrimci rolüdür.

Lenin 1917 Ekim Devrimi'nin arifesinde, toplumsal durumun ve güçlerin dizilişinin tam ve kusursuz bir çözümlenmesini yaptı. Bu çözümlenme olmasaydı Rusya'da devrimin başarıya ulaşması olanaksızdı. İşçi sınıfı SSCB'de ve diğer ülkelerde sosyalizmin inşasına önderlik etti. Şimdi, perestroyka sürecinde, Sovyet toplumunun öncü rolünde oynuyor.

Onyıllardır, çağdaş işçi sınıfının devrimci potansiyelini koruyup korumadığı hakkında tartışmalar sürüyor. Bu görüşe göre, gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfı önemli ölçüde burjuvalaşmış ve orta tabaka içinde çözülmüştür. Şimdi, sessizliği bozucu bir rol üstlenen aydınlar ve gençlik devrimci değişimlerin müddecisidirler. Diğer bir görüş Bilimsel ve teknolojik devrimin sonucu olarak işçi sınıfının tarihsel mücadele alanından çekilmesi gerektiğini, çünkü modern makine sistemlerinin kontrolünü ve düzeltme fonksiyonlarını beyaz yakalı işçilerin üstlendiğini söylüyor.

Bu sorunu uzun uzadıya incelemeksizin, Marksizmin temel kavramı olan emek ve sermaye arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmaya yönelik çabaların faydasızlığına dikkat çekmek istiyorum. Üretici güçlerin gelişimiyle toplumsal alana nasıl bir değişiklik meydana gelirse gelsin, üretici işçi ve üretim araçlarının sahibi hiç bir zaman eşit olmazlar ve olamayacaklardır. Emegi sömürüden kurtarmak için verilecek kaçınılmaz mücadele ve sosyal adalet düşüncesi bugün de değişmemiştir.

İşçi sınıfı hala toplumsal gelişmenin temel gücüdür. Aynı zamanda, modern sosyal ilerlemenin bir çok tayin edici rolünün hacmi, derecesi ve en önemlisi global karakteri, bu ivedi tarihsel görevi yerine getirmek için mücadele eden güçlerin sağlam bir bileşimini önceden belirlemektedir.

Bu sorunu bütünüyle incelemeksizin sadece bazı yönlerine değinmek istiyorum.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında gittikçe büyüyen bir uçurum oluşması sonucunda, nükleer veya ekolojik bir felâketle dünyanın yok olmasının önlenmesi ve diğer benzeri sorunların çözümü sadece işçi sınıfı ve köylülüğün geleneksel ittifakının ve onlara katılan ilerici entelijansyanın değil, aynı zamanda insan türünün yaşamını sürdürülebilmesi sorunuyla ilgili tüm katman ve grupların sorumluluğundadır. İnsanlığın karşısında duran görevlerin üstesinden gelecek tek güç olan bu geniş toplumsal ittifakın faaliyetlerini

koordine etmekte kullanılacak ilke ve yöntemlerin dikkatli bir çözümlenmesine gereksinim duyulmaktadır.

Günümüzde toplumsal hareketler örgütlenemeyecek kadar kendiliğinden nitelik taşımamaktadır. Bu yüzden onları temsil eden politik grupların işbirliği büyük bir önem taşımaktadır. Toplumsal hareketlerin, şu ya da bu sorunun çözümü etrafında koalisyonu Liberalleri, Hristiyan Demokratları, iş çevrelerinin temsilcilerini ve entellektüel eliti de bu işbirliğinin içine çekebilir. Bununla birlikte, ana çekim merkezi sol güçlerdir. Bu güçlerin aralarında gerçek bir işbirliğini geliştirmeleri, karşılıklı ilişkilerde yeni bir biçim ve yeni ölçüler önem taşımaktadır. Sol güçler görüşlerin karşılaştırılmasını, tartışmaları, karşılıklı saygıya dayalı diyalogları ve her şeyi ben bilirim tavrına karşı çıkmayı önermelidirler. Karşı tarafın görüşüne tamamen karşı çıkma gibi kökleşmiş bir alışkanlığa artık yer olmamalıdır. Karşı tarafı anlama isteği ilişkilere yerleşmelidir.

Parti ve hareketlerin temsilcilerinin katıldığı bir toplantıdaki konuşmasında (kasım 1987, Moskova) M. S. Gorbacov, SBKP'nin Sosyalistler, Sosyal Demokratlar, devrimci demokratlar ve diğer sol güçlerle işbirliği için hazır olduğunu vurguladı. Toplantıda da açıkça görüldüğü gibi, dünya komünist ve işçi partileri bu görüşü paylaştılar.(6) Geçmişte zaman zaman sekter yaklaşımların ortaya çıktığı haklı olarak söylenebilir. Oysa bugün, bu sol kanat çocukluk hastalığı daha az ortaya çıkıyor. Bugünlerde bazı sosyal demokrat gruplar, bir benzetme yapılırsa, sağ kanat hastalığına, yakıcı ulusal ve uluslararası sorunlarda Komünistlerle yapıcı bir işbirliğine girmekte çekingen davranmaya karşı bir çare arıyorlar.

Uluslararası işçi sınıfı hareketinin gelişiminde Komünistler ve Sosyal Demokratların, her biri politik bağımsızlığını koruyarak, bir diyalog ve işbirliğine girmelerinin şartları derece derece hazırlanmaktadır. Gerçekliğin teorik analizi, muhtemel gelişme yollarının tahmini ve dünya kamuoyunun dikkatini ivedi sorunlara çekmek ortak çabışmanın mümkün olduğu alanlardır.

İdeolojik farklılıkların değişmediği ve ihmal edilemeyeceği üzerinde konuşmayı gerektirmeyecek kadar açıktır. Bu durum işbirliği olanaklarını belli bir oranda sınırlandıracaktır. Fakat burada sözü edilen, üstünde ortak bir yaklaşıma sahip olunan sorunlar hakkında birleşik eylemlerdir. Bu sorunlar büyük bir artış göstermiştir. Ortak çıkarların bulunduğu alanlar eskiden düşünülmediğinden çok daha fazladır. Bu alana sadece pratik olarak katılmakla önyargıların üstesinden gelmek ve karşılıklı anlayış ortamını geliştirmek mümkün olacaktır.

Komünist hareket, dünyanın ilerici yönde gelişmesine muazzam ve paha biçilmez bir katkıda bulunmuştur. Hareket canlılığını kanıtlamıştır ve bugün dünya politikasının bağımsız ve ayrılmaz bir unsurudur. Onun varlığı toplumsal gelişmenin objektif taleplerine bir yanıt, fakat her canlı organizma gibi, komünist harekette yenilenmeye gereksinim duymaktadır. Bu

bugün, dünyanın gelişiminin dönüm noktasında, özellikle yaşamsaldır.

SBKP, dünya komünist hareketinin tamamlayıcı bir parçası olarak, modern ve hızlı değişen dünyadaki rolünü ve yerini kavramak için çaba gösteriyor. Bu arayış kardeş partilerin çabalarıyla aynı zamanda meydana gelmektedir. Bu konuda asıl sorun program, yöntem ve sorunların yirminci yüzyıl sonunda bilimsel-teknolojik devrimin niteliği ve sonuçları, kapitalist toplum ve kurumlarının yeni duruma uygun yetenekleri, bugünkü sosyalizmin gelişme çizgisi, üçüncü dünyadaki toplumsal gelişme ve bunun ekolojik bedelin-den oluşan gerçekler ile uyumlu hale getirmektir. Amaç, geleneksel sınıf ve ulusal görevlerin genel ve uluslararası görevlerle organik bileşiminin sağlanmasıdır.

Basında ve kamuoyuna açık bir şekilde ya da, dostça toplantılar ve tartışmalar sırasında, Komünistler, sürekli olarak kardeş ülkelerin işbirliği sorununu öne çıkarıyorlar. Bu konudaki sorunlar çok iyi bilinmektedir. Partiler arası ilişkilerde uygulanan ilkelerin daha önceki ihlalleri, ihtiyatlılık ve kendini sınırlama gibi sonuçlar vermişti. Bizim görüşümüze göre, tüm bu olanlar artık geride kalmıştır ve hiç bir şey komünistlerin karşılıklı olarak görüş alışverişinde bulunmalarını, ivedi politik sorunlarda yakın bir işbirliği yapmalarını ve bilimsel sosyalizm teorisini birlikte geliştirmelerini engelleyemez.

Hiç kimsenin gerçeğin kendi tekelinde bulunduğu iddia etmediği yoldaşça bir tartışma ortamı, nesnel olarak komünist hareketin partileri yakınlaştırma çabasını ilerletmektedir. Komünist hareketin, yeni düşünce tarzının özüne uygun olarak uyguladığı faaliyetlerinin yöntemlerini, biçimlerini ve içeriğini zenginleştirmek, bugünkü durumda onun daha çok ilerlemesinin yollarını araştırmak ve dünya kurtuluş mücadelesinde ve global sorunların çözümündeki yeri ve rolünü değerlendirmenin koşulları yaratılmaktadır.

İnsanlık bugün bir dönüm noktasındadır. Tarihinin, önemli bir sorumluluk yüklediği bu dönemi başarıyla geçirmesi, tüm sol güçlerin ve barış güçlerinin birleşik eylemlerine bağlıdır. SBKP, sosyalizm ve onun yeteneklerini bütünüyle açığa çıkarma ve yeni ufuklara ulaşma gücünün burada büyük bir rol oynayacağından emindir. Sovyet Komünistleri bu hedeflere ulaşmayı Ekim Devrimine bağlılıklarının, bugünkü ve yarınki kuşaklara karşı olan görevlerinin bir gereği olarak görüyorlar.

NOTLAR:

- 1) V.I. Lenin, Toplu Eserler, c. 31, s. 412.
- 2) Ibid., c. 22, s. 276
- 3) Ibid., s. 300
- 4) Ibid., c. 27, s. 346
- 5) K. Marx, F. Engels, Seçme Eserler (üç ciltlik), c. 2, s. 18.
- 6) Bkz. Çağımızın İlerici Güçlerinin Uluslararası Sorumluluğu, STP 6 ve 7. sayılar, 1988.

TÜRK BASINI ve AFGANİSTAN GERÇEĞİ

Sedat ÇELİKHAN

GİRİŞ

Afganistan'da demokratik devrim olalı yaklaşık on yıl, Sovyet askerleri Afganistan'a gireli sekiz yıl oldu. Bu sekiz on yılda neler olup bitmiş? "Afganistan devrimi", "Karmal'ın iktidara gelişi", "Sovyet askerlerinin Afganistan'a girişi", "Sovyet Askerlerinin çekilişi", "Çekilmenin durdurulması" v.b bir çok olay olmuş. Afganistan'ı Türk kamuoyu ne kadar biliyor? Afganistan'daki olayları ve son gelişmeleri gazete ve dergiler nasıl yansıttı, yansıtıyor. Afganistan gerçeği nedir? Kısaca konumuz Afganistan. Bu yazıda Afganistan konusuyula birlikte gazete ve dergilerin dış haberler sayfalarını da incelemeye çalışıyoruz.

ÇOK AŞAMALI HABER AKIŞI ve AFGANİSTAN

10 Ağustos 1988 tarihli Cumhuriyet gazetesinin dış haberler sayfasında şöyle bir haber var:

Kabil(ANKA) Afganistan'daki Sovyet Büyükelçiliğinde görevli danışman Mihail Konarovski yabancı gazetelere yaptığı açıklamada Afganistan'ın savunma bütçesinin, genel bütçenin % 60'ını kapsadığını söyledi. Konarovsky bu oranın güvenilir batılı bir kaynaktan edinildiğini kaydetti.

Afganistan'daki Sovyet büyükelçiliğinde danışman Konarovsky Afganistan bütçesinin % 60'ının savunmaya gittiğini yabancı gazetecilere söylüyor. Bu bilgiyi de güvenilir batılı bir kaynaktan edindiğini kaydediyor. Bu haberden okuyucunun bir şey anlaması mümkün değildir. Konarovsky neden batılı ve de güvenilir bir kaynaktan bu haberi aldığını söylesin?

Hasan Uysal "Adı Afganistan" kitabında yazıyor: "Tercüman gazetesine göre Afgan ordusundan sürekli mücahitler safına asker geçiyor. Toplayın; yalnız son iki yılda mücahitler safına geçen Afgan askerlerini 150 bine ulaşıyor. Gazetecilik adına utanç duyuyorum. (*)

(*) Hasan Uysal kitabının giriş bölümünde Türkiye'nin Afgan ordusu ve halkının iş başına getirdiği hükümeti tanımayıp mücahitlere kucak açmasının Türkiye'nin yararına olmadığını Afganistan'ın Türk mücahitleri için büyük bir pazar olduğunu yine de fırsatın henüz kaçırılmadığını söylüyor.

Hasan Uysal Türk mücahitlerine pazar bularak gazetecilik görevini layıkıyla yapıyor. 2 Haziran 1988 tarihli Cumhuriyet gazetesi, uzun süren savaştan sonra yeniden yapılanma için 1 milyar dolara gereksinimi olduğu belirtilen Afganistan pazarıyla Türkiyeli mücahitlerin de ilgilendiğini yazdı.

İnsan hiç olmazsa kendi okuruna saygı duyar, utanır. Madem yalan yazacaksın hiç olmazsa ilgilen. Çünkü Afgan ordusunun havacısı, karacısı, jandarması, polisi ve gizli servis çalışanları toplam sayısı zaten 120 bin. Hepsisi de yerinde duruyor üstelik. Peki nereden çıkıyor 150 bin rakamı. (1)

Yalan haber için bir yüzü birde taraflı haber var:

Kabil Radyosu hükümet güçlerinin 555 mücahidi öldürdüğünü öne sürdü. (Cumhuriyet 18 Temmuz 1988)

Afganistan saldırdı. Islamabad (AA) Afgan savaş uçaklarının Pakistan'da bir sınır köyünü bombalamaları sonucu 27 kişinin öldüğü 25 kişinin yaralandığı bildirildi.

İki haberi karşılaştırırsak Kabil Radyosu "öne sürerken" Islamabad kaynaklı haberde "bildirildiği" yazıyor. Anlaşılan Cumhuriyet gazetesi Islamabad'dan gelen haberleri daha güvenilir buluyor.

Basın haber kaynaklarını seçer ve kullanırken belli bir yanlışlık içindedir. Bu yalnızca Afganistan'la ilgili haberlerde değil bütün dış olaylar için geçerlidir. Emperyalist ülkelerin haber ajansları: AP (Associa ted Press) ve UPI (United Press International) ABD'nin, AFP (agence France Presse), Fransa'nın ve Reuter İngiliz haber tekellerinin ellerinde bulunduyorlar. Gazetelerde verilen haberlerin kaynakları, Ajanslar, Dış Haberler Servisi, AA, UBA, ANKA, AK-Ajans diye geçmektedir. Merkezleri Türkiye'de olan bu haber ajanslarının yurt dışında yok denecek kadar az sayıda muhabiri, ancak belli merkezlerde dir. (Örneğin Cenevre, Newyork, Bonn v.b) Özellikle Türkiye coğrafyasına uzak bölgelerde olan olayları Türk gazeteleri yukarıdaki dört büyük ajanstan Türkiye'deki ajanslar aracılığıyla almaktadır. Tüm dünya olayları bu belli başlı dört tekelin süzgecinden geçtikten sonra ve onların yorumlarıyla öğrenmektedir. Türk basının da yayınlanan her 100 dış haberden 33.7'si yerli ajans ve gazetelerin temsilcileri tarafından gönderilirken, 4.7 TASS ve gerisi de (Yani 61.5) batılı kaynaklardan alınmaktadır. Bölgesel niteliği ağır basan haberler dışta tutulursa, batı kaynaklarının payı % 68.2'ye çıkmaktadır. Tüm batı kaynaklı haberlerin % 60'ı ise dört büyük haber ajanslarının materyallerinden oluşmaktadır. (2) Yazgülü Aldoğan tarafından dış kaynak bakımından Türk basını incelemesinde Afganistan'a Sovyet askerlerinin girişinin ilk bir haftasında beş büyük gazete taranarak çıkarılan sonuçlar Türkiye'de kamuoyunun Afganistan konusunda nasıl bilgilendiğine güzel bir örnek. (3) Beş gazetede (Tercüman, Cumhuriyet, Milliyet, Hürri-

yet, Günaydın) bir hafta içinde Sovyet ve Afgan kaynaklı haberlerin oranı % 30 ile % 11 arasında değişmektedir.

Hafızullah Amin'in devrilerek yerine Babrak Karmal'ın devlet başkanı seçilmesi gazetelere şöyle geçiyor:

Hürriyet: Amin görevden alındı. Karmal ülkenin yönetimine el koydu.

Tercüman: Amin darbe ile devrildi. Karmal kendisini yeni devlet başkanı ilan etti...

Cumhuriyet: Amin devrildi. Karmal iktidarı ele geçirdiğini söyledi.

Görüldüğü gibi kaynaklar aynı, ama üç gazetenin ifadeleri farklı. Olaylar hakkında bilgilerin % 80'inin tekellerin gözlükleriyle verildiği gazetelerin dış haberler sayfasına bakarak doğru bilgiler edinip doğru yorumlamada bulunmak oldukça zor. Afganistan gibi Türkiye'ye oldukça uzakta bir ülke hakkında yorumda bulunmak ise zorluğu bir kat daha artırmaktadır.

SOVYET ASKERLERİNİN AFGANİSTAN'DAN ÇEKİŞİ VE ÇOK AŞAMALI HABER AKIŞI

Sovyet askerleri, 15 Nisan 1988 tarihinde Afganistan ve Pakistan arasında yapılan, SSCB ve ABD'nin garantör devlet olarak katıldıkları Cenevre Antlaşması uyarınca 15 Mayıs'tan itibaren Afganistan'dan çekilmeye başladı. Sovyetlerin Afganistan'dan çekiliş nedenlerini, burjuva basın köşe yazarları inanılmaz derecede kolaycı bir bakışla, Afganistan'dan gelen çarpık ve tek yönlü haberlere dayanarak yorumladılar. Önce haberlere bakalım:

Tercüman: ... Ve iman ideolojiye galip geldi. Kızıl-ordu 8.5 yıldır işgal ve zulmettiği Afganistan'ı terk etmeye başladı. (16 Mayıs 1988)

Cumhuriyet: Sovyetler Afganistan'ı terk ediyor. ... Özetle Sovyetler Birliği ABD'nin bir zamanlar Vietnam'da Nguyen Van Tiyu'yu terk ettiği gibi Muhammet Necibullah'ı terk ederek Afganistan batağından sıyrılıyor. (15 Mayıs 1988)

Afganistan'da Sovyet Planı'nın 7. Yılı" başlıklı ABD Devlet Bakanlığı Halkla İlişkiler Bürosu'na yayınlanan dergi: Sovyetler Afganistan'ı terk etme kararını aldıklarını açıkladılar. Böylece Gorbaçov, Afgan yöneticilerini terk etme gibi ağır bir karar vererek onları Afgan halkının kendi geleceğini tayin etmesi sorunuyla başbaşa bıraktı.(4) ABD Devlet bakanlığı'nın Halkla İlişkiler Bürosu'na hazırlanan dergi, Sovyetler'in Afganistan'ı terk etme kararı aldığını yazıyor. Cumhuriyet Gazetesi "Sovyetler Afganistan'ı terk ediyor" diye başlık atıyor. Yine aynı dergi Gorbaçov'un Afgan yöneticilerini terk etme kararını verdiğini yazarken, Cumhuriyet, Sovyetler Birliği'nin Necubullah'ı terk ederek Afganistan batağından sıyrıldığını söylüyor.

Cumhuriyet'in dış haberler sorumlusu Ergun Balcı, Sovyet askerlerinin Afganistan'dan çekilişinin ABD'nin Vietnam'dan çekilişine benzetiyor. (9 Nisan 1988) Bu benzetmeyi Ergun Balcı'nın yapmış olması o kadar önemli değil, ama sol dergilerin birkaç dergi dışında

Ergun Balcı'yla aynı görüşte olması sol basının da özellikle dış haberlerde Ergun Balcı'ya bağlı olduğunu göstermekte.

Gazetelerin dış haberler sayfasını haber tekellerinin hazırladığını söyledik. AP-UPI-AFP ve Reuter'dan gelen haberler AA(Anadolu Ajansı, kâr amacı gütmeyen, devletten aldığı ödenekle yaşayan bir kuruluş olan AA haberlerini ücret karşılığı abonelerine satmaktadır. Anadolu Ajansı'nın çeşitli haber ajanslarıyla paralı abone anlaşmaları olduğu gibi haber alışverişine dayanan ikili anlaşmaları da vardır.) (5) ANKA, AK Ajansı ile Ulusal Haber Ajansı'nca satın alındıktan sonra kesilip biçilerek gazetelere satılır. Gazetelerde de haberin bir kısmı kesilip birleştirildikten sonra kalan kısmı yayınlanır. Sol basın ise tekellerin süzgecinden geçen bu haber ve yorumlara bakarak olayları yorumlamaktadır.

"Kabil Hükümeti düşecektir" diyen bir dergi yazarı bunu nereden çıkarır? Haberin asıl kaynağını inildiğinde bu tür açıklamaların ya gerici mücahit liderleri ya ABD ya da Pakistan yetkililerince yapıldığı görülecektir. Dört tekel öncelikle ve özellikle onların görüşlerine yer veriyor. Üstelik Kabil radyosu ya da Islamabad kaynaklarını Türk basınının izlemediğine, orada muhabiri ya da Kabil radyosunu dinleyen biri olmadığına göre bu tür haberler de dört büyük haber ajansının elinden geçmektedir. Bu nedenle sol kamuoyunun ciddi gazete olarak bildiği ve onun ciddi yazarı Ergun Balcı'nın yorumlarıyla sol dergilerin yorumları paralel olabilmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin savunduğu, Sovyetler'in Afganistan'ı ve Necibullah'ı terk etmesi, çekilişi Vietnam olayına benzetmesi, Sovyetler'in Afganistan olayıyla prestij kaybetmesi yorumlarıyla bazı sol dergiler benzer yorumlar yaptılar. Örneğin, Demokrat Arkadaş: "Sovyet askerlerinin bu gün Afganistan'dan çekiliş olmaları, yarı bu ülkede siyasal dengelerin gerici-lerden yana ağırlık kazanması halinde, Sovyetler'in halen hükümette bulunan yandaşlarının kafalarının koparılmasına göz göre göre sessiz kalacağı anlamına gelmektedir."(6) diyerek kaygılarını dile getirirken, İşçi Dünyası, aynı Taraki ve Karmal gibi Necubullah'ın da çoktan gözden çıkarıldığını kaydettikten sonra devam ediyor; "bütün bu olup bitenler için de uluslararası düzeyde sosyalizm ciddi yaralar almıştır. 'ABD'nin Vietnam'ı varsa Sovyetler Birliği'nin de Afganistan'ı var' sözü bile zihinlere yerleştirilmiş ve kabul görmüşse bu hiç de küçük bir kayıp değildir."(7) Yeni Aşama dergisi de Sovyetler Birliği'nin Afganistan olayından büyük yaralar aldığını söylüyor: "Afganistan'a yapılan müdahaleden sonra hiçbir ulusal kurtuluş savaşının başarıya ulaşamaması ve hiçbir toplumsal devrimin gerçekleşmemesinin nedenleri araştırıldığında, nedenlerden birinin de sözkonusu müdahale olduğu ortaya çıkar."(8) Emegün Bayrağı Dergisi, "Sosyal emperyalistlerin Afgan işgalinin Vietnam işgali gibi yenilgiden kurtulamadığını" yazdı.

1978'e NASIL GELİNDİ

70'li yıllardan önceki Afgan-Sovyet ilişkileri ne durumdadır. Önce çok kısa olarak buna bakalım.

Amenullah 1921 yılında Sovyet lideri Lenin'le dostluk anlaşması imzalıyor. Ülkeyi kırk yıl yöneten Zahir Şah'ın iktidara geldiğinde yaptığı ilk iş, SSCB ile ilişkilerini geliştirmek oldu. Zahir Şah'ın bu politika'sını destekleyen başbakan Davut Han'la birlikte II. Dünya Savaşı sonrası SSCB'den istenen yardım olumlu karşılanmıştır.

Görüldüğü gibi 1921'den bu yana Afganistan'daki yönetimler SSCB ile dost olmayı tercih etmişlerdir.

1973 yılında ADHP (Afganistan Demokratik Halk Partisi)'den de yardım alarak hükümet darbesi yapan Davut Han, bir süre sonra ADHP'yi yasadışı ilan ediyordu. Davut Han'ın yapmak istediği toprak ve su reformu halka satılmadan ve halk kitlelerini arkasına almadan yapıldığından, Kabil burjuvazisinin de desteğiyle başarısızlığa uğradı. Şimdiki tutucu mücahit liderlerinin büyük çoğunluğu o dönemde Davut'a karşı çıkarak Pakistan'a sığındılar. Davut giderek otoriter oldu demokratikleşmeden vazgeçti. Partiler yasaklandı. Yasadışı hale gelmiş muhalefetle hükümet arasındaki ilişkiler giderek sertleşti. ADHP'nin iki kanadını (Perçem ve Halk) birleştirmeye çalışan Mir Ali Ekber Hayber'in Nisan 1978'de polis tarafından öldürülmesiyle yönetime karşı gösteriler yoğunlaştı. Bunun üzerine Davut Han, Perçem ve Halk Partisi'nin iki liderini tutuklattı. Ordu içinde hükümetten daha etkili olan ADHP, sivil halk ve parti üyelerinin katılımıyla saray

kuşatarak iktidarı ele geçirdi. ADHP'nin iki kanadı Halk ve Perçem, devrim için birleşmişlerdi.

İktidarı alalı henüz dört ay olmuşken parti içindeki iki ayrı hizip arasında anlaşmazlıklar başgösterdi. Halk hizibinden olan devrim konseyi başkanı Taraki ile Perçem kanadından olan Başbakan Amin, birbirlerini safdışı etmek istiyorlar. Amin kendi kabinesindeki Taraki tarafından atanan üç bakanı Taraki Çetesi olarak nitelendiriyor.

Afgan hükümetine karşı olan muhalefet, parti içindeki bu iktidar çekişmelerinden yararlanıyor. Başbakan Amin, sürekli sürtüştüğü Taraki'yi öldürtüyor. Devrime karşı muhalefet ve göçler artıyor. Daha önce birkaç yerde çıkan silahlı direnişler, devrimden sonra toprakları elinden alınan toprak ağalarının bunları desteklemesiyle her bölgeye yayılıyor. Pakistan, İran, Çin ve ABD'nin desteğiyle karşı-devrimciler savaşı resmen başlatıyorlar.

Devrimle birlikte getirilmek istenen laik düşünce, yapılan toprak reformu, yoksulluk ve gericilikten kurtulma çabaları çıkarları zedelenen toprak ağaları ve mollalar tarafından silahlı direnişle karşılandı. ADHP içindeki çatışmalar, devrimin başında, devrimi destekleyen halkın coşkusunu azalttığı gibi karşı-devrimcilerle karşı etkin mücadele verilmesini de engelledi. Halkın dini inançlarının güçlü olmasından yararlanan toprak ağaları halkı yönetime karşı kışkırtıp yönetimin devrilmesi için çalıştılar. Sabotajlar ve silahlı muhalefet genişlerken ADHP genel sekreteri Hafızullah Amin 1979 Aralık ayı başında çıkan çatışmada öldürüldü.

Sovyet Dışişleri Bakan Yardımcısı Vorontsov, Tahran'dan İslamabad'a gitti

Necibullah, "gitmem" diyor

PORTRE

NECİBULLAH

Ortada kaldı

Sovyet birliklerinin 15 mayısta çekileceklerinin açıklanması ile dikkatler Moskova'nın adamı olan Afganistan Devlet Başkanı

Muhammed Necibullah'a çevrildi. Sovyet birliklerinin çekilmesinden sonra iktidarda uzun süre kalabilmesi çok kuşkululu olan Necibullah, 4 Mayıs 1986'da Babrak Karmal'ın yerine Afganistan Komünist Partisi Genel Sekreterliği'ne getirildi.

1941 yılında doğan, "Pasta" kabilesinden gelen Necibullah, 1964 yılında Kabil

Kabil yönetiminin lideri, Sovyet askerlerinin tamamen çekilmesinden sonra da görevinde kalacağını söyledi. Vorontsov, İslamabad'da mücahitlerin lideriyle görüşecek.

Dış Haberler Servisi — Afganistan sorununun çözümü için diplomatik trafik yoğun bir biçimde sürüyor. Afganistan'daki son Sovyet askerinin de çekileceği tarih olan 15 şubatı dek sorunun çözülme bağlanması için acele eden Sovyetler Birliği yetkilileri, mücahitlere yönelik yeni açılımlarda bulunuyorlar. Paris'e gitmekte olan Kabil hükümetinin Dışişleri Bakanı Moskova'da konuşarak Sovyet yetkilileri ile görüşürken, İslamabad'da bulunan Sovyet Dışişleri Bakan Yardımcısı, "Geniş tabanlı bir hükümetin teminasyonu hazırız" dedi.

Sovyet Resmî Haber Ajansı TASS'ın bildirdiğine göre, Kabil hükümetinin Dışişleri Bakanı Abdül Nakâ, Paris'te cumartesi günü toplanacak olan Kimyasal Silahlar Konferansı'na katılmak üzere Fransa'ya giderken Moskova-

zetecilere demec veren Vorontsov, Moskova'nın Necibullah yönetimini yalnız bırakmayacağını vurgulayarak şöyle konuştu: "Biz Afganistan'da geniş tabanlı bir yönetimi teminmaya hazırız. Bu doğal olarak, şimdiki yönetimden bir diğerine geçilmesi anlamına gelir. Afganistan'dan askerlerini çekmemizin ardından şimdiki yönetimin çekileceği yolundaki iddialara da kanlıyoruz. Kabil yönetimi ayakta kalacaktır."

Yüli Vorontsov, mücahitleri bölmeye çalıştıkları yolundaki iddiaları da reddederek, "Biz herkesi geniş tabanlı bir hükümet içinde birleştirmeye çalışıyoruz. Bu bir birleştirme sürecidir, bölme değil" diye konuştu. İslamabad'da yedi mücahit örgütünün oluşturduğu ittifakın lideri ile bu hafta içinde görüşecek olan Vorontsov, daha önce Tahran ve

Sokak çatışmaları Kabil sokaklarına kadar yayıldı, yüzlerce kişi öldü.

ADHP, Sovyetler Birliği'ne yardım çağrısında bulundu. Parti, yeni genel sekreteri ve devlet başkanı olarak Babrak Karmal'ı seçti. 1979 yılı sonunda SSCB askerleri Afganistan'daki ilerici hükümetin ayakta kalabilmesi için Afganistan'a girdi. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yaptığı yardım, geliyorum diyen bir yardımdı. 1978 Aralık'ında yapılan Sovyet-Afgan dostluk anlaşmasının 4'üncü maddesinde "Dostluk ve iyi komşuluk geleneklerine ve Birleşmiş Milletler Tüzüğü'ne uygun hareket eden taraflar her iki ülkenin güvenliğinin, bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün sağlanması amacıyla birbirlerine danışacaklar ve iki tarafın da onayıyla gerekli önlemleri alacaklardır. Tarafların savunma gücünün artırılması amacıyla her iki taraf da askeri alandaki işbirliğini geliştirmeye devam edecekler." denilmekteydi.

Daha sonra Babrak Karmal, SSCB askerlerinin gelişi üzerine başlayan uluslararası girişimleri kınayarak şu açıklamayı yapacaktı: "Bütün dünyaya ilan etmek isterim ki, Sovyet birliklerinin Afganistan'a girişi Nur Muhammet Tariki yönetiminin son zamanında da istenmiş, benim yönetime gelişimden bir süre önce gerçekleşmiştir. 1979'da Sovyetler'in gelişi yapılan anlaşma gereği ve yönetimin çağrısı üzerine olmuştur."

Sovyet Genel Kurmay Başkan Yardımcısı Lobov "1979 yılı Aralık ayında Sovyet birliklerinin Afganistan'a girmesi kaçınılmaz mıydı?" diye soran MN (Mosco News) muhabirine şu karşılığı veriyor: "O zaman böyle bir adım açıkça kaçınılmazdı. Sorun defalarca enine boyuna müzakere edildi. Afganlı dostlarımız bize tam on altı kez yardım çağrısında bulundular ve öyle bir zaman geldi ki fazla beklemek yalnızca dostlarımızı ihanet anlamına gelecekti."

Babrak Karmal yönetime gelir gelmez af ilan ediyor. Siyasi tutuklular serbest bırakılıyor. Karşı devrimcilere karşı verilen savaşta ise başarı elde edemiyor. Çok modern silahlarla savaşan mücahitlerle baş edemeyince de kimi bölge ve kentlerin denetimini Sovyet askerlerine bırakıyor. Sovyet askerlerinin girmesiyle beraber karşı-devrimciler anti-Sovyet mücadele verdiklerini söylüyorlar. Sovyet askerleri ve Afgan kuvvetleriyle mücahitler arasındaki çatışmalar değişik yoğunluklarla günümüze kadar geldi. Bu süre içinde Afganistan'daki ekonomik ve sosyal gelişmelerin özeti şöyle:

Devrim öncesi Afganistan dünyanın en fakir beş ülkesinden biri. Birleşmiş Milletler rakamlarına göre 1976'da kişi başına düşen gelir 98 dolarken, bugün 260 dolara çıkmış. Afganistan tipik tarım ülkesi olmasına rağmen 200.000 işçi var. Sovyetler Birliği'nin teknolojik ve ekonomik katkılarıyla 40'ı aşkın yeni tesis yapılmış, 175 proje üzerine çalışmalar da devam etmekte. Daha önce % 70'i ithal petrole sağlanan enerji doğal gaz kapasitesinin yükseltilmesi, hidroelektrik santrallerinin faaliyete girmesiyle petrole bağımlılığını azaltmış. 1985 rakamlarıyla 308 çiftlik, 138 tüketici, el sanatı ve zanaatkar kooperatifi kuruldu. Şeker, yağ, çi-

mento, meyve, meyve suyu ambalajlama sanayileri ile gübre fabrikaları devreye girdi. 1986'da Afganistan'ın üçte iki elektrikini sağlayan Bande Amir Elektrik Santrali mücahitlerce bombalanmış, onarılmaya çalışılıyor.

Sosyal alanda da % 8 olan okuma-yazma oranı % 16'ya çıkmış. Hükümet okuma yazma seferberliğini aralıksız sürdürüyor. 2000 okul 6200'e çıkmış. Ülkede çıkan gazete ve dergilerin sayısı 13 misli artmış.

Ülkede sağlık ve eğitim ücretsiz hale getirilmiş. Çocuk ölümleri, binde 329 iken 300'ün altına düşmüş. Ve yaş ortalaması da 38'den 40'a çıkmış. Hastanelerdeki yatak sayısı % 84 doktor sayısı % 45 artmış. Çalışanlar için yılda 40.000 konut yaptırılmış.

GERİCİ FEODAL GÜÇLER

Afganistan'da Afganistan yönetimine ve Sovyet askerlerine karşı savaşan gerici grupların sayısı 1000'e burdaki gericilerin sayısı da 400.000'e ulaşıyor. Bu gerici feodal güçler ülke içinde toprak ağaları ve mollalar dışardan ise İran, Pakistan, ABD, Çin, Mısır, Arabistan ve İngiltere de dahil olmak üzere toplam 26 ülke tarafından askeri araç gereç ve parasal yardımla desteklenmektedir. Zaman zaman görüş ayrılıkları ve aralarında çatışmalar olan karşı devrimciler, aralarında Direniş Örgütleri Birliği'ni oluşturmuşlar. Bu yedi gerici örgüt şunlar:

1. Hizb-i İslami Halis (İslam Partisi): Lideri Muhammet Yunus HALİS, Afganistan'da ve Pakistan'da ilahiyat okumuş, din hocalığı yapmış, Davut Han reformlarına karşı çıkmış. Yeraltına girerek 1970 yılında kurulan örgütün kurucuları arasında yer almış. Reagan ve Thatcher ile sık sık görüşüyor.

2. Jebh-e Nejatı Milli Afgani (Afganistan Milli Liberal Cephesi): Lideri, Sebhatullah Mücadele, Afganistan'ın en tanınmış dini ailelerinden. Kabil Üniversitesi'nde din hocalığı yapmış. Hikmetyar ile hiç anlaşamadığı biliniyor.

3. Mahaz Milli (Afganistan İçin Milli İslam Cephesi): Lideri Fir Seyyit Ahmet Galani, Kabil İlahiyat Fakültesi'ni bitirdikten sonra Zahir Şah'a yıllarca din danışmanlığı yapmış. Yunus Halis'e yakın olarak biliniyor. Kraliyet yanlısı, toprak ağası. 9 Mart 1981'de Reagan ile görüştü.

4. Hizb-i İslami Gulbeddin (İslam Partisi Direniş Örgütü): Lideri Gulbeddin Hikmetyar, liberal ve ılımlı eğilimlere karşı çıkıyor. Humeyni'ye yakın ve onunla sıkı işbirliği içinde, 1974'ten beri savaşıyor. ABD yardımları Hikmetyar'a yapılıyor. Ancak Hikmetyar füze-leri ve stingerleri İran'a satmış. (New York Times'e göre son sekiz yılda ABD, Hikmetyar'a üç milyardan fazla yardım yapmış.)

5. Cemiyeti İslami: Lideri Burhaneddin Rabbani, Kabil Üniversitesi'nde İslami Kanun dersleri vermiş. 1974'ten beri önce Davut Han sonra Halk Partisi'ne karşı mücadele vermiş. Direniş örgütleri liderliğini yapıyor.

6. Hareketi İnkılabi İslami (Devrimci İslam Hareketi): Lideri Muhammet Nabi Muhammedi, ilahiyat mezunu.

7. İttihatı İslami (Afganistan için İslami Birlik Hareketi): Lideri Abdal Rab Abdul Rasul Sayyaf, Kabil Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi mezunu.(10)

Görüldüğü gibi yedili gerici ittifakı oluşturan örgütlerin liderlerinin hepsi de din hocası yapmış ve ilahiyat okumuşlar.(*). İttifak içerisinde görüş ayrılıkları var. Örneğin BM temsilcisi Cordovez 1988 yılı Temmuz ayında Afganistan ve Pakistan'da görüşmeler yapmak üzere gittiğinde, ılımlılar Cordovezle görüşüp görüşememe konusunda Şeriatçılarla anlaşamıyorlar. İttifak'ın lideri Burhaneddin Rabbani Temmuz ayı sonunda yaptığı açıklamada Sovyet Birliklerinin bir an önce çekilmeleri için roket saldırılarını durdurmayı önerirken, Hikmetyar, Kabil Hükümeti düşünceye kadar savaşa devam edeceklerini söylüyor. Şeriatçılar İran yanlısı ve şeriat esaslarına dayalı bir rejim istediklerini söylerken, ılımlılar batı yanlısı bir hükümet istiyorlar. Aralarındaki görüş ayrılıkları silahlı çatışmalara kadar gidebiliyor.

Afganistan'daki karşı-devrimci gerici Mücahitlere "ulusal kurtuluş" savaşını veriyor diyen emperyalist ülkeler ve onların ajanlarının çarpıttıkları haberlerle yorum yapmaya çalışan gazete ve dergi yazarları anti-sovyetizmin de etkisi ile, çarpık, yalan yanlış haberlerden yalan yanlış yorumlar yapıyorlar.(**). Cumhuriyet gazetesi ise sol basında Afganistan yorumlarını çiziyor. 8 Haziran 1988 tarihli Cumhuriyet'te, Kandahar'ın düşmek üzere olduğu müjdeleniyor: İslamabad (AA) Kent kısa sürede mücahitlerin eline geçecek. Kaynaklara göre (hangi kaynaklar) Kandahar çatışmalarında yüzlerce Afgan askeri öldü. Görgü tanıklarına göre (kaynak belli oluyor) çatışmalarda 600'den fazla Afgan askeri öldü. Sovyet kuvvetlerinden de ölenler oldu." Anlaşılan AP muhabiri mücahitlerden

(*)Afganistan'daki gericilerin neden savaştığını Ergun Göze şöyle anlatıyor: "Afganistan'ın, Ruslar tarafından işgali üzerine, milyonlarca Afganlı, din için istiklal için ayaklandı ve Ruslara karşı koydular... Silah bir yerde iman karşısında işe yaramıyordu. Coğrafyasıyla, tarihindeki kahramanlıkla bütünleşen Afganlı, Rus'a kan kusturuyor.. Bana anlattığına göre Afgan mücahitlere günde 5 rupi, üç öğün yemek ve bir paket sigara verilmektedir. (Tercüman, 9 Mayıs 1988, Hint Müslümanları yazı dizisi.)

(**) Haber ve yorumların dışında duygulu şiirler yazanlar da oluyor, işte bir örnek Afganistanlı Şehitlerin inleyişi

Ah anamız Afganistan ah
Zincirlerince zincir vurulan
Gülü kanla koparılan
Kara bahtımız
sevdamız
Gözyaşımız
Gönül tahlımız
Hasretini çekiyoruz
N'olur söyle
Körüğün zorlanıyor mu
Dağlarında
Dağlarında isyan ateşleri yanıyor mu? (YENİ DE-

MOKRASİ- Sayı: 1)

biri ile görüşmüş ve haberi geçmiş. Cumhuriyet'te Kandahar'ın kısa sürede düşeceğini söylüyor. Savaşın iki taraftan birisi ile Cumhuriyet dış haberler sorumlusu arasında hiç bir ayrım kalmıyor. Cumhuriyet gazetesi savaşı yönetiyor.

"ULUSAL UZLAŞMA POLİTİKASI" ve CENEVRE ANLAŞMASI

ADHP 4 Mayıs 1986'da Babrak Karmal'ın yerine Necibullah'ı genel sekreter olarak seçti. Necibullah'la birlikte Afganistan'da Sovyet askerlerinin çekilme kararı ve Ulusal Uzlaşma Politikası uygulamaya konuldu.

Bu politikayla, Afganistan sorununun askeri değil, politik olarak çözülmesi gerektiği belirtildi. Bu plan çerçevesinde altı aylık tek taraflı ateşkes ilan edildi. Bu süre daha sonra altı ay uzatıldı. Direniş liderlerine barış görüşmeleri çağrısında bulunularak, bir koalisyon hükümetinde görev alabilecekleri duyuruldu. Mücahitlerden geri dönenlere hiçbirşey yapılmayacağı, onlara iş ve ev bulmada yardımcı olunacağı söylendi. 1987 Ekim'inde ilan edilen genel af ile 12 bin kişi tutukluluktan kurtuldu. Af ile çıkanların çok büyük bir çoğunluğu hükümet için çalışıyor.

7 Nisan 1988 tarihli Sovyet-Afgan Ortak Bildirisi'nde "Ulusal Uzlaşma Politikası"yla ilgili şunlar söyleniyor: "Ulusal uzlaşma politikası Afganistan çevresindeki durumu düzeltmeye, savaşa ve kardeş katillğine son vermeye, ülkenin tüm toprakları üzerinde barışı korumaya, bugün birbirine karşı olanlar da dahil olmak üzere Afgan toplumunu temsil eden tüm güçlerin katılımıyla bir koalisyon hükümeti oluşturmaya olanak sağlamaktadır. Ulusal Uzlaşma Politikası'nın yaşama geçirilmesi amacıyla, geçici olarak Pakistan ve diğer ülkeler topraklarında bulunan Afgan göçmenlerinin geri dönmesi için, ülkenin tüm yurttaşlarına verilen hakların onlara da sağlanması için tatmin edici koşulların yaratılmasında Sovyetler Birliği, Afganistan Hükümeti'ne yardımcı bulunacaktır." deniyor. Aralarında hükümete teslim olan tanınmış mücahitlerin de bulunduğu 3700 komite ülkeyi baştan başa gezerek yeni politikayı ve çağrıyı anlatıyor. Uzlaşma çağrısı sonucu 130.000 Afganlı, Pakistan ve İran'daki kamplardan dönmüşler.

Necibullah yönetimi bir yandan mücahitlere ve göçmenlere ülkeye dön çağrısı yaparken, diğer taraftan Sovyet askerlerinin Afganistan'dan çekilmesini öngören Cenevre Anlaşması, 14 Nisan 1988 tarihinde imzalandı. Cenevre Anlaşmasına mücahitleri temsilen Pakistan ve Afganistan Hükümeti ayrıca garantör devlet sıfatıyla SSCB ve ABD katıldı. Anlaşmada 15 Mayıs 1988 tarihinden itibaren dokuz aylık bir süre içerisinde Afganistan'dan, Sovyet birliklerinin çekileceği, mücahitlere yapılan yardımın ve Afganistan'a müdahalenin sona erdirilmesi ve Afganlı mültecilerin ülkelerine dönmelerine imkan sağlayacak koşulların yaratılması öngörülüyordu.

Sovyet askerleri, 15 Mayıs'ta çekilmeye başladı. Çekilme sırasında Türk basınında çıkan haber ve yorumlar koro halinde, "Sovyetler, Afganistan'ı terk ediyor" şeklindeydi. Sovyet askerlerinin Afganistan'a girişinde nasıl gerçekler karşısında yalan yanlış, asılsız, son derece sorumsuz ve pervasızca yazılıp çizildiyse, Sovyet askerlerinin çekilme karar ve işlemleri uluslararası basın tekellerinin olayları çarpıtarak verdiği biçimiyle okuyucuların kafasında Sovyetler'in, Afganistan'dan kaçtığı izlenimini yaratmaya yönelikti.

Ergun Balcı daha 9 Nisan da "ABD'nin Vietnam'dan çekilmesinden on dört yıl sonra ikinci süper güç SSCB, Afganistan'dan çekiliyor. Vietnam olayı tekrar yaşanıyor. Kararlı ve bağımsızlığına düşkün bir halkın gerektiğinde Süper bir güce bile karşı olabileceği bir kez daha kanıtlanıyor." dedikten sonra Gorbaçov'un Afganistan savaşının kazanılmayacağını kabul etme gerçekçiliğini gösterdiğini ekliyor. Sol basının büyükçe

bir kesiminin dış haberler ve yorumlarda ilham kaynağı olan Ergun Balcı, Sovyet askerlerinin Afganistan'ı terk edişini(?) tarihi gün olarak değerlendiriyor. "Tarih bir kez daha ulusal direnişe geçen kuvvetlerin, kendisinden çok daha güçlü bir devlete karşı başarı kazanabileceğine tanık oluyor." diyerek, tarihi günü müjdelere "Kabil ile birkaç kent dışında hiçbir etkinliği olmayan Necibullah yönetiminin mücahitlere karşı uzun süre direnmesi beklenmiyor" diyerek, Kabil Hükümeti'ni yıkma isteğini dile getiriyor.(11) Sovyet askerlerinin Afganistan'dan çekilmeye başladığı 15 Mayıs günü Balcı tekrar yazıyor. "Mücahitler ülkenin % 90'ına yakını denetim altında tutuyorlar. (*) Afgan halkı bir zamanlar İngilizlere karşı savastığı gibi, Sovyetler'e karşı da cesaretle savaşmış, boynun eğmemiştir." dedikten sonra, devam ediyor: "15 Mayıs tarihi bir gündür. İşgal güçlerine karşı savaşan halkın geri kalması, feodal düzeni aşamamış bulunması, 21. yüzyıla girmek üzereyken bir din devleti kurmak istemesi, 15 Mayıs'ın tarihi bir gün olması gerçeğini değiştirmez... Afganistan savaşı gerici ve ilericiiler arası bir savaş değildir. Dışardan gelen işgal güçlerine karşı bir halkın kahramanca direnişinin öyküsüdür." Ergun Balcı yazısında Afganistan'daki Emperyalist güçlerce desteklenen gerici mollaların kölelerini, ulusal kurtuluş savaşı veren halk gibi göstermeye çalışıyor. Oysa yedili gerici ittifaktaki bütün örgütlerin bütün liderleri din takımıdır. Bir çoğunun da emperyalist ülkelerle bağlantıları ortada. Diğer yandan kendilerini mücahit olarak nitelendiren gericiler SSCB daha Afganistan'a girmeden önce hatta Zahir Şah döneminden beri Afganistan'daki ilerici nitelikteki iktidarlara karşı mücadele vermektedirler. Yine bilindiği gibi Afganistan'daki ilk çatışmalar, toprak ve su reformu girişimlerine karşı başlatılmıştır. Toprak reformu ile toprakları ellerinden alınan toprak ağaları ülkeyi kan gölüne çevirmek için ellerinden geleni yapmış, sivil halka karşı katliamlar düzenlemiştir. Durum böyle olunca Ergun Balcı'nın Sovyetler fobisinin Afganistan ile ilgili yorumlarında etkili olduğu görülüyor.

Bu tür yorumlarda bulunanlar yalnızca Ergun Balcı ve Ergun Göze gibiler olsa bunlara bu yazıda değin-

(*) Yanlış okumadınız, Balcı % 90'ının mücahitlerin denetiminde olduğunu söylüyor. Okuduğumuzda biz baskı hatası olduğunu sandık, ama 7 Ekim tarihli Cumhuriyet'te Ergun Balcı tekrar "Afganistan'ın yaklaşık % 85-90'ı mücahitlerin denetimi altındadır." diye yazınca bu konuyu araştırmaya başladık. Ergun Balcı ile telefonda görüşemedik ama Cumhuriyet'in dış haberlerinde sorumlu olduğunu söyleyen bir kişi bu haberi doğruladı ve bu haberi ajanslardan alındığını söyledi. Afganistan'da mücahitler ülkenin kaçta kaçını elinde tutuyor sorumuza Milliyet kesin bir cevap veremeyeceğini ama bu oranın % 90'lara varabileceğini sanmadığını söylerken, Hürriyet gazetesi, böyle bir haberin ajanslara geçilmediğini ve bu oranı bilmenin imkansız olduğunu, her saat oranların değiştiğini söyleyerek, eğer bu oranı bulsanız bana da haber verin diyor. Bunun üzerine Pakistan Basın Ateşesi'yle görüşüyoruz. Ateşe bize bu oranın % 50 civarında olduğunu, Afganistan Büyükelçiliği ise % 50 oranının bile çok abartılı ve propaganda amacı taşıdığını söylüyor.

Sovyet Yönetimi, çözüm peşinde

Afganistan için TEMAS trafiği

- Sovyet Dışişleri Bakan Birinci Yardımcısı Yuli Vorontsov, birliklerinin çekilmesinden sonra kurulacak Afgan Hükümeti'ne, siyasal uzlaşma temelli oluşturmak için, Pakistan'da temaslarını sürdürüyor...

İSLAMABAT, (Ajansalar) - Sovyetler'in Afganistan'dan çekilme işlemini tamamlamasından sonra 'Kabil' de kurulacak yeni hükümet için siyasal uzlaşma temelinin hazırlamak amacıyla, soruna taraf olan kesimler

linde yapılmış ve ikinci görüşmenin Pakistan'da gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştı.

MOSKOVA TELAŞTA

Tahran'da İranlı yetkililer ve bu ülkede üslenen se-

Mücahit kuşatması yüzünden

yiyecek gönderilemiyor...

Kabil'de kıtlık

- Afgan Mücahitleri, ülkelerindeki Sovyet askerlerinin tamamı çekilinceye kadar ülkenin geleceğine ilişkin hiçbir görüşmeye katılmayacaklarını açıkladılar

DIŞ HABERLER SERVİSİ

AFGANİSTAN'da yönetimi karşı savaşan Müslüman gerillalar, yeni bir hükümet oluşturulması için Sovyetler Birliği ile tekrar masaya oturmayacaklarını açıkladılar. Moskova radyosu ise Afganistan başkenti Kabil'de halkın özellikle yiyecek konusunda ciddi sıkıntı içinde bulunduğunu bildirdi. Batılı gözlemciler bu açıklamayı "Başkente açlık, kıtlık var" şeklinde yorumluyorlar...

MOSKOVA'NIN AÇIKLAMASI

Moskova radyosu dünki yayınında, Afgan başkenti Kabil'de halkın başta yiyecek olmak üzere birçok temel gereksinim maddesinin sıkıntısı içinde bulunduğunu açıkladı. Radyoya göre sıkıntının kaynağı, başkent çevresinde uzun zamandan beri süren mücahit kuşatması oluşturuyor. Radyo, Afgan hükümet yetkililerine davana-

meye gerek yoktu, ama Türk solundan bazı dergiler de Ergun Balcı ile aynı yorumları yapıyorlar. Yeni Demokrasi dergisi ilk sayısında Dünyada durum değerlendirmesi yapıyor: "İşte Peru; ABD emperyalizminin arka bahçesinde büyük bir çiban başı durumunda ve dahası cephe gerisi dediğimiz sömürge ülkelerde, Şili' de son dönemlerde iyiden iyiye artarak yoğunlaşan gerilla hareketleri, Kolombiya, Eritre, El Salvador, **Afganistan**, İran, Filipinler, Honduras, Kamboçya gibi ülkelerde gelişen devrim dalgası.(12) diyerek, Afganistan'daki gericileri, ülkedeki ekonomik-toplumsal gerilikten kurtulmaya çalışan Necibullah yönetimi ve Sovyet askerlerine olduğu kadar, sivil halka da savaş açmış olanlarla, Filipinler, El Salvador, Honduras gibi faşist iktidarlara karşı savaşan gerillaları yan yana getirebilmesinin izahı oldukça güç. Üstelik "Hareket muhteva olarak gerici de olsa, sosyalizme karşı da olsa, demokratik bir programı olmasa da, dünya gericiliğini geriletorsa, desteklenmesi gereken ilerici bir hareket tir." biçiminde bir yorumu bırakalım sosyalistleri, akli başında hiçbir insan yapamaz. Hasan Uysal adı geçen kitabında, "Mücahit dediğin nedir ki? Toprağı elinde bulunduran toprak ağalarının, köyleriyle, evleriyle birlikte sattıkları ya da satın aldığı köleler. İdeoloji, ulusçuluk falan hakgetire..."(13) diyor.

İşçi Dünyası gazetesi ile Ergun Balcı birçok yönleyle birbirine benzemektedir. Benzerlikleri sırasıyla görelim:

"Sovyetler askerlerinin Afganistan'daki iç savaşa katılmaları eğer enternasyonelist dayanışmanın bir gereği, enternasyonelist bir görev idiye Sovyet askerleri niye çekiliyor? Çünkü içsavaş bitmiş değil, mücahitler yenilgiye uğratılmış değil. Tam tersine Sovyet askerleri çekildikten sonra Necibullah hükümetinin, Mücahitler karşısında dayanması oldukça zor görünüyor. ...Necibullah çoktan gözden çıkartılmış durumdadır, yani kendisinden öncekiler gibi Tarakiler, Karmallar.." Sovyet askerlerinin çekilme nedenlerini ve ulusal uzlaşma politikasını daha önce anlattığımızdan burada tekrar değinmiyoruz. Ancak Sovyet askerleri çekilirken SSCB'nin, Afganistan hükümetini yalnız bırakmayacağını daha Sovyet askerleri çekilmeden 7 Nisan 1988 tarihli Sovyet Afgan Ortak Bildirisinin 7. maddesinde, "Sovyetler Birliği geleneksel ve tarihsel dostluk ilişkilerine dayanarak Afganistan Cumhuriyeti'nin ekonomisini kalkındırmak ve ekonomik-toplumsal gelişmesine yardımcı olmak için Afganistan ile yüksek düzeyde iş birliğine hazır olduğunu ifade eder." denilerek Afganistan'a ekonomik ve sosyal alanda yardımların devam edeceği belirtiliyor. Yine Afganistan Başbakanı Muhammet Hasah Sark 12-18 Eylül tarihleri arasında Sovyetler Birliği'ni ziyareti sırasında SSCB ile Afganistan Cumhuriyeti arasında 2000 yıla kadar olan süre içinde uzun vadeli ekonomik, teknik, ticari işbirliği anlaşma programı imzalanıyor. Sovyet yetkilileri hemen her fırsatta Afgan hükümetince uygulanan ulusal uzlaşma politikasını desteklediklerini, Afganistan sorununu barışçı yollarla çözülebilmesinin bu politikanın başarısıyla mümkün olacağını, Sovyet-

ler Birliği'nin, Afganistan'ın bağımsız devlet olarak güçlenmesini, onun egemen bağlantısız bir devlet olarak tanınmasını daima desteklediklerini söylüyorlar.

Diğer taraftan Sovyet Genelkurmay Başkanı Yardımcısı Lobov'un, Moscov News muhabiriyle yapılan röportajda batı basını SSCB'nin Afganistan'dan çekilişini bir yenilgi olarak görüyor diyen muhabire cevabı şudur: "Bizim gücümüz herkes tarafından biliniyor. Bunu saklamıyoruz. Afganistan'a bir savaşı kazanmak veya kaybetmek için gelmedik." diyor.

ABD'NİN AFGAN SORUNUNA BAKIŞI VE PAKİSTAN

ABD'nin, ABD yanlısı hükümetleri yalnız bırakmadığı biliniyor, İran'da Şah'ın devrilerek yerine Humeyni rejiminin kurulmasıyla birlikte bu bölgede Türkiye ve Pakistan'ın önemi ABD için artmıştır. Zbigniew Brzezinsky (Jimmy Carter'in ulusal güvenlik danışmanı) Ziya'nın ölümü nedeniyle yazdığı bir yazıda(14) "Ben, Ziya'nın SSCB'nin güneybatı Asya'ya egemen olma emellerini önleme konusundaki kararlılığından çok etkilenmişim. Pakistan'ın güçlü duracağı ve ABD-Çin-Arap koalisyonunun mücahitlere sağladığı desteğin boşa gitmeyeceği açıktı. İran'daki Amerikan yanlısı yönetim yıkıldığında SSCB'nin nasıl üstünlük kazandığını ve ABD'nin durumunun nasıl belirsiz olduğunu unutmak kolay değildir" ABD bu prestij kaybını Faşist Diktatör General Ziya'ya her türlü yardımda bulunarak ve Kabil Hükümeti'ni yıkmaya çalışan karşı-devrimci gericilere yardım ederek gidermeye çalışıyor. Brzezinsky "General Ziya oyunu sonuna kadar oynamaya niyetliydi. Sovyet ordusunun çekilmesinden sonra Afganistan'ın bir Sovyet uydusu olarak kalmasına razı değildi... Ziya bölgenin güvenliği için bağımsız, tarafsız ve islamcı bir Afganistan'ın kurulmasından yanaydı. Ziya'dan sonra gelenler Sovyet baskısı ile bağımsız bir Afganistan kurulması yerine Sovyetler'in getirdiği formülü kabul edebilir ve Afganistan islami görünüşte komünist bir hükümetin kontrolünde kalabilir." dedikten sonra Batı'nın Pakistan'a ekonomik, askeri ve siyasi desteğini sürdürmesi gerektiğini ve devamında "Batı, Pakistan'ın siyasal dengesini atacağı adımlara karşı anlayışlı olmak zorundadır. Ziya'nın yokluğunda doğan boşluğu ve ülkenin en üst rütbeli komutanlarının yerini doldurmak kolay değildir. Pakistan halkına dışgüçler tarafından demokrasiye geçmesi için baskı yapılmamalıdır. Genç subaylar bir gerici hükümet kurmaya kalkışsalar bile batı, Pakistan'a öğüt vermek yerine cesaret vermelidir. Pakistan ancak böyle bir destekle dış politikada çizgisini değiştirmeden anayasal bir hükümet oluşturabilir." ABD eski güvenlik danışmanının Pakistan'a yardımların devam etmesini hatta askeri darbe olsa bile batının anlayışlı olması gerektiğini dile getirdiği yazısından bir kaç gün sonra Benazir Butto, ABD yönetimine yeterli güvencesi veriyor. Butto, Newsweek muhabirinin, "Eğer seçilirseniz Pakistan'ın, Afgan mücahitlerine verdiği güçlü destek politikalarında değişiklik yapacak

mısınız" sorusuna verdiği yanıtta "Pakistan tarafından yapılan taahhütlere bağlıyız. Çünkü Afgan sorununun son aşamaya geldiğini ve Pakistan'ın iç yönetimindeki değişikliklerin durumu değiştirmeyeceğini düşünüyoruz. Sovyet askerlerinin tamamının Afganistan'ı ve Kabil'de mültecilerin ülkelerine dönmesini olanaklı kılacak ve Afgan halkının isteklerini yerine getirecek bir hükümetten yanayız" dedi. Bütün bunlara rağmen Butto'nun tutumunun tamamen açık ve net olduğu - diğer açıklamalarına baktığımızda- söyleyemeyiz.

Afganistan sorununa dolaylı bir etki de Pakistan ve Hindistan'ın uzun yıllardan sonra aralarındaki buzları eritip, ekonomik ve sosyal alanlarda işbirliği girişimlerinde bulunmalarıdır. Bu durumun bölgede istenen barışa olumlu katkıları olacaktır.

SON GELİŞMELER

Cenevre Anlaşması'ndan ve Sovyet askerlerinin çekilmeye başlamasından daha önce söz ettik. Sovyetler Birliği, Cenevre Anlaşması uyarınca askerlerinin yarısını 15 Ağustos tarihine kadar çekmiştir. Fakat bu arada ABD'nin anlaşma hükümlerine uymadığı ve mücahitlere silah yardımına devam ettiği görülmüştür. Bir yandan da Sovyet askerlerinin çekilmesi mücahitleri zor durumda bırakıyor. Çünkü Onların anti-sovyetizm propagandaları kendi denetimleri altındaki halka bile işlemez hale geliyor, mücahitler, Hükümet tarafına geçmek isteyen halkı engellemek için sınırlara mayın döşüyor ve sivil halka karşı savaş açıyorlar. Durum böyle olunca Sovyetler Birliği, Pakistan ve ABD'nin gericilere silah satışına devam ettiği, sivil halka yönelik eylemlerde bulunduğu, ABD ve Pakistan'ın mevcut Cenevre Anlaşması'nın hiç bir hükmüne uymadığı gerekçesiyle, 5 Kasım'dan itibaren asker çekmeyi durduruyor. Ama bütün bunlara rağmen barış girişimlerine devam ediliyor.

Afganistan Hükümeti bir yandan ekonomik ve sosyal gericilikle mücadele ederken, diğer yandan Ulusal Uzlaşma Politikası ile emperyalizmin uşakları olan gerici mollaları zor durumda bırakan öneriler yapıyorlar. Örneğin Necibullah, "mücahitlerle gerekirse Mekke'de bile görüşürüm" diyor. Gericilerin "Biz Afgan Hükümeti" ile değil Sovyetler Birliği ile görüşürüz cevabı üzerine Sovyetler Birliği, mücahitlerle Arabistan'da görüşmeye hazır olduğunu açıklıyor. Yine Afganistan sorununun çözümü için Sovyet yetkililer Eski Afganistan Kralı Zahir Şah'la, ülkeye dönmesi için görüşmeler yapıyor. Zahir Şah, Afganistan Kralı iken Sovyetler Birliği ile yakın dostluk ilişkileri içinde olan birisidir. Mücahit grupların bazılarıyla da iyi ilişkiler içinde olduğu biliniyor.

SONUÇ YERİNE

Yukarda anılan barış girişimlerinin olumlu sonuçları şimdiden gözler önündedir. 25 Aralık'ta mücahit liderleri Tahran'da, Sovyet askerlerinin çekilmesinden sonra Afganistan'da geniş tabanlı bir hükümet kurul-

ması konusunu görüşüyorlar. Bu yedili ittifakın çatlaklarının belirginleştiğinin ifadesidir. Sovyet askerleri çekildikten sonra da Kabil Hükümeti'nin ayakta kaldığını gören ve dört milyon civarında olduğu söylenen göçmenler ülkelerine döneceklerdir.

Türk basınında Afganistan konusunda yapılan yorumların pek gerçekçi olmadığı ve köşe yazarlarının iddialarının pek gerçekleşeyeceği benzediği görülüyor. Bu yorum ve iddialar şöyle özetlenebilir:

1. Sovyetler Birliği, Afganistan'ı mücahitlere teslim ederek, aynı Vietnam'dan ABD'nin kaçtığı gibi kaçıyor.

2. Sovyet askerleri Afganistan'da (ulusal kurtuluş savaşı veren emperyalizm karşısında) savaşı kaybetti.

3. Sovyet askerleri çekildikten sonra mücahitler Kabil Hükümeti'ni devirecek.

4. Sovyetler, Afganistan savaşının kazanılmayacağını gördü. Üstelik Afganistan'a girişinin hata olduğunu söylemektedir.

5. Sovyetler, Taraki ve Karmal gibi Necibullah'ı da gözden çıkarttı.

Bu günden baktığımızda olayların gelişiminin bu iddialar doğrultusunda olmadığını görüyoruz. Afganistan Hükümeti'ni 80 ülke tanımaktadır. İzlenen uzlaşma politikası gereği mücahitlere yapılan barış çağrıları ve görüşme istekleri Kabil Hükümeti'ni uluslararası platformlarda kabul edilmeye başlanması, ülke içindeki ekonomik ve sosyal alandaki iyileştirmeler devam ettikçe hükümet dışta olduğu kadar içte de güven sağlayacak ve mücahitlerin "Sovyet askerleri giderse Kabil hükümeti düşer" masallarının gerçekleşmediği görülecektir. Afganistan sorunu mücahitlere emperyalist güçlerce verilen askeri, mali ve ekonomik destekler azaldıkça çözümlenecektir. Gelişmeler devam ediyor.

Biz ise yine Türkiye'de ajans haberlerinin çarpıtmalarına ve yalanlarına karşı Afganistan'daki gelişmeleri izlemeye devam edeceğiz.

KAYNAKLAR:

1. UYSAL Hasan, Adı Afganistan. Boyut Yayınları, s: 8
2. ÖZCAN Zafer, Uluslararası Haberleşme Yapısı, Danyanışma Yayınları, s: 17
3. ALDOĞAN Dr. Yazgülu, Haber Kaynaklarının İncelenmesi Açısından Bir Örnek Olay. BYYO Yıllık, 1978-1980
4. UYSAL Hasan Adı Afganistan, Boyut Yayınları, s:111
5. TOKGÖZ Oya, Temel Gazetecilik, s: 48
6. Demokrat Arkadaş, Haziran 88, Sayı: 5
7. İşçi Dünyası, 17.11.1988
8. Yeni Aşama, Nisan 1987
9. Emçin Bayrağı, Haziran 88, Sayı: 4
10. UYSAL Hasan Adı Afganistan. Boyut Yayınları, s: 95-98
11. Cumhuriyet, 15 Nisan 88
12. Yeni Demokrasi, Mayıs 87, Sayı: 1
13. UYSAL Hasan Adı Afganistan. Boyut Yayınları, s: 33
14. The Washington Post, 31 Ağustos.

Olayın kahramanlarından, Menekşe'nin ağabeyi C. Upçin ile Frankfurt'ta bir söyleşi yapılmıştır. Aynı zamanda Dost Kitapevi yayınları tarafından çıkartılan "Erbil Tuşalp' in 'Demokrasi İsteyin', kitabında adları geçmektedir.

TUNCELİ'DE NELER OLUYOR?

Mustafa SİLAR

Türkiye iç ve dış çelişkilerinin yoğunlaşmasıyla, tarihinin en kritik dönemini yaşıyor. Yapısal bunalım sürüyor. Siyasal kriz ve toplumsal çürüme kendini duyuruyor.

Sekiz yıldan beri işçi sınıfı ve halk üstünde akıl almaz bir ekonomik ve siyasal şiddet uygulanmakta. Yine'de Türkiye kapitalizminin hiç bir temel sorununu çözemediler

12 Eylül'üler Doğu'daki savaşı bir an önce durdurmayı ("bitirmeyi") istiyorlar. Köy korucuları yoluyla savaşı "Kürtleş-tirme", Kuran'dan, ayetlerle propaganda yöntemleri çok çabuk eskidi. Şimdi yetiştirilmiş "özel tim"ler, daha büyük ordu birliklerinin bölgeye sevk ile birlikte eski bir yöntem olan "göç" politikası büyük ölçülerde uygulanmaya çalışılıyor. Yüzbinlerce Kürt köylüsü batıya sürüldü. Doğuda tam kontrol altında büyük yerleşim merkezleri düzenlenmeye çalışılıyor. Hem güvenlik güçlerinin, kurulan yeni Merkez Vali'liğince kontrolü, hem de göçün gündemde olması, hazırlanan özel tim'lerin ve askerlerin Doğu'yu bir kan gölüne çevirme hazırlığı içinde olduğunu gösteriyor. Bu hazırlık, Türkiye bütününde yürütülecek şovenist bir kampanya ile birleştiriliyor.

Bir Eylül'ü iki Eylül'e bağlayan gece. Karanlık ve yer Demirkapı köyü. Ev ise oralardaki evlerden birisi, ama içinde oturan, karanlık ve puslu havayı seven bir hain. Adı Bedri Cengizhan. Ama o akşam evinde yalnız değildir. Misafirlerinin üçü de hayvan tüccarıdır. Bu köye 100 km uzaklıkta olan başka bir köy evi. Bu ev, bu akşam hem sevinci hem de acılı tadacaktır. Sevindir, çünkü 29 Haziran 1985 günü Çiçekli karakolu baskını yüzünden içeri alınıyordu Kemal Upçin. Günlerce işkence altında tutulmuş, ayak parmaklarına sivri tahtalar sokulmuş, hergün saatlerce talakaya yatırılmış ve silahları nereye sakladığı sorulmuş. Ve her işkence gören gibi fişksel bir eksiklikle hepishaneden çıkıyordu. İşte o, melum akşam evde o da vardı, yani sevincin kaynağı o idi. Annesi ve kızkardeşi bir odada, kendisi'de arka oda'da yalnız yatmaktaydı. Çünkü Ana'sı o akşam ona fazla bir şeyler sormak istememiş, dinlenmesi için, arka odayı ona hazırlamıştı. Arka oda uzmaktaydı ve arada bir oda daha vardı. Kemal Upçin'in o akşam rüyaları kabuslarla doluydu. Kalp atışları bir yavaşlıyor bir hızlanıyordu.

Yeryüzünde bir o bir de işkenceciler vardı. Bağırışlar, çoğullar rüyasında mı, yoksa gerçek miydi? İşte o sıralarda saldırganlar da oyunlarını oynuyordu. Sessizce içeri süzülmüşler, anne ve kızının odasına girmişler, kızı kloroform ile bayıltmışlardı. Ama ana Elif Upçin'in, hiçte beklemedikleri direnişle karşılaşmışlardı. Elif Upçin'de tipik bir anaydı.

Sessiz ama direngen! Saldırganlar telaşlanıyor ve ona karşı daha sert davranmaya başlıyorlar. Ana Elif Upçin hem direniyor hem de o güne kadar başına gelen şeyler gözlerinin önünden film şeridi gibi geçiyordu. Akli, oğlu Kemal'deydi, ona tekrar bir şeyler yapacakları korkusuyla direniyordu. O anda ana Elif Upçin saldırganlar arasında tanık bir yüz gördü ve bağırdı: "Bedri Cengizhan biz sana ne yaptık? "Anında B. Cengizhan tanınmanın korkusuyla silahı ateşledi. Ses'i karanlık yutamadı ve yankılandı! Öyle ki, Kemal Upçin'i kabusundan ayırdı. Kemal yataktan fırladı; koridora çıktı. Annesi'nin ve kızkardeşinin yatığı odanın önüne geldi. Kapıyı açmaya çalışıyordu, ama kapı kilitliydi. Kapıya vuruyor bir yandan da "Ana, Ana" diye bağırdı. İçerde kızkardeşi Menekşe yarı-baygın yatıyor; kafasının içinde gürültüler, bağırışlar dans ediyordu. Dakikalar geçtik-

çe bağırtılar daha netleşti; doğrulmaya çalıştı, ama olmuyordu; yığıldı! Tekrar kalkmaya çalıştı, yan doğruldu kapıya yöneldi; anahtarı çevirmeyi başardı ve kapının önüne yığıldı. Ağabeyi Kemal, kapının önündeki engeli itmeye çalıştı ve sonunda açarak, kızkardeşini kaldırdı. Ama kızkardeşi hala yarı baygındı. Sarsarak uyandırmaya çalıştı. Kızkardeşi kendini zorlayarak kalktı, elleriyle ayaklarıyla suyun yanına geldi. Ağabeyi'nin yardımıyla su ile yüzünü yıkadı ve kesik kesik anlattı. Her ikisi de annelerini aramaya başladılar. O az ilerde kapı eşliğinde boy-lu boyunca yatıyordu. Hemen koşular ve kucaklarına aldılar. Olayın tam farkında değildiler. Kızkardeşinin eline bir sıcaklık geldi; hemen baktı; kan'dı. Ama hala iyimserdiler. Anneleri, düşmüş kafasını yere çarpmıştı. O sırada, henüz komaya girmemiş olan Ana Elif Upçin mırıldandı: "Bedri Cengizhan". Kemal inanamıyordu, çünkü her ne kadar B. Cengizhan adı suçlardan Adliye'ye düşmüş ve 12 Eylül 1980 öncesi bir örgüt sempatizanı iken, içeri alındıktan sonra MIT ile işbirliği yapmış ise de; uzak-tan tanıdıkları olan bu adamın bu işi yapabileceğine ihtimal vermiyordu. Daha sonra bu kişi Mahkemede ifadesinde: "Devlet yanlısıyım; bir defasında PKK'lılar beni tehdit ettiler ve kendilerini benim ihbar ettiğimi söylemişler."

Ana Elif Upçin doğaya karşı hala direniyordu. Hemen diğer oğullarına da haber verilmiş; Türkiye'de olan oğulları hemen gelebilmişler, onu Erzurum Devlet hastahane'sine kaldırmışlar; orada Doğu'da "kader" yapmış yetersizliklerden dolayı süratle Diyarakır'a getirmişler, ama yetiştirememişlerdi. Elif Upçin ölmüştü!

Olaylar daha bitmemişti. Yeni bir perde daha açılıyordu. Olaydan sonra ev güvenlik güçleri tarafından sarılmış, silahlar eve çevrilmişti. Yöredeki karakol komutanı, Yüzbaşı Aladdin Cebeci, Kemal ve kızkardeşi Menekşe'yi tutukladı. Kemal' i şöyle suçlamaktaydı: "Sen PKK'lısın ve arkadaşların senin anneni öldürdü."

Kemal bu sefer kızkardeşi Menekşe'yle birlikte tekrar 45 gün işkence gördü. Bu arada B. Cengizhan tutuklanıyor, fakat karakolda hiç baskı yapılmıyor ve daha sonra serbest bırakılıyor. Mahkemede ise o gün evinde bulunan üç kişiyi şahit gösteriyor: "Ben o akşam evdeydim" diyor. Ama bu şahitlerden Seydi Ali Uluç, Mahkemede yüzüne bağırarak: "Sen saat 20'ye kadar bizimleydin. Fakat o saatten sonra yanındaki sakallı bir adamla kayıplara karıştın. Sabah kalktığımızda damın üstünde titriyerek duruyordun ve kendine sorduğumuzda, "Hastayım, üşüttüm, diye cevap verdin" diyordu.

Aile'de birleştirici görevinde olan, anne Elif Upçin'nin cenzesi diğer aile fertleri gelmeden hemen gömülüyordu.(1)

İşte göç politikası: Elif Upçin'in kocası, iki oğullu ve kızıyla Almanya'da. 12 Eylül'den önce Tunceli Lisesi'nde öğretmen olan Ali Upçin 1402 yasası kurbanlarından. (Bılar neredesin?) Diğer oğlu'da İskenderün'da.

Doğudaki halkın üstündeki insanlık ve çağdışı zulme karşı çıkmayanlar, Türkiye'de demokrasiyi kazanamazlar!

(1) Bugün Elif Upçin'in mezar taşında, ölüm tarihi yerine: "Karanlık güçler tarafından öldürüldü" diye yazılmaktadır. Ve bu yüzden, defalarca akrabalarından kimseler karakola çağılarak, bununla Devlet'i mi kastettiği sorulmuştur.

"Siyasi Mülteciler" Türkiye'nin gündemi olabilir mi? Gelsinler. Ancak gelmelerini Türkiye'nin sorunu haline getirme hakları yoktur. Kapıdan döndürülünce "polis nazik davrandı" diye yalvaranların sorunları Türkiye devrimcilerinin sorunu olamaz.

Yazılacaklar net ve açıktır. Çözüm Dergisi'nin Ocak '89 sayısında yazılıyor. Yeniden yazmaktansa aktarıyoruz.

NEDEN GİTTİNİZ. NASIL GİTTİNİZSE ÖYLE GELİN!

1987 Kasım Genel Seçimleri arifesi; H.Kutlu ve N.Sargın yasal bir TBKP'yi kurmak üzere Türkiye'ye geleceklerini kamuoyuna duyurduklarında, büyük bir "şaşkınlık" yarattılar. Herkes değişik nedenlerle bir şaşkınlık içindeydi; ancak ortak bir neden vardı: Ömrü boyunca tragedya oyunculuğu yapan bir oyuncunun birdenbire komedi türünden bir oyunla halkın karşısına çıkmasının verdiği bir şaşkınlıktı bu. Veya savaştan kaçmış birinin birdenbire kendini savaş kahramanı ilan ederek savaş alanına, ama düşman bölgesine dönmesinin vereceği bir şaşkınlık...

12 Eylül sonrası sıkça görülen ve trajedi komediye zengin bir maddede oluşturan siyasi mültecilik, sadece insanın kendi ülkesinden başka "özgür" ülkeye göçmesi değildir. Siyasi göçmenlik aynı zamanda tüm mücadele ruhunun (tali olduğu kadarıyla), devrimci değerlerin geride, ülkede bırakılmasıdır. (*)

Ülkemizde bu anlamda mülteciliğin de teorisi kurulmuştur.

"Kaçış teorileştirilirken ne zeka farklılıkları gösterilmedi ki, kimileri 'sorun kadroların akılcı istihdamıdır' derken, kimileri ise 'kalp da işkenceden mi geçseydik, zindanları mı yaşasaydık' dediler..

bazıları hızlarını alamayıp 'Lenin de mülteciydi' diyerek kendilerini aklayacaklarını sandılar (Y. Çözüm, s.15 Temmuz'88 "Uzaktan Mektuplar"a Cevap)

Bu ve benzeri gerekçelerle gerçekleştirilensiyasi göçmenliğin teorisini yapanlar genellikle mesleği, işkence ve cezaevi mi, yurtdışına gitmek mi şeklinde ortaya koyarlar. Onlara göre, baskı ve terör varsa, artık orada durulmaz! Kaçmak en akıllı (!) yoldur. Açıktır ki, bu tavır şartlara kayıtsız şartsız teslim olmaktan başka bir anlama gelmez. Sözkonusu olan şey, mücadeleye devam edip etmemektir. Siyasi göçmenlerin, yanlarında taşıyamayacakları, bavullarına ceplerine koyamayacakları şeylerin başında "mücadele" geliyordu.

Siyasi mültecilerden Oya Baydar, suçluluk psikolojisi içinde bu gerçeği şöyle ifade ediyor: "Örneğin ben siyasal göçmenlikte beni en fazla rahatsız eden şeyin ne olduğunu defalarca açık yüreklilikle düşündüm.Yaşadığım ülke ve çevrenin maddi olanak ve rahatlıklarını, bana çeşitli alanlarda sağladığı görece özgürlüklere rağmen neydi biteviye batan bu iğne, bu diken? Cevabı basit ama acıydı; (...) mücadele ortamının ve uğrunda savaşmayı insanlığınızın gereği ka-

bul ettiğimiz bir davanın dışında kalmıştım. Uzakta verilemez miydi aynı mücadele? Benim cevabım hayır oldu bu soruya..." (Görüş. s.18)

Mücadeleden kaçışın ve kopuşun sonuçları gerçekten dramatiktir. Avrupa kentlerinin sokaklarında bulvarlarında vakit öldüren, çürümüş siyasi göçmenlerin yoz yaşamını burada anlatmaya gerek yok. Çürümeye büyük oranda ideolojik planda yaşandı. Bütün devrimci değerlerin inkarı, sivil toplumculuk, bireyin keşfi, örgüt düşmanlığı vb. küçük burjuva anlayışlar çürümüşlük içinde boy verdi. Başka türlü de olamazdı. Çürümüşlük, "pişmanlık" ve 'utanç'ın kimilerinin duygularını yine de tümüyle yok etmediği görülüyor. Oya Baydar'ın aynı yerde dediği gibi "Yaşamak zorundasınız... Yeni ilişkiler edirsiniz... Yerleşikliğinin bu her adımında, bir garip utanç, bir garip pişmanlık yayılır insanın içine."(agd)

Kaçış onursuzluğuyla başlayan, çürümeye, utanç, pişmanlık, yozluk içinde devam eden siyasi göçmenlik serüvenini, 87'de H. Kutlu ve N. Sargın'ın başlattığı bir modaya uyarak, şimdilerde bazıları sona erdirmek istiyor. Kaçışın onursuzluğuna, teslim olma onursuzluğu eklenmek isteniyor ve işin en garip tarafı da, teslim olma, bugün bir kahramanlık (!) büyük bir cesaret örneği (!) olarak ilan ediliyor. Son günlerin modasıyla Cumhuriyet Gazetesi'ne ilanlar veriliyor, dergilerde yazılıyor ve kaçış kahramanları bu şekilde karşılanıyor, karşılanmak isteniyor.

Kaçışların hesabını halka ve devrimci kamuoyuna vermeden, sürgündeki kokuşmuş yılların muhasebesini yapmadan, nasıl oluyor da "memleket ve halk özlemi"nden bahsedilebiliyor? "Memleket ve halk" dokuz yıldır özlem duyulamayacak kadar uzakta mıydı? Unutulmuş muydu? Böyleydi de yeni mi hatırlanıyordu? Neden? Şimdi halkın ve devrimci kamuoyunun sormaya hakkı yok mu? Neden gittiniz? Neden kaçtınız ülkeden ve halktan?

Onursuzluğun bir sınırı olduğunu sanırdık. Kaçışın vebalini

"boyunlarında ağır bir zincir gibi taşıyanlar", bunun hesabını dahi vermeden, buna bir yenisini daha ekliyorlar. "Yurt ve halk özlemiyle" yurda dönen kaçak siyasi göçmenler, gelişlerini oligarşinin icazetiyle garanti altına alıyorlar. Beyaz bayrağı ellerinde sallandırken halkın yollara düşüp kendilerini karşılamasını bekliyorlar.

Siyasetin böylesine şekilsizleştirilmesi ve bayağılaştırılması ancak burjuva politikacılarında söz konusu olabilir sanırdık. Demek ki, oportünizm batağa saplandıkça hiç de ondan aşağı kalmazmış!

Halkımızın ve devrimci kamuoyunun sormaya hakkı vardır: Yasadışı yollarla kaçtınız, neden yasadışı yollarla dönmüyorsunuz? Şunu unutmayın: "Hiçbir mülteci ülkeye dönmek için, çıkarken sarfettiği çabayı harcamadan sıradan bir devrim neferi olamayacaktır. (Uzaktan Mektuplara Cevap, Y.Çözüm, sy.15)

Halka ve devrimci kamuoyuna verilmekten kaçınılan hesap, oligarşiye veriliyor. Başka türlü de olamazdı. Elde beyaz bayrakla düşman kampına kendi ayağıyla giren birinin tavrının anlamı açıktır.

Kaçışla başlayan, Avrupa sokaklarında çürümeyle süren ve elde beyaz bayrakla sonuçlanan siyasi göçmenlik serüvenini yaşayanların oligarşiye verdikleri teslimiyet varakasında sanki şunlar yazılıyor: Biz, burjuva demokrasisini güçlendirmek, Türkiye'nin itibarını artırmak için teslim oluyoruz. Proletaryanın diktatörlüğünden, M-L'nin evrensel tezlerinden vazgeçiyoruz. Bize yasallık verin başka bir şey istemiyoruz.

Aslında Avrupa'nın havasını yıllarca soluyan kaçak siyasi göçmenlerin bazılarının "teslim olmayı" düşünmesi ve gelip teslim olması bile şaşırtıcıdır. Onlarda bu beklenmedik teslim olma kıpırdayışını yaratan neden neydi?

Bu neden oligarşinin kimi sözcüklerinin kulaklarına fısıldadıkları "demokrasiye geçiyoruz, 141-142 kalkacak, yasal siyasi faaliyet yapabilişiniz" sözleridir. Türkiye'ye gelip oligarşiye teslim olma cesaretini gösterenler, halkın mücadelesine

sine güvenmemişlerdir hiçbir zaman, ama oligarşi sözcüklerinin bu sözlerine güvenmişlerdir. Hemen hayaller kurmaya başlayan kaçak mülteciler, kahramanca karşılanacakları düşüyle yollara düşmüşlerdir. Örneğin 10 Aralık İnsan Hakları Gününde, oligarşinin insan haklarına riayet edeceğini umut ederek Türkiye'ye gelen 9 mülteci (6'sı gözaltına alınmasına tenezzül bile edilmeden oligarşi tarafından, yeni yurtlarına geri gönderildi) biri olan Yüksel Selek, uçakta Milliyet muhbirine şöyle diyebiliyor: "Türkiye'de demokratikleşme yönünde olumlu gelişmeler var. 141-142'nin Ceza Yasasından kaldırılması gündeme gelmiştir. Bu nedenle döndüm. "Milliyet, 11.12.1988)

Daha önce Avrupa'nın sıcak ve kokuşmuş havasının sarhoşluğu içinde, "ülkesini, halkını sevenlerin ne kelleyi vermeye ne de kafa kağıdını teslim etmeye niyetleri var" (Görüş, s.5, Mehmet Karaca) diyenlerin, oligarşinin sihirli demokrasi sözcüğünü kulaklarına fısıldamasıyla, burjuva demokrasisi uğrunda kıllarını dahi kıpırdatmaya üşenirlerken, ülkeye dönme cesaretini kendilerinde bulmaları ancak burjuva çevrelerde takdir duygusu uyandırabilirdi.

Ancak, Avrupa'ya çöreklenen kaçak siyasi mültecilerin çoğu hiç de yaş tahtaya basacak, gülünç bir Don Kişot rolü oynayacak insanlar değillerdir. Avrupa onları öylesine akıldandırmıştır ki (!), Türkiye'de de burjuva demokrasisi kurulmadan yurda dönmeye niyetli olmadıklarını çeşitli vesilelerle ifade etmişlerdir. Kimileri de yurda dönmek için umutlarını, halkın kendi dışlarında demokrasiyi kurma mücadelesine bağlamışlardır. Örneğin Tektaş Ağaoğlu Görüş'ün 19. sayısında şöyle diyor: "Bizler için 'yurda nasıl bir dönüş?' sorusunun cevabı Türkiye'de verilecek, halk güçlerinin demokratik hak ve özgürlüklere sahip çıkmalarıyla, özgür ve uygar bir toplumda yaşama hakkını kazanmak için seferber olmalarıyla, o yönde aktif mücadele yükseltmeleriyle.." Oya Baydar da aynı derginin 18. sayısında benzer

şeyleri söylüyordu: "Dönmek isteyen en son göçmenin bile ülkeye dönebildiği bir sistem kuşkusuz sadece 141-142. maddelerin yumuşatılmasıyla yetinilmediği, tüm siyasal tutukluların ve siyasal davaların sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmış olduğu demokratik bir ortamdır."

Al birini vur ötekine! Teslim bayrağı çekip yurda dönenler de, yaş tahtaya basmak istemeyenler de aynı mayadan yoğrulmuşlardır. Halkımıza sorsalardı, "demokrasiyi kurun, biz geliriz" sözlerini şüphesiz şöyle yanıtlardı herhalde: Eğer benim demokrasiyim siz Avrupa'dayken de kurulabiliyorsa -ki kurulacaktır- o zaman size ne gerek var? Şimdi de gerek yok, o zaman da olmayacaktır.

Ve halkımız, teslim bayrağı çekip yurda dönenleri de şöyle karşıladı, karşılayacaktır: Bir zaman neden gittiniz? Ve neden gittiğiniz gibi gelmiyorsunuz? Güvendiğiniz oligarşi size neyi reva görüyorsa, ona razı olun. Çünkü siz, bana güvenseydiniz zaten kaçmanız söz konusu olamayacağından, dönmeyiz de söz konusu olamazdı. Kaçışınızın hesabını oligarşiye değil, bana vererek, icazet almadan, teslim bayrağı çekmeden dönsenydiniz, şüphesiz o zaman gazete ilanlarıyla değil, şarkılarımızla, türkülerimizle, sloganlarımızla, kavgamızla sizleri karşılardık.

(*) Yanlış anlaşılmasın için önce siyasi mültecilik konusuna bir açıklık getirmek istiyoruz. Burada hemen akla Sovyet Devriminde Lenin, Küba Devriminde Castro akla gelecektir. Onlar da siyasi mülteci değil miydi diye bir soru sorulabilir. Ancak sorunun özü ülkenin neden terk edildiğidir. Lenin, Castro vb. devrim önderleri o günün koşullarında kendileri açısından mücadeleyi sürdürmenin koşulları kalktığından, mücadeleyi ülke dışında, ülke sınıf mücadelesinden kopmadan sürdürmüşlerdir. Ve en uygun koşullarda icazetsiz olarak ülkeye dönmüşlerdir.

Siyasi mültecilik bir de diğer biçimi vardır ki bunun adı ülke devrimci mücadelesinden kaçmak, mücadeleyi kendi kişisel kaygılarından dolayı terketmektir. Burada kast edilen siyasi mültecilik olgusu da budur.

TOPLUMSAL KURTULUŞ'UN AVRUPA TOPLANTILARI

Almanya, Fransa, İngiltere, İsveç ve Batı Berlin toplantıları çok başarılı oldu. Her yerde benzer toplantılardan daha büyük katılım olduğu görüldü.

Toplumsal Kurtuluş'un Avrupa toplantıları başarıyla tamamlandı. Haluk Yurtsever, Bilgesi Erenus, Yalçın Küçük kasım ayının ikinci yarısı ile aralık ayının ilk yarısında Almanya, Fransa, İngiltere, İsveç ve Batı Berlin'de 13 toplantı yaptılar. Bunun dışında özel görüşmeler, radyo ve basın mülakatları gerçekleştirdiler. Toplantıların son derece başarılı olduğu belirtildi. Toplumsal Kurtuluş'un toplantıları için "Avrupa'da ilk kez şoven olmayan toplantılar", "devrimci toplantılar" değerlendirilmesi yapıldı. Toplantıya katılanlar da görüşlerini sansürsüz olarak açıkladılar.

Toplantılar, açılış ve saygı duşurundan sonra Haluk Yurtsever'in sunuş konuşmalarıyla başladı. Bilgesu Erenus, Türkçe, Kürtçe, Ermenice ve Rusça şarkılarından oluşan konserler verdi, Yalçın Küçük, bir-birbuçuk saat süren konferansı soru ve tartışmalarla tamamlandı. Tutulan yerlerin zaman sınırlamasından başka hiçbir sorunu olmayan toplantılar zaman zaman çok uzun sürdü. Öğleden sonra saat 6.30'da başlayan Stuttgart toplantısı saat 01.30'da tamamlandı.

Yalçın Küçük ve Bilgesu Erenus'un yurtdışına çıkışlarındaki tarih belirsizliği nedeniyle toplantılar çok kısa bir zamanda organize edildi. Bielefeld, Mainz, Amsterdam, Batı Berlin toplantıları ise daha sonradan ve seyahat sırasında gelen isteklere göre düzenlendi.

Buna karşın Londra toplantısı, kısa bir zaman önce Londra'da toplantı düzenleyen Doğu Perinçek toplantısı ile karşılaştırıldı. Her iki toplantıyı da izleyenler, Toplumsal Kurtuluş toplantısına katılımın Perinçek'i izleyenlerin iki katı olduğunu belirttiler. Tövbekarların denetiminde olan Batı Berlin radyosunun haber vermesinin engellem-

esine karşın, Batı Berlin toplantısını da çok sayıda izleyici ayakta izledi ve altı saat sürdü.

Hamburg'da başlayan toplantılar Stokholm'de devam etti. İstek üzerine Stokholm'deki Türk ve Kürt kadınlar için ayrı bir toplantı yapıldı. Stuttgart toplantısına Dışişleri Bakanı Genscher'in Hür Demokrat Partisi'nin eyalet yöneticilerinden bir yetkili de katıldı ve konuşma yaptı. DKP, İGM Genel Başkanlarından mektuplar geldi. Frankfurt ve Köln toplantıları üni-

versitelerde yapıldı. Paris ve Londra toplantılarından sonra Yalçın Küçük Amsterdam Üniversitesinde konferansını İngilizce olarak verdi. Aynı gün Utrecht'te ayrı bir toplantı yapıldı. Batı Berlin toplantısı, son zamanlarda Berlin'de yapılan en kalabalık toplantı oldu. Bielefeld ve Mainz toplantıları ile Avrupada'ki toplantı maratonunun ilk bölümü tamamlandı. Zaman yetersizliği ve aşırı yorgunluk nedeniyle Hanover gibi iletilen isteklerin bir bölümü gerçekleştirilemedi.

Toplantılar sırasında Yalçın Küçük çeşitli radyoların Türkçe ve ana yayınlarına demeçler verdi; gazete ve dergilerle mülakatlar yaptı. Hollanda radyosunun onbir saatlik bir dizi olarak sunduğu ve geniş ilgi çeken dünyada işkence programının Türkiye ile ilgili bölümünde Yalçın Küçük'le yapılan görüşmelere geniş yer verildi.

TOPLUMSAL KURTULUŞ

TÜRKÇE, KÜRTÇE, ERMENİCE

KONFERANS VE KONSER

YALÇIN KÜÇÜK

"1998'LER DÜNYA VE TÜRKİYE"

BİLGESU ERENUS

TÜRKÇE, KÜRTÇE, ERMENİCE, RUSÇA ŞARKILAR

Tarih : 11 Aralık Pazar

Saat : 14.00 de

Yer : Ev. Kirchen Gemeinde

Nostitzstr 6-7, 1000 Berlin 61

Ulaşım : U-Bahnhof Gneisenaustr o. Mehrindamm

Giriş : 5 DM

Düzenleyen :

Siyasi mahkumlar dayanışma komitesi

TÜRKİYE VE AVRUPA

Avrupa, Türkiye'nin hasta adamıdır. Avrupa kötürüm'dür. Sadece hastalık saçıyor ve üzerinde yaşayanları kötürüm ediyor.

Tevfik Fikret, oğlu Haluk'u Avrupa'ya yolcu ederken Avrupa'nın tümünü sipariş ettiği zaman geride kaldı. Artık özenilecek "Avrupai" düşünce veya mal kalmadı. Geriye Avrupai komünist fırkası, yeni deyişle öro-komünist parti kaldı; eylülizm komutanı, Türkiye Devlet Başkanı Kenan Evren şimdi bunu ithal etmeye çalışıyor.

Osmanlı Türkiye'si ileri iken Avrupa çok geriydi. Osmanlı'dan hemen önce dünyada güç ve uygarlığı İstanbul'da Roma İmparatorluğu ve daha doğuda İrani sarayı temsil ediyordu. Batı'dan gelen latinlerin yönetimindeki Haçlı sürüleri, İstanbul'u ve doğudan gelen Cengiz komutasındaki Moğol sürüleri İran uygarlığını yerle bir etti. Osmanlı yükselişi için bir boşluk yaratıldı; Osman Beyliği bir büyük yıkım ve yıkıntı alanında genişledi.

Eşitsizlik, yükselişin motoru oluyor. Avrupa yükselebilmek için çevresini alçaltmak zorunda kalıyor. Eskiden "uzak" Avrupa denilen Batı Avrupa yükselirken Iberik Yarımadasındaki imparatorluklar gelişmelerini durduruyorlar, Kuzeye yakın Felemenk İmparatorluğu sınırlı gelişmeyi kabul ediyor ve yükselişi temsil eden Doğu'da Leh ve Osmanlı İmparatorlukları içlerinden kemirilmeyi ve çürümeyi yazgı bilmek zorunda kalıyorlar.

Bugün, Avrupa'nın gelişmesi geride kalmıştır. Avrupa bunalımını sürdürüyor ve patlayamadığı için içinden çürüyor.

Çürüktür. Avrupa'da herşey çürüyor ve çürüktür. İşçi hareketi çürümüştür. Artık Avrupa'nın bir işçi aristokrasisine bile gücü yetmiyor; ihtiyacı da kalmamış görünür. Aydın hareketi ise, İspanya iç savaşında en son ve yürekli evlatlarını verdikten sonra Bertrand

Russell ile birlikte renkli ve sıkışık son örneğini sağlayarak defterini kapatıyor.

Hitler, Avrupa doruğunda ortaya çıkıyor. Bir cinneti değil artık Avrupa'ya sinmiş bir rengi temsil ediyor. Avrupa içinden çürüdüğü için Hitler'i çıkarıyor; Hitler çıktığı için çürüme bütün yapıya işliyor. Avrupa'nın her kurumunda Hitler yaşıyor. Eğer faşizm çürüme ise aynı zamanda Avrupa'dır. Artık ayrıca bir de faşizm sözcüğüne gerek kalmıyor.

Çürümeye tamdır. İradeyi ortadan kaldırıyor. İrade kaybı sürekli bahane olarak ortaya çıkıyor; "faşizm" ve "nükleer tehlike", en son olarak da "uygarlığı kurtarma" oluyor. Durgun ve çürümüş Avrupa ile özdeş uygarlığı kurtarma, işçi sınıfının Avrupai partilerine hareketsizlik bayrağı oluyor.

Türkiye burjuvazisi, Avrupa'da komünist partiler de çürümeye razı oldukları için Avrupa ile birleşmek istiyor. Avrupa artık dünyanın bütün mülk sahipleri için sosyalizm tehdidinden kurtulmanın güvencesi olarak görünüyor. İşte bu nedenle Türkiye'de tekeller rejimi hem Avrupa'yla bütünleşmek ve hem de Türkiye'de Avrupai bir komünist partisi bulundurmamak istiyor. Türkiye'yi 1960 yıllarının da gerilerine çekmenin en güvenilir yolu buradan geçiyor.

Büyük şanssızlıktır. Yetmiş yıllarının solcu ve devrimcilerinin bir büyük bölümünün Eylülist Darbe'nin döneminde Avrupa'ya sığınmaları bir büyük şanssızlıktır. Darbeden kaçarken çürümenin göbeğine düşmek şanssızlıkların büyüğü olmuştur. Şanssızlık hem sığın-

macılar ve hem de Türkiye'de kalanlar içindir; çünkü sığınmacılar çürümeyi taşıyıp yansıtmada zorunda kalıyorlar. Avrupa'daki tüm hareketler Türkiye'deki çıkış alanlarının çok gerisinde kalıyorlar. Çürük Avrupa, Avrupa'ya çıkan Türkiyeli politik hareketleri de çürütüyor. Bunlar, sığırları ölçüsünde, hem daha hızlı çürüyorlar ve çözümlerini hızla Türkiye'ye gönderiyorlar. Böylece Avrupa'nın çürümüşlüğü Türkiye'nin politikasına çoğalarak yansıyor.

Bugün, Türkiye politik hareketinin birinci görevi, Avrupa'yı reddetmektir. Bu red, canlanmanın ve giderek kurtuluşunun da anahtarını taşıyor. Türkiye'nin kurtuluşu Avrupa'ya kapanmaktan ve Avrupa'nın kurtuluşu da Türkiye'den geçiyor. Tarih yeniden ve tersine dönüyor.

Red, Türkiye Avrupası veya Avrupa Türkiyesi için de geçerlidir. Avrupa'daki Türkiyeli göçmenler, birisi Türkiye'de yeniden darbenin ve diğeri Avrupa'da yaşanan sürekli refüze edilmenin kırıklığını yaşıyorlar. Aslında Avrupa'da yaşamıyorlar. Ek olarak yüzeyde kendini beğenmiş Avrupa kültürünü taklit etmek isterken, derinlerinde bu kültürün koparıldıkları, sistematik olmayan fakat yer yer çok daha bir derin arayışı temsil eden Türkiye'deki ekinden de geri olduğunu fark ediyorlar. İkili kırıklıklarına yeniden varolmanın bireysel ikilyüzlülüğü biniyor. Böylesi bir ikilyüzlülüğü şimdi ancak sarhoşluğu seçmiş sinemacılar, bitmiş tiyatrolular, pörsük aydınlar taşıyabiliyorlar; Avrupa'ya çıkıp çürümüş Avrupa'yı tamamlıyorlar.

Kurtuluş, devrimci yükselişte yatıyor. Devrimci yükseliş canlanma ve yenilenmenin de tek anahtarı oluyor. Türkiye'den de ötede, Avrupa Türkiyesi'nin ve giderek Avrupa'nın da kurtuluşu böyle bir öncülüğü kabule bağlanıyor.

Mevlana torunları AT kapısında

Mevlana'nın 21. kuşaktan torunu Celaleddin Celebi, Fransız devriminin 200. yıldönümünde Paris meydanlarında semazenlerle dönmecekerini söyledi. Celebi'ye göre Mevlana, AT'nin

ANKARA DGM KARARLARINDA YARGITAYIN ÇIFTE STANDART TESBİTİ

*Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi
Ürdünlü diplomat Sati'nin öldürülmesi ve
Ürdünlü öğrenci Rafet Şaban'ın öldürülmeye t
eşebbüs edilmesi olaylarında emniyet
ifadelerini delil kabul etmiyor.*

*Aynı mahkeme Kırıkkale Mühimmat Fabrikası'na
sabotaj olayında emniyet ifadelerini delil kabul ediyor.*

Yargıtay Başsavcılığı'nın değerlendirmesi:

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'nın 17 Şubat 1987 tarihli ve 1986/179 Hazırlık, 1987/17 Esas, 1987/10 İddianame ve 1987/15 takipsizlik nolu iddianamesi ile bir dava açıldı. İddianamenin altında Ankara DGM Cumhuriyet Savcısı Nusret Demiral ile Ankara DGM Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Ülkü Coşkun'un imzaları bulunuyor.

İddianamenin özeti, teksir basılı "İDDIANAME" kitapçığının kapağında şöyle belirtilmiştir:

"1) 13 Ağustos 1986 tarihinde yedi kişinin ölümü, yirmidört kişinin yaralanması ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin onbirbuçuk milyar liralık zararına yol açan Kırıkkale Mühimmat Fabrikasında meydana gelen sabotaj olayı.

2) 11-12 Eylül 1986 gecesi Çankaya Köroğlu caddesinde Ürdünlü öğrenci Rafet Şaban'ın bombalı oto ile taammüden öldürülmeye teşebbüs edilmiş olayı.

3) İslami Cihat mensuplarının Kars-İğdir bölgesindeki Şii-Azerileri Elbistan'a nakletme ve Elbistan'daki Alevi Türk vatandaşlarını Şii-Azerilerle örgütleyip İran yanlısı bir toplum oluşturma çalışmaları.

4) Sanıkların cürüm işlemek için cemiyet oluşturma ve o cemiyet mensubu olma faaliyetleri."

Bu kapsamlı suçlarla ilgili olarak 23 sanık yakalanarak sorgulan-

mış ve üç sanık hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı'na varılarak diğer sanıklar için dava açılmıştı.

Bir nolu sanık Muhammed Derviş Beledi için iddianamenin 39. sayfasında şu bilgiler verilmektedir:

"D) Suriye istihbaratı adına faaliyet gösteren ve Suriye'nin Ankara Büyükelçiliğinde ikinci katip olarak görevli Derviş Beledi'nin emir ve talimatıyla, yine Suriye istihbaratı adına Derviş Beledi'ye bağlı olarak çalışan ve aynı zamanda Ürdün istihbarat teşkilatında Semih kod adı ile hizmet gören Adnan Musa Süleyman Amarin'in emir ve talimatıyla onyedimilyon lira para karşılığı sanık Nicip Ersoy'un sanık Nevzat Akyurt marifetiyle Kırıkkale Silah ve Mühimmat Fabrikasında Suriye istihbaratının istekleri doğrultusunda 13 Ağustos 1986 tarihinde sabotaj yaptırıldıkları;"

İddianamenin 41. sayfasında ise şu bilgiler yer almaktadır:

"H) Kırıkkale sabotaj olayında sanıklar Nevzat Akyurt, Erol Canpolat, Ferit Kazan, Muammer Yalçıntaş, Muzaffer Aydoğdu, Yaşar Çanka ve Veli Burhan'ın aslında Suriye istihbaratının talimatı ile gerçekleştirilen sabotaj olayının arkasında Suriye İstihbaratı'nın olduğunu bilmeden TKP/B örgütü mensuplarının kullanılmış olduk-

larının görülmüş olup..."

Altmış sayfadan ibaret 23 sanıklı davanın özeti, iddianamenin kapak yazısı ile aktardığımız alıntılarla verilmiş oluyor.

Daha sonra 'Sati Davası' ve 'Kırıkkale Sabotaj Davası' olarak ayrı ayrı yargılamalar devam etmiştir.

'Sati Davası'nda Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi, emniyet ifadelerini delil olarak kabul etmemesi nedeniyle beraatle sonuçlanmıştır.

Aynı mahkeme, 'Kırıkkale Sabotaj Davası' sanıklarının emniyet ifadelerini delil kabul ederek 34'er yıla mahkum etmiştir. Halen Yargıtay'da görülmekte olan bu dava nedeniyle Yargıtay Başsavcılığı, sanıklar hakkında verilen cezaların esaslan bozulmasını, haklarında beraat ve tahliye kararı verilmesini istemektedir.

Yargıtay Başsavcılığı'nın tebliğnamesinde şöyle denilmektedir:

"Bu durumda delillerin hüküm merciilerince takdiri ehemmiyet arz etmektedir. Yargı, işin mahiyetine ve vehametine göre hüküm veremez. En büyük, vahim ve şeni olayda da en hafif, basit olayda da aynı biçimde ve mahiyette adaleti beyan etmek durumundadır. Olayımızda tefrik edilen (ayrılan) dosya-

AVUKAT İBRAHİM AÇAN ANKARA DGM'CE TUTUKLANDI

Değerli dost ve avukatımız İbrahim Açıan'ın Yurt Yayıncılarından bu yıl çıkan *Yargılayan Savunma* adlı kitabı Ankara DGM'ce toplatıldı. Toplatma kararı ile birlikte Açıan Sümer Sokaktaki Avukatlık Bürosundan emniyet görevlilerince gözaltına alındı. Daha sonra DGM'ye çıkarılan Açıan için Savcı tutuklama talep etti. Yedek Üye Ünal Özpinar talebe uyararak tutuklama kararı verdi. Açıan daha sonra Ankara Merkez Cezaevi'ne konuldu. Tutuklamaya yapılan itiraz reddedildi.

lardaki (Sati'nin öldürülmesi ve Rafet Şaban'ın öldürülmeye teşebbüs edilmesi) aynı derecede, aynı surette alınan ikrarların delil sayılamayacağı aynı mahkemece kabul olunmuş ve sanıkların beraatine karar verilmiş, burada ise aynı mahkemenin bu beraat kararlarını ortadan kaldırmamasına bu ikrarları delil kabul ederek hükümlülüklerine çoğunlukla karar vermesi, delillerin takdirinde aynı mahkemenin tereddüt içerisinde bulunduğu gösterir.

Tefrik edilen dosyada, öldürülen, öldürülmek istenen yabancılara nazaran, burada birden çok kişinin ölmesi ve milyarlarca lira zarar meydana gelmesi, tereddütü orta-

dan kaldırmış ise bu delil takdirinde isabet olmadığı delildir.

Aynı mahkemenin olayın mahiyetine göre aynı delilleri aleyhe ve leyhe çelişik takdir edebileceğinin delilidir."

Kırıkkale Sabotaj Davası'nın Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki karar duruşmasında başkan Hakim Albay Mehmet Bostancı'nın muhalefetine karşı üye Hakim Süleyman Erkan ve üye Hakim Muhittin Mihçak'ın kararlarıyla Nevzat Akyurt, Erol Canbolat, Ferit Kazan, Muammer Yalçıntaş, Muzaffer Aydoğdu, Veli Burhan ve Yaşar Çankaya'yı 34'er yıl 2'şer ay, Necip Ersoy'u ise 30 yıl ağır hapis cezasına mahkum etmişti.

düşmüş. Anaç görünümlü bir kadındır. Karşısında istenilen şekilde Türk genç kadını. Bunların yanında modern görünümlü erkek şoven bir sunucu. Muhteşem bir tablo. Semra Özal'ın anaçlığı konusunda herkes hem fikir. Duygu Asena da Semra Özal'ın yanlışlarına ses çıkarmayarak büyüklere saygılı genç Türk bayanı olduğunu kanıtladı. Sunucumuz ise erkeklığın şerefini hiç de fena savunmadı. Yeri geldiğinde erkekler adına Asena'ya güvendi. Semra Özal'la iyi ittifak kurdu. Ne de olsa Semra Hanım erkeklığın çıkarlarını zedeleyici fazla bir şey söylemiyordu.

Program bir kez daha gösterdi. Çizilen sınırların dışına çıkıp TRT'de yeni şeyler söylenemez. Her program bir bütünün parçasına dönüşmüş. İdeolojik görevlerini her ne pahasına olursa olsun yerine getiriyorlar. Bir çok sorun gibi kadın sorunu da TV'de konuşulamaz. Konuşulursa bilinen programdaki kadar konuşulur.

Hele programın konuşma süreleri çok iyi ayarlanmış. Zamanın dörtte üçünü Semra Hanım ve spiker kullandı. Diğer kısımda Asena Özal'ın söylediklerine evet demeye itildi. Asena buna ses çıkarmadı.

Kadın sorunu olarak nelerin görüldüğüne bakalım. Semra Hanım Türk kadını bazı kesimler hariç toplumda yerini aldı diyor. Sorun ola-

Aptal Kutusunda Kadın Hakları:

KADIN HAREKETİ DUYGU ASENA İLE MÜCADELE ETMEK ZORUNDA

Kasım ayının son günü, TV'de bir program. Programın adı: Bir Konu, İki Konuk. Konu: Kadın sorunu, Konuşmacılar: Semra Özal, Duygu Asena. Program bittiğinde ortaya çıkan şeydi: Artık kadın hareketinin, Duygu Asena ile de mücadele etmesi gerekiyor.

Önce programın adında noksanlık var. Tamamı şöyle olmalı: "Bir Konu, İki Konuk, Bir Görüş" İkinci görüşe yer yok. Bu programa yönelik ikinci öneri şöyle olabilir: Program TRT dışında çekilebilirdi. Giriş için güzel görüntüler hazırlanabilirdi. Görüntüleri göztürmüde canlandırabilirdi: Önce çeşitli kesitlerden kadın görüntüleri, tarladan, fabrikadan, okuldan, bürodan... Araya "papatya" görüntüleri. Sonra, çok çocuklu kadınlar ve doğum kontrolünü öğrenmek için oluşturdukları kuyruklardan görüntü. Ardından doğadan bir görünüm ve kamera zoom yapıyor, bir papatya büyüyerek netleşiyor. Peşinden, imam nikahıyla yaşadığı

halde, 60 yaşında resmi nikah yapılan çiftten gülen pozlar. Bu sırada ekranda bir yazı beliriyor, iktidarın kadın cephesinde icraatın içinden.

Programın sonucusu ve katılan konuklar tam olayın esprisine denk

TV2
21.00

GÖRÜŞ AYRILIKLARI YOK...

"Bir Konu İki Konuk"un iki konuktu Semra Özal ve Duygu Asena "kadın" konusunda bir araya geldiler... Önce, tartışacakları sanılıyordu... Ancak, Semra Özal ve Duygu Asena ikilisi, kadın hakları konusunda hiç tartışmadıkları gibi, aynı düşünceleri paylaştılar...

"Bir Konu İki Konuk"un konukları Semra Özal-Duygu Asena

Bayan Özal da feministleşti

rak kadınların kaymakamlık haklarının verilmemesini gösteriyor. Asena yine sessiz. Hakkını yemeyelim, kadınların hesap uzmanı olarak alınmadıklarının söyleyerek katkı yaptı.

Programda söylenenleri sıraladıktan sonra eleştirmek daha doğru olacak. Söylenenler Semra Hanım'a ait, katkılar ise Asena'ya.

- Türk Kadını ekonomide yerini aldı.

- Nikah kadın için garantidir. Özellikle kırsal kesimdeki kadın için.

- Kadının hakları yasalarla garanti altına alınmıştır. Türk Kadını mücadele etmeden haklarını cumhuriyetle birlikte, kazanmıştır. Haklar yukardan verilmiştir. Kadın hakları konusunda batıdan ilerdeyiz.

- Dayak Anadolu'da yok. Özellikle gecekondu da var. Bunun nedeni uyumsuzluktur. Erkek köyünde belli tip ilgiye alışır. Şehre gelince kadın ekonomik güce kavuşuyor. Kocasına aynı ilgiyi göstermeyince dayak geliyor.

KATKI: Doğru, fakat ılımlı bir

yaklaşım. Dayak kültürlü sayılan kesimlerde de var. Ayrıca Asena'dan müthiş bir öneri geliyor. Batıdaki gibi dayak yiyen kadının barınabileceği dayak evlerini neden açmıyorsunuz?

- Herşeyin başı eğitim. Kadın ancak eğitimle haklarına kavuşabilir. Köye gidip kadına haklarını anlatmak gerekir.

KATKI: Asena'da kadın haklarının eğitimle kazanılabileceğini söylüyor.

Koca program boyunca söylenenler bunlar.

Türk kadınının ekonomide yerini almaya başladığı yanlış değil. Fakat, kadının ekonomide yerini almaya başlamasının nedeni, ekonomik bağımsızlığı kadın haklarını kazanmada önkoşul gördüğünden değil. Kadın bilinçli olarak çalışma yaşamına çekiliyor. İşçi ordusunun büyümesi arzulanmış, kadın ucuz işgücü olarak gördüğü için.

Nikah kadın için (özellikle kırsal kesimdeki) garanti olarak gösteriliyor. Yok böyle bir şey. Tamam bir yere kadar evlilik bazı haklar getirebilir. Fakat, getirdiği ek baskılar

yanında bunlar yok olup gidiyor. Ayrıca, eşlerden sadece biri resmi nikah hakkına sahip. Demek ki, dinsel nikahlı diğer eşler nikah garantisinin dışında kalıyor. O halde gelin, hep birlikte savunalım, dördüncü eşe kadar olur, hem de kadınlarımızı bir garantiden yoksun bırakmamış oluruz.

Kadın haklarının yasalarla garanti altına alındığı söylenirken "eşitlikçi feministler" aklı geliyor. Artık, feministlerin bu kesiminin kadın hakları mücadelesine kazandıracakları birşey kalmamıştır. Ancak dernek çalışmalarıyla kendilerini tatmin edebilirler. Vicdanan rahat olurlar.

Kadınlara verilen haklarda batıdan ilerde olduğumuz konusunda birşey demeye gerek yok. Durum ortada.

Türk kadınının mücadele etmeden haklarını tepeden, cumhuriyetle birlikte elde ettiği söyleniyor. Programa katılanların bilmediği bilgileri vermek zorunlu oluyor. İttihat Terakki Partisi kadının doğal haklarına kavuşmasını savunmuştur. Özellikle tek başına iktidarda olduğu dönemde bu konuda çalışmalar yapmıştır. "Kadının doğal özgürlüklere sahip olduğu görüşü, Kanun-ı Esasi'ye rağmen İslamcı Cephe tarafından engellenmiştir." (Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal partiler, Cilt 1 sf. 477) Kadının haklarının ilk anayasada yer aldığı anlıyoruz. Cumhuriyet öncesi, kadın haklarıyla ilgili yapılan girişimlere göz atmakta fayda var. "... 1911 yılında, kadınların ortada dolaşmaları İstanbul Muhafızlığınca ceza tahdidıyla sınırlanıyordu. Gazeteler bu konuyu ele aldıkları için kapatılıyordu." (Tarık Zafer Tunaya, a.g.e. sf. 447 cilt 1) Kadın hakları için bir gazetenin kapatılmayı göze alması güzel bir olay. Bu bir mücadeledir.

Meşrutiyet Meclisinde pasaport kanunu tartışılırken Ayan ve Mebusan üyeleri ikiye ayrılıyor. Nedeni: Kadın eşinden izin almadan yurt dışına çıkıp çıkamayacağı sorunudur. İttihatçı yazarlar kadın hakları konusunda reform yapabilmek için, İslamcı kuralları yeni bir yorumla ele alırlar. Ve çok kadınla ev-

lenmeyi önlemenin yollarını ararlar. Anlaşıldığına göre zamanın resim öğrencileri kadın model (bazı kısıtlamalar olsa da) kullanmaktadır. Edebiyat Fakültesindeki "umumi derslerin" kadınlara açık bulundurulması kararı alınmıştır.

Müdafaa-ı Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti (bir kadın kuruluşu) iki önemli eylem gerçekleştirmiştir. İlkinde derneğin üyelerinden Bedriye Osman Hanım memur olmak için Telefon İşletmesine başvurur. Kabul edilmeyince Cemiyet, Telefon Şirketini ağır bir şekilde eleştirmiş, Nafia Nezaretini (bayındırlık bakanlığı) uyarmıştır. Sonunda Telefon Şirketi kadın memur almak zorunda kalmıştır. Bu bir mücadeledir ve önemli bir kazanımdır. Aynı derneğin üyelerinden Belkıs Şevket Hanım uçağa binmek için Cemal Paşa'ya başvurmuş ve uçağa binen ilk Türk kadını olmuştur. Bu iki olay çok önemli. Yukarıda sayılan, küçük gözükten girişimler de çok önemli. Cumhuriyet kurulurken kadınlar için bazı haklar verilmişse, bu küçük girişimler sayesinde verilmiştir. İttihat'ın bir kanadı Türkiye Cumhuriyeti'nin öncüsü oluyor. Temeli kazıyorlar. İnşaat cumhuriyete kalıyor.

1908-1916 arası kurulan kadın derneklerini saymak gerek. Bir kaç tanesi yukarıdan, hükümetçe kurulsada, sayılacak derneklerin çoğu aydın kadınlarca kurulur.

- 1) Osmanlı kadınları Terakkiperver Cemiyeti(1908)
- 2) İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi (1908)
- 3) Teâli-i Nisvan Cemiyeti (1908)
- 4) Osmanlı Kadınları Şevkat Cemiyet-i Hayriyesi (1908)
- 5) Osmanlı Cemiyeti Hayriye-i Nisvaniye (1909)
- 6) Mamulâtı Dahiliye Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi (1909)
- 7) Esirgeme Derneği (1909)
- 8) Teâli-i Vatan-ı Osmanî Hanımlar Cemiyeti (1910)
- 9) Müdafaa-i Milliye Osmanlı Hanımlar Cemiyeti (1913)
- 10) Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti (1913)
- 11) Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti (1915)

12) Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi (1916)

13) Cemiyet-i Hayriye

14) Hilâl-i Ahmer Kadınlar Cemiyeti (Kaynak Tarık Zafer Tunaya a.g.e. cilt 1 sf. 476)

Kadın hakları mücadelesinin tarihiyle ilgilenenlerin bu derneklerden haberdar olması gerek. Bu derneklerin amacına bakınca, günümüzdeki resmi kadın derneklerinden daha ileride olduklarını görüyoruz. İlk oldukları için çok daha önemliler.

Müdafaa-ı Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin (kadın haklarını savunma derneği), amaçları:

"a) Kadın kıyafetlerini düzeltmek, b) Kadınları iş hayatına sokarak, kadınlıktaki sefaleti azaltmak, c) Kadınları toplum hayatına alıştırmak "bizi mahveden" çirkin gelenekleri yıkmak, kadın hürriyetlerini geri almak, d) Özel okullar açarak, gazete, broşür yayımlayarak, konferanslar vererek kadınların kültürünü arttırmak ve aydınlatmak." (Tarık Zafer Tunaya age. Cilt 1 sf. 482)

Semra Özal bunları bilmiyor. Çünkü okumuyor. Yukarıdaki cemiyet papatyalardan çok ilerde. Üstelik cumhuriyetten önce kuruluyor. Kadın haklarıyla ilgili reformun öncüsü oluyorlar. Saygı duyulması gerek. Saygı bilmeyi gerektiriyor. "En çok okunan yazar" Asena da bilmiyor.

Dayak konusuna gelince: Dayak Anadolu'da, gecekonduda, diğer yerlerde sıkça görülüyor. Çocukların, insanların dövüldüğü, in-

sanlıklar dışı muamelenin yapıldığı, sokakta bile insanlar dövülürken ses çıkarılmayan bir toplumda, kadının sadece dar bir çevrede dayak yediğini savunmak yanıltıcı oluyor. Öyle duruma gelinmiştir ki, atılan bir iki tokat dayaktan sayılmıyor. Hastanelik etmek gerekiyor. Anadolu'da kadın, saygınlığı anne hatta büyükanne olunca kazanıyor. Ancak ileri yaşlarda dayaktan kurtulabiliyor. Anadolu'daki aile yapısını tanyanlar anlayabilir. Bu da bilgiyle olur. Konuşmacılar bilmiyor. Okumuyorlar.

Kadın sorunlarını çözmek için önerilen yol, eğitim olarak gösteriliyor. Kim, kimi, nasıl eğitecek?

Kadın sorunu nasıl çözülür? Ön koşulları nedir? Bunlara girmiyoruz. Bu konuda yazılar yazıldı, sözler söylendi. Fakat, yetersiz. Daha yapılması gereken çok şey var. Asıl iş, mücadele vermek kadınlara, düşüyor. Kendini solda tanımlayan kadınların, üzerlerindeki ölü toprağını atmaları için zaman geçiyor. Artık erkek egemenliğiyle mücadele yetmiyor. Modern görünüm altında erkek egemen düzeni kabul eden kadınlarla da mücadele etmek gerekiyor.

Program biterken, yapımcı-sunucu olan bey, programa katılanlara, değerli düşünceleri ve katkılarıyla kadın sorununa aydınlık getirdikleri için teşekkür ediyor. Biz, programa katılanlara ve benzer düşüncede olanlara teşekkür etmiyoruz. Çünkü aydınlık değil karanlık getiriyorlar.

TOPLUMSAL KURTULUŞ İLE DAYANIŞMA

Devletin Toplumsal Kurtuluş'u batırmak istediği kesinleşmiştir. Ocak sayısının hazırlandığı ilanından sonra Ankara siyasi polisi, teker teker matbaaları gezerek Toplumsal Kurtuluş'un nerede ve nasıl basılacağını öğrenmeye çalışıyor. Yeni sayıya el koymata geçmek istemiyor.

Devlet, Toplumsal Kurtuluş'a savaş açmıştır. Bu savaşı kazanmaması için dayanışmaya çağırıyoruz. Maddi destek, yazı desteği, okuyucu desteği, eleştiri ve moral açısından her türlü desteği sevinçle karşılayacağımızı duyuruyoruz.

Sedat Simavi Bey,

Toplumsal Kurtuluş Dergisi'ni, uzunca bir süredir, kuruluşunuza ait Hürriyet Dağıtım aracılığıyla dağıtıyoruz. Dergimizi, okuyucularımıza ulaştırırken, başlangıçtaki şikayetlerimizin zaman içinde ortadan kalkacağına inandık ve bunların ortadan kalkması için üzerimize düşenleri yapmaya başladık.

1988 Baharı'ndan itibaren Devlet'in Toplumsal Kurtuluş'a savaş açtığını gördük. Savaş ilanının gizli belgesini, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde açıklama imkanı buldum.

Devlet'in savaş ilan etmesinden sonra, bize yapılacak ödemelerde aksamaların belirginleşmesi bir şansızlık olmuştur. Ardarda sayılarımızın toplatılması ve sonu gelmez davalarla uğraşırken bir de mali sıkıntı içinde sokulmak isteniyorduk.

Bunları yenerek yayınımızı sürdürdük.

Bugünkü düzeye ulaşmamız bir mucize sayılabilir. Türkiye basın tarihinde Mehmet Ali Aybar'ın Zincirli Hürriyet'ine ve Aziz Nesin'in Markopaşa'sına yapılan baskıların çok daha yoğun ve acımasızını geride bırakabildik. Kendimize güvenimizin bütünlüğünden kuşku duyulmaması gerektiğini belirtmek istiyorum.

Aralık sayımıza matbaada el konuldu. Burası doğrudan doğruya Hürriyet'i ilgilendirmiyor; bunu biliyorum. Fakat bundan sonrasının ilgilendireceğini sanıyorum. Dergimize el konulduğunu, Aralık sayısını dağıtım veremeyeceğimizi bir görevimiz Hürriyet Dağıtım'a bildirmek istiyor. Buradaki bilgi şaşırtıcıdır: Hürriyet Dağıtım'ın Ankara yetkilileri, durumu bildiklerini, siyasi polisin çok daha önce geldiğini, basılacak dergiyi dağıtmamalarını söylediklerini aktarıyorlar. Dergimiz matbaada el konulacağı ve elde hiç bir hukuk belgesi olmadan yayınının durdurulacağı Hürriyet Dağıtım'a daha önceden bildiriliyor.

Bunu şaşırtıcı ve üzücü buluyorum. Siyasi polisin bir basın kuruluşunu, dağıtım kastediyorum, böylesine kendisinden sayması son derece düşündürücüdür.

Toplumsal Kurtuluş'un dağıtımını, Hürriyet Dağıtım'dan alıyoruz.

Hesabımızın kesilmesini ve kalan alacağımızın ödenmesini ve bu amaçla emirlerinizi rica ediyorum.

Bu üzücü kanının ortadan kalkması veya kesinleşmesi için ilerde bir kez daha iş birliği imkanlarını arayabileceğimi belirtmek gereği duyuyorum.

Bu fırsattan yararlanarak basının durumu üzerine görüşlerimi de özetlemek istiyorum.

Artık basın dördüncü kuvvet değildir.

Basın, kuvvet'in dördüncü tekeri olma yolundadır.

Kuvvet'in el değiştirmesi ise an sorunudur.

Saygılarımı ve başarı dileklerimi iletiyorum.

Yalçın KÜÇÜK
Dönem Yayıncılık A.Ş.

"Artık tarihin malıdır bizim hayatlarımız. Yüzlerce yıl geçecektir aradan ve bizim adlarımız insanlara daima aziz gelecektir. Ve bizimle birlikte yaşamış olanlar da dünyaya gözlerini yumduktan sonra bile, insanlar bizi gene şükranla yadedeceklerdir." N.G.Çernişevski/5 Ekim 1882

DEVİRİMİN DEĞERLERİ VE 12 EYLÜL

M.Faruk AYDIN

12 Eylül rejiminin en temel uğraşı insan ve onun kimliği idi. Yeni Sömürgecilik sürecinin en katışıksız aşaması olan bu dönemin başlıca hedefi, geleceği ellerinde tutabilmesini sağlayabilecek olumlu değerler üretmeyen insan, kendi değerlerine sahip çıkamayan insan, giderek de değerlerini çiğneyen insandı.

Rejim bu konuda bir hayli mesafe katetti. Fakat sürdürüğü dejenerasyon ve onun yöntemleri artık tıkanmış durumda. Ancak kazandığı başarılar da yabana atılır cinsten değil.

Değerler sistemi çöküntüsünü en derinlemesine yaşayanlar düzen karşıtı mücadeleyi fiilen yürütenler içerisinde yer almış olanlar arasından çıkmıştır.

Yığınların eski düzen karşıtı ve yeni düzen yaratıcı çizgide sürükleyicisi olan kesitin uğradığı fiziksel bombardımanın sisleri dağılmaya başlamasına karşın ideolojik bombardımanın rüzgarına kapılanlar hala nerede olduklarını kavrayamamış durumdadırlar.

İdeolojik saldırının ısrarla genişletmeye çalıştığı gedik; iyi, doğru, gerçek ve haklı olarak bilinen ne varsa hepsini yok sayma dengesizliğidir. Devrimci mücadele içinde yer almış olanların ne kadar çokcasına Amerikan değerler sistemi benimsetilirse Oligarkların işleri o ölçüde kolaylaşacaktır.

Toplumu süreğen zihinsel karabasandan çıkabilmenin yolu bu dünya görüşlerini ve yaşam tarzlarını tarihteki yerine göndermekten geçmektedir.

Kuşkusuz ki toplumsal devrimin sürdürücüsü olan kesimin geride bıraktığı bir yığın olumsuz nesne olumsuz şey vardır. Ancak bunun mislisiyle olumlu, örnek alınacak ve yenilenecek değerler vardır. Tarihin yazacağı da işte bunlardır.

Bizler değerlerimizi titizlikle savunacak, toplumsal devrimin sürdürücüsü olan kuşaklara aktaracağız. Tarihin tanıkları ve yaratıcıları olarak işlevimiz ve görevimiz bu aktarıcılıkla son bulmayacaktır. Değerlerin sahipleri onları koruyacak, sürdürecektir ve geliştirecektir.

Herşeyi ile bize ait olan değerlerin bir tanesinden, bir insandan söz edeceğim. Bu kişi 12 Eylül'ün İstanbul'da işlediği ilk dolaysız cinayetın hedefi olan M. Zeki Yumurtacı'dır. O, 17 Eylül 1980'de Avcılarda "çatışma" k' volosu ile öldürüldü.

Mehmet Zeki Yumurtacı 12 Mart döneminden sonra yeniden atığa kalkan toplumsal hareketlenmenin ön plana çıkardığı devrimcilerdendi.

Bu dönemdeki mücadelelerin başlıca iki dayanağı işçiler ve öğrencilerdir.

İşçiler grevli dönemde ilk defa getirilen maddi durumlarını yeniden ilerletmeye çalışmanın yanı sıra kağıt üzerinde kalan örgütlenme haklarını fiilen gerçekleştirme mücadelesi veriyorlardı.

1973 Ekim seçimlerinden 12 Eylül 1980'e kadar olan işçi grev ve direnişlerinin bir dökümü yapıldığında parasal konulardan kaynaklanan hareketlerin işten atılma, saldırı, sendikaların tanınmaması, toplu iş sözleşmesinin uygulanmaması gibi nedenlerden kaynaklanan hareketler yanında küçük bir oran tuttuğu görülür. Öyle ise işçilerin örgütlenme özgürlüklerini kendi elleriyle sağlama-kendisi için sınıf olma mücadelesinin belirleyici olduğu söylenebilir.

Aynı dönemde işçilerle zaman zaman yan yana, zaman zaman iç içe yürümekte olan öğrenci mücadeleleri de üç boyutluydu. Bunlar:

- Resmi ve gayri resmi faşist kurumların, gizli faşist terör örgütlerinin baskı, saldırı ve cinayetlerine karşı direniş-mücadele çizgisi.

- Antiemperyalist mücadele ve sosyalizm düşüncesinin yaygınlaştırılması.

- Akademik-demokratik mücadele ve sosyalizm düşüncesinin, ülke gerçeklerinin öğrenilmesi.

Öğrencilerin mücadelesinin her üç boyutu da başta işçiler olmak üzere emekçi sınıflarla ortak davranmasını zorunlu kılan organik bağlar kuruluyordu.

M. Zeki bunlardandı. Bu özgüllüğün sınıf-birey, toplum birey ilişkisi içerisinde yarattığı değerlerden biriydi. Saint-Joseph Lisesi ve iktisat fakültesi yıllarında anti-faşist, anti-emperyalist öğrenci mücadelelerinin ve öğrencilerin örgütlenme çalışmalarının içinde yer aldı. Aynı süreçte işçi grev ve direnişlerine ilgisiz kalmamakla birlikte işçilerle kaynaşan mücadelesini 1976 Haziranında İlerici Yapı-İş sendikasının yürütme kuruluna seçildikten sonra geliştirdi. Yoğunlaşmış savaşımın katledildiği 17 Eylül 1980'e değin kesintisiz sürdürdü.

11 Mayıs 1979'da THKP-C "Savaşçıları" üyesi olduğu gerekçesi ile gözaltına alındı, I. şubeye götürüldü ve işkenceler başladı. Saatler süren ağır falaka nedeniyle tabanları parçalanmıştı. Özgün işkence yöntemlerinin uygulandığı Edirnekapı J. Kışlası'na götürülürken kollarından kaldırarak taşımak zorunda kaldılar.

Onu eski öğrenci yurdu olan binanın bodrum katındaki odalardan birine yerleştirirler. Koca odada yalnızca bir bank vardır. Banka kolundan kelepeçelenmiştir. Gözleri sürekli bağlıdır. Hela ihtiyacı için bir tenekte kullanılmaktadır. Kışlaya getirildiğinin ertesi gününden itibaren yiyecek de vermezler. Açlık işkencesine başlamalarıyla birlikte hergün düzenli olarak ve zorla ismi belirsiz haplar içirmeye başlarlar. Haplar sürekli titreme, yarı koma ve halüsilasyonlara neden olur. Ek olarak hiç uyutmazlar. Ayakları parçalanmış olduğu için falaka atamazlar ama demir çubuklarla ve silah kabzalarıyla hassas eklem yerlerine vurarak bu eksikliklerini giderirler. Sopalarla kabarıklı postallarla kaba dayak atarlar. Sorgunun izlediği duruma göre hoparlörlerden yayın yaparlar. Örneğin: Aileni getirip işkence yapacağız deyip giderler, biraz sonra hoparlörlerden ağlayan kadın-geç kız, çocuk ve dövülme sesleri, hıçkırıklar, konuşmalar duyulur. Bir doktor hergün durumunu kontrol etmektedir. Kontrollerin amacı, ilaçların etkisini izlemek ve dayakların, diğer işkence türlerinin dozunu saptamaktır.

On gün kadar sonra bu kez Beyoğlu Emniyet Amirliği'nin en üst katında özel olarak hazırlanmış bölüme götürerek işkencelere orada devam ettiler. O dönemde 15 gün olan gözaltı süresi işkence süresi 7 Haziran 1979'a kadar devam etti.

Yapılan işkenceler Selimiye tutukevindeki kayıtlar sırasında ve daha sonra Haydarpaşa Askeri Hastanesinin mütehassıs doktorlarca tespit edilerek dosyalara geçirildi ve işkence raporları verildi.

Bu dönemde işkence yapılmadığını savunan yetkililere, bu arada H. Fehmi Güneş'e kamuoyu önünde açık bir çağrı yaparak Haydarpaşa Askeri Hastanesinin 13. 6. 79 tarih ve 541 sayılı işkence raporu konusundaki düşüncelerini, sözkonusu işkenceler hakkında gerekli koğuşturmanın yaptırılıp yaptırılmadığını ve şimdi de herhangi bir girişimde bulunulup bulunulmayacağını, bu işkence-sorgu yöntemlerinde hükümetin ve bakanlığın sorumluluğunun ne olduğunu, faşizmin verilerinden biri olan işkencenin sistemin özünden ayrılarak ele alınıp alınmayacağını soruyorum.

M.Zeki yaklaşık bir aylık fiziksel-psikolojik ve farmakolojik işkencelere karşı MIT'in, polisin istediği ifadeleri vermeyi reddetti. Tanıdığı veya tanımadığı kişileri-kuruluşları güç durumda bırakabilecek davranışlarda ve beyanlarda bulunmadı. Direndi.. Devrimci değerlere bağlı kaldı.

Fırar ettiği 1980 haziranına kadar geçen mahpusluğunda bilincini-kültürel birikimini geliştirdi. Yaşama ve mücadele azminden hiçbirşey kaybetmedi, tam tersine bilindi.. Dışardaki çok kısa zaman diliminde de siyasal çizgisi ve idealleri doğrultusunda davrandı.

M.Zeki 10 Eylül 1980'de ikinci kez gözaltına alındı. Bir süre askeri garnizonlarda dolaştırıldı. Daha sonra I. şube ekiplerince Gayrettepe'ye götürüldü. Burada çok yoğun, vahşi işkencelerle karşılaştı.

Onu teslim alamayacaklarını biliyorlardı. Ancak Oligarşi hiçbir zaman umudunu yitirmez, hele halk-

ların kalbine yerleşmiş olanları teslim alabilmek için her yolu dener. Saatler ve günler süren falaka, elektrik şoku, askı, tazyikli su gibi işkence yöntemlerinin yanı sıra birlikte yakalandığı eşine yapılan işkencelerle de moralman çökertmeye çalıştılar. Oysa daha büyük bir irade gücü, direnç ve kararlılık göstererek zalimliklerini iğrençliklerini boşa çıkardı. Sloganlar atarak faşistliklerini, adiliklerini yüzlerine karşı haykırdı. Cuntayla birlikte geniş bir tevkif zinciri sağlayarak başarı gösterisi yapmak isteyen İst. Sıkıyönetim Komutanlığı ve Emniyet Müdürlüğünün heveslerini kursaklarında bıraktı. Taşdığı bayrağı onurla korumasını bildi. Teslim olmadı, ele vermedi.. Çepe-çevre kuşatılmış olduğu Oligarşinin bu ileri karakolunda yürütücülüğünü yaptığı dünya görüşünü, devrimci çizgisini açıkladı, savundu yalnızca..

O'na teslim olmasını yahut ölümü tercih etmesini söylediklerinde hiç duraksamasız gönül rahatlığı içerisinde ölümü tercih ettiren şey bir sosyalist olabilmeyi başarması ve sosyalist bireyin sahip olduğu tarihsel-sınıfsal değerleri yaşamı pahasına savunabilecek inancı, bilinci, yüreği ve iradeyi taşımasıydı.

12 Eylül Rejimi ilk dolaysız cinayetini çok yönlü politik hesaplarına uygun düşecek biçimde ve CIA'dan apartma yöntemlere başvurarak gerçekleştirdi.

Halklara karşı yürütülen savaşın çizgisi o sırada 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı olan Org. Necdet Üruğ tarafından 4 Aralık 1979 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı toplantı salonundaki "Sıkıyönetim Komu-

tanları" toplantısında sunulan metinde açıklanmıştı. Üruğ metinde bir "psikolojik karşı savaş stratejisi"nin tesbit edilmesini bu amaçla basın ve yayın organlarından yararlanılmasını önermekte, bu stratejinin temel ilkesinin devrimcilerin önde gelenlerinin öldürülerek devrimci mücadelenin bastırılması olduğunu belirtmektedir. İşte halklara karşı savaş stratejisinin 12 Eylül sonrasındaki ilk pratiği bu cinayet oldu.

Hesap şuydu: Öyle bir politik cinayet işlemeliydiler ki hem iç, özellikle de dış kamuoyu önünde "meşruluk" maskelerini ani düşüşe geçirmesin hem de devrimcilerle onların nezdinde de külelere bir gözdağı olsun.

En yetkili mercilerden çıkan "katl" kararını uygulamak için, M.Zeki'yi 17 Eylül 1980'de birçok askeri araç ve polis minibüsleri eşliğinde Avcılar Tuborg fabrikası civarına getirdiler. O sırada aynı yerlerde yol kenarına parketmiş sivil plakalı bir beyaz mercedes beklemektedir. Taksinin içinde ve yanında üç dört sivil polis tektikte durmaktadır. Ekipler açık araziye geldiklerinde M. Zeki'yi arabadan aşağıya iterler. Gözleri bağlıdır. İşkencelerden bitkin düşmüş vaziyettedir. Aynı anda mercedesliler gülererek havaya ateş ederler. Bu bir işarettir. Birden her taraftan ateş etmeye başlarlar. Yere düşer. Zorlanarak ayağa kalkar, yumruklarını sıkarak sloganlar atar. Tekrar düşer, tekrar kalkıp slogan atar. Bu birkaç kez yinelenir.. Ancak.. Kalles kurşunlar yağmur gibidir. Ve takati tükenir. Bir daha kalkamaz. Kanı toprağı sulamaktadır.. Yeşertmek için yeniden.. devrimin tırpanlanan, sarartılan filizlerini...

Sıklıkla yumruğu ile boylu boyunca toprağı uzanan bu güzel insan ölümü ile "o utanmaz ölümleri", o utanmaz uşakları, o utanmaz ihanetçileri, o utanmaz dönükleri utandırdı.

Cinayete çatışma süsti verenler cesedini hastaneye taşımayı da ihmal etmediler, sonra pişkince "yolda öldü" diye bildirdiler. Mercedes ise sessizce kaybolmuştu. TV ve radyolar olayı şöyle duyurdu: Önce aynı gün öldürülen komiserle ilgili haber verildi. Eyleme katılanlardan birinin teşhis edildiği bildirildi. Ve resmi gösterildi. Bu THKP-C "Savaşçılar" üyesi olma gerekçesiyle aranan biridir. Hemen sonra ise "10 Eylül'de yakalanmış olan M. Zeki Yumurtacı'nın bir tatbikat nedeniyle götürüldüğü Avcılarda belirsiz kişiler tarafından kaçırılmak istendiğini bu sırada çıkan çatışmada iki ateş arasında kalarak öldüğünü" söylediler.

Böylece planın son bölümü de uygulanmış "psikolojik karşı savaş stratejisi" uyarınca Devlet Radyoları ve TV' cinayeti örtüleme ve devrimcilere onların nezdinde de halka gözdağı vermek amacıyla kullanılmış, aynı zamanda da öldürülen polise misilleme yapıldığı izlenimi uyandırılarak eylemci örgütlere tehdit mesajı yollanmıştır. (Eylemi başka bir örgütün üstlenmiş olması da "teşhis" haberinin yalan olduğunu, TV ve radyonun komplonun aracı olarak kullanıldığını kanıtlayan bir başka örnektir.)

Şimdi kamuoyunun önünde Necdet Üruğ'a, Şükrü Balcı'ya, o zamanki MIT İst. Bölge başkanı Nuri Gündeş ve I. şube başkanı Tayyar Sever'e, komiserler Mete

Altan, Celal Demirtaş ve Ali Rıza Atak' a, Başsavcı Süleyman Takkeci ve savcı Faik Tarımcıoğlu'na, Askeri yargıç Mehmet Yenigün'e soruyorum:

M.Zeki Yumurtacı'nın ölüm kararını birlikte mi aldınız? M.Zeki'ye ruhsatlı tabancası ile öldürücü kurşun atışını en önce yapan "sakal" kot adlı polisin gerçek kimliği nedir ve "vur" emrini kimden almıştır? Piyade Assubayı İsmail Çallı'nın M.Zeki'nin gözlerini bağlamak için polise kendi mendilini verdiği doğru mudur? Polisin sözde "yer gösterme" tatbikatında piyade sınıfından askerlerin görevi nedir? Yer gösterme tatbikatının hangi zamanda ve nerede yapılacağını devrimcilerin önceden haber alabilmesi mümkün müdür? Eğer mümkünse haberi kim ilettili. Tatbikatı yapıldığı iddia edilen eylemin gerçekteki yerinin M.Zeki'nin götürüldüğü yer olmaması da komplonun sayısız kanıtlarından biri değil midir? Bahse konu mercedes onca araç ve polis-asker arasından nasıl sıyrılmış geçmiştir? Necdet Üruğ SYNT.ları toplantısındaki önerilerinde "MIT, polis askeri unsurlar ve zaman zaman da askeri savcıların katılacağı özel soruşturma timleri, komutanlığın emrinde teşkil edilmeli buna yasal destek sağlanmalıdır" demektedir. Bu durumda M.Zeki'nin 1979'da sorgu ve işkencesini yapan tim keza 1980'de sorgu-işkence ve cinayetini gerçekleştiren tim karma mıdır? Karma ise bu timlerde hangi savcılar hangi MIT çiler, hangi subaylar yer almıştır? Askeri savcı Faik Tarımcıoğlu ve Askeri yargıç Mehmet Yenigün bu timlerde görev almış mıdır? Halen İst. askeri mahkemelerinde görevli olan Mehmet Yenigün MITle ilişkide midir? F. Tarımcıoğlu iddianemelerde bu cinayet için "kimlikleri daha sonra ortaya çıkan gruplarca açılan ateş sonucunda iki ateş arasında kalarak ölmüştür" demesine karşın daha sonra hiç kimsenin yalancaktan olsa bile kimliğinden söz etmemesi soruşturma yürütmemesi komplo içinde yer aldığı, mahkemelerinde böylesine komplolara araç edildiğini göstermez mi? Sonuç olarak o dönemlerde İst. 1. şubede öldürülen devrimciler hakkında nihai kararın en yetkili olandan yani N. Üruğ'dan çıktığı doğru mudur?

M.Zeki Yumurtacı katledildiğinde henüz 24 yaşındaydı.

O kısa bir ömre uzun bir mücadele süreci sığdırdı. Sosyalizmle tanıştığında 15-16 yaşlarında idi ve daha sonraki yıllarında "boş gecelerini değil" tüm yaşamını devrime adanmıştı. Yolunu kendisi çizebilen, entellektüel gelişimini esas olarak kişisel çabaları ile sağlayan, çevresinden etkilenen ama çevresini de etkileyebilen, seven ve sevilen, beğenileri ve tutkuları duyguları ve özellikleriyle bir insandı. Eksiksiz ve kusursuz bir ilah mı? Hayır.. İlahlar insanlar arasında dolmaz çünkü.. İlahlar yoktur aramızda ama Prometheus'lar evet.. Devrimciliği bir gösteri, burjuva düzeninde tatmin edilemeyen duyguların giderim aracı olarak değil bir yaşam biçimi olarak algılayan ve uygulayan çağımızın Prometheus'lerindendi O..

Geleceğin toplumu M.Zeki'lerin bilinç, yaşam ve mücadele deneyimlerinin birikimleri ile biçimlenecektir. Mehmet Zeki Yumurtacı'lar unutulmayacaktır.

"Sizin diliniz yasaktır. Diliniz ölü.
Kimseye kendi dilini kullanma izni verilmedi. Sizin diliniz artık yaşamıyor.
Herhangi bir soru?"

Harold PİNTER

YASAKLI DAĞ DİLİ VE AVRUPA

Bilgesu ERENUS

Harold Pinter

İngiltere'nin başkenti Londra'da National Theatre, İngilizlerin Ulusal Tiyatrolarının Noel sezonuna ait tanıtım kitapçığında yer alıyor bu cümleler ve bizler için hiç de yabancı değil. 1984'den bu yana belli bir sanatsal suskunluk yaşayan ünlü İngiliz Tiyatro Adamı Harold Pinter, 1986'da Amerikalı meslektaşı Arthur Miller'le birlikte geldiği Türkiye'de yeni bir esin kaynağı buluyor, Mountain Language, Dağ Dili.

National Theatre, Londra'nın Waterloo Sanat Merkezi

diye adlanan bölgesinde. Tiyatro binasının yakınlarındaki bir geçidin altında, güleç yüzlü yaşlı bir İngiliz yurttaşı, iki büyücek karton kutuyu birbirine ekleyerek taşlı zemin üzerinde oluşturduğu yatağına girerken, ilgilendiğimizi görünce açıkladı, "Biraz uzanıyorum. Aynı geçidin kimi köşelerinde yoksulluğu simgeleyen giysi öbekleri var, eprimsi, renklerinden vazgeçmiş ceket ve paltolar, sahipleri ortada gözüküyor, kimbilir şu anda bunlara bile gereksinimleri kalmamıştır. Geçidin duvarında kocaman ve telaşlı harflerle şunlar yazılı.

"Polis merkezlerinde siyah ölümlerine son"

"Polis merkezlerinde her onbir saatte bir, bir siyah ölüyor."

Boya yerine acı taşan bu yazıları görünce, Londra'nın, daha çok turistik bölgelerinde rastlanan, silah taşımazlığı dünyaca ünlü, uygar ve kibar görünümlü İngiliz Polislerini hatırlayıp, gülümsemeden geçemiyorum bu geçitten.

Londra sakinleri bir yıla yakın bir zamandır, öğlen yemeği saatlerini ve akşam üstlerini Harold Pinter'in yaklaşık yirmi dakika süren bu oyununa ayırıyorlar. National Theatre'in tanıtım kitapçığı, 20 Ocak '88'de başlayan Dağ Dili'nin artık son gösterimleri olduğunu duyuruyor. Aynı kitapçık Ulusal Tiyatronun oto park sorunu olmadığını da ilan etmekte. İnsana rahatlık veren, insana yaraşır bir mekanda, içkilerini içip, karınlarını doyurarak, ya da tiyatro dünyasına has her türlü, kitap, dergi, afiş, kart satan fuayedeki dükkanı gezerek oyunun başlama saatini bekleyen izleyicilerin kaçı o

demin sözünü ettiğim geçitten geçti ve az sonra izleyeceği oyunun o geçitle bağlantısını kurabilecek bilemiyorum. İngiliz televizyonunda siyah bir erkek spikerin varlığı, kız erkek siyah atletlerin olimpiyatlarda İngiliz ulusu adına koşturmaları, böylesi bir bağlantı kurmalarını gölgeleyip, erteleyebilir.

Yeniden tanıtım kitapçığına dönüyorum. Dağ dili Harold Pinter'in 1984'den bu yana yazdığı ilk oyun olma özelliğinin yanı sıra, aynı zamanda yazarın yönettiği ilk oyun, böyle vurgulanıyor. Oyuncuların hemen hepsi İngilizlerin film ve televizyon dünyasından da tanıdıkları yüzler ve isimler. Söz gelimi, Eileen Atkins oyunda yaşlı kadını canlandırıyor. Sheakespeare oyunlarıyla ünlenmiş Michael Gambon Dağ Dili'nde çavuş rolünü üstlenmiş. Başına işkence başlığı geçirilmiş adam Tony Haygart ve diğerleri... Diğerleri sözcüğüyle geçemeyeceğim bir ad daha var ve altını çizerek söylüyorum, George Harris o da bir siyah ve İngiltere Kraliçesinin altmışıncı yaş dönemi onuruna oynanan bir operada, rol alışıyla övülüyor biyografisi.

Oyunun başlama saati yaklaştığında, fuayede yer alan çeşitli barlardan birinin önünden, müzik sesi geliyor. Dağ Dili'nin tutuklusunu Tony Haygarth bu, tanıtım kitapçığında resmini görmüştüm az önce, küçük şirin bir dağ armonikası yerleştirmiş göğsüne, çalıyor. Yüzünde yakalamak istediğim coşkuyu zorlayarak, "Dağ Dili'nin yasaklı olduğu yerden geldiğimi" söylüyorum ona. Harold Pinter de barın önünde hemen oracıkta. Dağ Dili'nin yaratıcıları baş rol oyuncularından Michael Gambon'un trafik sıkışıklığından dolayı oyna yetişememe ihtimalinin telaşını yaşıyorlar şimdi. Harold Pinter bu telaşa karşın, "Kraliçe'den Türkiye'deki insan haklarıyla ilgilenmesini istemiştin" diyor ve sonra gözleri kapıda şöyle bağlıyor cümlesini, "Sanırım ilgilenmedi". Yolda kalan oyuncusu için üzülen, bu ünlü yazar yönetmeni, "mutlaka gelir" diye avutuyorum yanından ayrılmadan önce.

Dağ Dili, çavuşu oynayan Michael Gambon'un gelmeyeşiyle ilgili bir açıklamayla başladı. İzleyiciden bir kaç protesto ıslığı duyuldu ve hemen ardından gelen, cılız bir nezaket alkışı. Günün demokrat avrupalısına iç içe ve aynı anda gösterdiği bu ikili tepki yalnız tiyatro salonlarında değil, yaşama ait her alanda yeterli geliyor artık. Dağ Dili'nin, demokrat İngiliz seyircisi de verdiği bu tepkiden sonra, koltuklarına daha bir yaslanarak, görevlerini yerine getirenlerin rahatlığında, oyunu izlemeye hazırlandılar.

Bilimsel politikanın uzağında, sanatsal sezgilerini, temel hak ve özgürlükler konusundaki duyarlılığı ile besleyen Avrupalı bir yazarın ürünüyle, bu yirmi dakikalık beraberliğim bittiğinde, ilk izlenimlerimin doyumsuzluğa dönük olduğunu açıkça söylemeliyim.

Oyunun başlamasını beklerken sahnelenecek metni inceleme olanağı bulmuştum. Ülkemizde yaşanan pratiğin dışında pek fazla bir şey söylemiyordu bana. Gene de "Mesleksel kavgayı bırak, söz konusu olan bir tiyatro metni, az sonra sahneleme ve yetkin bir oyunculukla her şey bambaşka olabilir." diyordum. Avrupalı insanın yaratıcılığından artık yıllardır fazla bir şey beklememeyi öğrenmiş biri olarak gene de umut doluydum. Söylemem gerek, sanatsal açıdan da içimi ısıtan bir sahneleme, içimi ısıtan bir oyunculuk değildi bu izlediğim. Bir avrupalı için yeterli denebilir... Bu yüzden de coşkulu bir bitiş alkışı bekliyorum İngiliz seyirciden. Ama öyle olmuyor. Her zamanki dengeciliğinde, coşku da, kesinti de taşımayan bir alkış bu.

Başlattığım mesleksel kavgayı çarçabuk atlayıp, yazar ve sanatçıların yanında tavır alıyorum. Peki neden burda bu adamlar? Avrupalı izleyicilerin son zamanlarda yalnızca sanat adına yapılan şarlatanlıklara pirim vermeye alıştırdıklarını biliyorum ve iyice hainleşiyorum avrupalı seyirciye yönelik düşüncelerimde.. Belki de yalnızca oyunun yirmi dakikalık süresi çekiçi gelmiştir onlara. Geçtiğimiz yıllarda da yorgan döşek sekiz-dokuz saat süren oyunları izleyebilmek için yarışıyorlardı birbirleriyle ve Avrupalı gösteri sanatının, bu ayakları yerden kesik biçimsel arayışlarına bizim ülkemizin tiyatro eleştirmenleri övmek için yetişecek soluk bulamıyorlardı, ah, of, olamaz diye..

Dağ Dili'ni izleyen Londra sakinleri aynı sakinlikte çıkış kapısına yürüyorlar şimdi. Bu sabah da önceki sabahlar gibi bütün İngiliz gazetelerinde "yumurtanın kamu sağlığını ilgilendiren sorunları" yer alıyordu, gece de televizyon ekranlarının gelişkin görüntülemelerinde bunu tartışacaklar besbelli, demek ki her şey yolunda...

Onlarla aynı kapıdan çıkarken, "Sanatsal sezginin işi, gün günden güçleşiyor dünyamızda" diyorum, heleki sorular sormayı unutan, bir iki geleneksel ve cılız tepkiyle gününü geçiştirmeye çalışan Avrupalı insanın dünyasında.

Açık havaya çıktığımda mesleksel kavgadan vazgeçme yerine, bir süre ertelemeyi yeğliyorum. Bindiğim metroda Harold Pinter'sız, Harold Pinter'la dertleşiyorum yalnızca bu nedenle. Çıkmayı on yıl erteleyebildiği BBC televizyonunda Pinter'ın, Dağ Dili'ndeki evrenselliği vurgularken neden şöyle söylediği çok daha açık görünüyor şimdi.

"Bu öykü İngiltere için de geçerli. Bizde de demokratik kurumlar sorgulanıyor, sansür var. Polis baskısı artıyor. Üniversiteler ve basın yayın denetim altında."

Metroda karşı koltukta oturan, sıradan giysileri içersindeki yorgun yüzlü, orta yaşlı bir İngiliz kadını işten evine dönerken akşam gazetesini okumayı ihmal etmiyor. Okuduğu sayfayı ancak değiştirdiğinde görülebiliyorum, "Yumurtanın kamu sağlığında yarattığı so-

runlar". 'Hey tanrım' diyorum onların ve Amerika'nın televizyon dizilerinden aldığım ödünç bir sesle.. Nolar demek geliyor içimden kadının endişeli yüzüne karşı, "nolur sen aldırma onlara, elindeki son yumurtayı da kapma çabasındalar." Kadının bana inanmayacağını adım gibi biliyorum. Onunla konuşmaktan vazgeçip Dağ Dili'nin yazarıyla dertleşmeyi sürdürüyorum kafamda.

Çıkmayı 10 yıl erteleyebildiği BBC televizyonunda Harold Pinter "Kürtlerin durumundan esinlendiğini" de söylemiş. Ancak ve hemen şunu ekliyor. "Bu hikaye dilleri yasaklanan bütün halklar için geçerlidir. Yani Urdu, Estonca, Bask dili, ya da Galce için de aynıdır."

Pinter sorunları uzaklaştırarak, yakın kılmayı deniyor kendi toplumuna. Sahne üzerindeki ilişki ve sözcükleri alabildiğine yalıtıyor. Avrupalı eleştirmenler, onun, yazı dilini fiziksel şiddet yerine kullandığını söylüyorlar. Belki de Pinter'e ayrabilecekleri tek "aferin" bu. Kafamda tartıştığım yazar, bu aferinle yetinip yetinmediği konusunda bana pek bir ipucu vermiyor, daha fazla üstelemekten vazgeçiyorum ben de.

Harold Pinter'ın soru sormayı kıskırtmak adına Dağ Dili'nde sürekli kullandığı bir soruyla bitiriyorum yazımı.

-Herhangi bir sorusu olan var mı?

Yalnızca yanıtsız değil, sorusuz da kalmış görünen Avrupa toplumu, uzun bir süre daha soru sormadan da bizlerden, bizlerin pratiğinden esinlenmek zorunda.

Ha, bu arada televizyonda görünmeyi, hayatlarının biricik amacı haline dönüştüren bizim yazar çizer takımımızı, sanatçılarımızı düşünüyorum da.. Türkiye'yi ziyaretiniz sırasında sizi şoke eden, görüp duyup yaşadığınız bir kaç olayı iyi ki yazmadan edemediniz. Harold Pinter imgeleri cümleye dökmeden iyi ki edemediniz. Ülkem sanatçıları "Made in Europa" marka her şeye çok meraklıdılar. Belki sizin bu duyarlılığınızdan yalnızca bu nedenle olsun etkilenebilirler.

National

MOUNTAIN
LANGUAGE
BY HAROLD PINTER

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE ALKOLİZME KARŞI SAVAŞ

İldeniz KURTULAN

Hiç gecenin geç saatinde İstanbul'un Bevoğlu kesiminden geçtiniz mi? Geçmişsinizdir. Taksiler telaşlı, telaşlı bir buyana, bir oyana yanaşırlar. Serhoşları toplamak için. Bu arada eli ayağı düzgün üç-beş kişi görürsünüz. İlişmeyin onlara bir sanat şöleninden çıkmışlar dingin dingin evlerinin yolunu tutarlar. Ama onların dışındakiler? Onların dışında bir sürü insan, bu meyhane benim, o birahane senin, çalkalamır, dalgalanır alkol deryasında. Tüm büyük kentlerin hali budur, hemen hemen.

Bir tatil gecesi Münih'in caddelerini gezin. Kadın, erkek, genç ihtiyar.. Farketmez herkes soluk soluğa alkol duvarını aşmakta...

Stockholm'dayız, bir süre önce; İsveç vatandaşı konukçumuz, kentin ayyaşlarından korkuyla sözediyor, "Aman ha, gece saat 9'dan sonra sokakta olmayın... Olsanız bile metroya binmeyin. Her gece bir kaç kişi bıçaklanır metroda."

Bu doğrudur alkolizm almış başını gidiyor. Bu girdapta kadınlar da kendilerine yer açmışlar. Nitekim Avrupa'da kendini içkiye vuran kadınların sayısı altı milyondur. Son otuz yıl içinde, daha sabah uyanırken ağzına kadehi ya da şişeyi diken kadın sayısında yüzde üç yüz artış vardır. Erkeklerde bu oran üçe katlanır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 10 milyon kronik alkolik vardır. Ayrıca alkolün etkisiyle yılda 25 bin kişi trafik kazasından, 15 bin kişi intihar ya da cinayetten, 20 bin kişi de organik hastalıklardan ölmektedir.

Öteden beri Sovyetler Birliği'nde de aşırı alkol tüketildiği ve alkolizmin kol gezdiği söylenir. Ülkeyi gezen her yabancı turist, "demlenenler"i, "hır çıkaran serhoşlar"ı ve "yerlerde debelenen alkolikler"i görme ve görüntüleme dileğiyle yapıp tutuşur. Sanki orada serhoş görmek sistemin oturmamışlığını saptar ve belki bir nebze içleri ferahlar...

ABD'nin California'sının "Press-Enterprise" adlı gazetesi, raportör yazar Marilyn Jacobsen'i Sovyetler Birliği'ne göndermişti ve ona:

"Go to Russia and take pictures of drunks. You won't have any trouble finding them there." (Git rusya'ya ve ayyaşları görüntüle. Onları bulmakta zorluk çekmiyeceksin.) Demişti.

Yok böyle görüntüler Sovyetler Birliği'nde. Marilyn Jacobsen tanıgımdır, yok böyle görüntüler, kesinlikle yok.

Ashında içki içmek her toplumun kültüründe özel bir yer kapsar. Gelenekler, görenekler her topluma öz-

gün bir içki içme biçimi yaratır. Örneğin Rus insanı ve onunla yüzyıllar boyu kaynaşanlar, kısacası bugünkü Sovyet insanı, uzun bacaklı taburaya tüneyip, tezgaha dirseklenip demlenmeyi pek sevmez. Cilingir sofrası varsıl olacak, Kadehler "masabeyi"nin gözetim ve denetiminde dolacak. Masabeyi tath tath konuşacak ve konuşturacak konukları. Çoğu zaman bir kültür gösterisine dönüşecek sofralar...

Her şeye karşın son iki-üç yıldan beri ciddi bir savaş yürütüyorlar, "alkol"e karşı, Sovyetler Birliği'nde.

İçki içmenin gelenekleşen bir toplumda, yasalarla önlenmesi ne denli başarılı olur? diye bana sorulsaydı "pek olmaz", derdim. Ama gördüm ki olmuş.

İçki satış yerleri soyutlaşmış. Günün ancak belirli saatleri, belirli ölçüde içki satıyorlar. Alıcılar uzun kuyruklar oluşturmuş. İster istemez karaborsaya düşüyor içki ve fiyatı çığ gibi büyüyor.

Alkole düşkünlük ile alkole bağımlılık arasında çok büyük fark vardır. Akşamcılar alkolik değillerdir. Hatta içmeyince huzursuzluk duyanlar bile alkolik sayılmazlar, sadece alkole düşkünlük. Alkolikler alkole bağımlılar, gözleri karadır. Sosyal ilişkilerini, insansal ilişkilerini ve iş ilişkilerini anında çığneyebilirler. Bu böyle bilinir.

Sıkı denetim, yüksek fiyat ve kısıtlı üretim, ülkede şarap ve vodka tüketimini yüzde yirmi beş oranında düşürmüştür.

Humeyni'nin İran'ında burjuva ailelerin hemen hemen hepsinin evinde içki üretiminin gerçekleştirilmesi olayı gözönünde tutulursa, aynı durumun Sovyetler Birliği'nde de olacağı hüküme götürür insanı. Oysa Sovyetler Birliği'nde ev yapımı içkiye pek rağbet yoktur. Bu belki de Sovyet insanının düzene ve yasalara duyduğu inan ve saygıdan ileri gelmektedir.

Gezi süresinde sık sık şölenlerde buldum. Her kesimden, her meslek türünden kişiler ev sahibim oldu. Hepsinde sofralar çok vardı. Ama hepsinde içki ölçülü içildi ve araba kullanacak olanlar kesinlikle tek damla içmediler.

Alkollü içki içmiş olanların araba kullanmalarının cezası ağırdır. Hem sürücü belgesi, hem de araç alıkonuyor.

Bu durum bir yandan trafik kazalarını önemli ölçüde önlemiş, bir yandan da içki içen insanları sokaklardan toplamaya yaramış. Artık içen evinde içiyor her halde.

Gerçekten de tüm Avrupa kentlerinin tersine Sovyetler Birliği kentlerinde, gece sabahlara dek dolaşın sokakları, bir serhoşla zor karşılaşsınız.

Daha önceleri oldukça fazla içki tüketen Belerusya'nın başkenti Minsk'i örnek olarak ele alalım. Minsk'te 304 restoran ve kafe var. Ancak 72' sinde içki servisi yapılır, adam başına 100 gram kadar.

Düşündüm kendi kendime, peki dedim kimse bozmuyor mu bu kuralı? Hep kafamı meşgul etti bu dü-

şünce. Canım biri kalkar da çok içmek ister ve bulup da içerse ne olur? Merak ettim sordum.

Toplulukta, kendini bilmeyecek ölçüde bir serhoşla karşılaşılınca, ivedilikle "Uyandırma Servisi"ne götürülür. Bu merkezler İl Sağlık Kuruluşunun Narkolojik Servisi'ne bağlı bir birimdir. Buraya getirilen alkolik değilse dinlendirildikten sonra taburcu edilir. Alkolikse sağıltıma alınır. Giderleri yönetim karşılayacaktır. Bu da 26 ila 45 ruble kadardır. Narkolojist, pskoterapist, seksolojist ve akupunktur uzmanlarının ücretleri bu meblağın içindedir.

Minsk'te 27 "Uyandırma Merkezi" vardır.

Emek ve emekçi alanlarında, yani her türlü işyerlerindeki genel kanı alkolizme karşı savaşı içtenlikle desteklemektedir. Yönetim herhangi bir iş yerinde alkolü içki içene, ağır suç işlemiş gözüyle bakmaktadır. Söz konusu kişi hangi konumda olursa olsun. Aslında üst-konumda olanlar, ustabaşı, şef ve direktör gibi örnekler suçun bedelini daha ağır öderler.

Bilindiği gibi alkolizmle savaşın, yalnız sert önlemlerle sürdürmenin başarılı bir çözüm yolu olmadığı apaçıktır. İnsan ruh yapısının çöküşü sonucuya alkolizm, sorunun köküne inmekte yarar olmalı. Bu yolda çok yönlü araştırma, eğitim ve yönlendirme programlarına gereksinim duyulur. Çok da uzun bir süre ister. Topluma alkolün yıkım gücü iyice anlatılmalı ve insanların, özellikle gençlerin ödev ve görevlerinden artan zamanlarını daha olumlu uğraşlara yönlendirmeli.

Sovyetler Birliği'nde alkolle yapılan savaşta bu ilke ağır basmaktadır. Yine yukarıdaki örnekten sözedeceğim. Belerusya'da halkın her yaş grubunun ilgisini çekebilen, seçenekler ortaya kondu. Nitekim son bir yılda Minsk'te 73 değişik yeni hobi kulüpleri açıldı.

Bilinen çok çeşitli hobileri içeren bu kulüplerin sınırsal etkinliklerini binlerce insan büyük mekanlarda kurulan gösteri, fuar, sergi ve halk oyunları şölenlerini ilgiyle izler.

Belki de alkolizmle köklü bir savaş ancak içki üretimini tümüyle yasaklamakla gerçekleştirmek olasıdır. Bu savın yandaşı çoktur aslında. Ancak bir takım ülkelerde denenmiş ve hiç de başarıya ulaşmamış olması da bir gerçektir. Bir başka gerçek de Sovyetler Birliği'nde alkolizmle savaşta başarı ufku görülmekte olmasıdır. Tabii ki daha bir süre beklemek yerinde olur.

Yazım bitti. Olası yazım yanlışlarını düzeltmek üzere yeniden okudum. Bir eksiklik vardı. şunu açıklamalıyım:

"Alkolizm" alkola "bağımlı" duruma gelmek demektir. Her içki içen alkolik değil. Hatta her akşam içen. Burada bilinmesi gereken nokta "alkole düşkünlük" ile "alkole bağımlılık" arasında çok büyük fark olduğudur. Evet aynen dediğim gibi; akşamcılar alkolik değildir. Hatta içmeyince huzursuzluk duyanlar bile alkolik sayılmazlar, sadece alkole düşkünler. Alkolikler alkole bağımlılar, gözleri karadır. Sosyal ilişkilerini, insansal ilişkilerini ve iş ilişkilerini anında çigneyebilirler. Bu böyle bilinir. Şimdi oldu.

- KOMÜN -

- TV'DA SEĞİCİLİK -

SANSARYAN HANINA DOĞRU

Zihni T. ANADOL

1953 yılının bir akşamında eve geldiğim zaman yorgunluğumu giderip şöyle bir nefes aldıktan sonra eşim, polislin gelip bıraktığı kağıdı tutuşturdu elime. Rengi solgundu. Üzgün, neler olup bittiğini öğrenmek istiyordu benden. Kağıda şöyle bir göz attığımda polislin sendikalar masasından bir çağrısıydı bu. Bir soruşturma için yarın müdüriyette bulunmam isteniyordu. Neydi bu, neyin nesiydi? İçim cız etti. Ne istiyorlardı benden? Sendikaysa kendi adamlarını hileyle başkan yapmışlar, özgür sendikamızı herşeyiyle denetimlerine almışlardı. Öyleyse daha ne oluyordu?

Gece kondumsu evimizin fakara sofrasında cılız yiyeceklerimizi zorla kaşıklarken lokmalar gelecek felaketin zehir gibi acısıyla boğazımızdan zor geçiyordu. Ayın onunu bulmasına rağmen daha kiramızı ödeyememiştik. Köşedeki bakkaldan alışverişi kesmiştik, borcumuzu ödeyene kadar. Durumumuz iyi değildi. Eşimi biraksam hüngür hüngür ağlayacaktı nerdeyse. Onu bu koca yükün altına bırakıpta nerelere gidebilirdim? Polislin bu çağrısı ya bir oyunsaydı? Ya bizi kendi ayağımızla gittiğimiz yerde hazır gelmişken tutuklayıp içeri atarlarsa?...

Nedir ki, bizim yasalara karşı ters bir eylemimiz olmadı. Kongremizi polis komiserinin denetiminde yaptık. Ne isterler öyleyse bizden? Karımı telaşlandırmak için kendi kendime düşünüyorum bunları. Ama o telaşlı, ikircemli, eli ayağı tutmaz gibi kaşığı çorbaya daldırırken titreyen ellerinden, zaman zaman gözlerinin bir noktaya dikilişinden durumu fark etmiyor değildi. Ben ise olayı önemsemezmiş gibi davranıyor, onu başka noktalara yöneltmek istiyordum, işi unutturmağa çalışıyordum. O ise durumun ne olacağını ille de öğrenmek istiyordu. Çünkü yarın gidip bir daha dönemezsem? Bırakmayıp tutuklarsa? Ev sahibi yatağı yorganı dışarıya atarsa? Bakkal kapıya dayanırsa? Ne yapardı çocuklarla?

Onun, içindeki bu dermansız titreyişleri, bilinmezliğin acılarını bir yerlerim acıya acıya, kopa kopa duyuyordum. Bu felaketi her ikimizde gözlerimizde, fakara soframızda minicik elleriyle birşeyden habersiz yemeklerini yiyen yavrularımızın gülen gözlerinde görüyorduk. Köhnemiş ahşap kapımız, küçücük pencereimizin işlemeli perdelerinde yatak yorganımızda görüyorduk. Hepside bizim gibi mahsun, hepside suskun ağlamaklıydı. Dert anlayan derdine ortak akıllı uslu çocuklar gibi ses etmektan korkan insan kesilmişlerdi sanki.

Karım sofrayı kaldırdı. Erken olmasına karşın çocukların vızılısına kulak asmadan onları yatırdı, çayı ocağa koyup gelip yanıma oturdu, dayanamadı sordu:

—Nedir o kağıt? polisten geldiğine göre netameli bir şey olmalı. Neden rahat bırakmıyorlar seni? Gene bir suç mu işledin?

—Yoo dedim, polis sendika masasından çağırıyor. Belki bir soruşturma yapacak, noksan bir şey yapmışsın diye. Bundan başka birşey olacağını sanmıyorum.

— Onlar adamı hayır için çağırılmazlar efendi. Vardır bunda muhakkak bir bit yeniği.

— Ne olacak hanım!. herşey yasalar içinde oldu. kongremiz onların yasal denetiminde yapıldı, seçimler oldu bitti. Hatta adamlarını rezil bir oyunla başkan bile seçtirdiler. Bir nevi sendikamızı elimizden aldılar. Daha ne olsun? Bir ay önce yazdığım bildiriye yönetim kuruluna onaylatmış, Yusuf Ahiskalının matbaasında bastırmıştım. Bu bildiride kayıtsız şartsız grev, işsizlik sigortasının yasallaşması, işçilerin iş yerlerine sendikalarca atanması, gibi uydu sendikalarda bulunmayan istekleri savundum. Üç gün sonra yönetim kurulu toplantısında sendika başkanı nereye gitmişse gitmiş.

— Kayıtsız şartsız grevde ne oluyor? bize grev hakkı tanındı ki bir de kayıtsız şartsızını istiyoruz? Sonra işsizlik sigortasında ne oluyor? Bu kadar işsiz işçinin parasını kim ödeyecek? diyerek kırmızı kalemle işaretlediği bildiriden bunları çıkarmak için itirazda bulundum. Ben de:

— Bunları burada hep birlikte hazırladık, yönetim kurulu olarakta hep birlikte imzaladık. Şimdi neden bunları reddediyorsun? işte arkadaşların ve senin imzantı. deyip cebimden çıkardığım karar müsveddesini yeniden okudum. Hiç kimse itirazda bulunmadı.

Ama paketlerle sendikaya taşıdığım basılmış bildirilerin ikinci günü yarısından çoğu ortalıktan kaybolmuştu. Demek bu tür bildirilerin yazılıp yayınlanmasını bu şekilde önlüyorlardı. Yönetim kurulu toplantısında bunların nereye gittiğini sorduğumda başkan kızarıp morardı, ağzından kelime çıkmadı. Anahtar kendisinde bulunduğundan suçlu durumunda oydu. Arkadaşlarla kalan bildiriye gereken yerlere dağıttık. Yani o günkü iktidarın görevlileri başkanlığa kendi adamlarını dahi getirseler, bizim devrimci, özgür, sosyalist yandaşı sendikamızla baş edemeyeceklerdi. Onun için bizleri tutuklayıp örgütümüzü kapatmak yönüne gidebilirlerdi. Durum şimdiki halde bunu gösteriyordu.

Eşimle çaylarımızı yudumlarken fakir odamızın pır pır yanan lambasının ışığında minderimize uzanmış, bunların durum muhasebesini yapıyorduk. Karım bir aralık çocukların yatağına bakıp garibseddi:

— Bu yavrularımı ben nerelere bırakırım? Onlara ne yediririm? Bu adamlarda hiç merhamet, hiç acıma,

hiç kanunlara hürmet etme arı hayası yok mu? Yasaların verdiği hakkı kullanmakta mı suç?

Hırsla yerinden kalktı, çayları tazeledi, yumruğunu göksüne vurarak bilinmedik bir yerlere doğru bir şeyler mırıldandı, beddua etti. Başındaki eşarpın ucuna göz pınarlarından akan yaşlara sildi.

Demlikten yayılan taze bir çay kokusu odayı dolarken bitmeyeceğe benzer küçücük mutluluğumuzu elimizden alacaklara yeniden yumruğunu salladı. İlen-di ilendi..

MÜMKÜN OLDUĞUNCA BELALİ YERE GEÇ GITMEYE ÇALIŞIYORUM

Haftalığıma tam olarak alamamıştım. Kendime on-beş kuruş ayırıp gerisini olduğu gibi eve bıraktım. Kapıdan çıkarken çocukları tek tek öptüm. Karımla anlaşılmış gibi onlara bir şey duyurmamıştık. Beni işe gitti sanacaklardı.

İşte böyle aydınlık bir sonbahar sabahında düş-tüm yollara. Ahşap eğreti evlerin, apartımanların arasından, تنها kimsesiz sokaklardan, arnavut kaldırımlarından yürüyor, bazan asfalta çıkıyor, içimdeki korkuyla yeniden تنها yolara sapıyordum. Mümkün olduğunca öndeki belalı yere geç gitmeye çalışıyorum. Ne olur ne olmaz, belki aylarca, belki yıllarca buraları bir daha göremez, bir avuç gökyüzüne hasret kalırdım.. Neme lazım sen eline geçmişken bir iki saatcik özgürlüğün tadını çıkarmasını bil.. Önüme ne gelirse aç kurtlar gibi yercesine bakıyorum. Tenha cami avluları, güvercinlikteki kuşlar, şadırvanlardan iplik iplik akan sular, eğilip kana kana içiyorum.. eskimiş harap cumbalardan sarkan kırmızı beyaz karanfiller.. sarmaşıklar.. yeniden ayağım beni alıp insan dolu geniş ana caddelere çıkarıyor. Cıvı cıvı seslerin arasına karışıyorum. Temiz, dupduru bir hava, özgürlüğün gülümseyen tadı. Tiramvayların gıcirtıları.. ferahlayan yüreğim.. geniş mavilikte salkım salkım renk renk bulutlar.. Marmara denizinde başını alıp giden gemiler.. ve sonra için için daralan kalbim ve sonra cehennem kazanı Sansaryan hamı.. Bir girilip bir daha çıkılmıyacağı heybetli kapılar.. soğuk, ıslak, korkulu merdivenler.. çeşitli esrarengiz adamlar.. üstünde girilmez yazılı çifte aylı ürpertici kapılar..

— Ver bakalım elindeki kağıdı diyor ceketsiz, belki tabancalı masada oturan adama. Bilmezmiş gibi belli belirsiz kağıdı okuyor. Sonra kapıyı açıp dışardaki uzun arkalıksız kanepeli gösteriyor, otur orda diyerek.

Kapının karşısındaki duvara dayalı arkalıksız çıplak kanepeli oturdum. Yanımda benden evvel gelmiş Şükrü Kegal vardı. Başımızda ise süreli bir görevli duruyordu. Yanyana olduğumuz halde buraya neden getirildiğimizi birbirimize soramıyorduk. Yüzümüz devamlı karşı tarafa dönük. Sağa sola, yana yöreye bakmak kesin surette yasak. Nerdeyse birbirimizi tanıyamıyacaktık. Ama genede fısıltılarla neler olup bittiğini "evet" "hayır" larla anlatma olanağını bulabiliyorduk. Derken iri yarı heybetli görünümüyle demirci Mustafa İrgat ortalara peyda oldu. Ardından Celal

Caz, Nihat Balyoz, Emin Torunoğlu, Hamdi Çapa, Selahaddin Kaya, emlakçı Armanak, çinici Kemal Tezcan ve diğerleri sırayla benim girdiğim odaya giriyor, ufak bir sorgudan sonra yanyana dizilmiş taburelere oturtuluyorlardı. Herkesin yüzünde karamsar bir çizginin suskunluğu görülüyor. Kimsede ses yok. Ne olacak kelimesi kafalara bir çengel gibi asılıp kalmıştı. Saatlar bir karınca hızıyla yürüyordu. Belim ağrıdan kopacak dereceye gelmişti. İyiye susamıştım. Nedir ki azarlanmaktan kimselere derdimi açamıyordum. Öndemden silik insanlar geçiyor soru şeklinde. Zaman uzadıkça uzuyor.. Hala bizi bırakacak bir işaret görülüyor ortalarda. Suç olmadıktan sonra kim ne diyecek diye geçiriyorum içimden. İyi ama ne diye çağırıyorlar bizi buraya öyleyse? Bir soruşturma içinmiş.. öyle yazmışlar eve getirip bıraktıkları kağıtta. Peki niçin soruşturuyorlar öyleyse?

Yıllar evvel de getirilmiştim.

BU KORKUNÇ YERE BEN..

Sıkıntıdan aklıma neler gelmiyor.. buraya ait ne varsa teker teker beynime çıkıp karşımda dikilip duruyor şu korkulu saatlerimde ve korkularına bir korku daha ilave ederek: Bindokuzyüz kırklara doğru oturtulmuşum bu kanepelere ben. O yıl liseyi bitirmiş son askerlik kampına başlamıştık. (O yıllarda liselerde her yıl bir ay zorunlu askerlik eğitimi yapılıyordu.) Daha hazırol'a geçmeden müdür beni çağırması, kamp komutanının odasına götürmüştü. Komutan:

— Bir ifade vermek için beylerle birlikte bir yere gidip geleceksiniz. Ben senin bölüğünü tayin ederim, merak edecek bir şey yok, demişti. Yan taraftaki koltuklarda oturan iki iri yarı adam yay gibi yerlerinden fırlamış, ağımlı kolayca yakalamanın sevinciyle:

— Asla çok sürmez, ifade verirvermez gelip kampına yetiştirsin diye beni kendi akıllarınca avutmuşlardı. Üstümdeki asker elbiselerini çıkarıp sivillerimi giymem için eve kadar yürüdü. Ben üstümü başımı değiştirirken onlarda kıyıda köşede ne bulurlarsa elden geçiriyor, işlerine yarayanları bir torbanın içine dolduruyorlardı. İşimiz bitince yayan yapıldak o uzun yolu tırmanmaya koyulduk. O zamanlar ortalarda araba maraba ne gezer? Yanımda dev gibi iki adam, birinin yüzü gerçekten kara.. Bundan ötürü siyasi tarihimize bu adam Kara Kemal ünvanıyla anılırdı. Tüm izlenmelerde o bulunur, nerde ne varsa o bildirdi. Bu bakımdan komünistlerle haşır neşir olmuştu sanki. Artık onu tanımayanlarımız yoktu. Takip ettiği adamların lokantalarına gider, orada bedava karnını doyurur hem de onların peşini bırakmazdı. Pazaracı arkadaşlardan söz gelimi Davit'ten bir iki fanila, bir iki çorap dilenmeye kadar dökerdi işi. Mustafa Arhavi arkadaşımızın da bir lokantası vardı. Herkes tabağını alır, ahçıya uzatır, gidip masasında yedi. Kara Kemal de buraya gelir, bedava yemek yedi. Gene bir gün gelmiş masaya oturmuştu. Kimse ona ne yiyeceğini sormuyordu. Orada bulunan arkadaşlarımızdan birisi onun haline acımış, dayanamayıp:

— Mustafa! Kemal beyin yemeğini versenize de-
yince Arhavi çileden çıkmış, köpürerek:

— Müdüriyete düşünce eşek sudan gelinceye ka-
dar dayağını ye, sonrada beyefendiye hem bedava ye-
mek yedir, hem de yemeğini önüne getir. Yok öyle şey
arkadaş. Herkes gibi oda yemeğini gidip alsın ve yesin.
Ondan para pul isteyen yok.. diye bağırıyordu. O da
utancından yerin dibine girmiş, "namussuzum buraya
bir daha gelirim" diye hırsıyla çıkıp gitmişti.

İşte ben bu iki dev gibi adamın arasında bilinmeyen
korkular içinde o ürpertici, o cehennem surathı zebani-
lerin bulunduğu yere doğru götürülüyordum. O güne
kadar neler işitmişim, neler işitmemişim buraları
hakkında? Tırnak sökmeler, buharlı kazanlara atma-
lar, tabutluklar, ölüm hücreleri, dayak denilen namus-
suzun envar türlüleri.. Ayrıca ne denli ürpertici şeyler
okumuşsam onlar geliyordu aklıma birer birer: Dante'
nin Divina Komedi'deki cehennemi, Edgart Allenpoe'
nin korkunç kızgın duvarlar arasına sıkıştırılan insan-
ları, kazıklı voyvodalar, ünlü İtalyan yazarının Kürek
cehennemleri.. Evet, tek tek yaşıyordum bunları yol
boyunca.. Ne olacaktı ki daha onsekiz yaşındaki bir ço-
cuğun hayata karşı filizlenen çiçeklerini gayya kuyu-
larında tümünden yolunup soldurulması..

Neden sonra biraz evvel tırmandığım, yürüye yü-
rüyeye aşınmış yayvan merdivenlerden çıktık. Beni,
şimdi oturduğum bir tabureye oturtular. Evimden al-
dıkları kitapları, kağıtları, ev sahibinin mevlüt kitap-
larını, kuranı kerimleri, amme cüzlerini üstünde çifte
ay bulunan karşıdaki odaya götürdüler. Ben bekliyor-
dum hala olduğum yerde. Avcımın kurşunlarından ka-
çan yapraklar arasındaki kuşlar gibi ölüm telaşı içinde
durmadan avcıyı arıyordu korunmak için gözlerim.
Sesler geliyordu derin, karanlık hücrelerin korkunç
durgunluğunda: İnsan sesleri kesik kesik "Anam öl-
düm!" diye. Acımasız hoyrat küfürler yanıt veriyordu
bu insan bağırıtlarına.. Kimdir nedir, hırsız mı, katil mi,
siyasi suçlardan tutuklananlar mı? bilinmez.. göya bir
suçun aydınlığa çıkarılması için karşılıklı ölüm kalmı
savaşı..

BU BİLDİRİYİ NERDEN ALDIN?

Karşımdaki kapı açılıp içeriye girdiğimde, yarı ay-
dınlık bir masanın başında bulunan yaşlıca bir adam
beni karşısına oturttu. Yuvarlak bir kafa, yarı saçları
dökülmüş. Karanlık geniş alınının üstünde kalın camlı
gözlüklerin derinliklerinden bakan, hiç hareket etme-
yen görüntüsü veren fakat herşeyi görüp bilen izleni-
mi yaratan uyukulu buz gibi soğuk yabancı gözler.. or-
tanın altında dolgunca bir vücut. Acelesiz.. olayın hiç de öneminde olmayan bir insanın soğuk
kanlılığı. Önündeki benden alıp getirdikleri kitapları
karıştırıyor, sınava hazırlanan bir öğretmenin titizliği
içinde. Bütün bu hallerine bakınca öteki adamların
gösterdiği işgüzarlık hiçte onda görünmüyor.

Bu adam sol grup tarihinde nam salmış ünlü Par-
maksız Hamdi idi.

DÖNEM YAYINLARI

DARWIN VE EVRİM KURAMI
YÖRÜK BRACKENHAR İYİN

SORU VE YANITLARI İLE SOVYETLER'DE UZUN ÇALIŞMALARI
OSMAN DEVREZ

SOSYALİST HAREKET VE HALKÇILIK
Devrimci Hareketimizdeki
Devrimci Demokratizmin
Bir Eleştirisi

OSMAN DEVREZ
DÖNEM YAYINCILIK

İSTEME ADRESİ:
Konur Sokak No: 73/9 Bakanlıklar/ANKARA

1988 VE HERŞEYE RAĞMEN, YANI 1989'A MERHABA

Tarih gürül gürül akan bir ırmağa benziyor. Bu ırmağın kavuştuğu bir deniz yok. Kimi yerlerde setleri yıkarak daha bir ivme kazanıp habire arınarak, coşuyor, koşuyor yetticecekmişcesine. Ne büyük, ne güzel bir umut. İşte bu umut bizim işimiz. Biz hep umutluyuz., bu yüzden kavga ediyorduz.. Kavga ettiğimizde ancak var olduğumuzu anlıyoruz.

Yeni yıl dolayısıyla bize İzmir'den yazan Murat Güzeldere, Toplumsal Kurtuluş çalışanlarını ve 'seyirci' kalmayan herkesi selamlıyor. Seyirci kalmamak kavga içinde olmakla mümkün oluyor. Kavga dostlarımız ülkenin dört bir yanından, yurtdışından ve cezaevlerinden yeni yıl kartları ve desenler gönderiyorlar.

Çanakkale cezaevinden Halil İbrahim Özcan, yeni yılda toplumsal kurtuluşa doğru daha etkin adımlarla yürünmesi' dileğiyle selamlarını iletiyor. Hatay Reyhanlı Kapalı Cezaevi'nden Şakir Yılmaz, yakında tahliye olacağını ve amatör muhabirimiz olmak istediğini belirtirken selam gönderiyor. Ve yine Çanakkale'den Sedat Yılmazsoy 1989'un hepimiz için daha güzel ve anlamlı olmasını dileyerek, verdiğimiz mücadelede yanımızda olduğunu söylüyor. Bursa'dan Turan Kocaoğlu da umut ve özelemlerin gerçekleşmesini dileyerek dostça selamlarını yolluyor. Şükrü Gülmüş;

Yeni yılın şu ilk günlerinde;
İyinin kötüyeye
Güzelin çirkine,
Mazlumun zalime

Bıçak gibi bilenmesi dileğiyle,

diyor şiirinin sonunda. Bir başka dostumuz Mehmet Tanboğa "İnsanlar İsa'nın doğumuyla sifir noktalarını tesbit etmişler. Biz içerdekilerin mihenk taşı dostluk ögesi ile başlar. Onun olmadığı yerde tarih tarih değil, yaşam yaşam değil. Dahası insan insan değil. Yeni yılda sevgi ve selamlarımızla, çünkü en değerli varlığımız bu." Ve kartın arka yüzünde zafer işareti yapan yaşlı bir kadın.

Bayrampaşa'dan Elvan Sağbil, kartının ön yüzüne bir çocuk çizerek "Biliyorum, zorunluyum bu kavgada yenilmemeye" diyor.

Mustafa Karasu, İsak Altınsoy, Muammer Yalçıntaş ve Sinan Çiftiyrek de ayrı ayrı mücadelelerimizde başarı diliyorlar.

Bütün isimlerden söz etmenin olanaksızlığını vurgulayarak, sözünü ettiklerimizin de gelişi güzel alındığını, seçilmediğini eklemek istiyorum. Bir portre çizerek yazıyı bitirmek istiyorum.

İstinye sirtlarında aile kondunun toprağına eklenmiş tek göz oda.

En korunaklı yerde bir bebek karyolası.

Televizyonları yok. Napıp yapıp televizyon alma yerine, napıp yapıp televizyon almamışlar bu eve.

Baba, günün sekiz saatini bir fabrikada cıvata sıkarak tekelci kapitalizme gündelik nafaka adına, ayda 130 bin lira tutuyor, bağışlamak zorunda.

Bağışlamadığı yan ise şu: 'Ücret sorunu değil önemli olan. Bana bir milyon ödeseler ne olur, kendimi geliştireceğim sekiz saati aldıktan sonra, hiç bir yararı yok bunun.'

Gasbedilen sekiz saate yolda tüketilen zaman da eklenince uyku saatlerini iyiden iyiye azaltarak okumayı seçmiş, TV yerine. Okuduklarını kimi arkadaşları için özetleyip çoğaltıyor. Okumak için verdiği kitapların çoğunun daha ilk sayfalarda terk edildiğini biliyor. Özetlere bel bağlaması bundan ve şimdilik.

Televizyonsuz tek göz odada telefon var. Uzun okuma saatlerinin dış dünyayla tek bağlantısı. Onu çağırın bir ses oldu mu uzak ya da geç demiyor, çağırın ses her zaman okuduklarına yeğliyor.

Kimi zaman kendisiyle, kimi zaman can yoldaşıyla, kimi zaman kardeşleriyle yapıyor okuduklarının ilk tartışmasını. Ve odanın en güvenli yerindeki karyolasında yatan bebe, usluca izliyor onları, onların bu tartışmalarda, yaratıcılığı yakalayıp, yücelmelerini. Ondört gün önce geldiği bu dünyada belki de bu nedenle böylesine güvenli ve dingin.

"İşyerinde en garibime giden şey işçilerin birbirine 'işler ne alemde' diye sorması" diyor. Cülümseyişinde yaşanan bu tür çelişkileri anında saptamanın zeka işiği var.

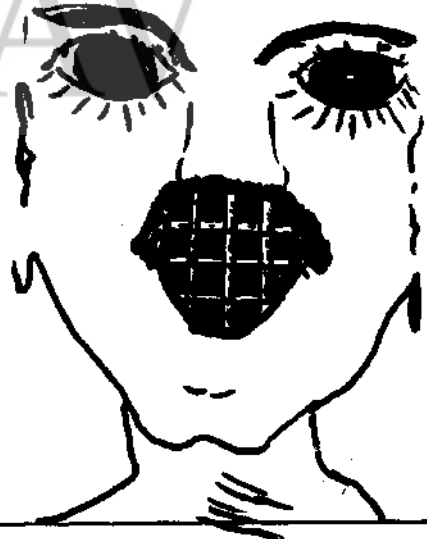
Yıllarını devrime adanmış kendinden yaşlı işçi arkadaşlarını bazen tam anıyamıyor. Onlardan biri bir işçi toplantısında 'ne denli az yol alındığından' yakınıyor. Dayanamış kalkmış ve adıyla birlikte yalnızca şunları söylemiş: '1964 doğumluyum. Beni yarattınız. Az şey mi bu?'

Yeni yıla umut tohumu ekmek adına çizmeye çalıştığımız TK'nın okuyucularından yalnızca birinin portresi bu. Kavgayı sürdürbilmek için yalnızca bu örnek bile yeterli.

Toplumsal kurtuluş için az şey mi bu?

Selam sana yeni insan. Selam sana sayılarından ve niteliklerinden kuşku duymadığımız daha niceleri.

Selam yeni yıl.

DÖNÜŞ YILI VE YENİ YIL

OTUZBİR Aralık 1988 itibariyle gericilik denizin dibini bulmuştur. On yıllık gericiliğin en yüksek ve bu nedenle de en alçak noktası, geçen yılın sonu sayılmalıdır. Bu yılın başından itibaren bir dönüş başlamalıdır. Yeni yılda bunu öneriyoruz.

BASKI ve yenilgi, kendine güvensizlik ve kendine güvensizlik de marjinalizmi doğuruyor. Türkiye'nin devrimci solu, bir marjinalizm batağına doğru sürüklenmek isteniyor. Yeni yılda bu bataklık görülmelidir ve Türkiye solunda bir operasyon başlamalıdır.

PARTİ, devrimci parti, açık devrimci parti bir operasyon aracıdır. Aracı harekete geçirmekten korkmamak gerekiyor. Yenikçi, marjinalist, köşe başı tutmacı yaklaşımlar karşısında araç, operasyonun yerini alıyor.

TÜRKİYE solunda operasyon ihtiyacı var.

ONCA yıllık birikime, beş yıllık yazılı-sözlü çok yoğun tartışmalara, "çalışma"lara karşın hala komisyonlardan, alt ve üst komitelerden, diyaloglardan, potalarda eritmelerden sözedenleri yalnızca ağır ve bürokrat olmakla değil, sosyalist parti kurmamak istemekle eleştiriyoruz.

GEÇİCİ politik bağlaşımları kategorik olarak yadsımıyoruz. Ama şu anda ve şu halleriyle TBKP türünden örgütlerle iş yapmaya kalkanlar, kararlılar; son yılların çok temel bir pratiğidir bu. Unutmamak gerekir ki TBKP'nin varlığı ve eylemi Türkiye burjuvazisinin, tarihinde, sosyalizme karşı yürüttüğü saldırıların en sinsi ve en gaddarıyla doğrudan bağlıdır. "Altına imza atılabilecek" hiç bir "ortak görüş" bu temel sınıfsal politikanın önüne geçemez. Reformizme karşı olan reformisti tanılamak parti kurma eylemiyle atbaşı gidiyor.

TÜRKİYE işçi sınıfının önüne büyük bir arklıkla çıkmak istiyoruz.

BATI'nin burjuva siyasal bilimcilerinin teorileriyle düşünüp sosyalist partiye "siyasal yelpazenin solunda", "SHP'nin solunda" gibi yerler seçenler için söylüyoruz; açık devrimci parti burjuva partilerinin tümünün, altını çizerek belirtelim, SHP'nin de tam karşısındadır.

"**İŞÇİ** sınıfının tabanında", klasikleşmiş söylemler dersek, "uzun vadeli, kararlı", İğneyle kuyu kazarcasına, siyasal verimi son derece düşük; "ekonomik, güncel sorunlar etrafında", bize göre ekonomist, bir "çalışma" yapmak bir yoldur; bazıları için bir mecbur olmuştur. Bizim yolumuz bu değildir; biz sosyalizmi süratle ülkenin gündemine sokmak, burjuvaziye karşısına örgütle bir siyasal hareket olarak çıkmak ve ona üst perdeden meydan okumak, işçi sınıfının politik ağırlığını yansıtmak istiyoruz.

TÜRKİYE işçi sınıfı sosyalist eylemi, sistem dışı eylemi tanımamıştır; tanıtmak istiyoruz.

BUGÜNKÜ düzeyi ile politika yapmak, devrimci kalınarak yapılamaz bir noktaya gelmiştir. Kendilerini "insan hakları ihlalleri"ni kinamaya ve sendikaların bir köşesine sinip yaşam koşullarını iyileştirme'ye adanmış örgütler, esaslı bir demokratist, uvriyerist, ekonomist olarak devrimci olamamanın ötesinde süratle tükeniyorlar. Çok ilginç, Türkiye'de dernek öncülüğünde politik faaliyet yürüten "devrimci" siyasal partiler vardır. Bulunduğu yerde kalamayan, daha geri gidilemeyecek kadar geri giden Türkiye'nin devrimci hareketi, bütün enerjisini ve siyasal birikimini kullanarak cüretli bir saldırıya kalkışmak zorundadır.

ÖNEMLİ olan devrimci çizgidir. Önemli olan devrimci harekettir.

YIRMİNCİ yüz yılın başında ortaya çıkan demokratik devrim-sosyalist devrim veya asgari program-azami program ikilemelerine takılıp kalma zamanı geçmiştir. Bu ikilemleri önemsizleştirilen yeni durumu görmek zamanı gelip geçiyor.

MARJİNAL yaklaşımlarla bu ikilemleri aşmak mümkün görünmüyor. Artık devrimci parti için harekete geçmek gerekiyor. Bu nedenle yeni yılın bir dönüş yılı, bir karar ve sıçrama yılı olması gerekiyor.

ONİKİ Eylül mantığını yenebilmek için artık "güzel günler" dilemek ve bunu beklemek dönemi geride kalmıştır. "Güzel günler" dilemek, artık determinist bir bakış olmaktan çıkıyor ve tam bir usanç kaynağı oluyor. Ne yazık ki artık Türkiye'de devrimci rolü, insanı, insan eylemini ve giderek insan onurunu yadsıma, güzel günler edebiyatıyla birlikte büyüyor.

DİLEMİYORUZ. Dönüş yılında kararlılığa çağırıyoruz.